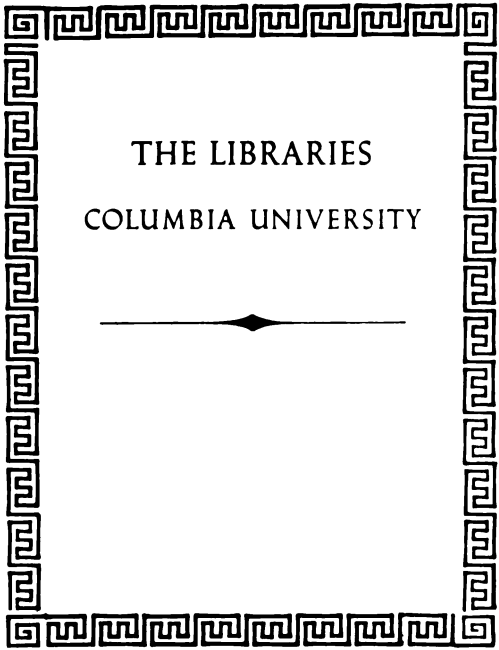

CU56460880

895.2B4512 Y

Vil ag foly asa; bes

THE LIBRARIES
COLUMBIA UNIVERSITY

Pennington

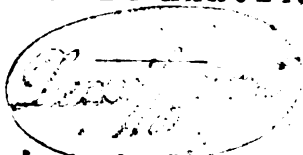

VILÁG FOLYÁSA.

BESZÉLYEK.

IRTA

BÉRCZY KÁROLY.

ELSŐ KÖTET.

PEST, 1854.

SZÁMVALD GYULA SAJÁTJA.

(Emich Gusztáv bizománya.)

Pest, 1854. Emich Gusztáv könyvnyomdája, uri utca 8. sz.

24692 H. Sep. 18, 1963. G. S.

TARTALOM.

	Lap.
UTAMBÓL. 1853.	1
I. EGY TISZAI GŐZÖSÖN	7
II. A JÁTEKOS	33
III. A BARADLÁBAN	71
IV. SZILICZE. (Tündérrege)	121
ÉLETUTAK	141

895.2B4512

Y

24692H

SEP 13 1963 GS

UTAMBÓL.

(1953.)

Minden kornak meg vannak saját uralkodó divat eszméi, melyek kisebb nagyobb körben forognak s nem ritkán általános érdek és közbeszéd tárgyává lesznek. Ilyenek például az utóbbi évtizedből a lélekidézés, Pepitadüh, asztaltáncz, chloroform, California, lógyapot, rudnói pap, rébuszok sat. — Mint divat üstökösök néhány hétig vagy hónapig megjárják, aztán egy részük elkopik mint valamely rigolettoi dal, más részüket a találó gunyor élcei nyilazzák agyon.

Gyermekkoromból két en v o g u e lévő tárgya emlékezem. Az első: a mopsz-faj pártolása, hizlalása és elbeczézése — a másik: uti leírások közlése volt. Úton, útfélen, pamlagon és himzett vánkoson és ölben és mindenfelé puczor gömbölyűre hizott mopszli volt látható s. Ami vagy Pamina

gyakran több kedvezésben részesült s több költségbe is került, mint sok szegényebb sorsú ember egész évi háztartása; más részt, ha valamely író-aspirans, p. o. olyan kinek már néhány rejtettzavát vagy „a holdhoz“ írt versét bámulta az olvasó közönség, a harmadik faluba rándult: rögtön utijegyzeteket, tapasztalásokat, benyomásokat, vázlatokat, naplót, sat. írt a „Hasznos Mulatságok“ hasábjába; hiven elősorolván, hol és mit ebédelt, minő fogadóban és ágyban aludott, miképen dőlt fel, mily szívesen fogadták itt és ott s több hasonló tanulságos és életbevágó dolgokat. Emlékszem egyre, melynek „folytatása“ így kezdődött: „Hajnali édes álmomból a csordapásztornak ablakom alatt megfútt kürtje ébresztett fel; felugrottam tehát ágyamból sat.“

Ezen úti-jegyzetek, benyomások sat. akkor épen úgy elszaporodtak mint a divatos mopszok; s a méltán ostorozó gúny mindkettőt csakugyan addig is csapkodta, míg számuk egyre fogyott s ma a dolog már ott áll, hogy a mopszfaj tökéletesen kivészett s egy fenmaradt példány előmutatójának valamely dús angol különcz nem tudom hány száz font

sterlinget ígér; úti naplóját pedig csak az meri közzé tenni, ki azt legalább is e hon határain túl hordta magával.

Minthogy pedig én naplót nem viszek s múlt nyári kirándulásom sem volt sokkal nagyobb út annál, melyet egy drezdai vagy lipcsei új házaspár a mézes hetek alatt a „sächsische Schweicz“-ba szokott tenni: ennélfogva — nehogy az e sorok fölötti cím valakit tévútra vezessen—e kis előszóban megjegyzendőnek tartottam, hogy se utam leírását, se saját viszontagságaimat, hanem oly eseményeket vázolni szándékom: melyek nekem egy egy beszélyke vagy humoreszkkisérlet tárgyául szolgáltak.

Pest, aprilban, 1854.

I.

EGY TISZAI GÖZÖSÖN.

A Mississippi! a Mississippi!

Kiáltott volna fel valamely amerikai, ha múlt júniusban a rendkívül megáradt Tiszán velünk teszi az útat Szolnoktól Tokaj felé. Köröttünk jobbra balra mérföldnyi ár, szemfárasztó örökös egyformaság, melyben legfőlebb az volt változatos, hogy — a folyam kigyózása az ártengeren nem levén észrevehető — az óranegyed előtt jobbunk felől látott templomtornyot óranegyed múlva már a bal oldalon találtuk.

A rekkenő hőség mindnyájunkat a földélzetre hajtott enyhülést keresni a kis szellőben; s ez alig is volt nagyobb annál, mit egy fölrebbenő sirály ver szárnyaival. Lenn a közös kabinban csak hatan maradtak: három kártyázó, egy ezeket néző, egy nap-

számban olvasó s végre egy, ki egészséges mély alvással volt elfoglalva.

Egyszer sem utaztam még gőzösön a nélkül, hogy egy mindig alvó és egy mindenkivel ismerkedő egyén ne volt volna közöttünk. Most sem hiányzott e példányok egyike is. Az imént említett alvónak csupán alakját láthatám, mert bundaként mozdulatlanul feküdt a kabin sötétebb hátsó részének pamlagán s még arcát is leboritá zseb-kendőjével az alkalmatlankodó legyek ellen.

Az ismerkedő ellenben régi ismerőstünk, azaz nekem és azon olvasóimnak, kik az „egy fürdői évszak“ című beszélyemben bemutatott Cz... pesti dandyre még emlékezni kegyesek. Azóta ő engem felhatalmazott jövőre neve első betűjét egészen kitölthetni s így én most bátran megemlíthetem, hogy Czieraft is velünk volt a gőzösön s megjelenése első perczétől számított egy óra alatt az utazók mindenikével beszélt. Már az ebédnél igyekezett magát minden módon feltűnővé tenni; kalandjairól regélt fennhangon, az ételeket gyalázta, a pinczért szidta, hatodik szomszédnőjének szépségeket kiáltott át, élczeket csinált, melyek, nem mintha di-

csérni akarnám, de oly fejre esettek valának, hogy szívből kellett nevetni rajtok. Egyik élce a többi közt igen rosszul sikerült. A kabinban egy kurta lábú öreg borzeb lopózott be s az étkezők előtt szép csöndesen leülve, áhítatos bizalommal várt egy-egy odadobott falatot. Czieraﬀ paprikával tömött meg egy darab kenyeret s azt megszírozva a szegény Figarónak vetette. Figaro egész mohósággal felkapja, de csakhamar elkezd szörnyen tüszkölni, aztán csalódását keserves vonítással fejezve ki, felszalad a lépcsőkön a földélzetre; s még onnan is hallottuk lehangzani ordítását s közben a hajókapitány boszús mély hangú kérdését: ki merte bántani kutyáját?

Ebéd után a földélzeten folytatá Czieraﬀ hadműködéseit, ostromállapotba helyezvén a kit csak előkaphatott. Megkérdezte mindenkitől, honnan jó, hova megy, mi járatban van, s viszont kérdezetlenül ő is elmondta, hogy pusztá időtöltésből utazik, mert van módja benne s hogy még soha sem volt ezen az unalmas Tiszán. Továbbá, hogy gróf Lanyházi és báró Endrei, kik e vidéki falusi jószágaikon töltik a nyarat, neki különös jó pajtásai s már ré-

gen kinozzák őt meghívásaikkal: töltene nálok néhány hetet. De meg is látogatja őket; mindkettő oly pompás fiu, kiváltkép az az Aladár! (Megjegyzendő, hogy Czieraft az r betűt még mindig gyűlöli s, igen szépnek hiszi, ha alsó ajkát kissé bekapva, azt v-nek ejti ki.)

Miután e grófi és bárói összeköttetéseit mindenki vel közlé, azt hívé, hogy ő minden tekintetben — társalgási könnyűsége, élczei, nagyúri viszonvai s külseje által — közbámulat tárgya lón. E külső csakugyan vállalkozó is volt. Kerek fehér kalapját öklével szépen behorpasztá, négyszegű szemüvegét bal szemgödrébe nyomá s a jobbal nagyokat hunyorított. Tisztára kiborotvált álla szeretetreméltólag nyúlt ki a magas kemény apagyilkosok közül, melyekbe cserepcsik gyanánt feje belebbezve volt. Bal halántékán mélyedt forradás nyúlt végig, mit ő négy szem közt párbajban kapott seb helyének lenni állított, de melyet édes mamája egykor mint görvély-kórt gyógyíta. Az apagyilkosok alatt nyakendője óriási csokrokba volt hanyagúl megkötve; téli öltönye tömérdek zsebű zöld kabátból állott, melyről természetesen a vállon átvetett újdонат-uj

útításka nem hiányzott. Oldalzsebében lévő órájának a gomblyukon átfűzött lánczáról csomó jou-jou függött le s csilingelt minden mozdulatánál. A patuli-szag már tiz lépésnyiről dőlt róla s egyesülve a kezében tartott csibuk füstjével, szomszédságát rendkívül kellemessé tevé.

Ő legalább úgy volt meggyőződve s igyekezett is ebben mindenkit részesíteni.

Legelőször is egy Pestről Zemplinbe utazó családhoz csatlakozott, melynek tagjai az apa és anyán kívül két kis leány s egy négy éves fiucska voltak. Ez utóbbi módnélkül eleven gyermek lévén, a földélzeten szüntelen fel s alá szaladgált, mindenütt nyomban követve egy reá ügyelő 15—16 éves csinos pesztonka által. Ugy látszik, hogy ez különösen szemébe tünt a dandynek, mert azon ürügy alatt, hogy a kis Bélával játszik, mindig a pesztonka körül forgott.

Egyszer azonban az elbeczézett fiucska, kis szemöldeit összevonva, haragos képpel szalad szülőihez és sirankozó hangon panaszolja: hogy az a jószagú bácsi mindig bántja a Boresát, megesepte arcját, meg másutt is; a gyöngyvirágot elvette mel-

léről, aztán meg akarta harapni a száját. A vádlott épen az utolsó szavaknál lépett a nevető szülőkhez s az eszes kis kópéről valamit himezve-hámozva tovább sompolygott.

A felvont ernyő alatti zöld padok egyikén — vonásairól ítélve — zsidó nő olvasott szorgalmasan; mellette tiz éves kis lány szinte könyvet tartott kezében, de amint észrevettem, csak akkor nézett belé, ha látta, hogy valaki reá tekint. Czieraﬀ most ezekhez szegődött; tőle tudtam meg később, hogy a kis lány Klopstock Messiását, az anya pedig Monte-Christot olvassa s hogy ez utóbbi szörnyü mivelt s nem is akar máskép, csak francziául beszélni; minélfogva dandym megszökött tőle.

A kormányos emelvénye alatt leterített köpeny és úti vánkosokon néhány fiatal ember heverészett szivarozva és beszélgetve; ezekről Czieraﬀ, mint bárdolatlan népről nyilatkozott. Alkalmasint lefőzték őt, midőn körükbe tolakodott.

Nem messze ezektől két kisasszony ült, kik kísé-
 rő nélkül utaztak, de utazhattak is, mert bizony nem voltak már gyermekek. Hallották — habár ugy tettek, mintha oda sem hallgatnának — a fiatal em-

bereknek gyakran kiméletlen tréfáit s pirúlva bár, de csöndesen mégis megmosolyogták. Mindkettő ir-
tózatos terjedelmű harisnya kötésével töltötte idejét, s az egyik nagyon is ismerhette az idő becsét, mert kebléből minduntalan csésze nagyságu tompak-órát vonván elő, ezen vizsgálta a perczek s talán másodperc-
perczek haladását. Egy véletlen azonban elárulta, hogy nem egyedül e gépezet a kebel lakója. A harisnyából egy kötő-tű leesvén, a dandy épen ezért hajlott le; a tulajdonosnő azonban szinte lehajol-
ván, a mysticus kebelből egész tárháza omlott elő a fésűknek, hajkeféknek, iskátuláknak és enniva-
lóknak, mik közt egy darab króji sajt is találtatott. Czieraff segített fölszedni s aztán egy házzal tovább ment.

Más csoportozatban üzlet-emberek beszéltek repczéről, gyapjuról, gabonáról stb. Gömbölyü po-
fók izraelita volt közöttük a fő szóvivő, kinek ujjain és mellén gyémántok ragyogtak, fehér ruhája azon-
ban már sok napi szolgálatot tanúsított. Kővér há-
jas fején könnyű házisapka ült félrebillentve, míg fényes piros arczairól izzadság szakadt. A dandy de-
mokratikus hajlamainak elismeréseül legyen mond-

va: ő itt sem tartotta méltósága alattinak közbe szólni s a cikkek árkeletéről tudakozódva, egyszersmind sejtetni hagyá, hogy neki is több száz mázsa vagy köből lesz eladó.

Volt azonban egy, kihez ismerkedőnk minden igyekezete daczára sem férhetett: a hajókapitány. Becsületes, de kissé mord magyar arcza még mordabb kifejezést öltött, valahányszor a dandy közeledett feléje. Lehet, hogy a divatbábi negélyzett külső nem fért össze rokonszenvével; s talán arról is értesült, ki adott Figarónak paprikás kenyeret. Pedig mennyire szeretne volna mutatni az én Czieraff barátom, hogy ő a kapitánynyal meghitt viszonyban áll! El is szánta végre magát s egy alkalommal a földélzeti hidon összefont karokkal álló kapitányhoz közeledve, felkiáltott hozzá:

— Capitano! micsoda falu az ott balra?

— Kürü! felelte a kérdett s elfordult a kérdőtől.

A beszédet természetesen folytatni nem lehetett; a dandy tovább ment, de óranegyed mulva, mialatt más tízzel kezde társalgást, ismét ott termett a födeleket összekötő hid alatt s ismét felkiáltott:

— Hát az ott jobbra miféle helység, capitano?

A capitano végig nézte a kérdőt s kis szünet után boszús hangnyomatékkal mondá:

— K ü r r ü ! s néhány dobogó lépést menve, hangcsövéen a gépfűtőkhöz intéze pár szót.

Új óranegyed telt el s a Tisza kigyózása az imént látott helységet ismét a baloldalon tünteté föl. A dandy ezt nem vette észre s ártatlanságában rettenthetlenül harmadszor is megkérdé:

— És ez itt előttünk micsoda falu, capitano?

— M o n d t a m m á r r h o g y K h ü r r ü ! dörge le határozott boszusággal a mord kapitány s hozzá tevő: mit jár annyit nyakamra az úr? ott lenn a konduktor.

Az ostrom e szerint határozottan vissza levén verve, Czierafl tanácsosnak hitte felhagyni a rohamok ismétlésével s ezeket inkább oly pont felé irányozni, honnan nem félhetett a kapitányéhoz hasonló erélyes tüzeléstől.

E pontot éles látásu szemé, melyen t. i. üveg nem volt, hamar feltalálta. A nő-kabin tikkasztó hőségét többé nem tűrhetve, ifju nőke jött onnan a földélzetre s a gőzöst övedző padok egyikén helyet

foglalt. Szelid szép arczában nemcsak semmi kihívó nem volt, sőt bátortalan tekintete ,melyyel a hátrahagyott hullámokra meredett, arra látszott mutatni, hogy nem ohajt társaságot. A dandy azonban rögtön mellé telepedett, még pedig akként, hogy szinte elzárta utját a tovább vonulhatástól. Megszólítá őt s feleletét sem várva bemutatá neki valamennyi szép tulajdonságát.

— Szegény asszonyka , mondá súgva nőm — arczáról olvasom , mennyire szeretne ezen izetlenségektől menekülni !

De nem menekülhetett. Egy óránál tovább tartott a — hogy keményebb kifejezéssel ne éljek — makacs ostrom.

Este felé végre Tisza-Bó elé értünk, hol gőzöstünk a parthidhoz csatlakozott. Nehányan kiszálltak , néhány új érkezett, kiknek láthatására az utasok nagy része a gőzös bejárása előtt csoportba gyűlt. Az alkalmat felhasználva ide sietett az asszonyka is s utána Czierafl, ki, mint láttam, karját ajánlá, de ez vissza lön utasítva.

Az újan érkezettek közt volt gróf Lanyházy Aladár (ugyanaz , ki Czieraflot meghívásaival kí-

nozza, neki jó pajtása s oly pompás fiu) nejével és nővérével. Amint azonban a föllépőket a dandy megpillantotta, egyszerre, mintha elsülyedt volna, eltűnt a födélzetről. Láttam, mint rohant le hanyat-homlok a lépcsőzeten a köz kabinba.

A gőzös tovább indult; a gróf külön kabint nyitattott maga és családja számára; az asszonyka félve tekintett körül és szinte könnyebben lélekezett, midőn a dandyt nem látta közelében.

— Bocsássanak meg önök nyíltságomért, szólt hozzánk vagy inkább karomon csüggő nőmhöz: már épen önök védelme alá akartam menekülni némi to-lakodások elől. Soha többé egyedül nem utazom.

Nőm szívesen elfogadá a mivelt modorú hölgy társaságát s a folytatott beszélgetésben, mely ismeretlenek között természetesen csak általános tárgyú lehetett, elmondák egymásnak utjuk czélját.

Ó Szolnokról jött anyjától s Tisza-Fürednél fog kiszállani, honnan saját lovain megy haza fér-jéhez, ki sürgetős mezei munkák miatt nem jöhe-tett érte. Azt hívé, hogy e kis utat szobaleánya ki-séretében is megteheti; többé azonban férje nélkül nem mozdul ki hazulról.

— Mi gömöri és zemplini rokonaink látogatására indultunk; de út közben, jegyzé meg nőm; férjem egyik régi jó barátját is szándékozik meglátogatni s ez okból Rofnál kiszállunk.

Ezen általános, de női közlékenység által érdekessé tett tárgyakról folytatott beszélgetésünket különös jelenet szakította meg. A köz kabin felső tornácának ajtajából borzas fő bukkant elő. Egyik arca sötét piros, a másik halavány, mindkét szeme álomtól ragadozó s a világossággal küzdő volt.

— Közel vagyunk-e már Tisza-Bóhoz? e szavakkal csipte el az arra menő konduktort.

— Itt van előttünk; lőn a válasz. Csak hogy már egyszer elhagytuk.

— Elhagytuk!? hogy hagytuk el?

— Hát ugy, hogy a ki ott ki akart szállni, az kiszállt.

— Tyűhű! hisz én is ki akartam szállni! miért nem jelentették?

— Bocsánat, én kétszer is bekiáltottam a kajütbe jó fennhangon, hogy: Tisza-Bó! mondá a konduktor; s úgy is volt; de az elkésett úr jó ízűt aludván, föl sem ébredt mind addig, míg az Aladár

pajtása elől leszökő dandy, a kabin sötétes hátsó részében egy kiterített zsebkendőre nem ült, mely alatt azonban az általa észre nem vett alvónak orra, szeme, szája, szóval, egész arcza rejlett. Erre mindketten ijedten ugrottak fel, rövid, de egy részről heves szóváltás keletkezett, melyet a dandy alázatos bocsánatkéréssel végezett be, a szerencsés álmu úr pedig fejlődött megtudni, közel vagyunk-e már Tisza-Bóhoz? — Minthogy azonban ezen állomást elhagytuk, kénytelen volt velünk jönni Rofig s ő nyugodtan meg is adta magát sorsának, elfoglalta előbbi fekhelyét s folytatta megszakasztott álmát.

— Egyébiránt — jegyzé meg valaki a földélzeten, hol az esemény felett nevettünk — ez nem először történt most vele. Egy ízben Gönyőnél akart kiszállani, de elaludván az állomást, Pozsonyig ment föl, honnan másnap a gőzössel visszajött ugyan, de Gönyő mellett ismét Morpheus úr tartá őt izmos karjai közt egész Komáromig s így történt, hogy csak harmadnap érkezhett meg az ígért földére.

A dandy nem mutatkozott többé a felső társaságban; hihetőleg meg akarta magától tagadni az

örömet, hogy ott jó pajtásával Aladárral találkozzék. Csak akkor láttuk őt viszont, midőn a közelgő éjsze keletkezett szél a közkabinba éjtanúját keresni leszorított. Erre azonban roszak voltak a kilátások. Fekvésről szó sem lehetett oly sokan valánk; legfőlebb ülheténk szorosán egymás mellett. Czieraft hamis szemhunyoritással súgá nekem, hogy ő mindamellet jó fekhelyre teend szert; felséges módot tud hozzá; csak vigyázzak majd rá.

Elhelyezkedtünk nagy nehezen; néhány fiatal ember a hajó csúcsában asztal körül kártyázott; az elkésett úr morogva panaszkodott, hogy az ember a gőzhajókon ki sem alhatja magát; az említett gömbölyű izraelita kényelmesen levetkőzve hálókönnytöt öltött s fejébe háló-sapkát húzott; mellette Czieraft barátom ült, nem messze tőlök én.

— Ah mily szerencse, hogy nem nagyobb a víz, külömben az ablakon jönne beljegyző meg naivul a dandy, hallván, mily közel az ablak alatt mosódnak el a hullámok. Az őszintén gondolt mondatot némelyek élcz gyanánt nevétték meg; a kár-

tyásoknál az elfogott ultimo zajt ütött; aztán lassanként elcsöndesedett a zszibongás.

Gözösünk kerekének moraja s a haboknak a hajó oldalához csapkodása oly egyhangú volt, hogy az ülő helyzet minden kényelmetlensége mellett is elnyomó félálom kezdett jönni szemeimre. Ebből nemsokára sajátzerű hangok ébresztének föl, melyeknek eredetét első perczre nem tudtam megfejteni.

— Krrrr — hau! hangzék nem messze tőlem.

— Mí az? mi bhaja van az úrnak? kérdé rögtön a hálósapkás gömbölyű egyéniség,

— Krrrrrr — hau hau, ham! ismétlé az elébbi, kiben Czieraftot már arról is megismertem, hogy a sok r-ret nagyon v-szerüleg recsegettete.

— Az isthenért! mi lelthe az urat? vagy ta lán álmodik? iszonykodék szomszédja.

— Kilencz év előtt veszett kutya havapott meg; nem jól évzem magam — krrrr — ham! ismétlé ez harmadszor is s egyúttal a hálóköntös felé kapkodott.

Ennek tulajdonosa azonban nem vette tré fára a dolgot, réműlten felszedközött s veszedelmes

szomszédja mellől el- a lépcsőzeten fel- s a földélzetre kirohant, mint csak birt. A megüresült helyen a dandy végig nyújtózva, ezt sugta felém:

— Ugy-e, hogy jó gondolat volt!

— Eredeti! feleltem én, bár már régen ismerem az anekdotát, mit ő jelenleg csak alkalmazott.

Nem sokáig élvezhette azonban élcze hatását, mert alig telt el öt percz s a megfutamodott fél kíséretében a hajó-kapitány lépett a kajütbe, kijelentvén, hogy közbátorsági rendszabályoknál fogva oly egyén, kin a düh kitörő félben van, perczig sem maradhat tovább a hajón, annál kevésbbé ennyi utas között; minélfogva az illető beteg rögtön hagyja el a kajütöt, első alkalommal partra fogván tétetni.

Hasztalan szabadkozott a mi dandynk, hogy az egész csak tréfa volt, hogy, ha tetszik, vizsgálják meg őt tetőtől talpig s nem találандnak rajta legkisebb marás-nyomot: a kapitány, kinek különben is foga volt reá, kérlelhetlen maradt, és Czieraff úr kénytelen volt a csellel kivívott fekhelyet elhagyni, s az időt, további rendelkezésig, a földélzeten tölteni.

Pedig ez nem volt a legkellemesebb időtöltés. A szél felhőket vert össze s aztán elállt, cserében a felhőkből permetezett alá apró de sűrű eső. Az éj egyre sötétebb lón, a gőzös csak lassan haladhatott előre. A kormányoson kívül csak az egyetlen dandy volt a fődélzeten s járt felalá nagy léptekkel, gondolván, hogy így kevesebbé ázik meg, mintha egy helyben ül. Sokáig hallottuk lenn gyors léptei dörgését.

Tíz és tizenegy óra közt éjjél előtt a kapitány dörgő hangja szólalt meg oda fenn s hallatszott le hozzánk az éji csendben.

— János, Péter! ti vagytok a legerősebb fickók, szólj ez valószínűleg pár matrózhoz; mihelyest jelt adok, ragadjátok meg s dobjátok a vízbe.

— Jól van, kapitány úr; de ba nem bírnk vele, elhívhatjuk-e Hanzit is?

— Segithet ő is. Csak készen álljatok; tíz perc alatt egészen sötét lesz, ha így borúl; akkor aztán a jeladásra egy lökéssel a Tisza fenekén legyen. Értitek?

— Meglesz irgalom nélkül, kapitány úr; feleltek jó kedvvel a matrózok.

Nekünk lenn a hátunk borsózott ezen iszonyú parancs és készültek hallatára. Némelyek s köztök a gömbölyű izraelita, azt hívék, hogy a dandyn valósággal kitört a dühkór s ez az egyetlen mód szabadulni tőle; mások a kapitányt vádolák gyilkos kegyetlenséggel s állíták, hogy itt közbe kellene járni a tett meggátlására, de azért senki sem mozdult; míg néhányan sokkal nagyobb képtelenségnek tartottuk az egészet, mintsem tréfa vagy ijesztésnél egyéb lehessen.

Egyszerre azonban a gőzös kerekének forgása elállt; a kapitány szócsövén át jelt adott, mire oly loccsanás következék, mint minőt nagyobb testnek vízbe-dobása szokott eléidézni. Hajónk megállt s perczig úgy tetszett, mintha visszafelé mennénk.

Sokan kezeiket összechapva és szörnyüséget emlegetve ugráltak fel megtudni a történeteket, midőn egy tapasztaltabb utas ekként nyugtatá meg a kedélyeket:

— Maradjanak az urak, nincs semmi baj; a sötétség miatt tovább nem mehetvén, a kapitány vízbe dobatta — a horgonyt. Ez az egész.

És lőn nagy nevetés, aztán fokонkint elcsöndesült minden; a nagyobb részt elnyomta az álom, kik pedig ébren maradtak, hallhaták ama velőrázó horkolást, melyet hálósapkás útitársunk kövér torjának fűrészmalával elkövetett.

A gőzösön töltött júniusi éjeknek azon egyetlen jó tulajdonuk van, hogy rövidek. Éjféل után két órakor hajónk ismét elindult, három után hajnalodni kezdett s négykor már fenn voltam a földélzeten, tanúja a nap keltének, mely a Tisza távoli árjából látszott szakadozott felhők közől kiemelkedni. A léget az éji eső felfrísíté, a redőtlen sima folya m piros hajnalhasadást tükrözte vissza, míg két oldalt hosszasan levonuló két habfodor, olyforma, minőt a víz színére hosszában fektetett kötél okozna, a vízmeder rendes széleit jelölé, melyeken túl a végtelen ár ömlik el.

A gyönyörű reggel kárpótolta a nyugtalan éjet. Hat óra tájban mindenki talpon volt már, kivéve a Tisza-Bónél elkésett urat, ki az éjen át hely szűke miatt csak keveset alhatván, helyre akarta hozni

az elmulasztottakat s a megürült pamlagon talán eldorádói gőzös kényelmeiről álmodott.

Fenn és lenn reggelihez tétettek készültek s a köz beszéd a dandy mult éji esetéről folyt. Maga a hős azonban nagy meglepetésünkre sehol sem volt látható. Az ifjak egyike a második helyet is összereste, minden zugot felkutatót, de a dandyt sehol sem találta. A kormányos szerint partra senki sem szállítatott. Hova lett tehát? Voltak, kivált a nők között, kik komolyan aggódni kezdtek, hát ha csakugyan ő volt az éjloccsanás alkalmával lemerült áldozat!

Hogy olvasóimat Czieraiff barátunk sorsa iránt tovább függőben ne tartsam, elmondom, hogy őt a mult éjen csakugyan víziszony lepte meg, mit benne a kapitány erélyes intézkedése idézett elé. Egészen ártatlan volt-e a kapitány s a pár matróz a tréfában, vagy pedig a parancs ugy volt intézve, hogy azt a horgonyon kívül más élő lényre is lehessen érteni? mai napig sem tudtam elhatározni; annyi azonban bizonyos, hogy Czieraiff azt kizárólag saját szemé-

lyére kiadottnak hívén, képzeletet meghaladó rémület és iszony fogta el asötét eszmétől, hogy „mihelyest besötétedik, három izmos matróz által irgalom nélkül a Tisza fenekére vettessék.“

Fogai és térdei összevaczogtak félelmében; de mégis megemberelte magát s a matrózok egyikének sok pénzt ígért, ha valami csellel megmenti vagy elbujtatja őt. A matróz vállalkozott s a dandyt, előre lefizetett husz ezüst forintért, a matróz-karám egyik függő ágyának pakróczai közé rejté el. A helyzet nem volt ugyan kényelmes, de annál rondább és népesebb, mert a menekvő csakhamar minden oldalról kezdé érezni, mily jó volna most egy fél-meszely persiai féregvesztő por! Pedig, kivált eleinte, fülíg kellett takaróznia, nehogy kutatás esetére fölfedeztessék; a szűk sötét karám fojtott légében csurgott róla a veriték, szive gőz-gép gyanánt dolgozott s e közben a loccsanást sem hallotta, mely talán enyhített volna méltó aggodalmain.

Ez volt tehát ama felséges mód, melylyel ő jó fekhelyre tett szert. Az éj egyébiránt nem

barátja az embereknek ; a reggel új reményt és bátorságot csöpögtetett belé , de ez valóban csöpenként is tért vissza , mert hősünk csak akkor mert fektéből mozdulni , midőn meghallá , hogy a rofi állomáshoz közeledünk.

Rofnál kikötve , gőzösi ismerősinktől bucsuzánk s különösen a szelid szép nőcskétől , kivel nóm legtöbbet s legörömeosebbs társalgott. A partról még egyszer visszatekintve , egy alakot láttunk a második helyi utasok tömegéből kibontakozni s egy kezében bőrönddel a másikkban úti - táskával kifelé törekedni. Alig , hogy épen ráért , mert kilépte után a padlók rögtön bevonattak s a gőzös tovább indult. A dúlt vonásu poros , borzas alak Czierafl barátom volt , hirtelen megjelenése az utasok közt általános vidámságot idézett elé , mit még inkább növelni látszott ama körülmény , hogy a Tisza - Bónél elkésett nagy alvó ismét keservesen nézett a földézettről az elhagyott part felé.

Rof környékén töltött két kedves nap után Lajos barátomhoz rándultam , ki Rof és Tiszafüred közötti falusi jószágán szenvedélyes gazda s év óta

boldog férj. Első gondja volt nejét nekünk s minket nejének bemutatni.

— Ah, mily derék, hiszen mi már ismerjük egymást! szolt csaknem egyszerre s meglepve a két nő.

— A növeldéből talán? kérdé Lajos.

— Nem oly régen; ezelőtt két nappal a gőzösön utaztunk együtt; mondá férjének a szelid szép nőcske.

II.

A JÁTÉKOS.

Gömör jó országutaf egyikén haladott szeke-
rünk , még pedig az elibe fogott négy pej daczára
meglehetős csendesen. A júliusi nap sugarai velő
száritólag tűztek le a felhőtlen égből; s mi, t. i. Mó-
ricz barátom és én, ezek ellen felvont ernyő alá me-
nekülve , felváltva tartók az életbiztosító intézetet.
Fedetlen kocsisunk azonban s a lihegő négy pej csak
akkor jutott némi enyhüléshez, midőn egy egy hegy-
oldal árnyas mélyületében vezetett utunk.

Estig szellő sem lebbent s az út melletti cser
és tölgyfák porlepett levelei ép oly mozdulatlanok
valának , mint a tájképek festett lombjai. Hat és hét
óra között nyugatról óriási felhő-várak tornyosultak
s mely szegélyeiket megaranyozá , elnyelék a tor-
kukba siető napot. E pillanatban tikkasztó forró szel-
let suhant el fölöttünk ; a lombok , mint a lázbeteg
a roham jöttén, megrázkodtak , az eget fakó színű

párázat borítá el s az imént oly fényes de hirtelen elsötétült felleg-bástyázatokból haragos villámok cikáztak elő.

— Mchessőnk hogy helyre *eerjőnk*; szólt lovai közé csapkodva a barkó Esván, — mer nagy *eegei háboraó* lesz ebbeől!

De már késő volt. A városka, hova szándékozánk, még jó órányira, az *eegei háboraó* ellenben már igen közel állt előttünk s telegrafi gyorsasággal közeledett felénk.

Móricz barátom még diák korából, midőn Lőcsére ezen az uton járt iskolába, emlékezett egy utszéli korcsmára, melyhez, úgymond, már nem lehetünk messze. Csak oda érhessünk, van ott az udvarban állás; jó menhely, míg a fergeteg elvonúl.

Alig mondá ki s már is láttuk az ígért menhelyet fa csoportozat közül kifejérleni. De itt is volt az ideje, mert a dörgés perczről perczre közelebb hangzott, a sötét felhő-tábör fejeink fölött terjeszkedett ki, a forgó szél a felkavart útiport szemeink közé csapkodta s egy hatalmas dördülés után gyérde nagy cseppeket éreztünk arczainkra hullani. A perczben, midőn az állás alá hajtattunk, hosszú

recsegések között megindult a zuhogó zápor s körülünk, bár még csak hétre járt az óra, egészen beéjjeledett.

Félóra múlva szünni kezdett az omló zuhatag, de azért az eső sűrűn hullott alá s mi elhatároztuk, hogy ma nem megyünk tovább. A konyhából barátságos tűz világolt elénkbe a sötétben; oda szaladtunk át esernyő alatt, meghagyván elébb Esvánnak, hogy etessen itasson annak rendi szerint, magának pedig kérjen vacsorát.

A konyha előtti pitarban sajátyszerű egyéniség jött elénk, kit mi első pillanatra valamely piperkőcz pinczérnek voltunk nézni kénytelenek. Régi szabású, kopott és zsírfoltos öltönyei daczára meglátszott rajta, hogy azokat némi gonddal illesztgeti magára. Mind a tíz ujja, még a két hüvelyk is, gyűrűvel rakva; mellényén vastag óra-láncz, kissé szennyes ingelőjén ragyogó nagy melltű, mely ha gyémánt, ezreket ér; de a mely a többi ékszerrel együtt csak ál s rézbe foglalt hitvány üvegdarab volt.

— Lesz-e szoba és egy kis harapni való? kérdém tőle, készen a cseh vagy morva kiejtésű válaszra.

— Lesz minden; felelt ő édes mosoly közt tiszta magyarsággal, — csak tessék e szobába lépni, bátyám is mindjárt megjő.

S ezzel egy — a pitarból eldalt nyiló szoba ajtaját tárva fel, ezen utánunk ő is belépett s azonnal gyertya gyújtáshoz fogott.

A megvilágított szoba igen lakályos s épen nem olyan volt, minőt útszéli fogadóknban szoktunk találni Pamlag, falóra, pár régi olajba festett mellkép, posztóval leterített asztal s ezen friss virággal tölt edény tanúsíták, hogy nem úgynevezett vendég-szobában vagyunk. A benyilóban kís gycrmek aludt ágyacskája párnái közt.

A fogadós saját laka, gondolám, s ennek is elég csinos és kényelmes. Már épen tudakolni akartam, hol leend számunkra a nyughely, midőn a pinczérnek nézett egyén, előbbi édes hangján társalgást kezdte:

— Önök talán Pestről jönnek?

— Nem egyencsen; feleltem én kis vártatva, s figyelmesebben tekintve a kérdőre. Ez arcz kifejezése meglepett. Öreg volt az, de nem évek száma által. Halvány dúlt vonásain valamely szenvedély

hagyhatta pusztító nyomait s idő előtt megérlelé elfonnyasztá azokat, miként a gyümölcs elaszva hull le, melyet a darázs megszúrt. A szenvedő arc-
czal azonban kirivó ellentétben állt a negélyzett
modor, melyel ő kemény inggallérok közé szorult
fejét mozdítá, tömött fürteit borzoló s gyűrűs új-
jait csillogtatá.

— Óh én is sok évet töltöttem Pesten, folytatá nagy szófolyékonysággal, — sok víg évet; vissza-
vágynom most is, de bátyám nem bucsát; ahi pedig csak ott van az élet. Szeret ön makaózni? tevé hoz-
zá, rám függesztve tekintetét, mely bár nyájas de élesen átható volt.

Mielőtt e különös kérdésre felelhettem, vagy a vélt pinczér szokatlan viseletét magamnak meg-
fejthettem volna, az ajtó nyílt s társaságunk egy ifju nővel szaporodott, ki beléptekor szemével va-
lakit keresni látszott.

— Vincze! szólt, lassu-szelid hangon a felta-
lálthoz s szavát egy szemrehányó pillantással kísé-
ré, mit ez rögtön megértett, mert, mint az állatse-
reglet tulajdonosának szavára a puszták vadja, meg-
hunyászkodva sompolygott ki a szobából.

— Bocsássanak meg, folytatá hozzánk fordulva, ha, míg férjem megjő, kellő alkalmazásra nem találnak. Itt van ő a szomszéd gazdasági épületben s talán várni akar míg az eső eláll — de rögtön érte küldök. — S ezzel kifordult.

— Csinos menyecske a korcsmárosné, jegyzé meg Móricz — de hát az a másik, az a bohó Vincze ki és mi lehet?

— Hihetőleg a ház rokona; találgattam én; — ki a pinczéri teendőket végzi s a rokonsági czímen sokat megenged magának a vendégek irányában is.

Oly halkán, hogy bejöttét észre sem vettük, ismét előttünk termett a szóban forgó. Alkalmasint csak a nő távoztát leste, hogy újra belopózhassék.

— Játsszunk egy kicsit, szólt megnyerni akaró mosollyal, mialatt egy játék igen szennyes és avult kártyát vont elő zsebéből; — majd én bankot adok. E gyűrűk itt a bank; az urak tetszés szerint tehetnek.

— Nem értünk hozzá; felelt Móricz s bámuló szemeit az asztalra tett néhány garas értékű gyűrűkről rám emelé.

— Óh a makaó igen könnyű játék; biztatott ő

vidoran bennünket — mindjárt megtanulják önök, csak ide figyeljenek. Minden szem tizen és huszon alól vagy földül számol: a kinél több van, az a nyertes. A kilencz szem nagy, a nyolcz kis makaó s felmutatva azonnal nyer. Például: a bankadó két két kártyát oszt — s ekkor jártas gyors kézzel osztani kezdett — egyszerre vagy külön, aztán — —

Úgy látszik, szegény Vinczére nézve a mai nap nem volt a siker napja, mert a leghevesebb osztás és magyarázás között ismét félbe lön szakítva a házi gazda megjelenése által. Sebesen összesöpörte ekkor gyűrűit és kártyáit s szó nélkül, ijedten távozott a szobából.

— Habár csak a véletlennek köszönhetem jelenlétüket — kezdé az érkezett — legyenek szivesen látott vendégeim.

— Móricz! mi tévuton járunk; szóltam én felelet helyett barátomhoz, első pillanatra meggyőződván, hogy házi gazdánk nem korcsmáros s mi fogadó helyett valamely magánlakba tértünk. Móricz azonban merően szegezve reá szeméit e kérdést intézte hozzá:

— Nem Feldner az ön neve s tizenöt év előtt nem Lőcsén járt-e ön iskolába ?

A kérdezett mindkettőre igen-nel felelt.

— S emlékezik-e még ön — folytatá barátom — ama tanuló társára , ki az iskolai padon szomszédja s a kis diáki csinokban mindig hű pajtása volt ?

— Tökéletesen , mondá mosolyogva Feldner ; — az én egykori tanuló társam arczemléke azonban jobb mint az enyém , ki csak e figyelmeztetés után ismerek reá.

Szívélyes kézzázás után a tévedés megfejtésére került a dolog. Móricz jól emlékezett hogy e lak egykor fogadó volt , de a tő szomszédságában lévő ezer holdnyi gazdasággal együtt gróf S. birtokába kerülvén, ez kasznár-lakká változtatta át s czélszerűbb helyre más fogadót épített. Feldner , az uradalmi kasznár , örömet nyilvánítá a fölött , hogy a változás nem tudása minket vendégeivé tőn.

— Én már a juh-akolból hazajövet értesültem e tévedésről — végzé szavait — mert kocsisomat nagy pörben találtam az önökével , ki természetesen fogadói jogait akarta igénybe venni. Már elintéztem

köztük az ügyet; — tevé hozzá megnyugtatólag, midőn rendet teendő ki akartam tekinteni.

A beszéd a hajdani iskolai évekről a gazdaságra s egyéb általános tárgyakra fordult. Eközben vacsorát hoztak, de sem a kasznárné sem Vincze nem jelentek meg. Pedig ez utóbbinak egyénisége lélektani szempontokból engem rendkívül érdekelt; szerettem volna róla bővebben hallani, de iránta kérdést tenni gyöngédségből nem lehetett. Étkezésután perczre magunkra maradva, használtam az alkalmat felkérni Móriczot, vezetné mint régibb ismerős Vinczére a beszédet.

— Önnek úgy emlékezem egy ifjabb testvére is volt Lócsén? kérde ő később szivarfüst között házi gazdánktól.

— Volt, az az van még most is; válaszolt ez hirtelen elkomolyodva. — Ama szerencsétlen, ki haza jöttemkor önöket itt kártyáival untatá; mondá ismét kis szünet után.

— Szenvedélyes játékos talán? kérdém én.

— Volt; mint általában róla beszélve csak úgy lehet szólani hogy — volt. Elméjében van megháborodva. Nem tényleges örült ugyan, mert eszméi-

ben többnyire megvan a logikai rend, sőt egyre másra használni is lehet: de gyászos múltjának emlékét sötét daguerre-kép gyanánt viseli lelkén s ez neki ama kiírthatlan rögeszmét tükrözi vissza, hogy ő még mindig ama gavallér, világfi és vig czimbora, ki egykor Pest utczáin, társas köreiben s játék asztalainál hősködött.

— Érdekes lehet története! — jegyzém meg a beállott s kissé feszült csendben.

— Mindenesetre szomorú. Elmondhatom. Ön beszélyíró; használja föl ha tetszik; lesznek kik tanulást meríthetnek belőle.

Mondá Feldner s a következő történetet beszélte el.

Atyám, gróf S. gazdatisztje, korán halt el s alig annyi vagyont hagyott maga után, melynek kamatjaiból özvegye takarékosan megélhessen s Vincze öcsém neveltetése költségeit fedezhesse. Én épen a gymnáziumi éveket végzém akkor s kis gyermek korom óta gazdasági pályára lévén szánva, rögtön mint irnok léptem a gróf egy uradalmába.

Miattam eszerint nem kellett aggódnia anyámnak s eleinte Vinczeért is keveset. Kisebb városokban végezve iskolai éveit, a reá fordított költség nem került különös erő megfeszítésbe s e fölött anyánk örömet is tett érette mindent, mert a szép fiú kedvence volt s korán fejlődő sebes észtehetségeiért az ismerős kör által már első gyermekégeta lángésznek tartaték. Atyám is gyönyörködött a csakugyan tüzelelkü fiúban; s midőn a szünnapokra haza jöttünk, öcsém mint első a jelesek közt, én pedig az igen is középszerűek egyike, nem egyszer mondá nejeinek: — meglásd anyjuk, e fiúból egykor még nagy ember lesz. Most is emlékezem, mennyire fájt nekem a mellőztetés s alárendeltségem érzete.

Vincze tehát folytatta tanulmányait s mint tanuló derekasan meg is felelt a benne helyezett várakozásnak. Anyám öröme s büszkesége nőttön nőtt, midőn szerető szemeivel e reményeiben nagyra menendő fián függött.

A szomszéd mezővárosban volt kis háza és kertje, hol csendesesen megvonúlva élt az áldott jó nő s hol a takarékoság, tisztaság és rend mintaké-

pe gyanánt említették. A ház kívül belől mindig oly tiszta volt mint a mosott pohár, a két szobácska padlóját túlgondosan minden két hétben suroltatá; a harmadik, melyben csak Vincze lakott a szünnapok alatt, minden reggel kiszellőzteték: abrosznak ágyi ruhának hófehérnek s minden bútordarabnak a maga helyén kellett lennie; a konyha edényei ragyogtak, az udvar söpört, a kertecske rendes, virág és zöldségdús s kedves tekintetű vala; sőt szegény anyám tisztaság szeretete annyira ment, hogy még a háziállatok is macskája és tehenei, fehérék voltak.

Azért említtem e részleteket, hogy kitűnjék, mily szükséges volt mindez szegény anyámnak arra, hogy évek óta megszokott házi körzetében elégedettség érezze magát. Okos kiszámítása s gazdálkodási rendszere által oda vitte a dolgot, hogy az alaptőke minden csekélysege daczára nem csak szükségét nem szenvedett, sőt a jólét bizonyos kényelmei mellett, az első években kis megtakarított összegecskét is tehetett félre öregebb napjaira.

E kis évi felesleget azonban csakhamar igénybe vette a magasabb iskoláit járó Vincze, kinek ru-

házat és egyéb apró költségekre most már több kellett, mint a kisebb tanévekben. De édes anyánk nem sajnálta tőle a pénzt, sőt gyönyörtelljes büszkeséggel tekintett a gavallér jogászra, midőn ez a szünnapokra haza kerülve, kétségtelenül a város legszebb ifjának tartaték. Efölött — gondolá — nem sokára majd maga keresi meg kenyerét, addig is kötelességem minden lehetőt megtenni érte. Említenem se kell, hogy én, az igénytelen falusi írnok, öcsémmel semmi tekintetben sem mérkőzhettem s szükségeim is igen csekélyek lévén, szinte természetesnek találtam, hogy — míg Vincze százakba került — én évenként alig kapok néhány forintot.

Következett a megyei törvénygyakorlati év s ez, miután drága szállás és ételmi bért fizetni nem kelle, kevesebbet vitt ki, mint az előbbieik. Jurátusnak a kir személynök oldala mellé vetetvén fel Vincze, az irodai jövedelem nem csak szükségeit fedezé, de képessé tette őt mind magát órával, aranylánczal, melltüvel s más apróbb czikkekkal ellátni, mind pedig, törvénytiszteletre haza jövet, anyáknak ajándékokat hozni. A szegény asszony egész anyai önteltséggel mutatta be ismerőseinek selyem

ruháját , melynek kelméjét kedves fia hozta neki s nem győzte dicsérni a Pestről hozott milly gyertyák szeléd nyugodt világát , minőkből tizenkét fonttal Vincze fia lepte őt meg sat.

Nem soká tartott azonban az öröm , hogy Vincze ezentúl már saját keresményéből is megél. De hiszen akkor ezen öröm nem is volt egészen tiszta , mert a szerető anya szívét szinte bántotta a gondolat . hogy fia többé nem szorúl segélyére. S így — midőn Vincze az ügyvédi vizsgálat után Pesten mint ügyvéd szándékozott megtelepedni — anyánk egész elégtelen látta el őt minden szükségessel. Kiszámították mennyi fog a kezdő pályán az első években kelleni s az összeg a csekély jövedelemből némi megszorításokkal épen csak hogy kitelt. A távozó , kinek zsebébe a jó öreg ezenfelül még néhány megsugorgatott aranykát is dugott , nagy remények s ama biztató kilátások közt hagyta oda a szülői házat , hogy két három év múlva , mint nevesebb pesti ügyvéd , majd ő fogja anyját minden lehető kényelemmel elárasztani.

De ezen idő soha sem következett be. — Vincze első évi levelei , helyzetét mint épen nem irigylendőt

festék. M. roppant gyakorlatú ügyvéd mellett mint segéd temérdekét dolgozott s igen csekély fizetést húzott. „Na de ez már így van, minden kezdet nehéz — írta — főnököm is így kezdte pályáját huszonöt év előtt s most három háza van Pesten.“ — A levelek azonban egyre panaszosabbakká váltak s nem győztek a pesti élet drágasága és sokféle szükségéről eleget beszélni. Az év végével kitűnt, hogy Vincze néhány száz előlegezett forinttal többet költött, mint számítva volt; anyánk a tőkéhez volt nyúlni kénytelen s bár ezen érzékeny csorba esett ő — fija jövőjének előmozdításaért szívesen mondott le némely megszokott kényelemről.

Második évben fokankint sűrűbben jöttek a pénzkérő levelek. „Nem vonhatja ki magát a társaságokból — úgymond — s különben is egy ügyvédnek ismerkednie s a világban forognia kell, hogy boldogúljon. De erre pénz kívántatik.“ Majd a jogtudományi könyvek kerültek sokba; majd ismét nem maradhatott tovább az eddig lakott szűk szobában, hanem nagyobb szállást kellett fogadnia s ennek bútorzata igen költséges. De mikor ez is elkerülhetlen; mert a szegény környezetű ügyvédet szegé-

nyúl fizetik s ő már ma-holnap saját szárnyára fog kelni, és így tovább; minek röviden az lőn következése, hogy szegény anyám tőkéinek nagyobb részét felszedte s annyira összevonta magát, hogy elébbi meglehetősen kényelmű helyzete már nagyon nélkülöződé kezdett válni.

Egy ily sürgető levél érkeztekor pár napra épen hon valék. Vinczének háromszáz forint kellett, még pedig rögtön, A pénzt semmi egyéb uton nem lehetett kiegészíteni, mintha édes anyám utolsó tehénét eladja. Csákót, a régi, szelid, megszokott állatot annyira kedvelte anyám, hogy csak keservesen birta magát eladására határozni. Bő tejéből naponkint eladhatott s ezenkívül még jó tejsűrű is maradt kávéjához, mit szenvedélyesen szeretett s mi fő napi táplálékát tevő. És most a szegény öreg Csákónak mézsáros kezeire kellett kerülni, mert csak az volt hajlandó árát készpénzzel azonnal kifizetni. Midőn az alku után az új tulajdonos érte jött, anyám szive bánatosan elszorúlt s a belső szobába ment, hogy kedves tehene örökre eltávozását ne is lássa. De oda is behallotta az elvezetett s talán vesztét érző állat bőgését s erre nem tarthatta

vissza kitörő könnyeit. Magam is elérékenyültem, s a Vincze által ígért jobb jövővel igyekeztem őt vigasztalni. Ez nem vétette el hatását; letörle könnyeit a jó öreg, kissé megkönnyült s még engem is kedves jószívű fijának nevezett. De aztán igen igen gyakran találtam őt könnyes vagy kisirt szemekkel.

A harmadik év meglehetősen csendesen folyt le. Vincze nem kért többé pénzt, írta, hogy dolgai jobban kezdenek folyni s rövid időn visszafizetendi a kapott összegeket. Sőt egyszer meg is lepte látogatásával anyánkat, ki nem csodálhatta eléggé azt a finom fehérműt és temérdek selyem és bársony holmit, melylyel fia uti bőröndje tömve volt. Hát még az a sok gyűrű, brilliant melltű és aranygombú bot s általában az az úri külső, mely szinte tiszteletet parancsolt! Az egész városka bámulta őt mint valami felsőbb lényt s az ott lakó kir. tanácsosné — mint mondták — kizárólag az ő kedveért rendezett egy estélyt. Ki volt e diadal felett boldogabb szegény jó anyámnál? minden ember örvendezését jelenté neki, hogy ily nagyramenendő derék ifjut nevezhet fiának s ő teljesen megnyugodott a Vincze által személyesen is ismételt ígéretekben.

hogy pár hó múlva magához veendi őt Pestre s élete fogytáig gondtalan kényelmes helyzetet biztosít neki.

A pár hó s utána más három elmúlt, de Vincze nem hallatott magáról semmit. Pestről jöttek beszéltek, hogy látták őt, de ő szándékosan vagy szórakozottságból kerülte a találkozást. Kik megakarták látogatni, egyszer sem találták hon. Hihetőleg igen el van a sok munkával foglalva s ez okból talán el is tagadta hon létét.

A negyedik év kezdetén 184* február havában, következő tartalmú levél érkezett tőle: „A kétségbeesés örvényszéléről írom e sorokat. Ha édes Anyám—az egyetlen ki e világon őszintén szeret — segélyével nem tart vissza, menthetlenül lebukom. Egy vállalatom — melynek taglalásába itt hosszú volna bocsátkoznom — okvetlenül tönkre megy, ha két hét alatt új tőkével nem tarthatom fel erejét; ezen új tőkével növelve azonban százszorosán fog kamatozni s rövid időn gazdag emberré teend. E vállalattól függ — ne kérdje miként — becsületem életem. S ha ezekről van szó, kihez fordulhatok méltóbban, mint kitől ez utóbbit bírom? Röviden:

nekem két hét alatt két ezer pengő forintra van szükségem s ha e határidő alatt az összeg nincs kezeimnél, véget kell vetnem s én véget vetendek életemnek. A kérdés csak ez: fiától akar-e inkább édes anyám örökre megválni vagy házától, mely tudtomra két ezernél többet megér. A helybeli zsidóorvosszívesen megad annyit érte s reménylem abba is beegyezend, hogy édes anyám a megszokott lakot bérben tartsa egy ideig, míg majd — talán pár hét múlva — hozzám költözendik Pestre. Ez esetben figy is el kellene azt adni. Tudósítson kérem rögtön elhatározásáról mely egyszersmind arról is fog határozni, hogy a legjobb anyának köszönje e másodszor is életét, — vagy hogy ez életnek golyóval vessen véget fia Vincze.“

E szívtelen s a kegyetlenségig hideg és fenyegető sorok olvasásához csak akkor jutottam, midőn már késő volt s anyám a házat — utolsó vagyonát csakugyan eladta. Én e lépéstől őt minden áron vissza fogtam volna tartani, mert, ha időközben nem hallottam volna is, hogy öcsém szenvedélyesen és nagyban űzi a szerencse játékokat, egyszerű természetes eszem azonnal belátta, hogy a levélben

felhozott s százszoros kamatot ígérő vállalat nem egyéb szemfényvesztő hazudságnál s hogy az öngyilkossággali fenyegetés egy romlott szív részvétet alig érdemlő vég-fogása.

De mint mondtam már késő volt; anyám több álmatlan kinos éj lelki hányódásai után a házat a zsidóorvosnak eladta s én már mint bérben lakót találtam őt ama szobácskában, mely azelőtt Vincze szünnapi laka volt. Az annyira szeretett kávéról is végkép le kellett mondania s az anyagi nélkülözések a lélek bújával egyesülten néhány hét alatt több évvel öregíték és gyengíték őt meg. Egy gondolat tartá őt fenn: hogy ezt mind fiáért teszi kit ezáltal a haláltól mentett meg. Midőn sajátérdekében némi bár kiméletes szemrehányásokat tevék neki, keserűen kelt ki ellenem, hogy testvérem halálát hidegen lettem volna képes szemlélni.

Diadala tökéletes volt pár hét múlva, midőn örömsugárzó arczczal jött elémbé Vincze levelével, melyben ez uti költségül száz ezüst forintot küld neki s meghívja őt Pestre magához, hol egy szobát egészen az ő számára rendezett el. Hallgattam, de

egy ösztönszerű érzet súgta, hogy e jövő nem oly rózsaszínű, minőnek előtte látszik.

Főnökömtől engedelmetnyerve Pestre kísértem anyámat. Egy marcziusi napon délelőtti tíz óra tájban érkeztünk meg a nekünk egészen idegen nagyvárosba. A pályafőtől bérkocsis vitt a bálvány utca 9-dik számú házához, melynek első emeletén volt Vincze szállása. Nem találtuk hon. Már két éjjel nem aludt szállásán — mondá egy cseléd — de meghagyta, hogy ha várt vendégei megérkeznének, egész kényelemmel foglalják el szobáit. Múlt éjjel — folytatá az öreg szolga, miközben az ajtót felzárva minket ezen bevezetett — néhány percze haza jött, irt valamit, aztán ismét sietve eltávozott. Igen sok és fontos ügyei lehetnek. Csak várjunk kissé, úgy hiszi, mindjárt itthon lesz.

Anyám kérte a szolgát, ne szólna semmit itt létünkről, mert megakarja lepni fiát. Szegény jó öreg! ezek voltak utólsó boldog perczei. Könnyben úszó szemekkel gyönyörködött az első tágas szoba pompás bútorzatában, festményei tükrei és szőnyegeiben. Ily diszes termet még a gróf falusi kastélyában sem látott. A jobbra nyiló szobában az író-

asztal, könyvtár, arczkép - csoportozat, heverő pamlag és dohányzó-készület férfi-lakra mutattak, míg a bal benyiló egészen nő számára volt rendezve. Itt fogok tehát ezentúl lakni; — mondá anyám körültekintve — otthon is épen így szögletben állt ágyam s szinte feszület függött fölötte; varró asztalom is így az ablak mellett s az ablakban néhány virág cserepem volt, épen mint itt; s mily ruganyos e pamlag! délutánokon itt fogok pihenni. Jer fiam, ülj ide mellém — szólt hozzám — várjuk itt be Vinczét, hogy csak akkor lásson meg, midőn e szobába lép. Na s látod, még is csak gazdag ember lett belőle s gondoskodik, hogy kényelemben éljem le hátralévő napjaimat:

Rövid óranegyed múlva a középső szoba ajtaját hevesen rántá fel egy belépő, kiből — bár őt helyzetünkből nem láthatók — az anyai belső ösztön fiát ismeré meg. „Ez Vincze!” sugá nekem oly halkán, hogy szavainál jobban hallhatám szíve dobogását.

Az érkezett sebesen járt néhányszor fel s alá a szobában, aztán hirtelen megállott. A csendben hosszú mély fohászkodását hallók. Aztán ismét el-

indult s pár perczig csaknem szaladó léptekkel járt körül s ismét megállapodott. „Meg kell lenni!“ mondta fennszóval vontatott rekedtes hangja s rá mindjárt kettős perczegést hallottunk, minőt a fegyver sárkányának felhuzása szokott okozni.

Anyám felkelt s a szönyegen a benyiló kűszöbég sietett, honnan, az átellenben függő tükörből, kísértetszerű arcot látott reá meredni, melynek eltorzított vonásairól az ő viruló Vincze fiára nem ismerhetett. Pedig Vincze volt; háttal felénk a tükör előtt állott s ebből ugyanazon pillanatban látott meg bennünket, midőn jobb kezével a pisztolyt fejének szegezé. E kar azonban rögtön lehanyatlott; aztán hirtelen felénk fordúlva, düllelt szemei eszmétlen bámulatával meredt reánk; végre pár roskatag lépéssel egy karszékbe dőlt s ott lehajtott arczát mindkét kezével elfedé.

— A szentséges Isten szerelmeért! fiam, édes fiam Vinczém, mi lelt? — kiáltott reszketve anyám, mialatt a karszékhez sietve, az ebben ülő előtt két térdre esett s fiának lehajtott nyakát átkarolá.

De ez nem felelt, nem mozdult s kifeszített

tenyerei oly szorosan, mintha gép szoritaná, tapadtak arczához.

Anyám annál aggályosabbanrimázkodott hozzá s midőn mi sem használt, keserű sirásra fakadt, és csókjai s könnyeivel nedvesíté fia kuszált illatos fürteit s az arcz-elfedő kezeket.

— Ne több könnyet értem; szólt végre a kar-székből felkelve s anyámat magától elhárítva Vincze; nem érdelek könnyet, se részvétet, nem erdemlem hogy fiának nevezzen; a mit érdelek: az büntetés, gyalázat, börtön. Ezekről akartam én menekülni — csak egy percz még — csak egy rövid percz — s most meg volnék kimélve ez iszonyú e lélekszagató fájdalomtól.

Mondá ő a kiszáradt torok tompa hangján s üveges szemeit határozatlan pontra szegezve. Arczának ritka bőrzetét hamuszín sáppadtság borítá s minden vonása a benn viharzó kétségbeesésnek volt élő közlönye.

Anyám erőszakosan reszketett mint egy lázbeteg s szólni törekedett, de csak ez egyetlen szót birta kiejteni: „Fiam — —“

— Nem vagyok én fia — vágott ez közbe ke-

serű daczczal — én a szégyen a bűn fia vagyok, ki becsületesemet, anyámat, szerelmemet áldoztam fel egy átkos szenvedélynek s most — most — már meghalni sincs bátorságom; tevé hozzá csüggedten s kimerülve a karszékbe vissza roskadott.

Pár perczyi feszült csend következék, mely alatt mindhárman szobor-mozdulatlanok valánk. — Anyám szólni nem bíró remegő ajkakkal s összekulcsolt ujjakkal állott fia előtt; bennem harag és száanalom küzdött; Vincze mint egy halott, kinek szemel nyitva maradtak, mereven ült s bámúlt maga elébe.

— Ha! — jönnek már — értem jönnek! riadott fel egyszerre ültéből s mintha rém üldözné, egy ablak-mélyedésbe menekült, hol a függöny zsinórba kapaszkodva térdei összevaczogtak, — ne hagyjanak — mondják hogy ártatlan vagyok — zárják be az ajtót!

Azt hívém, hogy e látszó ok nélküli összefüggetlen beszéd és viselet örvöngési roham első jelensége, de csakhamar meggyőződtem, hogy izgatott idegzete érzékeit fokozá fel s ő jóval előbb hallá meg a több lépés zaját, mely a lépcsőkön felfelé s

az ajtóhoz mindinkább közeledett. Öntudata pedig megsúgta neki, kik lehetnek az érkezők.

Egy biztos lépett be, két megye-hajdu kíséretében.

— Szomorú kötelességet kell teljesítenem, — szólt az első — s ön megkímélend az okok elősorolásától, melyekért önt foglyomúl kell kijelentennem.

— De ezt én nem engedem meg; ő az én fiam, s nem gonosztévő! sikoltá végerélyével anyám s Vinczét testével fedezve, a biztosnak útját állta.

— Rendkívül sajnálom — viszonzá ez — hogy a törvény parancsa az anyai leggyöngédebb érzéssel titkózik össze; de az elsőnek engedelmeskednem kell. Uram! szólt Vinczéhez — ne nyújtsa hosszabbra e fájdalmas helyzetet.

Vincze — ki, mint láttuk, egy perczig talán el volt határozva magát az élettől megfosztani — e percz multával a kétségbeesésből fokónként a megtörődés érzékenyebb hangulatába esett s most keserves zokogással borúlt anyja nyakába. A hosszas szoros ölelkezést a biztos kegyelettel nézte.

Kibontakozott végre öcsém az anyai karokból

s miután kezet szorítva engem is megcsókolt, szó nélkül az ajtó felé ment. A hajdúk követték.

Anyám arcának minden izma vonaglott; a mint a távozó után meredt.

— Fiam! Vinczém! mi soha sem látjuk többé egymást! kiáltá utána; egy másodperczig ingadozott s aztán összerogyva, lelketlenül terült végig a padló szőnyegén.

De ezt már Vincze nem látta; csak a börtönben hallotta meg, hogy anyja életének szélhűdés vetett hirtelen véget.

Utóbbi éveinek eseményeiről rövidre vonhatók össze. Ügyvéd főnöke szigorú becsületes ember s azoknak volt egyike, kiket az élet könyörtelenné tesz. Valaha sok nyomort szenvedett s mert jelen vagyonságát kizárólag saját szorgalmának köszönheté, azt hitte hogy ezt másnak is így kell megérdemelni. Ily elv által vezérelve, hidegen tudta nézni, ha Vincze igen csekély havi díjért éjnapon át dolgozik; de titkon örült az ifju igyekezetének, napról napra több figyelem és bizalomra méltatá s a segéd asztalának rendes vendége lévén, elnézte a közte és egyetlen leánya közt fejlődő ártatlan viszonyt,

sőt egynapon egyenes nyíltsággal ki is jelenté neki, hogy észrevette s nem ellenzi azt, de minthogy leánya még nem férjhez való, más részt Vincze társadalmi állása sines még megalapítva, pár évig — mely a hajlam s egyszersmind a jellemnek is leendő próba ideje — a sűrűbb érintkezést megszakítaniok kell.

Vincze félreérté és sima visszautasításnak vette főnöke őszinte szavait s indulatos lelke elkeseredett. De feltette magában, hogy az eltávolítás által mindkét részről csak szenvedélyesebbé vált viszonynyal épen nem hágy fel; s hogy rövid idő alatt oly állást vív ki magának minden áron, melyben az előtte számítónak látszó atya jóváhagyását is kinyerje.

A cél, a szándék dicséretes volt, de a rossz választott eszközök tévútra vitték őt. Egyike volt ő ama temérdeknek, kik jó körülmények közt s kísértet nélkül az erény útján haladnak, de kik a sikamlós pályán azonnal elcsúsznak.

Az ügyvéd leányával, az őt hévvel viszonozó Marival ezentúl csak estélyeken és társas körökben találkozhatott; de a találkozások, kimért tartalmú erszényéhez képest igen költségesek vol-

tak. Emellett hiúsága az öltözék és külső csinban nem akart hátra maradni s kiadásainak összege először is ezáltal lón túlterhelve.

Más részt az ügyvéd segédkedés nagyon soványan jövedelmezett s csiga haladású pályának látszott előtte. Úgy hitte, hogy míg önállóságra vergődhetik, azalatt Marit atyja régen férjhez adta. Terveken tépelődött, mint lehetne gyorsabb úton vagyont s szerencsét alapítani?

Egy szerencsétlen esten, midőn Marit láthatni reménye nem volt, egy ismerőséhez vetődött, hol kártyajáték folyt. Eleinte mint közönyös néző később szórakozásul mint játészó vett részt a mulatságban, mely kis összegeken kezdve, nagyokon — s Vinczére nézve jó sikerrel végződött. Haza téret eszébe jutottak a hallott példák oly emberekről, kik kártyán egykor nagy összeget nyertek s ez lón későbbi vagyonuk és jólétük alapja.

Ezen est óta rendes tagja, sőt annyira rabja lett a játészó körnek, hogy a reménylött találkozás helyein Mari gyakran hasztalan várt reá. A játék változó szerencsével folyt — s ezen év volt az,

melyben anyjához intézett pénzkérő levelei mindinkább sürűdtek.

A megbánás sok keserű óráját élte át, midőn gyakran utolsó fillórét is elveszté s öntudata azzal vádolá, hogy jó anyját nélkülözésekre kényszeríti. De a megbánás s a jó szándék csak az üres erszény korszakaira szorítkozott; mihelyt alkalma nyílt, feledte a múltat, a jövőben reményei biztos teljesülését látta — s a játékasztalhoz sietett. Még pedig nem többé a régi ismerősök körébe, hanem ezek egyikével egy zárt szobába, hol minden éjjel nagyban folyt a játék s hol nyerni vagy veszteni ezeket lehetett. Ő eleinte nyert; sokat; annyit, hogy szerény szobácskáját tágasb lakkal cserélheté fel s ezt kényelmesen bútorozhatá. Azt hivé, szerencséje meg van alapítva s ennek ezentúl így kell folyni.

De, mint rendszeren szokott, fordúlt a koczka: s egyetlen éjen minden nyereseményét, kész pénzben, szerzett ékszerekben s bútorokban elveszté. Szenvedélye s a visszanyerési vágy annyira ragadta őt, hogy egy — főnöke által behajtás végett reá bizott teljes biztosságú váltót a nyerők egyikénél elzalogosított. Ezen összeget is elveszté s következő nap

szép butorzatu lakásából fogadói szobába kellett vonúlnia. Innen írta anyjának a kétségbeesett levelet a két ezer forintért, mely neki az elzálogosított s behajtandó váltó visszaszerzésére kellett. A pénz megjött, hamarább mint reméllé, de elég későn ügyvédi jövőjére nézve, mert a már régebben gyanakvó főnök nyomára jött segéde kártya-ójeinek s a váltó elzálogításának. Rögtön s kérlelhetlen szigorral elbocsátá oldala mellől a hűtlent s megtiltá neki többé leányára gondolni is.

A szegény leány ezáltal többetszenvedett mint a játék polyp karjai által lefoglalt s szerelmére ritkán gondoló Vincze. Megszűnt ügyvédkedni; háttározottan kalandor játékosná lön; a szerencse újra kedvezett neki, többet nyert mint valaha s ekkor erősen feltette magában, hogy végképen lemond a játékról s múltja tévedéseit jóvá tenni iparkodik. Anyja számára kényelmes szobát rendezett, magához hívta meg s a jövőről fényes képeket kezdett alkotni, annál inkább, mert Mari nem csökkenő sőt lángolóbb viszonyszerelméről meggyőződni alkalma volt.

De a sátán nem bocsátja ki körmei közül mar-

talékkát. Nehány nap múlva Vincze ismét a játék szobába lépett. Csak nézni jött ide, gondolá. Aztán egy kis összegecskét akart kockáztatni s ha ezt elveszti, többet semmi esetre sem. A csekélységet azonban egy második és harmadik követte, mit aztán visszanyerni ohajtott. De a szerencsétlenség makacs és állandó maradt — s másfél órai heves játék után egy fillér nem volt birtokában. Költsönt kért — ezt megtagadták. Indulatosan rúgta ki maga alól a széket s elrohant. Pénz kellett neki minden áron—bizonyosnak látszott előtte a vesztettnek visszanyerése. Egykori főnöke szállására sietett, kiről tudta hogy több nap óta Bécsben időz. Előbb azonban egy pisztolyt dugott zsebébe. Esti tizenegy órakor a szobaleány által hivatta ki Marit; a házi asszony szerepét vivő nagynéne már aludt.

— Pénzre van szükségem; mondá gyors suttogással — sokra és rögtön; ön teljesítheti kérésemet; ha szeret teljesíteni is, mert ha nem, ajtaja küszöbén lövöm magam föbe. Jól tudom, hogy ön atyja Bécsben van s hogy szekrénye kulcsait a nagynénére bízta: e szekrényből ön számomra két ezer

forintot kölcsönözhet holnapig. Megteszi-e? Mari életem függ válaszától, megteszi-e?

Szegény Mari e távolról sem álmodott helyzetben lázbetegként reszketett.

— Igen, de atyám — — hebegő.

— Holnap este jő meg; én holnap reggel visszaadom a pénzt utolsó darabig hasonló minőségben s ő mit sem fog sejteni. —

— Nem tehetem — nem tehetem! zokogá a leánya.

Vincze minden szó nélkül saját fejének irányzá a csövet.

— Megálljon — — ! sipegé a szorongatott egy elfojtott sikoltással s megragadta a felemelt kart.

Vincze jól játszá szerepét, mert félóra múlva tárczájába tevé a két ezer forintot. Új félóra múlva e tárczában ismét egyetlen árva bankjegy sem maradt. Mind elveszté.

Lángoló fővel rohant haza szállására. Tollat s egy tiszta váltót vett elő; négy ezer forint összeget irt reá s alája elfogadó gyanánt egy hiteles kalmár nevét, kinek aláírását egykor tréfából tanulmányozta. A váltót a játék asztalról félértékben zálogul el-

vállalták. E pénz szerencsét látszott hozni; Vincze merészen elszántan játszott s nyert, folyvást nyert, egész reggelig midőn a hajnal a gyertyák világát már már feleslegessé tette — s nem volt ereje a játékot abban hagyni. A kártyajárás ismét fordult; a mily határozott volt elébbi szerencséje, oly örülten vesztett most — vesztett sokat — mindent —

Kimerülten, szaggatott lélekkel s a legközelebbi jövő előtt bensőleg reszketve, maga sem tudta mint vetődött haza; útjában, az éjjel váratlanul megérkezett M. ügyvéddel s a kalmárral, kinek aláírását meghamisítá találkozott, eszméi végkép össze zavarodtak s csak annyit tudott, hogy meg akar halni, meg kell halnia.

Most már komolyan, fejének szögezé a pisztolyt s a tükörből e végső pillanatban látta meg háta mögött anyját és testvérét — —

A többit tudjuk.

A börtön magányában a büntudat s az eltévesztett pálya keserű szemrehányásai kísérték őt.

— Én öltem meg anyámat! mondá önmagának, számtalanszor ismételve s halk szóval, mintha, ez ön-

váddal a marczangoló lelkiismeretet akarná csillapítani. Sírni nem tudott többé.

Másfél évet töltött elzártan s néha hetekig sem szólt egyetlen szót. Legfőlebb számokat idézett, miként ha pénzösszegek vagy kártyatételekkel foglalkoznék. Látogatásim alkalmával — mondá elbeszélőnk — gyakran panaszkodott, hogy a kártya mellett töltött napok és éjek feszültsége száműzhetlenül tapad lelkéhez s bár mint törekszik is egyébre gondolni, eszméi öntudatlanul visszatérnek a főtárgyra; egész napokon át játszik gondolatban, sőt még nyugtalan álmainak sincsenek egyéb változatú képei.

E lélekfárasztó egyhangúság lassanként rögeszmévé változott. Másfél év múlva a fegyenczből kórházi beteg lőn. A kórházból kissé javúlva, oly állapotban került ki, minőben önök őt jelenleg találták . . . . .

Másnap hajnalán, mely a múlt esti zivatar után fris ragyogással derült fel, mialatt kocsisunk fogott, a ház melletti kertben tevék egy fordulatot.

A reggeli csendben már messziről szaggatott beszélgetést hallottam. Közeledve, elfedő bokrok mögül Vinczét pillantottam meg. Egy kerti kőasztalnál ült egyedül; szennyes kártyáit keverte és osztotta s mintha négyen öten játszanának, beszélt képzelt játóktársaival s felelt önmagának.

III.

A BARADLÁBAN.

I.

Társaságunk. Egy kis topographia és elmélkedés. A Baradla-tető. Salto mortale. Petőfi utánzói. A boldog Leptodyrus. Bemegyünk.

„— — — — a negyed-óránnyira fekvő faluból rövid gyalog-ösvényen érve a barlang-száj elébe, várunk kell a szekérre, mely a fáklyákat, lajtorját, híd-padlókat s expeditióink egyéb kellékeit, nem feledve ki ezek közül a barlangban elköltendő ebédet, hozza a hosszabb szekér-uton.

Társaságunk eközben kissé megszakadoz.

Két entomolog társunk a környezet szikláit és bokrait veszi figyelmes szemle alá s gombostűzi fel irgalmatlanul vagy veti borszesz-palaczába a talált

rovarokat, még pedig — talán azon elvből indulva ki, hogy „Deus maximus in minimis“ — annál diadalmasb örömmel, mentül piczinyebb az áldozat; Ödön a barlang térképét teríti ki egy kölemezre s tanulmányozza, merre viend a rögös pálya; Berezi szokott laza tétlenségével végig hever egy gyepesebb helyen s a derült szép augusztusi ég, melyre oly ájtatosan mered fel tudja miről álmodozik; az aggtelki derék lelkész, e valóságos ötszáz mester, ki az óra hajszál-rugóktól a szövő-székig mindenhez ért, nyers ágakból kézi gyertyatartókat rögtönöz, mik majd a sötétség országában szolgálatot tegyenek; a kalauzok szíverősítőt reggeliznek egy kotyogó kulacsból; én pedig egy emeltebb helyről a csoportozat rajzát s — olvasóim engedelmével — a következő topographiai rövid vázlatot jegyzem könyvembe.

Gömör délkeleti határszéleiről Tornán keresztül Abaujba hosszas alakú mészhegyek láncolata nyúlik. E hegyek nyugati oldala itt ott ritkás tölgyerdővel vagy bozóttal van bevonva, teteje azonban s a déli napnak kitett része oly kopár, hogy a sziklás alapot alig egy ujjnyira fedő sovány földben még

az ördögborda és szamárlenyer is nyomorú teng-
életre van kárhoztatva.

E hegylánczolat ama fennsíkon veszi kezdetét,
melyre a még Gömörben fekvő Aggtelek helységet épi-
ték csekély igényű telepítől. A falu fölött közvetle-
nül e mészképletű hegyek egyike vonúl keletnek Jó-
zsa-fő felé; gerinczén visz át a kassai út s midőn itt
az utas meglepetve hallja, hogy a lódobogást és
szekérszörgést a szirtes talap helyenként pinczesze-
rűleg viszhangozza, a vidéken jártas a talányt azzal
fejtí meg, hogy a szekér most a Baradla fölött
halad, mely a hegy roppant ürében egy mérföldnél
hosszabb vonalú.

Az üres hegy csonka homloka, az úgynevezett
Baradla-tető, nyugatra néz. Mintha természet fölötti
hatalom egyetlen csapással szelte volna le a dom-
borulatot, egyenesen mered itt fel huszonhét ölnyi
magasba a homorú sziklafal. Méltó sírköve lehetne
ez, az egykor olympust ostromlott gígaszok egyiké-
nek. Revatékaiból, mely a bércz sima lemezén nem
talált átölelhető istápot — kúszó növényzet csügg alá
kétségbe esett karokkal; míg egy egy vadvirág-bo-
kor, melynek földét és magvát szélvihar hordta a

kis repedésbe, biztonsága önérzetében büszkén mosolyog le a magasból; tudja, hogy hozzá csak szárnyakon juthatni, de hiszen a lepke nem kalandoz ily messzire a föld színétől, a vércsefaj pedig, mely a szomszéd odúban tütötte fel tanyáját, nem ellensége az egyszerű kék vagy sárga virágnak.

A sziklafal egyetlen hasadéka a barlang egyetlen nyílása. E Baradla-száj hat láb magas s így emelt fővel mehet be rajta mindenki, ki mint Thackeray egy ölnél magasabbra nem nőtt. Oly keskeny azonban a nyílás, hogy a szirthomlokzat roppant arányában elvesz s alig észrevehető. Előtte sziklatömbök hevernek, miket vagy még az elemek utolsó forradalma tett mostani helyére, vagy a lestülyedt domborulat maradványaiként tart itt a mozdulatlan-ság, mit egyébiránt, a barlang eredetének történetével együtt, kutatni a geogenia híveinek hagyok fen.

Én, a beszélyíró, természetesen csak a hagyományos népmondák és regékre tartok hajtó vadászatot, melyeket hosszú téli estéken a nagypapa mesél térdén ülő unokáinak a Baradla csodáiról, rejtelméről, tündér lakóiról. Már benn a faluban kezdém

tudakozásaimat. Hasztalan! Nincs egyetlen emlék, hagyományos adat a múltból, nincs egy feljegyzett esemény vagy rege a harczias századokból, minőt a Rajna partjain, Schweiczbán, Németországban minden lépten hallani kénytelen az utas. — Itt mindenki legőlebb csak azt tudja elmondani, hogy a barlang új-ága huszonhét év előtt fedeztetett fel, hogy az ó-ágban kerékvágások kővületei láthatók, miből gyanítható, hogy az egykor lak- vagy menhelyül szolgált; hogy e gyanításban megerősít az embercsont halmoz, mely a denevér-ágban ma is látható; s a kalauz intésül még azt adja hozzá, hogy vezető nélkül bemenni nem tanácsos, mert az ember úgy eltévedhet a szerte ágazó sikátorok közt, hogy soha többé ki nem talál; példa erre egy angol, ki több év előtt egyedül ment be a barlangba és soha többé ki nem jött, csak néhány év múlva akadtak történetesen szétmállott ruhái közt csont maradványaira. sat.

Ennyiből vagy hasonlókból áll az egész barlangi mythosz. — Képzelő tehetsége s népköltészete szegény-e a magyarnak, vagy a mindennapi életkormor valóságával küzdve ábrándképekre nem hajlan-

dó-e, vagy nem viseltetett soha kegyelettel múltja története s hagyományai iránt s feledésbe engedé menni az őskor eseményeit, regéit?”

E kérdéseket jegyeztem a sikertelen keresett népmondák számára készített lapokra s látván a várt székér megérkeztét, a gyülekező társasághoz siettem. Ez — Bercezi kivételével, ki még mindig a gyepen henyélkedett — a fő kalauz Szeghó Lajosuram körül csoportosult s ennek előadását hallgatá.

— S mindkettőnek vége volt? kérdő, épen oda érkeztemkor, Ödön.

— Azonnal. Egy szikra élet sem maradt egyikben is. Mit gondol uram, huszonhét öl magasból e szirtre hanyatt homlok lezuhanni nem tréfaság! magyarázta tovább a kalauz.

— Ah! gondolám — igazságtalan valék a regemeddőségre nézve; ez bizonynyal vége egy helybeli mesének, melynek elejét nem halhatám. Épen ezt akartam már kérdeni, midőn Ödön közbe szólt:

— S mi történt aztán a hullákkal?

— Az egyiket elástuk; a másikat megnyúztuk, megsültöttük és megettük! felelte Szeghó.

— Megették? ez lehetlen!? kérdém én nagy szemeket meresztve.

— Sőt igen s mondhatom, életemben sem ettem jobb ízű sültet; erősíté az elébbi.

— Nem é. tem; mikor s valóban történt-e ez? kik voltak a lezuhant szerencsétlenek?

— Kik? hát egy nyúl meg egy kopó. A kopó a nyulat fenn a hegyháton üzőbe vette s erre a Baradlatető felé kergeté. Úgy hiszem, hogy valamint a nyúl nem, úgy ntána a kopó sem jószántából ugrott le a nyaktörő meredekről.

Megvallom, e perczben inkább szerettem volna, ha néhány század előtt egy boldogtalan szerelmes pár p. o. a büszke várur leánya az elűzött apróddal követi el a kétségbecsési tényt s halhatlanítja szomorú történetével e helyet; mint pedig, hogy e nyúl-kopó tragoediával lón feszült várakozásom kiábrándítva.

E tragoedia azonban a közfigyelmet s mindnyájunk tekintetét a magas sziklatető felé irányá.

— Sokkal nagyobb az, mint sem az ember hinné; jegyzé meg a lelkész, — a szem csal, mert gyors pillanata sokkal könnyebben csúszik fel, mint-

ha az arányt egyéb tárgyal p. o. kövel mérjük. A barlang tömérdek látogatója kísérté már meg, követ dobni fel a tetőre s annyi közül csak egyetlen egynek sikerült ez.

— S ki volt ez? kérdék egyszerre többen.

— 1844 év május havában — Petőfi Sándor; felelte a lelkész.

E nevet hallva Ödön barátom még egyszer a csúcsra tekintett, aztán a földre, hol alkalmas követ keresgélt. Vetélkedő szelleme másodiknak lenni ösztönzé őt. Neki gyürkőzött, kellő távolságba s állásba helyezkedék, pár lépést tőn előre, teljes erejéből vetette fel a követ s ez — a magaslat fele útjából szárnyszeggetten hullott vissza.

A vállalkozó arcza az erőfeszítés vagy talán a bukás miatt kissé kipirúlt.

— Soh'se resteld a dolgot Ödönkém; biztató őt szokott gúnyos modorával Berczi a gyepről, — nem egy magad ülsz a szégyenpadon. Sokan kísértették ezt már meg — verssel s csufabbúl jártak.

— Rosz volt a kő, mentegetőzék Ödön.

— Szerénységed dicsérendő, folytatá Berczi; mert amazok nem akarják ily őszintén bevallani,

hogy — rossz volt a vers. Egyébiránt erő — erő kell oda barátom, ha ez hiányzik, nem fogsz verset csinálni — akarám mondani követ találni, mely jó legyen!

E közben, entomolog társaink jutalmat tűzve ki a kalauzoknak a barlangban találandó *Leptodyrus*-ra, e csodabogárnak, mely eddig csak az adelsbergi barlangban találtatik, alakját, külsejét sat. magyarázgaták.

— E rovar, mondák, arról nevezetes, hogy örökös sötétség levén hazája, a neki anélkül is szükségtelen szemek nélkül jó létre s látó tehetség nélkül keresi meg mindennapi kenyerét.

— Ó bámulandó keze az alkotó természetnek, sohajték én fel, — mily igazságos vagy te, midőn lényeidet a felesleg érzékektől megkíméled; s mennyire igazságosabb volnál még, ha egy igen nagy részét ama rovaroknak is, melyeknek a természetben ember a neve, hasonló sorsban részesítenéd, vagy legalább fogak és gyomor nélkül szerveznéd fel a földi pálya megfutására!

Szeghó Lajos uram azonban ily kegyes elmél-

kedésekre nem engedett időt s a bemenetelt sürgeté. A fáklyák meggyújtattak, a kalauzok a terhet, mely a lajtorjából, a rögtönzendő hidak pallóiból s az ebédből állott, egymásközt feloszták, nem kis vita nélkül ugyan, ment mindegyik inkább a kenyeret és kulacsot akarta vinni mint a lajtorját; Berczi nagy nehezen fölkelte édes hevertéből s vállára vette utitáskáját, — szóval mind a tizen, a négy kalauz s a hat vállalkozó, együtt valánk, mi utóbbiak újra kijelentve erős határozatunkat, hogy *coûte que coûte* Európa legnagyobb csepegőkő barlangján e mai nap végig fogunk haladni.

Erre ugyan Szeghó a főkalauz oly scepticus mosollyal vonított vállat, mintha a *primae nonus* korában valaki azt merte volna kétségbe vonni, hogy nem az lesz az alispán kire ő szavazand s mellesleg hidegen megjegyzé, hogy sokan indultak már itt be hasonló erős eltökéllyel, de az út fáradsalmaitól visszarettenve úgy vélekedtek, hogy „a ki megtér az üdvezül“; — szerinte évek óta nem ment senki a pokolba (ez a barlang vég-

pontjának a neve) sőt az idén még az új-á g b a sem merészkedett senki.

E szavak Ödön vetélkedő szellemét természetesen felingerlék s minden további szó nélkül ő lépett be szövétnekével első a sötétség országába, hova mindnyájan követtük őt, még pedig emelt fővel, miután egy Thackeray sem volt közöttünk.

II.

Emlék utáni toll-rajzok a Baradlából. Nagytemplom. Virágos kert. Hóreb hegye. A tó. Tündérek vára. Jupiter trónja. Prozerpina háló szobája. Az óriás. Medea szobra. Apollo terme és Pe-tőfi lantja. A Czerberus. A bálcány nagy oszlopa. Ganymédes kútjai. A pokol.

Az óramutató kilenczen s a nap magasan állott már, midőn oda léptünk be, hova ez utóbbinak sugarai még soha sem hatottak; s mire a szabad ég alá ismét visszaértünk, erről az éjkirálynéja tekintete reánk csillag miriádjai közül. Az idő éjféli körül volt. Tizenöt órát tölténk az alvilág siri csendében, mozdulatlan légzetében, az örök sötétségre kárhoz-

tatott vad tájképek s a természet szeszélyes alkotású csodaművei közt.

Sehezerádnak kellene lennem, hogy ezeregy éji tündér regéket mesélhessek, miknek a képzelet a Baradla rejtelseinél alkalmasabb színpadot alig találhatna.

S midőn a látottakat némi rendszerbe akarom önteni: tollam elakad. Csak arra emlékszem, hogy midőn a hegy gyomrából a holdfényes éjre kiléptem, úgy tetszett, mintha álomból ébrednék fel, melynek néhány percz előtt még élénken érzett változatos képei hirtelen összefolynak. Félóra múlva már távoli emlék gyanánt, úgy feküdt mögöttem az alig múlt idő, miként ha félszázad választana el tőle. Egyetlen, de eltörülhetlen benyomás maradt lelkemben, minőt az oly izgalmas lázalom szokott hátrahagyni, melyben a beteg egy túlvilági éden mosolygó varázslatai közül hirtelen tátongó mélység sötét örvényeibe bukik, hol a reá meredő ezer szörnyalak a következő perczben ismét ugyanannyi szárnyas angyalfővé változik át.

Ily álom elmosódó képei gyakran évek múlva homályos sejtelemként suhannak el mellettünk; s mi

alig tudjuk, álmodtuk-e, valósággal átéltük-e, vagy talán ezred év előtt egy más csillagzatban láttuk azokat? — így vagyok én baradlai emlékeimmal; idéző szómra nem engedelmeskednek, de koronként hivatlanúl jelen meg egy kép s én sietek azt letartó rámába foglalni:

Roppant terem; körvonalai a hatfáklya fényénél ködös homályban mutatkoznak. A magas sziklaboltozat alá az ország nagyobb egyházainak bármelyike elférne. A szirtfal redős komor homloka ezredévekről beszél s a kiejtett szót boszús viszhanggal, a lövést körben járó ezerszerezett dörgő recsegéssel löki vissza. Közepén egy óriási arányú kő oltárt képez; körülé stalagmit szobrok állanak s ezek közt egy olyszerű, minőt olasz városok terein a Szentháromságnak emelnek. Ezen tőr neve: nagy templom s valóban a szószerűk sem hiányzik belőle, mely a szikla oldalából kimered. Lépteink elhangzanak; a csend visszaáll s az örökös vaksötétség és némaság fogalommal sem bír arról, hogy az őt lezáró bércz fölött Isten ragyogó napja világol s a kék ég alatt pacsirta zengi hangos dalát.

Sík tér, — patak folyja halk morajjal végig. A patak partjain s tovább is mindenfelé fehér virágok nőnek ki a kőpadolatból — a képzelet legalább reá fogja, hogy virágágyak a mézskő csepegésből támadt csipkézett szélü alacsony kövületek s e helyet virágos kertnek nevezte el. Simitt tovább szekérnyomok haladnak több öl hosszúságban, majd — elvesznek és ismét előtűnnek. Ez is a természet játéka-e, minek szinte csak a képzelet ad határozottabb alakot? Nem, nem! a kettős kerékvágás kövülete minden helyen, a fordulónál is párhuzamosan szalad; kétségtelen, itt egykor — századok előtt szekérnek kellett járni. De miként jött az be? más tágabb nyílása volt-e akkor a barlangnak, mely azóta beomlott? vagy szétszedve hozták e be s itt állíták ismét össze a járművet? kik, mikor, mi okból? A történet elveszett, a nép ajkán nem él hagyomány s csak a sejtelem regél harcos időkről, tatárjárásról, midőn a vad ellen dúhe elől ide menekült a környék lakossága s a szekér talán egy nagyapát vagy beteg nőt hordozott erre..... Nem Csoltó vitéz szomorú árnya lappang e amott az üreg rejtelmes homályában?

A megváltó kinszenvedése óráiban, midőn nap és hold elsötétült, Golgotának nem lehetett zordabb rémesebb arcza, mint e vadregényes foknak, hova omlatag kőhalmazok közt fáradalmas kúszással törekedtünk fel. Itt az elhibázott lépés életveszély. Alattunk harmincz ölnyi mélység, melybe a barlangon átfolyó *Styx* és *Acheron* egyesült patakja szikláról sziklára vad ugrásokkal zuhog le; mindenik szikla egy hegy s szabálytalan tömegekben egymásra tornyosultan mered a sötét boltozat felé, honnan vészterhes felhőknek látszó szirtlemezek és barna stalaktit csapok minden pillanatban leszakadás-sal fenyegetnek. A lenn hagyott kalauz fáklyája homályosan pislog, mint magános csillag ködös őszi éjjelen; őt magát törpe árny gyanánt látjuk a zuhatag partján állani. A velünk jött kalauz mutatja a helyet, hol sok év előtt egy csontvázra akadtak. Eltévedett, szövétneke elfogyott, sötétben, éhhel, reménytelenül, kétségbeesetten vészett el! Mily iszonyuak lehettek végórái! A borzalmas emlék még körül lengi e helyet — siessünk le *Hóreb* hegyéről!

Szűk alacsony sikátor, a levegő fojtott és hideg, a léhlzet elszorúl, a szem balsejtelemmel te-

kint a boltozatról lefüggő kőszálakra, melyek közül ha csak egy leválna is, a vissz-út örökre elzárva van — bujkálva haladunk előre s im a tér a kilátás tá-
gúl, a boltozat ismét magas lesz s egy földalatti kis Velencze, egy — tömör sziklafalak közé csator-
nákba szorúlt tó áll előttünk, melynek nyugodt moz-
dulatlan színe szövétnekeink fényét s alakjainkat
visszatükrözi. Itt az ó ág vége s hogy a huszon-
hét év előtt felfedezett új ágba juthassunk, e
csatornákon át kell haladnunk. Ah de hol itt a Ponte
Rialto? Ezt kalauzaink hozták el a lajtorja s a pad-
lók alakjában, mikből ingó s könnyen elcsúszható
hidat rögtönöznek. De a túlpárt, hol a sziklasikátor
szögletet képezve más irányt vesz, oly keskeny,
hogy csak hárman férünk el a vízből kiálló csúcson
s egymásba és a bérczfalak rovatékaiba fogózva vá-
runk, míg a kalauz a rögtönzött hidat a második tó
medenczén áthelyezve, ezen a már ott szélesebb
partra átkelhetünk . . . . .

Ezentúl a vad tájképek a mesék csapongó kép-
zeményeivel, minőkre a gyermekkorunkban hallott
aranyvárakról s gyémánttermekről emlékezünk, sü-
rűn váltakoznak. Itt még kevesebb ember járt,

tehát kevesebb a rombolás; a földből felmeredő (stalagmit) s a boltozatról lefüggő (stalaktit) csepegtető kőalakzatok épek, hófehérek s világítást nyerve szemfényvesztőleg ragyognak.

S mily bámulatos csoportozatokat rak le a folyvást működő természet szeszélyes keze!

Megdöbbenve látunk a homályban elvesző boltozatról egy idomtalan kőszirtet lebocsátkozni, miként ha levegőben függne. A szirt lemezeiről csodás alakok tekintenek le. Egy tevehátú és sárkányfejű szörny védeni látszik a kaput, mely a hosszan elnyúló bástyázatba nyílik. A bástyákról góth kúpok, tornyok emelkednek; egy oszloptos kioszkhoz lépcsők vezetnek, túl rajta alabastrom medenczéből szökő kút sugara lövell fel; a háttérben harczimén ágaskodik, míg távolabb dárdák és lándzsák hegyei villognak — s mindez mozogni pizsegni látszik, a mint a feltartott fáklyák világa a fehér, sárga és vereslő csepegtető kövekről millió és millió csillámban verődik vissza. Ez a tündérek vára. Távoztunkkal minden elsötétül, mintha a tündérek csupán kedvünkért tárták volna fel pompájokat.

Belebb haladva egy fehér domb előtt állunk

meg, melynek tetejét trónszerű alkotvány foglalja el. A bőven lefolyó csepegés a dombot egyre növelés az emelvényt bársonysimának látszó lemezekkel vonta be. A szék karjairól lefüggő világos sárga csapok az arany rojtozatot, a villogó fehér és vereskés gömbök az ékköveket, mikkel a bársony kivarrva van, képviselik. Nem a barlang-király szokta e osztani innen parancsait a gnómoknak, kiket jelenlétünk rejtekeikbe vissza riasztott? — A kalauz Jupiter trónjának nevezi e helyet.

A barlang oldalába alcove szerű mélyedés nyúlik be. Előtte sugár obeliszkok emelkednek, néhány több öl magasságban a boltozatig. Ezekről, mint a menyezetes ágy oszlopaírók függönyök simúlnak le; a redők, az árnyalat, minden oly természetes. Ez Prozerpína hálószobája. Csendesen lopózunk tovább, hogy fel ne költünk az alvilág uralkodójának benn szendergő nejét.

Utunkat egy óriás állja el. Kiterjesztett karokkal fenyegetőleg áll egyedül a széles sötét ür közepén s kihívólag várja vakmerő jöttünket. De nem mozdúl, tehetlen dühvel kell túrnie végzetés várni a varázsszó megszüntét, mely őt e roppant idomú

veres kőszoborrá bűvölé. Jaj ha a körülötte heverő sziklatömbök egyikét felkaphatná. . . .

Vagy talán épen az volt vétsége, hogy erejével visszaélt s ő vitte végbe e rombolást, melyet az óriás kőszobron túlhaladva szemlélünk? Sisiphusi szirtek torúlnak egymásra, a megoszlott patak kigyói tekervényekben csörög el közöttük, — itt egy rablóvár omladékának körvonalai sejthetők, amott egy svajczi vad tájkép bontakozik ki zivataros éjből; ott ismét egy római amphitheatrum csonka tört oszlopai beszélnek egykori nagyságról. Minden lépés, összerogyott s a boltozatról leszakadt stalaktit szobrok közt vezet; mindenfelé romlás és pusztulás, de viszont mindenfelé új növések, új alakulások, mikből a folytonos csepegés rövid idő alatt ismét új csoda műveket képez.

Ez itt **M e d e a s z o b r a**. Hosszú nyak nyúlik le a boltozat hasadékból s ormótlan főbe végződik. E fő halántékait a féltés kigyói marják, a sötét szörnycserep merev vonásaiban a gyermek gyilkos anya'kínjai kövültek meg; a tátott sárkányszáj stalaktit fogai dűhben viczorognak. Hiába meredsz reánk kiülő sze-

meiddel leánya Hekatének, nincs köztünk hűtlen Jázonod!

Kristálypalotába léptünk. A magas boltozat s a falak csillám káprázatban tündökölnék, mint az izekre tört tükör apró darabkái. Karcsu obeliszkek erdő nő ki a sima padolatból, ezüst tölcserék ezrei függenek le a magasból. Egy ily tölcser a földig simúl le, hol a csepegés által a talapzathoz forrott. Legalúl gyermekkéz ujjai átfoghatják; s arányosan terjeszkedve, fölül már torony szélességű. Bámulunk, hogy saját terhe alatt össze nem rogy. Vezetünk Apollotermének nevezi az alvilágemúzeumát.

De., halk! ... mi túlvilági hangok ezek! — Memnon szobra szólalt-e meg, vagy aeol hárfa húrjaiba kapkodnak oly fájdalmasan a vihar ujjai? Mino mysticus, zilált, vad, elhaló panasz? E zúrhangokban sapphoi légység Cassius lángoló honszerelmével s egy haldokló számkitűzött végbucsújával olvad össze megkapó bánatos zenévé — — mi varázs hangszer ez itt a hegyek mély rétegei alatt?

A talány fejtve van. A bérczfal egy kidomboruló polczáról félkörben stalaktit csapok függenek

je, párhuzamosan egymás mellett, mint egy nőfésű fogai. A kalauz egy más stalaktit darabbal végig von a csapokon s e kőhúrok adják ama sajátságos — a halotti csendben oly megdöbbenő zendületet.

— Ez Plútó orgonája; jegyzi meg cicerónénk.

— Nem, nem; kiáltunk mi — ez Petőfi lantja! Lehetne-e ennek méltóbb helye másutt mint Apollo termében? — A vezetők örömmel ígérik jövőre e népszerű néven ismertetni a látogatókkal a baradlai hárfát.

Még egy kép — utólsó itt s utólsó a barlang hosszú folyosójában.

A mélység és magasság közötti sötét űrben eltörpülnek a sziklatorlatok szabálytalan körrajzai. A teremtés előtti chaosz zavart rendetlensége vagy az apocalypticus napok szomorú feloszlási előképe borong-e előttünk a sűrű homályban? Nem az utólsó emberek fenmaradt egyike-e ama félelmes sápadt arcú alak, kit a végpusztulás színterén nesztelen remegő léptekkel árnyék gyanánt látunk lappangani? Szövétnék által rémesen világított vonásairól alig ismerünk társunkra benne. A léptek zaja, saját

szavunk hangja elvesz a száz rétre szakadott patak csörtetésében, melynek zuhogó beszédét az odú siketítő visszhangja ismételi. Az esésben megtört vizsugarak lenn közös mederben találkoznak s a száz testvér egy folyammá egyesülten örült elszántsággal rohan a barna sziklafalnak, mely őt sovár kéjjel — nyeli el. Mózsés varázs vesszeje egykor a szirtből nyitott forrást Izrael szomjú népe számára, — itt ellenkezőleg a szirt megnyílt torkába tűnik s vész el az omló zuhatag; ő tovább folytathatja földalatti vándor-útját, nekünk zárfa a meredek magas bércztömeg.

A C z e r b e r u s ből a főnebb megszakadozott patak ágain átkelve, havasoktövében állunk. A mészkő-szivárgás sima, fehér, süppeteg réteggel vont be a három sziklahegy felszínét. Ezek közt a középső a legmagasabb, legelejtesebb. A völgyület oldalványai közt egy kerülettel a havas megmászható oldalához érünk. A sikos lejtőn felkapaszkodva, a havas félmagasságában nyugvó pontra találunk egy a hegyoldalból tálczaként kinyúló terjedelmes szirtlemezen, melyen az alvilág legnagyobb alkotmánya, a B á l v á n y n a g y o s z l o p a áll. E két öles

átmérőjű testszinű stalaktit torony a fölöttünk tíz ölnyire függő boltozatot második Atlaszként tartani látszik. Hol a Sámson ki az oszlopot megrázva s megtörve, magára döntse Baradla sötét palotáját?

A Bálvány nagy oszlopánál a legtisztább s leghidegebb víz gyűl a körülötte lévő kisebb nagyobb medenczékbe. E medenczék fehér alabastrom edényekként emelkednek ki a talapzatból s csipkés arabeszkű széleik kékes gyöngyház bágyadt fényébe játszanak. E gyönyörű mesterművek újra és újra tanúí annak, hogy az emberektől elhagyott helyeken a természet keze bámulatosan remekel. A mythoszt annyira kedvelő táj-nevező *G a n y m é d e s k ú t j a i* névvel jelölé e medenczéket.

Az oszlopot megkerülve, szédítő magasságból tekintünk szét. A merészen felhajló boltozat elvész a szem elől; fölöttünk holdtalan gyászos éj, melynek soha nem volt és nem lesz hajnala; alattunk tátongó öböl, az ismeretlen mélység sötét kormával. A kalauz levilágít s mi a röpkedő homályban az öblöt a levonuló bérczfalak között mindig keskenyebb torkolatba futni látjuk; míg egy kéményszor-

ros mély üreg függőleges irányban visz a barlang vég-kamarájába, melynek neve — p o k o l.

Felidézett emlékem még most is e szűk torkolat fölött látja a szavakat, miket a világ legnagyobb költője az „Inferno“ kapuja fölibe irt:

Per me si va nella cittá dolente,
 Per me si va nell' eterno dolore,
 Per me si va tra la perduta gente.

Ez út visz a fájdalmak városába,
 Ez út visz az örök kínszenvedésbe,
 Ez út visz a kárhozott nép sorába.

III.

Világosság. Költészet és próza. Beszély a sultán pamlagáról. A Baradla - könyv és a magyar írók.

Rajongó ifjuságom aranyálmai óta soha a nap-sugárt ragyogóbbnak, az eget kékebbnek, a léget enyhébbnek, a madárdalt vidámabbnak, a virágot illatosabbnak nem tapasztaltam, mint következő nap reggelén, midőn szives házi gazdánk az aggtelki derék pap kertjébe lementem. Pedig alig csak huszonnégy órát tölték a sötétség mély csendében s már is annyira érzém a világosság, a földi nesz jó-tékonyságát. . . . .

Szegény Homér, gondolám, ki dúsgazdag képzeted fényes költői képeivel népesítéd szemeid örökös sötétét! Fájdalmad édes s élved fájdalmas lehetett óráiban az ihletett költészetnek, melynek atyja levél. Unokáid előtt még most is fel-feltűnik az általad művészi hűséggel festett de nem láthatott:

„— — — — felhőtlen ég,
 Mosolygó síma tengerarcz,
 Élénk, verőfényes vidék —
 — — — — — — — — — —
 Kék fátyol messze bércz fokán —
 Arany hajó, mely futva szegdel
 Bibor habot . . . — — — —“

és ismét:

„Ott kéken a Zeűsz-lakta domb!
 Itt zölden a nyájas sziget:
 Fölötte lomb, alatta lomb,
 Árnyas berek, zengő liget, —
 Hullám mosott gazdag virány
 Fehér juhak s tulok sereggel —
 Minő kép ez! . . . — — — —“

Minő kép ez! sohajt fel méltó unokád, ki látja a színvegyületet, mit neked csak a teremő szellem

ecsetelt a lezárt szemek fekete vásznára ; — s „fáj neki e rajz“ mert „enyésző népet, ki móla kedvvel múltján borong“ lát a tájképen . . . . . Nem nagyobb és szentebb-e az ő fájdalma, mint a tied volt, melyet annak tudata enyhített, hogy van nép körülted Graecián „melyet felgyújts énekeddel!“

Hosszas elmerengésemből Berczi csengő szava vert fel. Beszédünk tárgya természetesen a tegnapi. Hideg gúnyos észrevételei merő ellentétet képeztek az elragadtatással, melylyel én a Baradla csodáiról emlékeztem. Szerinte én költői szemüvegen tekintém a tárgyakat; holott az űgésznek varázsa csupán a környező sötétségben áll, melyben a játsszi képzet tereint magának nem létező meséket. Egyetlen — a barlangot megvilágosító napsugár e varázst eloszlatná s mi bámulnánk, mit tudtunk ez össze vissza hányt tömegben bámulni. Fájdalom, tevé hozzá, hogy így vagyunk az életben mindennel; minden csak addig szép míg legfőlebb félhomály burkolja; az ismeretlenért lelkesülünk s a megismerttől legjobb esetben közönyösen fordulunk el. S e valóság, e kiábrándulás az élet átka.

— Melyet te inkább magadra erőltetsz, jegy-

zém meg én, mint valóban érzesz. A természet, a társadalom olyan mint minden könyv: hatása leginkább a kedélyhangulattól függ, melyben azt olvaszuk — —

— Igaz, csak hogy ha a könyvet ama meggyőződéssel vesszük kezünkbe, hogy a mi szép benne az nem való, s a mi való az nem szép: az ítélet előre kimondva van. A szépség, mondják, nem a tárgyakon de a néző szemében rejlik. Mi egyéb ez csalódásnál? S ha az életben leginkább ez boldogít, miért, hogy most túl a harminczon jó izűt nevetünk a húsz év csalódásain?

— Nevetünk talán blazirozott barátom — de nem ohajtjuk-e vissza?

— Tévedünk, ha ezt tesszük. A kedély nyugalma az izgalmak s kiábrándulás árán eléggé drágán lón megvásárolva, miért kezdenők újra a vásárt, ha tudjuk, hogy a vevő, az élet, nem adja meg a mit ígér? Én részemről örömet lemondok a költői szemüvegről, melylyel egykor a világot s a—Baradlát tekintém.

— Talán szinte csalódásaid e korába esik ama

epizódjá életednek, melynek elmondását tegnap a zultán pamlagánál ígérted?

— Tökéletesen. Halld ezt is egy bizonyítéka gyanánt ama hitemnek, hogy az élet mindig kineveti az érzelemvilágot s hol a próza a költőivel, az anyag a szellemmel jó összeütközésbe, mindig az elsőbb a győztes.

— Tíz év előtt; kezdé történetét Berczi a kert méhesben, hol szivarra gyújtánk s kellőleg elhelyezkedénk, ő beszélői én hallgatói minőségbe — tíz év előtt Budán a kormányzóknél tiszteletbeli hivatalt viseltem. Két testvérem a megyét szolgálta, a harmadik a gazdaságot vitte atyám mellett, ki azt kívánta, hogy én, a legifjabb, e pályán alapítsam meg jövőmet. Mennyire igyekezett ennek a húsz éves tiszteletbeli fogalmazó megfelelni, arról az öreg tanácsos tehetne legjobb tanúságot, ki mindannyiszor megfeddett, a hányszor csak a bureauban megjelentem s ez körülbelől minden két hétben egyszer történt meg. Saját házánál azonban igen szives volt irántam; s ha ő maga hivatalos munkálatimról hallgatott is, de tanácsosné ő nagysága annál nagyobb

dicsérettel volt kegyes emlékezni a divatlapokban megjelent verseimről.

— Hogyan? te verseket is írtál, te, hős lovagja a prózának? szakítám félbe az elbeszélőt.

— Álnév alatt; melyről szokás szerint az egész világ, értem a lap néhány száz olvasóját, jól tudta ki rejlik alatta. Húsz éves voltam akkor s ki nem írt húsz éves korában verseket? Aztán a tanácsosnak szép szőke leánya volt; s az angyalarcz és kebelharcz, a rózsaszáj és szívem fáj, a kék szemek és kegyetlenek; az égi kéj és bánat éj oly készen csengettek egymásra. Pedig őszintén és dicsekedés nélkül bevallva legkisebb okom sem volt akár a túláradó érzelmű Hermin ábrándos kék szemeit kegyetlenséggel, akár saját sorsomat a bánat-éj gyászával vádolni, mert a tanácsosné sűrűn hívott meg ebédre, a tanácsos arról kezdett beszélni, hogy pár év múlva tiszteletbeli titkárságért kellend folyamodnom; Hermin pedig a tőlem kapott virágokat egy napig keblén viselve a hervadókat gondosan bepréselte. Szeretném tudni mi sorsra jutott később füvész-könyvi gyűjteménye?

Annyi bizonyos, hogy a ház minden tagjának

kegyeiben állék — s Hermin hat ifjabb testvére, különösen az apróbbak, látogatásim alkalmával szóhoz sem engedtek jutni, míg valamennyi zsebemet a benn található czukrocskák végett ki nem kutatták. Ezeket tehát a czukor nyerte meg s a papa és mama kegyeltjévé is aligha személyes tulajdonaim tettek, mint inkább ama körülmény, hogy ha nem is első de utolsó sem voltam ama partie-sorozatban, melyet tanácsosné ő nagysága a házasulandó ifjak nevéből, a vagyon és jövő légmerője szerint készített. Mi Hermint illeti, ő mindig engedelmes jó leány volt s mamája szavát szentirásként fogadta.

Mondanom se kell, hogy e megjegyzések későbbi keltűek. Kinek jutott volna eszébe akkor, a bástyai sétány illatos ákáczaival, a város legünnepeltebb szépével karján, egyébre mint a perc boldogságára gondolni? S ez valóban annyira el is foglalt, hogy állandóvá kötésére nem is eszméltek az édes jelennek élő ábrándjaim s én két évi hódolat alatt nem csak a szülék előtt nem nyilatkoztam, de a köztem és Hermin közt lévő érzelmekről is eddig csak szemcink és kezeink találkozására beszélt.

Kellett-e nekem több, mint e fellengő üdv bizonyossága?

Nem így a tanácsosék; ők a jövőre is szerettek gondolni. Hermin, bár még csak tizennyolcz éves, hét testvér közt volt a legidősb; s én az apa és anya méltó aggodalmait most már természetesenek találom. Akkor elég bárgyú voltam meg nem érteni a-célzatokat, míg egy döntő ok nem lőn a mérlegbe vetve — egy vetélytárs alakjában.

E vetélytárs egy kanczellariai fogalmazóból helytartósági titkárrá nevezett fiatal ember volt, kit megérkezése első hetében módnélkül szép és szeretetre méltónak kiáltott ki a budai közvélemény. Magam is annak tartám őt a perczig, melyben Herminnek kezdett udvarolni s csak ekkor láttam, hogy biz ő inkább szikár mint karcsú, vonásai inkább kiéltek mint finomak, szemei kifejezéstelenek, hangja kellemetlen, modora köznapi, egész lénye kiállhatlan s megfoghatlanná vált előttem, mit találnak és kapnak rajta tanácsosék?

Számításuk nem csalt; én féltékeny lettem s az első magán találkozást felhasználtam Herminnel a jövőről komolyan szólni. Válasz helyett a nagy kék

szemekben a boldogság könnyei ragyogtak s a szegény lányka talán nyakamba is borúl, ha kis öccsei a mellék szobából át nem szaladoznak. Sűgva mondá, hogy a titkár már beszélt is nősülési szándéka iránt szüléivel, kik azonban határozott választ nem adtak neki s igen csodálkoznak mély hallgatásomon.

Nem maradt tehát egyéb hátra, mint a tanácsostól megkérni Hermin kezét. Öt hat nap múlt el, míg erre kedvező alkalom nyílt s e közben egy hazúlról érkezett levél jelenem s jövőmben nagy változást idézett elő. Atyám írta, hogy egy vesztett jogper következtében birtoka felétől esik el, s e fölött több egymásra következő rossz év, bukott szeszgyári vállalat s az ősi adósságok felhalmozódása birtok viszonyait annyira megrongálta, hogy eddigi jövedelmének nyolczadrészére kell szorítkoznia, ha a csődöt kikerülni akarja, mit máskülönben — bátyám az alispánságból kimaradván — semmi sem lesz képes feltartóztatni. S így most nekem is választanom kell a kettő közül: vagy eddigi évi budgetemet nyolczadrészre leszállítani, vagy ha ezt nem tehetem — falura hazavonúlni.

E hír e perczenannál leverőbben hatott reám,

mert a tanácsos előtt, leánya keze megkérésénél kényes helyzetbe s annak színébe hozandott, mintha engem e körülmény határozná a lépésre. De ezt nem halasztám tovább s egyszersmind teljes őszinteséggel átnyújtám neki atyám levelét. Még most is látom a tanácsos arcját, a mint ez minden sor olvasásánál komorabbra változott; visszaadván azonban az átoltvasott levelet, kis vártatva mondá, hogy ez mit sem változtat irántami nézetein s e levél nélkül is az lett volna válasza, mi jelenleg: mindketten fiatalok vagyunk még s pár év múlva — mi alatt én fizetésbe léphetek — elég idő lesz a tárgyról szólni.

Ez engem akkor megnyugtatót, bár most világos előttem, hogy e kitérő szavakkal a kosarat már akkor fonta meg a h é t gyermek apja, ki e pénzügyi fordulat nélkül bizonynyal mint kedves vejét ölelt volna össze vissza.

A tiszteletbelitkárságnak istenhozzádot mondtam s szorgalmas hivatalnokká váltam, hogy az első valóságos fogalmazói állomást elnyerhessem. Erre, évi jövedelemem ötszáz forintra olvadván le, most már szükségem volt. De azért boldog valék, vagy hittem hogy az vagyok; Hermin szeretett s ez el-

oszlatta azáltal felköltött aggodalmaimat, hogy a titkár látogatásai egyre sűrűbbek lettek, míg én gyéribben részesültem az ebédre hívás szerencséjében; hogy lyánkámat gyakran busongva, sőt néha kisirt szemekkel találtam s hogy a mama — nem úgy mint ezelőtt — gondosan és ügyesen gátolta a magunkra maradást.

Mint örültem minden alkalomnak, mely az úgynevezett „zöld“-be rándulások alatt ajánlkozott! Ily szép napra volt egy izben kilátásom a Budapest fölötti Dunaszigetek egyikén, hol — nagyobb s rendezen elszóródó társaságban — egy nyári délutánt és estét s talán néhány élvezetes magán perczet valóán töltendők. E szép nap délelőttjén azonban szomorú levelem érkezik. Atyám halálán van. Végperceiben látni kíván. Siessek azonnal haza.

Alig értem rá elbucsúzni s a könnyező Hermint alig néhány perczre láthatám. A tanácsosné lat számra kimért részvétéről biztosított, fűnököm hidegebb volt mint ily alkalommal várhatám; — néhány reménylett szép órától el- s haza gyászos napokra mentem; s mindezek összehatása folytán meglehe-

tős lehangoltkedélylyel indúltam ki késő délután Pest utczáiról.

Fogadott szekeresem Új-Pesten etetni szándékozott, hogy aztán egész éjen át mehessen. A városból kiérve előre küldém őt az állomásra, hol bevárand: én gyalog a Duna partján folytattam utamat. Az alkony, a tájkép gyönyörű volt. A városi nesz elhalt a távolban, körülém méla csend, a tükör sima folyamom a nyugvó nap sugarai vetettek át bitor dárdákat. S ott a középben a lombos, a mesés árnyú sziget! Ah hisz épen ez vont ide! Ha átláthatnék a lombokon — s ha talán épen a titkár karján látnám őt!? Óh az a titkár! —

A szellő lebbenés egy kardal el-el kapott távoli hangjait hozta hozzám a partra. A dalt több nő és férfi éneklé. Hermin kedves hangjászinte kiismerni véltem az elhaló dallamból s komolyan haragudtam a szellőre, ha feszült figyelmemnek mit sem hozott rest szárnya. Az elkapott töredékekből az ismert szöveget összeállíthatám — végre elcsöndesült a szigeti ének s én még sokáig ott merengtem a parton várva ismétlését, de hasztalan; csak füleimben

csengett az s mindeművé, távollétem egész ideje alatt hűn követett . . . .

Haza szomorú napokra érkezém — atyámat gyászravatalon találtam. Testvéreim az eddig egy tömegben kezelt birtok osztályát sürgeték s az osztályozási felmérések több hetet vettek igénybe. E munkálatok közben egy vasárnapon a közel fekvő Baradlához tettünk kirándulást s nagy társasággal mentünk be a barlangba.

Akkor még birtam ama hangulattal, melytől — mint mondád — főképen függ az olvasott könyv kedvező hatása; akkor még minden tárgyat az ábrándok tarka himporában s a csalódás világításában látta a bennem pezsgő élet. Az atyám elvesztése fölötti fájdalom még hajlandóbbá tőn az érzékenységre, a távollét s egy kis adag féltékenység növelek a lángokat; Hermin képe szüntelen szemeim előtt lebegett, a szigeti dal szüntelen füleimben csengett — szóval, szerelmesebb valék, mint a plátói fellengő szerelem apotheozált hőse — Lamartine Ráphaele s szivemben nagyobb ürt éreztem, mint maga a Baradla. Ha ha ha! (nevetett fel elbeszélőm,

bár nekem úgy tetszett, mintha nevetése kissé erőltetett volna) mint lehet ép eszű ember ily dőre!

A barlang közepe táján jártunk, midőn egy ugrásban lábam elcsuklott s én képtelen lettem a tovább haladásra. A társaság belebb folytatta útját s én — visszajötteig megpihenendő — egy égő gyertyával a zultán pamlagára telepedtem, melynek közelében a bal-lépés történt.

A magas folyosó közepén lévő hosszas és felhajló szirtemelvényt, melyre a mézszivárgás szőnyeg- és párnaszerű fehér domborulatokat rakott le, földre pedig a csepegésstalaktit rojtozatú redős függönyt vont — kis akarattal nem nehéz pamlagnak képzelni; kivált ha a kalauz előre kikiáltja, hogy ez a zultán pamlaga. Most az egyszer azonban én foglaltam el ő felsőge helyét s ha ruganyosnak nem is, de fáradt és sértett lábam miatt eléggé élvezetesnek találtam.

Az első érzet, mely a társaság léptei és beszéde zajának elhangzása után ellepett — a koporsói csend, magány és elhagyottság nyomasztó érzete volt. Gyertyám gyér világa a barna szirtfalakra óriási árnyakat rajzolt, fejem fölött szabálytalan

sziklafelhők függöttek, az itt csendes folyású patak nesztelen suhant el mellettem, jobbra balra sötét sikátorok s mélyedések nyultak be: megvallom, hogy akkori izgatott hangulatomban nem lettem volna rendkívül meglepetve, ha valamely törpe kobold vagy gyönyörű kis gnomída tekint elő a kétes homályból hegyi birodalma bitorlójára. S valóban már csaknem egy ily hegyrém megjelenésére adott jelnek véltem ama sajátságos, félig füttyentő félig csattanó hangot, mely egyszerre közelemben megcsendült. Feszülten hallgatóztam több perczig, a csattanó fütty ismételve lón — — a boltozatról a patak vizébe eső csepp okozá azt s a barlangi ür adá neki ama sajátságos viszhangot.

Midőn helyzetem kissé megszokottá vált, a testi fáradtság s kimerültség kezdte jogait igénybe venni. Gyertyámat két kődarab közé szorítva, lehető kényelembe helyezkedém s behúnytam szemelmemet. Igen de a behúnyt szemek sötétében nekem hetek hónapok óta mindig Hermin jelent meg s most is százszoros bájban láttam őt. A boldog két év enlékei egyes napok, órák, találkozások képeiben tűnedeztek fel; a kis evődések, édes kibékülések,

a szigeti dal, a titkár, jövőm aggályai és reményei tarka jelenetekben váltakoztak, mosódtak el és hullámoztak tovább, mint egy alföldi síkság kalász tengeré . . . . .

Egyszerre úgy tetszett, mintha Hermin s a gyűlölt titkár is az eltávozott barlangi társaságban volna. Lelkemet keserűség és féltés szállotta meg. Ő a titkár karján tovább ment, hidegen, részvétlenül nevetve s egyetlen sajnáló pillantás nélkül! Ez hát a hűség — — — de ah! vállamat egy kéz érinti, visszatekintek, Hermin apró lány keze az, ő hozzám hajlik s mondhatlanul szerető hangon ezt súgja:

— Megszöktem a társaságtól s vissza siettem hozzád édes mindenem — így nevezlek, mert hiszen e percztől kezdve nem vagyunk-e örökre egymáséi?

— Azok vagyunk örökre, elválaszthatlanul; mondám én elragadtatva s túlvilági üdváradattal karolva át karcsú derekát.

— Itt fogunk élni, folytatá ő; mindenható szerelmünkben boldogan, távol az emberek és világ vásári zajától — —

— S e nekünk teremtett menyországot soha sem hagyjuk el többé! tevék én hozzá.

— Soha! sipegé ő hozzám simúlva; ne rabolja el boldogságunk egyetlen percét is hivatlan tanú s a mi szivünk világában ezred év is csak egy percz.

Karöltve indulánk el megtekinteni új birodalmunkat. Lehelletének illata, karjának gyöngéd súlya villanyos meleget önte el ereimbe. De én feledém az anyagot, felfokozott szellemem halhatlannak tudta magát s az idő, tér, halál eszméje fehér lappá vált hitemben.

Mit mondott ő, mit beszéltem én — nem emlékezem, csak azt tudom, mit éreztem: az örökkévalóság élvét egy rövid perczben. Körülünk minden oly fényes oly ragyogó volt s mi egy aranyutczából a másikba andalogtunk a túlradó kéjmámo: öntudatlanságában — —

Hirtelen sötétedni kezdett, meredek szélén állottuk meg, fejünk fölött egy denevér csapott el; ösztönszerűleg összerezzennék.

— Hova jutottunk? ismeri ön e helyet? — kérdé megváltoztatott hangon Hermín s imént fénykörben sugárzó arcza sápataggá lón.

— Nem s azért térjünk ragyogó termeinkbe vissza ; feleltem én nem minden aggály nélkül.

De a ragyogó termék eltűntek , mindenfelé sötét sikátorok ágaztak szét s mennél inkább kerestük a kivezető utat , annál mélyebben bonyolodtunk a tömkelegbe.

Az idő tér és halál eszméje, az örökkévalóság és halhatlanság néhány percz előtti érzetét egy csapással összezúzta a meggyőződésnél, hogy eltévedtünk , hogy örökre , reménytelenül ide vagyunk zárva.

Hermin könyekre fakadt, keserű szemrehányásokkal illetett, hogy én vezettem őt ez iszonyú sírba ; a kétségbeesés szokatlan vad szavakat adott reszkető fehér ajkaira s eltorzítá elébbi szelíd szép vonásait.

Én megsemmisülten , szó és mozdulat nélkül meredtem néhány lépésnyiről a szétomlott fürtei közt kuszáló Erynnisre . . . . .

Ekkor távolról egy dal hallszott — férfi hang énekelé — oly ismerős , a szigeti dallam volt az ; mindinkább közeledett s a megmentés reményét hozta. Végre belépett a sikátorba egy szövétnekkal ke-

zében — a titkár. Hermin örömsikoltva szökött melléje, karjába fogózott s mintha nem is létezném, figyelmére egy szavára sem méltatva, ment kifelé a szabadítóval, ki reám egy kárörvendő gúnyos pillantást vetett.

Lábaim a szirt talapba gyökereztek — ujjamat sem valék képes mozdítani. Lépteik elhangzottak, a világosság elveszett, körüllem koromsötét éj terjedett, Hermin vetélytársammal boldog leend s nekem itt egyedül, elhagyatva, nyomorún kell vesznem ... Az örökkévalóság kinjait egy rövid perczen szenvedtem át — agyam szédült, a föld lesülyedt alattam és —

Felébredék. Annyi bizonyos volt, hogy körüllem koromsötét éj terjedett (a két kődarab közé helyezett gyertya hihetőleg egy mozdulatom által eldőlt s kialudt) de hogy én és Hermin, Hermin és a titkár, a menyország, az eltévedés, a dal, az elhagyatás és az itt veszés — hogy mindez álom volt-e vagy valóság, iszonyú rémes valóság? ezt az első perczen s mindaddig nem tudtam meghatározni, mig az elébbi csattanó fütty az elsőbbről nem győzött meg.

A sötétben e végzetszerű álom fölött tépelődve, félszázadnak tetszett, míg a visszatérő társaság közalgését hallva, újra felélttem.

Hat héttel később visszatértem Budára; a szigeti dal még mindig füleimben csengett s lelkemben ott volt a barlangi álom árnyrajza. Megérkezésem első órájában tanácsosékhoz siettem. Az ebédlőben senki sem volt, a mellék szobában Hermin éneklé igen sok érzés és kifejezéssel a — szigeti dalt. Balsejtelemmel léptem be. Hermin kissé elhalványult látásomra s alig talált egy szavacskát. Balsejtelmem nőttön nőtt — jobb szerettem volna ha inkább elpirúl s halkan felsikolt. Alig üdvözölhetém, midőn a tanácsosné is bevezett. Mint régi jó ismerőst nagy zajjal és örömmel fogadott s örömeiben csaknem megölelt. Tudakozódott mint léte mről, szegény atyám végóráiról, testvéreimről, utazásomról, szivélyesen, részvétellel, kezemet megcsókolt ujjai közt tartva s felelethez alig engedve jutni. Balsejtelmeim oszlani kezdtek.

— A többi közt, kérdé, bizonynyal hallotta már édes B... hogy lányom menyasszony?

Szerettem volna kérdeni, bár jól tudtam hogy

ki — a boldog vőlegény, ha egyetlen betűt is bírok kiejteni.

— Épen mához egy hétre * * * titkárral lépend az oltárhoz. Reméllem, hogy mint házunk jó barátja eljövend az esküvőre?

A tanácsos házának jó barátja azonban másnap beadta hivatalröli lemondását s harmadnap a bureau-asztaltól az eke szarvához sietett.

Eddig van történetem. A próza nem csak az álomban de a valóságban is győzött a költészetten; s te azt kívánod hogy a Baradlában még költői képeket lássak? Ismétlem s hidd el, hogy ez is csak olyan mint az élet, addig szép, míg a csalódás félhomálya burkolja. Szivaraink kiégtek, menjünk fel!

Fenn többi társainkat a Baradla-könyv körül találtuk, melybe a barlang látogatói 1834 óta neveiket jegyzék. Mily kevés ismert névre találtunk itt! S míg egy egy Montmorency, Paget, Ashburne s számtalan más angol, franczia, szász, porosz, olasz sat. utazó neve ötlött szemembe, lapokon át alig akadtam elvéttve egy magyar tudós, mővész vagy írő nevére, pedig — mint állítatják — a ki

csak húsz év óta megfordult a Baradlában, az mind feljegyezte ott létét az emlék könyvbe.

Ez, a mai nap már kérlelhetlenné vált Berczi-nek új kikelésre nyújtott alkalmat.

— A magyar irónál, szólt ő kissé magasra vont szemöldekkel, a leglényegesebb hiányok egyike az, hogy keveset utaz és forog a világban s e miatt látköre szűk, tapasztalása korlátolt, benyomásai egyoldalúak. S így a helyett, hogy a teljes emberéletbe markolna és onnan venne ismert, hű egészséges alakokat, kénytelen a szoba négy fala közé szorúlt elméletből elvonni okoskodásait, vagy a phantasiát bocsátani gyakran túlcsapongó szárnyakra. A túlnyomó többség nem csak a külföldet nem, de saját honát sem ismeri s az életből csak annyit tud, a mennyit abból városa utczáin vagy faluja csendében mindennap lát.

Nem mintha e mindennapi élet nem nyújtana legalkalmasb tárgyakat a tollnak: de az egyhangúság és megszokás közt elszibbadt szemléelő erő előtt nem tűnnek fel egyes vonások, jellegek, helyzetek, mikből változatosb lét surlódásai s összehasonlítások talán fénypontokat alkothatnának. Valamely

philosoph egykor azt állítá, hogy a földnek a nap körüli forgása roppant zajt okoz, mit azonban mi — e folytonos és mindig egyenlő zajban születvén — észre sem vehetünk. Én — végzé s p e e c h é t szigorú barátom; ezt mindössze csak hasonlatúl akarom felhasználni s hiszem hogy ez esetben a hasonlat sokkal kézzel foghatóbb mint az eredeti állítás.

IV.

S Z I L I C Z E.

(Tündérreg.)

Honalapító Árpád a vérrel szerzett új hazában táborjárást tartott s a kijelölt határpontokon a földbe leszúrt dárda azt jelenté: ne bántsod a magyart!

E tábortjáró csapatok egyike forró nyári nap estéjén Sajó völgyében a martos folyó partján ütötte fel tanyáját s míg az öregebbek Bors az öreg vezér körül gyülekeztek, az ifju hósek kisebb csoportokban a közel lefolyt harcziás idők eseményeiről beszélgettek harmatosuló illatos fűvön a csillagos ég alatt.

A leventék zajos vidám sorából Kelemér nem csak feltűnő delisége, de búskomoly hallgatagsága által is kivált. Első volt ő a csatákban, de utólsó az áldomásoknál, hol többi társai a harc torát vígan ülték meg. A szúzeknek érte hasztalan epedő serege „bús dalia“ néven ismeré őt.

Komolyságának oka következő volt. Születésekor a legöregebb táltos, egy köztiszteletben álló galamb-
 ősz agg, azt jóslá fölötte, hogy ha csak fel nem
 találja ama hajadont „kit nem apa nemzett s kit még
 halandó szeme nem látott“ szivét a legbájosabb
 hölgy sem fogja szerelemre indíthatni. De hogy e
 választott merre és hol legyen feltalálható, ez több
 volt, mint a mennyit a táltos a jövőben olvashatott.

E jós-szó súlyát Kelemér csak ifjává serdülte-
 kor kezdé érezni, akkor, midőn a szerelem szük-
 sége keblében felcsirázott s e titkos benső ösztön-
 nek megfelelő lényt találni képes nem vala. S lehe-
 tett-e legkisebb reménye is párjául oly szűzre akad-
 hatni „kit nem apa nemzett, kit halandó szeme még
 nem látott?“ Egyéni bátorságán kívül e végzete fő-
 lötti kétségbeesés vitte őt a csaták legelszántabb
 rohamába s ugyanez tette őt búskomolylyá ott, hol
 mások víg kedv zajának éltek.

Most is e hideg közönyösségbe süllyedve szót-
 lanul hevert a rögtönzött gyeptanyán s alig ügyelt a
 körulte zsibongó élénk szófolyamra, míg figyelmét
 egy vidékbeli púpos félszemű törpe öreg sajtyszerű
 előadása nem kötötte le. A púpos ember a körbe

gyűlt vitézeknek helybeli szokásokról, életmódról, eseményekről érdekes dolgokat beszélt s különösen e szavai ébreszték fel Kelemért néma elmerengéséből:

— „Őrizkedjetek ó hős lovagok, szólt a púpos, a Borzova körüli hegységet hold töltekor éjféli időben megközelíteni. E hegyek egyikének teteje mély katlanná van behorpadva s lenn a tágas mélyületben egy iszonyú öblű barlang előtt legforróbb nyárban óriási jégcsapok függenek, valamint a bejárás is alól felül jéggel van bevonva. Nehány lépésnyire be lehet a jég-csarnokba menni, de aztán meredeken s zugosan hajlik le a síkos út, melyen lemenni akarni annyi volna mint bizonyos halál torkába rohanni. — Ha a hold telik, éjféli tájban megragadó bűvös dal hallszik a mélyületből. Ki ezen távolból lágyszelíden hangzó éneket hallja, legottan legyőzhetlen szender által nyomatik el s álmában a gyönyörű énekesnőt látja. Ámde hajnalban felébredve, soha többé álmom nem jó szemekre s a leglángolóbb szerelem és kínos álmatlanság közt rövid időn halálra kell epednie. S azért őrizkedjetek ó leventék a

borzovai hegyek vadjainak üldözésétől, hogy az átok alá vett hely közelébe ne tévedjete! "

A hallgatók egy része az egész jégbarlangot, éneket és álmatlanságot mesének vette; a másik rész ármányt s titkolozási érdeket vélt alatta rejleni; voltak kik némi hitelt adtak a púpos szavainak, de nem törődtek tovább a hallottakkal; csak Kelemér tépelődött nyugtalanúl s ébren egész éjjel a láthatlan énekesnő által felgyújtani szokott szerelem eszméjével.

Következő nap pihenés és áldomás napja volt s a „bús dalia“ a vigadóknak sorából ellopózva, tegzével és gerelyével az erdős hegyeknek vette útját. Az éjen át határozattá ért benne a szándék meghallgatni a bűvös dalt s aztán meghalni, ha kell, de legalább — rövid ideig bár és birhatlanért — átérezni a szerelem üdvét, kínját.

A lombkoronás csererdők magányában a púpos jött elébe, ki a táborból tegnap észrevétlenül vészett el. Kelemér rendkívül megörült a találkozásnak s kérte a törpét, jelölné ki neki a borzovai hegység barlangjához vezető legrövidebb utat.

— S ismered-e ifju magyar hős az általad ke-

reset hely veszélyeit? kérdé félszemével hunyorítva a púpos.

— Hallottam tegnapi előadásodat s el vagyok határozva! felelte a dalia oly szilárd hangon, hogy a púpos minden további szót feleslegesnek tartva, vezetőül ajánlkozott. Ritkán járt erdei ösvényeken, hol a soha meg nem riasztott őzike is bátor szemekkel bámult reájok, haladva: mint a nap nyugodni szállt s keleten a hold telő arcza merült fel, egy magas hegy tetejére értek. A hegytető lapos kopár sík volt, hol zöldet csak a földből kinőtt nagyobb kövek mohain látott a szem.

— Közel vagyunk leventém, szólt itt az egész úton hallgatag törpe kalauz, — közelebb, mint vélnéd. Csak néhány lépést még — így — s most tekints le!

Borzasztó meredek szélén állottak. Lenn a tágas mélyületet köröskörül egyenesen felnyúló tömör sziklafal foglalta be. A völgy sűrű vad fákkal volt ellepve melyeknek sötét zöld lombjai — bár legkisebb szellő sem lengett — bánatosan suttogtak. A letekintők arczára alúlról hives légvonal todlált.

— E vad elzárt völgyben van a jégbarlang,

melyről tegnap beszéltem. Ha áll határozatod s közelébe jutni ohajtasz, elvezetlek az egyetlen lejáráshoz.

Kelemér szó nélkül követte vezetőjét a helyig hol a rézsút lenyúló szirten, bokrokba s ág-bogakba fogózva lebecsátkozni lehetett. A púpos itt kissé gúnyos hangon sok szerencsét kívánt az ifju hősnek s hirtelen eltávozott; a szerelmet kereső ifju pedig rettentetlenül kezdé meg a vakmerő utat.

Fokonkint, a mint leebb jutott, hidegebb lön körülte a lég; bár ő a szellet hűs legyintését csak izzó arczain érezé, sőt még jótékonyan hatott az reá a benső titkos tűz ellen, mely ereiben előmlött s mely megóvta őt a téli dermeteg befolyás ellen, midőn a csodás barlang torkolata előtt állott meg.

A púpos előadása eddig szóról szóra valósúlt. A falegyenes barna szirthomlokzatba sok öl magas és roppant széles torkolat nyílt, melyben kékes ködpárázat röpkedett. A félkörben lehajló boltozatról óriási jégcsapok függöttek, mint megannyi hegyével lefordított torony. A homályos csarnokból fagyos légzet csapott fel; s midőn Kelemér a sima jégpadlón néhány lépést tőn, benézett ama merede-

ken lefutó jégsikátorba, mely az egy arasszal tovább haladót örökre, menthetlenül elnyeli.

A völgykatlan perczről perczre sötétebbé vált s míg fenn a bérczetőn a bucsúzó nap végsugarai ragyogtak, lenn már éji homály terjengett az egymásra hajló s összeölelkező ágú fagyalfák vad sűrűjében. Egyszerre azonban bágyadt ezüst világosság ömlött el a sudarakon — a nap uralmát a teli hold vette át s bánatos arczával mélán tekintte le a barlang előtti vén iharfa alá települt leventére.

Ez, soha nem tapasztalt feszülésben érzé tág mellét elszorítani, mi félelem épen nem, de ama közönyös nyugalom se volt, mely eddig ezen ércz mell alatti szívet soha szokottnál sebesebben dobogni nem engedé. Sejtelmé mondá, hogy végzetszerű sorsa megfejtéséhez áll most közel — s ki maradhatna ilyenkor nyugodt?

Midőn a hold az ég gyér csillagú boltján oly magasra lépett, hogy a völgykatlanba függőlegesen tekintene le s itt a fák sudarai árnyat sem vetnének: Kelemér egy távoli mondhatlan édes hangot hallá megcsendülni s elmaradó léhlzettel erőszakosan lüktető szívére szoritá kezét. E dal elhaló rezgése oly

tündéri volt, mintha a hold ezüsthúrokká vált sugárain játszanék a szellő; oly andalító oly megkapó folyamú, hogy mennél közelebről hangzott, annál szédítőbben hatott az érzékekre s midőn végre határozott pontként a jégbarlang mélyéből származása kétségtelenné lőn, a bűvös kéjmámorban ringatózó ifju szemelt lankadtan lehúnyá, ámúlt feje kezéről lehanyatlott s eszméletét vosztve mély álomba merült .....

Világos nappal volt mire felébredt; előtte pedig a púpos állott, hosszú karjait mellén keresztbe fonva s még gúnyosabb kifejezéssel csúf vonásain, mint midőn távozték.

— Na s mint elégített ki az álomlátás daliám? kérdé gonoszúl hunyorítva félszemével.

— Ó az! ó az! kiáltá, inkább az álomeszméket folytatólag mint a törpének felelve Kelemér — ó az, „a nem apától nemzett, a soha nem látott“ a legdicőbb, legbájosabb szűz, ki szívemet lán-goló, elhamvasztó, örült szerelemre birta!

— Ezt mondta még eddig mindegyik, kinek ál-mában a kis boszorkány megjelent; jegyzé meg vi-gyorogva a púpos — s miután egyenkint valamennyi

ohajtá birni őt, úgy hiszem te sem lész rozabb a többinél?

— Igen, birnom kell őt, mondá hévvel s elragadtatva az eddig érzéketlen s most egyszerre táladó szerelmű levente, — de hajh! tevé hozzá szép fejét búsan lecsüggesztve, hol, mikor és mikép találhatom fel?

— Erről majd később szólunk; most jer elébb s tudd meg tőlem ki és mint jutott ide a bájos tündér, ki egész lényedet oly hatalmasan megigézte. Aztán nyilatkozz, el akarod-e fogadni a hozzá vezető eszközöket azon az áron, melyet ezért én kívánandok?

— S tehetnéd-e ezt? hatalmadban állana e mód? kérdé kétkedőleg az ifju s feltekinte a törpére — de ez nem volt többé látható, helyette egy bozontos hajú és szakállu óriásra esett bámuló nézelete.

— Válaszom ez; szólt az átváltozott — nevem Baradla, a természet titkai bűvészetem előtt tárva vannak. Jer, kövess! — s ezzel kézen fogva a leventét, szélsőbesen vitte őt magával lakába, mely egy hegy roppant türege volt s ma is Baradla név alatt ismeretes.

— Messze innen, a föld északi végsőcsúcán, hol a nyugvó nap tűzkoronát visel s utána az ég ezer színben lángoló sátorrá gyúl ki — kezdé beszédét a bűvész; a fagyos tengereken felhőkig nyúló jéghegyek emelkednek s ezek közt lakik tündérszolgái körében a jég-király. Szil-nek az ősz jégkirálynak sok századévvvel ezelőtt egy gyönyörű lánya volt, kit ő azonban a legmagasabb jéghegy bástyá-zatai közé magányba zárt el, mert szabályúl az állt a jégországban, hogy a második ivadékát megérő király uralmát vesztí s más lép helyébe. A szép Szili tehát örökös magányra volt kárhóztatva s unalmas egyhangúságban, de soha nem öregedve epedte le a századokat. Történt, hogy egy hajnali szomorú sétája közben hófehér s édes illatú jégrózsára talált. E pillanat óta szíve titkos vágyai e rózsában öszpontosúltak. Ezt ápolta, ölelte csókolta ő egész szerelemmel. E fölött a virág kristály levelein minden éjen át ragyogó mézédés harmat gyűlt s izlelése Szilinek részegítő kéjérzetére lón. Egy este azonban a jégrózsza eltűnt — Szili pedig egy csodaszépségű kis leánygyermeknek lett anyjává. Az uralmát vesztett jégkirály bősüzltségében fene-

ketlen mélységbe taszítá le leányát; unokáját pedig a kis Sziliczét túl a tengereken egy számára alkotott jégbarlangba zárta. E jégbarlang az, mely előtt te egy egész hónapig aludtál; a jégkirály bájban mindent felülmúló unokája az, kinek énekét hallád, kinek képe álmodban megjelent. Halandó szeme soha még nem látta őt; temérdek ifju álmatlanúl sorvadt el már miatta, még több — ki segélyemmel képes lón a rejtekbe hatni, nem sietve kellőleg, mielőtt hozzá érhetett volna, jégszoborrá fagyott. S ezt előre mondom, hogy tudjad, mily veszélyes útra vállalkozol.

— Az árt! az árt! — Kialta nyugtalanúl az ifju, — kivánd bár véretem, életemet az üdv egy rövid perczeért!

— Csendesen; szólt Baradla, ki e közben ismét elébbi púpos törpe alakját ölté magára; sem egyiket se másikat nem kívánom — egészen. Mindössze csak néhány évet kérek, mely a te életedből az enyémhez fog csatoltatni. Mert látod, minden hatalmam mellett eként kell tengetnem lételemet. S most, először is adj fürteidből egy szálat és ereidből három csepp vért.

Kelemér minden habozás nélkül teljesíté a parancsot.

Baradla a hajszál végét a földbe ülteté, az ifju véreből három cseppel megöntözé s im szemlátomást zöld növényé terjedett az, melynek bokrosodó ágai rügyezni, leveleket hajtani kezdtek; s percz múlva már a kis fa tele volt apró vérvörös boggyókkal.

— E boggyók, szólt a púpos, utat fognak neked nyitni a barlang mélyébe vezető s különben járhatlan sikátoron. Minden leszakított s magad elibe vetett szem alatt gránitlépcsővé vál a meredek síma jég. A lépcsőzeten lehaladva, hosszú jég folyosókon fogsz végig menni, míg a pompás terembe érsz, hol a gyönyörű s örök fiatalságban élő tündérlány lakik. Fogd őt kezénél s vezesd ki börtönéből. De kettőre teszek figyelmessé. Először: oly sietőséggel járj, hogy egy óra alatt visszatérve ismét künn légy, mert a granit lépcsőket ezen időn túl megmászhatlan jéglemez vonja újra be s akkor benn rekedsz mint már sok előtted; másodszor; tudd meg, hogy e vérvörös boggyók mindenke egy egy hó életemből, mi általad leszakítva és elvetve, azon esetre,

ha a barlangból többet vissza nem térnél, az én napjaimat növeli. — Ezek a feltételek; ha áll az alku törd le a tövérl a fácskát, vidd maggaddal s kísérsd meg szerencsédet. —

Kelemér a bűvész előadásából meggyőződván, hogy a neki szánt bájdús hölgy „kit nem apa nemzett s kit halandó szeme soha nem látott“ a jégbarlang fogoly tündérnöje: elszánt bátorsággal ment sorsa elébe s minden válasz helyett letörte a tövérl az apró vérvörös bogyókkal sűrűn megrakott fácskát.

Az alku e szerint meg volt kötve s Baradla a törpéből ismét óriássá nyúlva, még sebesebben mint jövet vitte magával a leventét s tette le a sötét völgykatlanban a kék ködpárás barlang-torkolat előtt. Gúnyos mosolya most már valóságos hahotába tört ki, melyet a völgy még rögtöni eltűnte után is visszhangozott. A káröröm sátáni gúnykaczaja volt az; a bűvész jól tudta az ifju előtt elhallgatott ama körülményt, miszerint Szilicze barlangja olyszerű varázs alatt áll, hogy minden oda belépő, mielőtt még a tündért megláthatná, jégoszoborrá mered elébb utóbb a szerint, a mint életében több vagy kevesebb

hölgycsókot élvezett. Eladott életét pedig aztán az álnok és csábitó Baradla örökli. —

Ismét oly holdfényes éj következék mint első alkalommal, épen egy hó előtt, bár az ifju ezt csak tegnapnak hívé. Éjfél tájban ismét megzendült a távoli halk, andalító ének, de hatása többé nem álomhozó, sőt ellenkezőleg buzdító, lelkesítő volt.

Kelemér határozottan a ködlő csarnokba, a merdek jégsikátor szélére lépett, habozás nélkül szakíta le egyet a bogyók közül s maga elibe veté. A helyen, hova az esett, vörös kő-lépcső pattant ki a vastag jéglemezből. Az elsőt második harmadik negyedik követte — az ének fokonként tisztábban s közelebbről hallszott s az égő vágy által ragadott ifju nem elégelte a lassú haladást, marokkal szórta maga elébe a bogyókat, csak hármát hagyván meg a fácska ágain. Az élet nem kimélt hónapjai árán egy percz alatt hatszáz granit fokú lépcsőzet csavarodott le a mélységbe; a delejes erő által vont levente a másik percz alatt lesietett ezen s leérve, egymásba nyiló magas fényes termeken s czekek összekötő folyosókon ment végig, nem ügyelve a mozduatlan jégszobrok merev szemekkel reá bámuló alak-

jaira, melyek mellett minden lépten elhaladott. Ama szerencsétlen ifjak szobrai voltak ezek, kik Szil az egykori jégkirály által e helyre tett varázs következtében, célhoz érhetés előtt jéggé változtak s kiknek életét most a csalárd púpos élte. Jelmezeik arra mutatának, hogy különböző nemzetek és századok gyermekei.

A „bús dalia“ koblét azonban lángolóbb tűz hevíté, mint valaha s fel nem tartóztatva lépett a legékesebb legtündöklőbb kristálypalotába, hol a jégkirály unokája, a leirhatlan bájában mindent földhaladó szűz, kezében hófehér liljomot tartva, egy trón-emelvényen űlt.

A szeme fényét vesztő s túlvilági kéjben úszó levante a trón előtt féltérdre esve, csak ennyit mondhatott:

— Fölleltelek végre, téged, a nekem ígértet „kit nem apanemzett, kit halandó szemem soha még nem látott“!

Szilicze pedig lélekbe rezgő hangon ezt válaszolá:

— Eljöttél végre, szívem rég várt, rég epe-dett ifja; te a nekem szánt, az egyetlen „ki-

nek ajkain soha még nőcsókja nem égett!"

S ezzel leszállva magános trónjáról, szeliden felemelte a térdelőt, és egy kezével ennek kezét, a mással még mindig a liljomszálat tartva, kifelé indult vele a földalatti csillámló termekből.

A jégszobrok mellett elmenve, Szillicze ezek mindegyikét a hófehér liljom szál végével érintés tüstént mindenik visszanyerte egykori testalkatát, vérért, életét, és hódoló tisztelettel követte az ifjú párt; annyira, hogy midőn a már már jegesülő granit lépcsőzetén fel a nyílt csarnokba értek, e kíséret háromszáz megmentettből állott.

A pillanatban, midőn ezek közül az utolsó is fel lón a varázstól szabadítva, távoli tompa dördület volt hallható.

— Baradlát, a gonosz bűvészt elérte méltó büntetése; szólt környezetéhez Szillicze — a hegynek ama végcsúcsa, melynek ürében lakott, vele együtt örökre elstülyedt. Századokon át bitorolta ő a töletek elcsalt életet s ez most reátok visszaszállván, neki egyetlen percze sem maradt. — Ő volt nagy atyámnak azon irigy ellensége, ki a bűvös jégrózsát

anyám elibe játszá, hogy megrontsa véle őt s az öreg jégkirály uralmát. Ez engem, a jégtündérek honából száműzöttet, e palotába oly titkos határozattal zárt el; hogy csak oly ifju mindent feláldozó szerelme hozhasson ki innen, ki soha még — tetteleg, vágyban, gondolatban vagy álomban nőt nem csókolt; más lemerészkedő pedig lelketlen tömeggő jegedjen, míg az engem kötő varázs megszüntével életét visszaadhatom. E varázs megtört régen várt jöttöd által szerelmes, tiszta, hős. leventém, ki a boldogtalan tündérleányt boldog halandóvá — mert nőddé s első csókodra érdemessé teszed!

Mondá Szilicze s a jégbarlang torkolatából a völgy pázsitára lépve, kezéből a liljomszál ezüstlő köd gyanánt enyészett el — Kelemér pedig mennyei üdvtől feszülő keblére ölelé a föld legbájosabb hajadonát.

A háromszáz — bolgár és szláv, morva és kazar, hun, avar és csabamagyar ifjakkból a jéggé változás hosszú korszaka alatt kihűlt az örjögő láng s megmentőik iránti mély hálaérzetből ezentúl urok és úrnőjükként tisztelék őket. Egy részük nem messze a jégbarlanghoz, hol elbűvölve valának, — más

részük pedig alább a Sajó völgy egy erdős vadregényes zugában települt meg s az új telepeket boldogúr- és úrnője neveiről Szilicze és Kelemérnek nevezé el.

Mindez ősidőkben, midőn e földet még tündérek is lakták, közel ezredéve történt s mint régi dologról mondani szokás: talán már nem is igaz. Annyi bizonyos, hogy a hegytetőbe horpadt mély völgykatlan s ebben a jégbarlang, a torkolat boltívről nyárközépen lefüggő óriási jégcsapokkal s úgy mint azt e rege folyamán tájképezni igyekvém, mai nap is látható Torna megye Borzova és Szilicze helységei közt.

ÉLET-UTAK.

— — — — ihr himmlischen Mächte !
Ihr führt ins Leben uns hinein ,
Ihr lasst den Armen schuldig werden
Dann überlasst ihr ihn der Pein

— — — — —

Göthe.

Hat év előtt X. mezővárosban, mely a hason-
nevű megyének székhelye, hölgyek- és férfiakból
vegyes társaság beszélgete végzett ebéd után kü-
lön csoportulatokban.

A novemberi nap ködös homálya az estét siet-
teté s mielőtt ennek rendes órái beköszöntének, a
házi úr jónak látta világot hozatni s játékasztalokat
rendezni. Ez asztalok egyikét rögtön körülülték; a
másodiknál hiányzott a negyedik a whisthez.

— M.... et inkább halálnak választanám, mint
ügyvédemnek, szolt türelmetlenül, sőt talán kissé
boszúsán a csonka whist-partie egy kövér tagja, kü-
lönben törvényszéki fizetéses táblabíró, — szörnyű
pontatlan ember, többnyire várat magára.

— Késedelme eddig ha megfejtető volt is, ma
már nem az; felelé egy más a kártyát keverve; ed-

dig rend szerint védenczénél időzött és maradt el, de miután ez tegnap már meghalt, ugy hiszem nincs többé mit értekeznie véle.

— Ugy látszik azonban, utolsó perczig nem akar tőle megválni; jegyzé meg egy harmadik, ki ablakmelletti állásából az utcára tekintte ki — im nézzék önök.

A beszélgetők az ablakhoz közeledtek.

Az átelleni megyeházból négy rab hozott ki válain egy festetlen deszkakoporsót, melyet két fegyveres megyehajdún — a rabok őrizetén kívül, egy ősz hajú, görbedt termetű agg s egy ifju kisére.

— Fogadni mernék, eszébe sem jut, hogy mi itt várunk reá s a temetőbe kísór egy bűnöst, kit halál-ítélete ellen megvédeni akart, de nem birt, — mondá kikelve a szenvedélyes játszó, a koporsót követő ifjura czélozva.

— Valóban, ma későn fog megalakúlhatni a partie, szólt, a kövér úr türelmetlenségével mintegy ingerkedve, az elébbi; M... a roskadozó öregnek nyújtja karját támaszúl, ki nem hitte volna, hogy unokáját ő temesse el. De hogy ez bűnös volt-e és ha igen, mennyire kárhoztatható — jegyzé meg

a törvényszéki táblabíró szavaira vonatkozólag, azt már most ama legfelsőbb törvényszék ítélendi el, melyhez ügyét a halál fölébevezé.

— A szántszándékos gyilkosnak Istennél sincs kegyelem; veté oda egykedvűn emez. Fogat fogért, szemet szemért, már szent László királyunk törvénye volt, mit ha a polgárisulás szelidített is, mindig fenmarad: életet életért; ki ellenkezőleg ítél, a bünt legyezi, a merényt bátorítja.

— Csakhogy a törvény nem gyutacs, melyet minden fegyver gúlájára egyaránt lehessen alkalmazni; s ha valaha, ez esetben merülhetett fel a kérdés: egy romlott, gonosz életért vethető-e a mérleg másik felébe egy jó, erényes, de szerencsétlen, melynek minden hibája az: hogy a viszonyok hatalma által s úgy szólván isten eszközeként kényszerült a gonosz kioltására?

A törvényszéki táblabíró perczre feledé a whistet s különben sem halvány arcza még jobban kigyúlt. Meg kell jegyeznem, hogy az ő szavazata volt épen a tegnapi ülésben elhatározó ama pallosítéletre nézve, mely egy gyilkossággal vádlott ellne

hozott, ki azonban ezen ítélet elől ugyanazon nap reggelén, a természetes halál kapuján megszőkött.

— E szerint ön tagadja a szabad akaratot s azt, minek a szabad akarat csak kifolyása, az ész? pattant fel most már határozott boszusággal; ugy indítványozza ön a világ minden fenytő törvényszékének felosztatását, mert akkor az emberek ép oly kevésbé lesznek okszerűen büntethetők, mint az állatok.

— Ez sok esetben áll is; védé makacsúl állítását az első, — mert ott, hol e fennhiresztelt istenadomány, az ész — a ferde nevelés, gyermekkori benyomások, túláradó véralkat, szenvedélyek, előítéletek, balfogalmak s a hatalmán kívül fekvő esetlegesség ezernemű alakja által tévútra vezettedék, ott, a szabad akarat rögtön megszűnt működni s a bíró ítélete nem bünt torolni, hanem irányadólag javítani van hivatva. E hivatás pedig azonnal eltörpül, ha elvül állittatik fel: életet életért.“ —

A kövér úr hihetetlenül rázta fejét, divatszerű philantrop nézeteknek mondá a felhozottakat, miket sok évi törvényszéki gyakorlata megczáfol.

A vita mindig élénkebb és hevesebb lón s a

másik asztalnál whistezők figyelmét fölgerjesztve, ezeket is a vitatkozók körébe voná. A nők szelidebb hajlama a philantrop pártjára kelt, ki a hatalmas aegis alatt még inkább neki bátorodva, állításaiban mindig merészebb, a táblabíró pedig mindig ingerültebb lón.

Elmondá, hogy nincs könnyebb, mint törvények czikkeire, pontjaira s az istentől nyert ész- és szabad akaratra hivatkozva, a szerencsétlen tévedő fölött kimondani a „bűnöst“, megítélni a börtönt, botot, akasztófát; kivált ott, hol a nyomor rongyai közt a legkisebb vétek is szembe tűnő.

Elmondá, hogy nincs könnyebb, mint lucullusi ebéd után ruganyos pamlagon heverve, az éhes kéregetőt száraz röviden oda utasítani: hogy dolgozzék s majd lesz mit ennie. Ellenben, legtöbb esetben igen nehéz volna a válasz, ha a jóllakott tanácsadót kérdeni merné az éhes: vajjon mit dolgozott hát ő?

Elmondá, hogy nincs könnyebb, mint puha pelyhek között születettnek, ki mióta járni megtanították, sima virágos pályán halad, utálattal fordulni el attól, ki selejtes útra szorítva, midőn a tö-

vist akarta kikerülni, göröngyben botlott el s besarazta magát. Azt sem volna azonban nehéz sejteni, meddig bírna e könyörtelen utálkozó megállani a sikamlós uton, melyen ez sok évi küzdés és sinlődés után esett el.

Elmondá, hogy a szigorú erkölcsbirói rendszabály: „ki mint vet, úgy arasson“ — már alapjában hibás, miután a vetők egy részének magva hálás kövér földbe hull, míg a másik résznek csak szikla-rétegek jutottak, melyek közt a legjobb akarat mellett is, a mag nem fogamszik, vagy konkolylyá vál, s így a birónak, pálczatörés helyett inkább a telek mivelhetővé tétele van kötelességeül kitűzve sat.

A törvényszéki rendes táblabíró e szavakat, ha nem is saját személyére vonatkozóknak, de legalább körébe vágóknak hívén, fokonkint ingerültebb lón s hogy a vita ezúttal kellemetlenebb fordulatot nem vett, M. . . . . beléptének volt köszönhető, ki, az arczán olvasható fájdalmas megilletődést ál-mosolylyal eltakarni hasztalan igyekezve, vegyült a társaságba.

A fájdalom legfőbb kiváltsága az, hogy bármily forrásból származzék, mivelte lelkek által tiszt-

teletben tartatik; — s a jelen levők tudván azt, hogy M . . . . et ifjúkori barátság csatolá ahhoz, kinek büntetőpörében védőleg a legbuzgóbb erőmegfeszítéssel lépett fel s kit most örök nyughelyére kísért — a tárgyat tovább nem érinték.

Néhány nap múlva azonban a philanthrop, a következő történetet olvasta fel a kandalló körül gyűlt s jelenleg hallgatósággá alakult whistezők előtt, kik közül ez alkalommal a törvényszéki tag hiányzott.

E történetet részint az alperesi védelemben felhasznált, részint az elítélt által ügyvédével közölt adatokból szerkeszté össze az elbeszélő.

A gyermek - korból.

1835. év nyarán, egy alföldi nádsödelű ház alacsony szobájában háromgyénült különböző foglalkozásba merülten, mindhárom szorosán egy családhoz tartozó, de különböző életkoru, érdektű s kedélyzetű mindegyik.

A családfő hetvenen túli agg; egykori izmos

szálas termete kisé meghajlott az évek súlya alatt, kopasz feje fényes bőréről néhány téveteg ősz szált lenget a nyitott ablakon be suhanó szellő; arcza, melyen tömött bajusz és szemöld ezüstlik, a magyar faj elvitázhatlan typusa. Felöltönye, a zsinóros dolmány, fogason csügg; alatta szalma karszékben az öreg ül, czifra fokosnyél vésésével bibelődve s a széles ingujjak alól látható karok erős idegei, a száj nyílásakor előfehérlő fogsor s arczának ép színe még sok erőre mutatnak.

— Na s Gábor! szólalt meg mély rezgésű hangja, a szűnnapoknak fele már elmúlt s te még sem látogattad meg a nagyságos urfit.

— Ki az a nagyságos urfi? — felelt a megszólított, a nélkül hogy a kezében tartott régi bőrkötésű könyvből felpillantana — nagyságos urfi! ismétlé keserű gunnyal, mondtam már nagyapám, hogy e czím országunkban csak mágnást illet, ő pedig tanuló mint én s épen oly nagyságos mint én.

— Jó, jó, Gábor! csillapítá őt az öreg; ez már régi szokás nálunk, apám is így hívta már az urfi szép apját, mostani földesurunkat pedig mindenki így nevezi s e kívül ne feledd, hogy ő jótevőnk is!

— Jótevőnk?! riadt fel a nyitott ablak melletti üléséből, kihez e szavak intézve valának s fekete szemének vadul lángoló pillantását az aggra szögezé; s az apa jótevőjének nevezheti azt, kinek kezéből saját édes fia halált vón? Szegény vagyok, de atyám gyilkosának kezét mint jótevőmét, nyalni nem fogom.

E szavak annyi gyűlöléssel, annyi határozottsággal voltak mondva, mennyit az alig tizenöt éves ifjonczban senki nem keresne. Ott állt, mellén keresztbe font karokkal, domboru fehér homloka ránczokba vonult s halvány arcza, melyről tanulás és gondolkozás által korán kifejtett érleltség tekintete le, oly sötétkomor kifejezést ölte, hogy az öreg félig zavarodottan emelé le róla szemeit.

— Tudod fiam, szólt ez engesztelőleg, hogy szegény apád halálát véletlen s nem szánt akarat okozá — —

— Emlékezem, jól emlékezem! vágott közbe az ifju, hiszen már akkor hét éves voltam; tűzok vadászaton a nagyságos úr, ispánját a falkát megkerülni küldte s mit gondolt ő vele, hogy ez épen átellenében állt, midőn a felkászoló dó tűzokcsapatra

lőni kedve jött s mit tehetett arról, hogy a golyó tűzok helyett embert talált, ki történetesen épen az én atyám volt? —

— Igaz, vigyázatlanság volt, nagy vigyázatlanság — de jusson eszedbe, hogy ő hibáját jóvá enni igyekezett s a te és Klárka nevelésére jószántából ad évenként —

— Kétszáz ezüst forintot, melylyel egy emberéletet fizet ki s jószántából, mert mint véletlen esetért fölmentetett a törvény, ugyanazon törvény által, mely, ha ez eset megfordítva áll, atyámat legalább több évi börtönnel fenytette volna. A külömbség csak az, hogy ő Muray Miklós, húszezer hold birtokosa, atyám pedig szegény ispán volt, kit ha készakarva öl meg, sem történik nagy baja.

Az öreg, tört sugáru s két könnymaradványban úszó szemeit az égre emelé. — „És bocsáss meg a mi bűneinkért, valamint mi is megbocsátunk az ellentünk vétetteknek“ idézé áhítatosan az imádság szavait. — Isten látja lelkem, én megbocsátottam neki!

— Én nem! dörmögé Gábor alig hallhatólag, nem akarván öreg apja buzgóságát sérteni.

Csend állott be, mint ott szokott, hol a vitát egyik fél sem akarja folytatni; az öreg munkáját szemlélgette, unokája az imént letett bőrkötésű Tacitust vette ismét elő; hihetőleg azonban mindkettőnek gondolati másutt révedeztek.

E jelenet színhelye ama egyszerűen tiszta lakok egyike, melyekben a szegénység szemérmesen fedí el meztelenségét. Az időbarnult gerendázat alacsonyága által még téresebbnek látszik a négyszögű szoba, régi alaku butorai kopottak s csak a szükségét fedezik. A kimeszelt hasas kemenczét fa pad veszi körül, három szögletben kartonnal letakart három ágy, a negyedikben mult századi pohárszék. A falon fa rámás avult festvények közt nehezékes óra ketyeg, középen kerek fenyőasztal, rajta két virággal telt pohár, a három ablak közül kettő ország-utra, a harmadik virágos kis kertre nyílik, honnan illatos lég járja át a szobát. Ennek széles párkányzatán néhány könyv van felállítva s papiros és egyéb írószerek láthatók. Az ajtó melletti vasfogason ózlábnyelű ostor, kulcsok, régi rovások, légy-csapó függenek, mik közül ez utolsó itt legszükségesebb háziszernek látszik.

Az utra nyiló ablakok egyikének üvegén át kis lánygyermek, talán kilencz tiz éves, igyekezett valami festvényt utánrajzolni. E munka annyira elfoglalá, hogy az elébbi beszélgetésre legkisebbet sem ügyelve, rajzönt tartó kezét kivéve, nem is mozdult; most azonban készen lehetne, mert a viaszcsomókat, melyekkel saját papirszeletét a képhez ragasztá, leszedve, egy ideig édes gyönyörrel szemlélte művét, azt in szabad kézzel kisértett meg rajta némi árnyéklatokat, végre midőn ezzel is elkészült, röptült inkább, ment ment a könyvébe mélyedt Gábor mellé s rajzát örömtelten elébe tartá.

— Gábor bácsi, édes Gábor bácsi, nézze csak, nem jól vettem le e kastélyt, e fákat, e két embert?

Oly jól esett a feszült csendnek e gyermeki vídám hang általi megszakítása, hogy Gábor arcáról szinte látni lehetne a sötét eszmék elszállását, — fokonkint derült fel az, mint a föld, ha egy ideig felhő takarta el a naptól.

— Ugy-e tetszik, úgy-e szép? folytatá ez csevegését, — mosolyogjon csak, lássa, így sokkal szebb, mint ha oly komor — —

S valóban az ifju vonásai e rövid percz alatt az

előbbtől egészen különböző kifejezést nyertek. Homlokáról eltűnt a redőzet, szemeiből a vad tűz, e helyett szerető szelid tekintet, ajkairól nyájas jóság mosolygott le a kis leányra, kit balkarával átfogva, magához ölelt.

Az első pillantás e kettőre együtt, megmondá hogy testvérek. Ugyanazon magas fehér homlok, ugyanazon cseresznye feketeségű fényes szemek, rövid egyenes orr s bájos hajlatú ajkak; ugyanazon hollóbarna haj, csakhogy Gáboron tömött rendetlenségben s göndören árnyékló a halvány halantékokat, ennél pedig sima lemezekben simuló a piros angyalarczra.

— Klárikám, ez meglehetősen, csinosan van utánozva, de csak utánczás, felelt ez kis hugának, kísérsd meg egyszersaját erődöt, majd foglak tanítani. Különben ez csak mellékes mulatság, szólj, elvégezted feladatod ?

— Még délelőtt, mikor Gábor bácsi sétálni volt, mindjárt előhozom ! s ezzel egy összevarrt papíros könyvért szaladt.

Gábor átvizsgálá az írásgyakorlatot s néhány megjegyzést tón.

— Ezt majd kívülről is meg kell tanulnod, mondá végre.

— Óh már tudom is, hiszen oly szép versek, hallgassa csak :

Hazádnak rendületlenül
Légy hive óh magyar,
Bölcsöd ez s majdan sirod is
Mely ápol s eltakar.

Az ifju csókokkal halmozá a kis szavalót s hosszan nézett a kebléhez simuló szép főre.

— Óh bár tehetnék örömet a szegény árva teremtésnek; sohajtá, inkább önmagához szólva.

— Hiszen tehet Gábor bácsi, csak akarjon — hízelt ez félénken.

— Szólj, mivel, kis tündikém?

— Kálmán urfi multkor, bácsi hon nem létében ide nyargalt s azt izente, hogy látogassa meg őt, akkor majd küld nekem is festéket, meg képes könyvet, miben minden állat megvan — —

— Igen igen szólt közbe a nagy apa, kinek épen malmára beszélt csevegő unokája; aztán még azt is mondta, hogy miután oly nagy könyvmoly

vagy, választhatsz ott magadnak a könyvtárból kedved szerint, neki ugy sem kell.

Nagyapja kívánságának eleget tenni, Klárikának örömet szerezni, vagy a tiszaréti dús könyvtár által vonzatra, vagy végre mindezen okok összehatásából-e? elég az, hogy következő nap hajnalán Gábor útban volt a pár órányira fekvő Tiszarét felé.

Az ottani földesúr, Muray Miklós fia Kálmán, iskolatársa volt s ezelőtti években a szünidő nagyobb részét nála tölté. Ez a kisebb iskolai évek után történt, midőn még a gyermeki lelkek természetes egymáshoz ragaszkodásába nem vegyültek semmi rang-és vagyonskülönbségi nézetek. Akadémiai magasabb osztályba lépve azonban Kálmán lassanként elvált elébbi játszótársától s a hozzá hasonló úrfiakhoz csatlakozott; Gábor fájdalmasan érzé mellőztetését, de sokkal büszkébb volt, hogy sem tolakodjék. Az úrfiak választékosan öltöztek, reggelenként fodrász járt hozzájuk; költeni, mulatni volt pénzük elég: ő egy asztalosnál volt szálláson, kinek fiát tanította élelemért, durva posztóban járt s nem volt annyi fillére, mint azoknak forintjok s e mellett a mi pénzecskét összszezsugorgatott, azt könyvekre adta. —

A magányban, hova a megaláztatást elkerülni vonúlt, olvasás, tanulás, tudás lón életszomja, ezzel hitt és remélt a születési rang és gazdagság fölött előnyt nyerhetni. Az egyetemi könyvtár nyitva állt előtte s ő minden rendelkezése alatti idejét itt tölté. E mellett az ingyen tanított rajzolás- és nyelvekben kitűnő előmenetet tőn s midőn nem egyszer virasztó gyertyáját hajnali fény homályosítá el, azon öntudat adott új erőt lankadó tagjaiba: hogy többet tud saját emberségéből, mint menyinyit fizetett mesterek tölthettek az urfiak agyába.

Igy mult el a törődés s tanulás fáradalmas éve, s végeztével Gábor, ki eddig az alsóbb osztályokban a jelesek közt mindig első volt s e helyet mint kétségentúl őt illetőt, követelnie természetesnek vélte: tapasztalá hogy hátravettetett s helyét Muray Kálmán foglalta el, Kálmán, kiről meggyőződése mondá, hogy tudás dolgában nem érdemes saruja sziját megoldani.

A gyermek természettől feltörekvő lelkének sörrelme keserű könyvekben tört ki s midőn ezek lecsillapúltak, titkos harag maradt ott a rang- és vagyon-

aristocratia ellen, melynek ő eddigi mellőztetését tulajdonítja.

Kálmán ugyan elég szívélyesen hívta őt meg a szünidőnek szokás szerint Tisza-réten töltésére, de Gábor, bár a meghívást nyíltan vissza nem utasította, azt el sem is fogadta. Érzé, hogy érdekeik s éltük útjai különböző irányuak s büszke lelke mitől sem rettegett úgy, mint a megaláztatástól. Hazament nagyatyjához s komor lón és magába zárkozott. Az öreg, még a múlt századnak egyszerű valóságos embere, nem volt kedélyéhez mért társaság s a gyermekifju lelki fensőbbsege rövid időn feltűnő lón. Minden szeretete testvérében Klárikában központosult; ez volt az emberek közt az egyetlen lény, kihez vonzalmat, ragaszkodást érezett.

Anyját még testvére születésekor veszté el; atyjának szerencsétlen halála pedig jól tálált ok volt, melyet a Muray-család vagy is inkább az aristocratia elleni boszús indulatának czimeül felhasználjon, mint ez már főnebbi párbeszédéből öreg atyjával észrevehető lón.

Most is ily eszmékkal eltelve haladott előre a harmatos gyepen s szemeinemlálták a körüle terjedő

nyári hajnal és természet szépségeit. Szavait, mikkel az úri kastélyba lépend, méregette, hogy ezek kelleten túl alázatosakká ne törpüljenek; végig nézegette aggodalmasan szegényes öltözékét s félt az ellentétől, mely a kastélybeli úri alakok és saját viseltes durva ruházata között feltűnő leend s ezt a harmat és úti portól megkimérendő, lehúzott saruit s gondosan összehajtott felöltőjét kezében vitte.

Már látszott messziről a tiszaréti csillagos templom-torony s a kastélyt környező sugár nyárfacsoportozat, mely közül a reggeli napsugár fel fel csillámlott az úri lak részfedelén.

Elláthatlan sikről kóbor folyam kanyarog le, legnagyobb az e honban születők és elhalók közt; a folyam, melyről a dal azt mondja, hogy „a ki vizét issza, vágy annak a szive vissza“; a szőke folyam, melyről a közmondás azt tartja, hogy „a ki belőle nem ivott nem magyar az.“

Kigyózó s örökös nagy S betű alakú útját törpére vágott s medrébe néző fűzfák jelelik; fölötte egy egy sirály vagy halász-madár csap el, vagy a szomszéd kiöntés nádasából felrebbent vadlúdcsalád repüli át.

Felülről álmos-renyhén úsznak alá szállító-

talpak, gazdájok deszka viskója alá búvik a naphőség elől, vagy fürödni tér az apály csekély vizébe, a sima fővényű partra s a víz folyását csak a kormányrúd iránya jeleli, oly lassú csendes az.

A partokon jobbra balra, egész odáig hol a föld az éggel borúl össze, tarlók, kaszálók, gyepek, ujan szántott földek terülnek el; itt ott látható egy egy karcsú kútágas, vagy vakolatlan csárda, a körülötte elhintett s hónapok óta sőpretlen szalmaalommal, melyen fürge verebek csiripelnek.

A faluból jókor munkára indult parasztok túzokcsapatot vernek fel, melynek fehér begyű bajszos egyénei néhány lépést szaladnak előre, míg szárnyra vergődve, eleinte nehézkesen, aztán mindig biztosabban szállnak arra, hol semmi magasabb pontot nem látnak s mindig kisebbé válva, végre a léggel összefolynak.

Az ekés parasztok azonban közelednek.

— Jó nap' isten földi! szólítá meg Gábor az elsőt — hova lesznek?

— Hát csak repceze alá forgatni tartunk, volt a válasz.

— Ki emberci?

— Muray Miklós ó nagyságaé, szólt ez, végig mérve a kérdőt, hát ki máséi volnánk?

— S e földek itt?

— Mind övé ha még annyi volna is, — dejszen uracskám, jó darabra ellátni innen, de nem oly messze, hol nem a mi urunknak teremne ez istenáldott föld.

Gábor keserű hangulatának ez ismét igen alkalmas tárgy volt, hogy borongó eszméit abból tovább szője. Mi igazság, gondolá magában, adhat egynek annyit, mennyi százaknak volna elég, hogy véres verejték helyett nyugodt elégedettséggel egyék kenyerüket? mi joggal hajthatók dologra ezeken néhányak kényelmeért? s ki állithatná viszont azt, hogy az alkotó természet e néhány kiváltságosnak ereibe nemesb folyadékú vért öntött, testeiket finomabb agyagból gyúrta, agyukat magasztosb velővel tölté meg, mint azokét, kik e test és vér javáért izzadva törődnek? — A régi Spartára gondolt, törvényeire, szokásaira, intézvényeire s csak az nem jutott talán eszébe, hogy e dicső köztársaságnak rabszolgái is voltak.

Eszméit — a sík téreken messziről elhallatszó

lódobogás s vidám szóváltás hangjai verték el. Hátra tekintett s néhány száz lépésnyi távolban három úri lovagot látott, ugyanannyi lovász által kísérve, sebes lépésben utána közeledni.

A nap már jó magasan volt, a lég ködtelen tiszta s ő a lovagok egyikében, kiknek lehajtott angol csizmáikat s vadász öltönyüket jól kivehette, Kálmánt vélte megismerni. A más kettő társai lehetek s hihetőleg reggeli agarászatról, vagy sétalovaglásból tértek vissza.

Még néhány percz s utól érnék, felismernék őt, ki fáradtan, izzadtan, porosan, saru és felöltöny nélkül, külsejére nézve a lovászinások bármelyikével sem állhatná ki a hasonlítást. Ő gyalog, azok paripán — így nem akart előttük megjelenni.

Habozni nem volt ideje. A kastély messzire kinyúló kertje s parkja jobbra terült el az országút mellett, hirtelen letért ő erről s átszökve a kerítés árkán s élősövényén, a tövér fű sfák közé sietett, elveszni az úton közeledők látása elől. —

Hőség és fáradság miatt lihegve, megpihenni egy fa alá ült, hol egyszersmind dült öltözékét is rendbe hozza. A körtefának egy sárguló gyümölcs-

csel térhelt ága oly barátságosan hajlott le kiszáradt ajkaihoz, hogy a természet e nyájas kínálását epedő szomja vissza nem utasíthatá. Leszakítá a zamatos gyümölcsök egyikét s a legjobb lelkiismerettel és étvágygyal fogott izleléséhez.

Alig teheté ezt azonban, midőn hátulról egy vasmarok által nyakon kaptatva, e szavak dördültek füleibe: Megvagy végre gaz tolvaj, no hiszen majd kapsz te a körtéhezogyorót is!

Mielőtt az e szavakat követő jelenet előadásába kezdenénk, előre kell bocsátanunk, hogy a kert tulajdonosa Muray Miklós szenvedélyes gyümölcs-tenyésztő volt. Külföldön s leginkább német tartományokban jártakor tapasztalva, hogy ott az utolsó földmives kertje is a legszebb legnemesebb gyümölcsfajokkal bővelkedik, míg nálunk s legkivált minden egyéb terménnyel áldott alföldünkön a legsilányabb gyümölcsök kerülnek úri asztalokra. — Nagy gond- és költséggel hozatta meg a legkitünőbb fajak ágait, sőt a kellő földet is hozzájuk s értelmes kertész által növeltette, ápoltatta becses oltványait. Az első gyümölcs nagyobb örömeire volt, mint ha a búza tizenöt magot adott s míg ezzel ha a gazda-

tiszt kezén pocsékra ment is, nem sokat gondolt, amast féltékeny gonddal őriztette.

Történt, hogy ez év épen igen kedvező volt a gyümölcsre s hogy a falubeli paraszt ifjuság ezt igen izletesnek találva, túltette magát a különbségen, hogy az nem az ő szorgalma eredménye s túltette magát egyszersmind nem ritkán a kert kerítésén is.

Muray Miklós úr rég volt oly indulatban, mint mikor kistült, hogy kedves gyümölcseit lopják. A kertészen kívül egy külön csósz is állított ki őrtül, s midőn e csósz daczára is fogott a gyümölcs java, ezt is gyanúsítá s már mogyoróval is fenyegeté.

Pedig a csósz becsületes ember volt, csak-hogy a gyümölcsösi dilettansok szemesebbek voltak nála. Nehány nap óta azonban éjnap lesben állt s a mogyorótáli félelme buzgóságának Gábor lön áldozata, ennek, kit holmi vándorlegénynek nézett, kellvén mások bűneiért meglakolni.

Örvendve, hogy végre valakit tetten kapott, s őt a boszús úr elé állithatja, lopózott a mit sem gyanító ifju háta megé s keményen nyakszirten ragadva, ígéré az ura által neki szánt mogyorót.

— Ki a gaz tolvaj? pattant fel dühösen Gábor,

egy pillanatra kiszabadúlva a csósz fojtó újjai közül, de a következőben már ismét karon szorítottva általuk, mik e rég lesett zsákmányt semmi kincsért sem voltak hajlandók elbocsátani.

— Ki a körtét, almát lopja; csak előre szép szerivel nagyságos urunk elébe, nojszen majd lesz hadd el hadd!

Gábor előtt a kép, Murayék elé tolvajként vezetetni, a borzalom minden színeivel egy másodperc alatt kiszínezve állott. Határozottan vonakodott a csószszel menni, ellenben ennek szándéka is, rabját diadalmenettel bevinni, szinte határozott volt. Küzdésre, öltre került a dolog, minek az lón eredménye, hogy az izinos vállas csósz a legyömrözött ifju kezelt vékony kötéllel hátra s midőn még így sem akart menni, őt egészen a kérdéses körtefához kötözé, maga pedig jelentést tenni a kastélyba ment, melyet innen a park s gyümölcs fái fedtek el.

A lekötött ifju kedélyállapotának festésébe nem merünk bocsátkozni. Kínos elegye volt ez a harag, düh, fájdalom s a legközelebbi jövőtől rettegésnek, mi száz halálnál iszonyúbb kétségbeeséssé összefolyva keringett lázas rohamokkal vérében, keblé-

ben, agyában; vonásai eltorzultak, szerte zilált fürtei alól nehéz izzadság-cseppek gördültek le, orra a küzdés alatt kapott ütéstől feldagadt s az ebből eredő vér összevegyült a kékült ajkain felhabzó tajtékkal. — Kötelékét igyekezett eltépni, de ez mélyen vágódva keze csuklójába, nem tágult. Végre kimerülten, azon ágak hús lombozata közé rejté arcát, melyek az imént oly barátságosan kínálták gyümölcscsel.

Örökkévalóságnak tetsző óranegyed után lépteket hallott közeledni; Kálmán jött két barátjával, kik, épen midőn az udvaron lovaikról szállanának le, hallották meg a kertcsőszől az esetet s a tény színhelyére siettek.

Gáborban megfagyott az elébb lázongó vér, midőn a vig beszéd hangjairól a jövőkre ismert s csüggeteg fejét még inkább elfordítá.

Végre a három úrfi mögötte állt s a csősz ezektől tiszteletteljes távolban.

— Na s ficzkó, jó-e a körte? kérdé nevetve Kálmán, aztán nézz már egyszer ránk is, ne csak mindig a tiltott gyümölcs közé!

E tréfás szavait lovagostorának egy rövid su-

hintásával kíséré. A csapásra Gábor vállai közt átfutó éles fájdalmat, lelkében őrzöngő dühkitörést érze. Arczát hirtelen sértőjére fordítá s ez hátra hőkent ennek e pillanatban valóban sátáni kifejezésétől.

Szólni akart volna, de sebesen reszkető ajkait nem bírta elhagyni a visszafúló hang, szemének villáma megtört a két nagy könyben, mely forrását elhagyva sárgás harázdákat mosott vonagló ábrázatán.

— Az Istenért! hiszen ez — Kéki Gábor! kiáltott fel a kétkedés néhány másodpercze után Kálmán, — hallja kend csósz, kend országos gazember, mit mivel itt kend? oldja, vágja el tüstént e köteleket — —

A csósz, bámulva és dűnnyögve, hogy kötelessége teljesítéseért gazembernek nevezetik, szabadítá el foglyát.

— Hogy történhetett ez — vagy te vagy-e az valóban, szólj Gábor?! folytatá ezalatt az elébbi.

— Igen — én vagyok, felelé ez hangját visszanyerni kezdve, látogatni jöttem s ily fogadásra, ily vendégszeretetre találtam!

— Ez csak e vén zshivány hibája, ostobasága, igyekezők a vádló szavakat engesztelni Kálmán, na de hiszen majd meglakol érte. Most, jer, jer-be a kastélyba, pihenj meg, öltözz át, jóvá teendünk mindent!

Gábor keserűen rázta fejét. —

— Mindent? szólt halkán, — nem lehet. E szegény embernek itt, ki mint sejtem, csak parancs szerint tette a mit tön s most lakolással fenyegették, megbocsátok; de a lovagostor vágása —

— Nem tudta, kire száll, arczczal el való fordúlva, gyaníthattam-e — —

— Mindegy; alakomról látható volt, hogy ember vagyok, kit csak azért, mert ruhája kopott s külseje nyomorú, a gazdagnak nincs joga barommá alacsonyítani. Ember és barom nem egy fedél alá valók. Isten velünk!

Mondá s gyorsan megfordúlva elsietett s nem ügyelve Kálmán tartóztató szavaira, átkelt a kert kerítésén, ki a gyepre, az országútra, hol a tikkasztó hőség daczára addig ment, míg haza érve, az atyai ház küszöbén léhl és erőfogyottan roskadott össze.

Kálmán, a történetek fölött kissé megilletődve s inkább boszankodva, ment vissza a kastélyba két barátjával, kiknek elménczkedése s víg megjegyzéseik között csakhamar visszanyerte jó kedvét s még a sértett fél nem messze lehetett, midőn ő sajnálattal bár, de mégis nevetgélve mondá el benn a jelenetet.

Két nappal később délczeg négyes fogatú hintó állott meg az öreg Kéki egyszerű háza előtt s az uracs-kocsis a valódinak adva át a gyeplőt, leugrott a bakról, kisegíteni a benn ülőket.

Először is, hat évű kis lánykát emelt le, ki piperés fehér ruhájában s gömbölyű piros arcaival szerfölött hasonlított az oltárok mellett látható angyalszoborkákhoz. Aztán éltesb hölgynek nyujtá kezeit, és karját s mindhárman a lak udvarába lépve nyájasan köszönték az öreget, ki levett kalappal jött ki a váratlan magas látogatók elé s nem győzé elégszer ismételni, mily nagy szerencsének tartja ő a nagyságos asszonyt és úrfit szegény hajlékában tisztelhetni s mennyire fogja a hon nem levő Gábor e szerencse elmulasztását sajnálni.

Muray Miklósné kegyes leereszkedő asszonyság volt s örömeztőbb állott szóba jobbágyaival, kikkel fensőbbtségét éreztethette, mint mágnásokkal, kiknél egy hajszálnyival sem akart alább állani. E részben tökéletesen magaévé tévé férje gondolkozását. Ez, régi családi nevével fényesebbet nem ismert e honban s egyike volt azoknak, kik magukat a nemesi renden felülemelni ohajtva, a polgári osztályt lenézik, a mágnásokat gyűlölik. Ennél sajtászerűbb, gőgösebb születési aristocratiát a középkori Spanyolország sem mutathat fel.

Muray Miklósné e fölött kissé előítéletes hölgy is volt s különösen hitt ama megtorló fátumban, minek képviselőjeül a régi pogányok saját Nemesisnek nevezett istennel birtak. Így már akkor, midőn ispánjuk a tűzok-vadászaton férje által történetesen meglövetett, kezdett ő tartani valami osztóigazság kezétől s ezt megengesztelendő birta reá férjét az árvák részére szánt kétszáz forint évi díj fizetésére. Most ismét e meglőtt ispán fia általuk ily kegyetlen bánásmódban részesülvén, féltelműi felujultak s a bajt jóváteendő oly szándékkal jött, hogy a sértett ifjút házához vegye és saját fiával együtt neveltesse.

Nem tudjuk, minő eredménye lett volna rábeszélő tehetségének s ha az ohajtott (min kételkedünk), mily fordulatot veendett Gábor élete? annyi azonban bizonyos, hogy midőn ez este haza vetődött s a látogatás és az ajánlatról értesült, haragtól piruló arczokkal s oly szavakkal utasította vissza, hogy később éhen halni, mint Kálmán inasává, mivé őt tenni szándékoznak, törpülni. Nem lehetett vele e tárgyról szólni.

Azt azonban, hogy a nagyságos asszony Klárika neveltetése gondjait elvállalja, rövid meggondolás után nem ellenzé, mert, Muray Miklósnének az eleven szép kis leány szerfölött megtetszván, ezt is magához kívánta s ajánlá, hogy miután árva rokon-húga a hat évű Klotildnak különben is nevelőnőt tart a háznál, Klárika majd ettől tanulhat.

Ezek után faggatni kezdé az öreg Kéki unokáját a két nap előtti eseményekről, miket ennek büszkesége senki, még öreg atyja előtt sem vallott volna ki s miket az öreg először csak Muraynétől hallván melleleg és sajnálkozólag említett, a nagyságos asszonyt pedig kérdezgetni nem mervén, tisztán mindaddig nem tudott.

Gábor a főbb vonásokat elhallgatva adta elő a gyümölcsösi epizódot s az öreg sokkal kevésbé volt emberismerő, hogysem e lángba borúlt arcz zavartsága- s vonaglásából sejthette volna, hogy az elmondottakon kívül még egyéb is történt.

Az egyszerű ház szokott csendét azonban Klárka ujongó ugráló öröme föllélénkíté. A kis lány fejcskéjében rajzottak az új változatos jövő reményei, hol majd játszótársnéja, szép ruhái, könyvei, képei leendnek s a nagyságos asszony ígérete szerint, idővel zongorázni is tanuland; Gábor pedig szorgalmazá hugának minden szükséges ruhákkal ellátását, nehogy koldusként kerüljön az úri házhoz. —

Ilyszzerű készületek közt folytak a napok; hét hét után mult s Muraynétól még mindig semmi hír sem jött. Klárka arczát minden este a csalt várakozás borúja lepte el, annál inkább, mert Gábor hajlandó volt hinni, hogy az egész ígéret feledésbe ment, vagy megbánták. — E hitében naponként erősödve, ő maga is letett a lesben állásról, mert feledők mondani, hogy Kálmánnal vagy szülőivel minden áron akarva kerülni a találkozást, egy ideig

folytonosan figyelt minden szekérzörrenésre, nehogy véletlenül hon lepessek.

Egy délután, szokott helyén a kertre nyiló ablaknál Tacitusába elmerülve ült, midőn Klárika örömsikoltására még elég ideje maradt az alacsony ablakon úgy kiugrani, hogy a percz múlva belépő Muraytól e szökés észre ne vétessék. A kertet elhagyva, kibarangolt a rétek- és tarlókra, s csak akkor tért vissza, midőn a Tiszarét felé haladó hirtőt a távol országuton megpillantá.

A szobába lépve, szemei kis hugát keresték s csak nagy apját találták fel, ki szalma karszékében ülve a czipra fokosnyelen vésett.

— Klárikát elvitték, szólt mély rezgésű bari-tonja; s neked izenik, hogy mielőbb látogasd meg testvéredet.

Gábor szót sem felelt, hanem régi helyét elfoglalva, szemeiből válni nem akaró pár könnyűn át nézett a régi bőr kötésű könyv lapjaira.

Tíz év múlva.

1845 év telén a Lipót-város lakói előtt feltűnő volt egy új ház harmadik emeleti ablaka, melyből rendszeren csak későn éjjél után enyészett el a sötét utczára leszolgáló világ. Az estélyek és tánczvigalmak látogatói, midőn szemeiket hazatérret önkénytelenül magára vonta a homályos sorból kiváló világított négy szög, perczig töprenkedve kérdék magukban, szorgalom vagy bánat, vagy beteg ágya melletti mécs viraszt-e mögötte? — Nehány lépéssel tovább azonban feledték, mint ez természetes a nagy városokban, hol annyi a virasztó bánat, és életemésztő szorgalom, mit a nagy tömegnek csak parányi része ismer. Kinek is volna kedve, ha reá érne is, mások inségével vagy bújával törődni?

Ellenben azt igen jól tudták e városrész lakói, hogy ugyan-e ház egész első emeleti osztályát, melynek belrendezésén heteken át annyi kéz foglalkozott, Muray Kálmán lakja, — mert ki a fényes készüléteket, a párisi Gobelin-gyárból érkező szőnyegeket, a mahagoni fájú dús butorzatot, a bécsi

hintókat, az angol faj-lovakat, az óriási tükröket és herculánumi disz-edényeket, vagy ama naponkint szállított fényűzési cikkek egyikét történetesen meglátta, melyeknek roppant árát a reájok eső első pillanat megmondá, természetes érdekeltséggel kérdezé: kinek élvezeteül van e pompa-körzet szánva? s nem volt nehéz megtudnia, hogy mindezeket Murray Kálmán ur hozatja nem csupán saját, hanem menyasszonya kedvéért is, kit, mint rövid időn ne-jét, a ragyogó kényelem minden ismert nemével ohajt elárasztani s boldogítani.

A mindennapi élet ama tragicus oldala, hogy alig örülhet e gy, másnak könye nélkül, leggyakoribb ott, hol a polgárisulás áldása vagy átka töm-érdek egyént szorit egy aránylag szűk térre épült kőhalomba. E tragicus szempont jelenleg is össze-függő érdekekkel vezet fel az első emeleti sybarita lak-osztályból a harmadik emelet szűk szobájába.

Gábort találjuk itt egy januári estén. Tíz év múlva is azonnal rá ismerünk. A korán s határozot-tan fejlődött vonásokat az évek-folyása csak edzhe-ti, de kifejezésükön alig változtat. Így látjuk ezt Gáboron is — tíz vagy több évvel idősb gyermeknek

mélandók őt. Ugyanazon magas fehér homlok, melyen az eszmélet ránczai meghonosultak; a cseresznye-feketeségű szemeknek bizonyos pontra meredő erős tekintete a régi, csakhogy e szemek most mélyebben vannak gödreikbe esve, s a zárt szájszélekkel összehangzólag a lélek határozottságára és — szenvedésére mutatnak, melyet a sovány sáppadt arczra erőtetett apathicus nyugalom s a rendetlen tövér hajzat kora őszülése meg nem hazudtol, sőt tanusít az összevont szemhéjak és ajkak körül elterjedő ama reszketegség, mit keserű mosolynak is alig mernénk nevezni s mely rajtuk néha néha — a mint az eszmék felhői lelkiületén átvonódnak, tudtán kívül s hatásra nem számítva felküzd.

Mellén összefont karokkal néz ki s le az átelleni házon levő lámpára, melynek fénye a körülete terjengő ködhomályt gyengén szűri át; majd végig simítva homlokán, mintha a benn rajzó eszméket akarná elriasztani, sebes léptekkel jár fel s alá a keskeny mély szobában, — de az eszmék oly tola kedők, oly elutasíthatlanok, úgy égetik a velőt! Asztalához egy székre túl s lekönyökölve, kezét izzó homloka- és szemeire szoritja s a feledés vagy esz-

méletlenség azon országába szeretne sülyedni, hol az agyban nincs gondolat s a szivben nem él érzemény. Hasztalan! a szenvedések emléke oly beszédes, a letarolt jövő oly kietlen néma, hogy az üldözött léleknek nincs menekvésí útja s midőn amannak kínzó ördögei elől futni akarna, ennek jut kiált világába, hol az élve eltemetettre a kétségbeesés örültsége vár. —

Boldog, ki a zúzott kedély ily hangulatát nem érti, mert az életben nem voltak perczei, melyeknek mindegyike száz halállal ér fel. — Gábor lelki láza azonban ily jellemű s magyarázatául szükség a közelebbi multba röviden visszapillantánunk.

Gábor lelkébe a gyermekkori első fájdalmas benyomások maradandó árny-rajzot vetettek. Félékény és zárkozott s épen azért bizalmatlan és hideg maradt a nagy tömeg előtt. Igen kevésnek nyílt meg s ezek közül ismét kevés tudta felfogni és méltányolni a mély, magasztos s minden szép, nagy és dicsóért hön lángoló jellemet. Legtöbben vadnak, némelyek különcznek, a legjobbak rajongónak tarták.

A világ vásári érdek-népe ritkán érti az olvek szigorú emberét.

Legboldogabb napjai ama polgári család körében folytak el, melyben gyermekből ifjává növekedék. Mint tanuló jött ő még házához a Ferencz külvárosi asztalosnak, kinek két fiát szállás- és élelemért oktató. Pontosság, becsületesség, ügyesség annyira megkedvelték őt a háziakkal, hogy pár év múlva a család tagjaként tekintették. Az asztalos, értelmes ipar által évről évre jobb létre s Pest gazdagabb polgárai sorába emelkedék. Két fián kívül volt még egy — a fiúknál ifjabb lánya is. Teréz, ki mióta emlékezni tudott, Gábort szülési s testvérei által mindig az erény, értelem s minden szép és jó mintájaként hallá említettetni, testvérinek látszó ragaszkodással csüggett az ifjun. Se bizalmas ragaszkodást a hosszú megszokás szemével még akkor is testvérinek tarthatá mindenki, midőn a tizenötödik évét meghaladott hajadon szívének dobogása megszánt gyermeki nyugalma lenni. Azok közt, kik ezt gyaníthaták, Gábor volt az utolsó, bár sem a szülők sem más, sőt talán maga Teréz sem sejté, hogy

tanítója iránti érzelte több mint pusztá baráti vonzalom, hogy az — gyökeret vert szenvedély.

A nap, midőn a titok zárja felpattant, bekövetkezék.

Közben meg kell emlitenünk, hogy Gábor az alku szerinti élelem és szálláson kívül, mit sem akart elfogadni házi urától ama szivesség-jelek közül, mikkel ez őt túlhalmozni kívánta. Mit kiérdemelt elvevé, de félt a lekötelezettség eszméjétől. Órákat adott inkább más házaknál s e jövedelemmel fedezé egyéb szükségéit.

Igy történt, hogy az utóbbi években magyar nyelv, történet és irodalom tanítására szólítatott fel egy főrangú háznál. Tanítványai, három ifjú lányka voltak s ezek közt Klotild, kit egykor mint apró gyermeket látott Tiszaréten s ki mellé akkor saját testvére Klárika vétetett játszótársúl. Nehány éven át nevelőnő volt falun mellettük; később a nevelés tökéletesb befejezése végett Klotild egy más nagynénjéhez jött Pestre Muraynétől; Klárika pedig ágynevezett társalkodónő vagy házikisasszonyi minőségben Tiszaréten maradt.

Gábor a perczig, midőn tanítóként lépett Klo-

tild nagynénje házába, az asztalos családbelieken kívül alig beszélt életében más nővel. Természetes volt tehát elfogultsága, midőn a három életvidor hamis lánykával egy asztalnál foglalt helyet. Men-nél inkább akará ezt s ebből származó szögletes mo-dorát palástolni, annál inkább előtűnt az, sőt gyak-ran zavarában egy balfogásból másba keverte magát. Ilyenkor bár mélyen pirúlt arczát az előtte fekvő könyvbe sűté is, alkalma volt észre venni ama fed-dő vagy megrovó tekintetet, mit a komolyabb Kle-tild a balfogáson mosolygó két társnőjére vetett. E védelem első alkalomkor megnyerte neki Gábor haj-lamát. Figyelmesebb lett Klotild, mint más két ta-nítványa iránt s ezt, bár mily apróságokban történt is, észre kellett vennie az illetőnek. Ez viszonfi-gyelmekre vezetett, mik ismét Gábort örvendeztet-ték meg kimondhatlanúl. Így multak hetek, hóna-pok s az ifju alig tudta, hogy a legörjögőbb sze-relem csirázik fel eddig illetetlen szivében, csak azt tudta, csak azt érezte, hogy mennyei üdvérzet vil-lanyozza fel ereit ha szemel Klotildével egy másod-perczre összevillannak, ha keze történetesen talál-kozik kezével, vagy ha csak ruháját érinti, vagy

ha mosolylyal ajkain kérdést intéz hozzá, — ilyenkor a világot érző önmagával egy kétértelműben beforgatni s szót és felelt és nem tudta mit. Ébredése első szívdobbantó gondolata Klotild volt s nyugtalansága fokozatosan növekedett, a miát az óra, melyben tanítványát látandja, közeledék.

Egy alkalommal a szokott óránál néhány perccel korábban jött s az első magányos szobán áthaladva épen a másodiknak aajtáját volt benyitandó, midőn belülről vidor nevetés közt saját nevét hallja kihangsani. Szoborrá fagyott s az önkénytelen hallgatózó szerepébe esett. Klotild társnői, kik Gábor érzelmeit a nőknek saját tapintattal sejteni kezdek, faggatóztak rokonokkal.

— Boldog Klotild! sohajtá tréfásan az egyik — ily lángolva hódoló szívet bírhatni!

— Ah, én haragszom mellőztetésünkért, mondá a másik, — ha mindjárt féltékeny lennél is Klotildkám!

— Mily jól fog majd hangzani: Kéki nyelvtanító ó nagysága! jegyzé meg, ál-páthosszal hangoztatva a végaszavakat az első.

— De azért csak nem fogsz lenézni minket? —
szabódék enyelgve a másik.

E szavaknál Gábor kénytelen volt benyitni, mert a külső ajtón szinte a szobába lépett egy komorna, ki előtt mint hallgatózó nem akart tettetni. A két evődő lyánka arcsain ijedségi piros, Klotild szemében könnyet talált. Az óra savarban tölt el, előadó és hallgató másfelé gondolt, mint az előadott vagy hallott tárgyra. Végeztével s miután Gábor távozik, az órához később megjelent guvernante nem győzött eleget esodálkozni mindnyájuk feltűnő szórakozottságán.

Gábor előtt a könyv feledhetlen maradt. Epedő vágya a rokonérzelem elvitázhatlan jelének tartá azt, amely feltört, midőn a titkos szent érzelem, enyelgés és guny tárgyává tétetett. Klotild viszonzza rejtett érzelmét! Ez feledteté vele mindazon lehetlenségeket, miket egy higgadt tekintet a jövőbe fogott volna felmutatni; ő Klotildban csak az egyszerű szerető gyermek leányt látta s nem a főrangú dús gazdag család ivadékát, ki tőle.... De hiszen ő a jövő előtt behunyta szemeit s boldog volt a percz ámulatában.

E fölött határozott jellemek — minő Gáboré volt, többnyire végleteken járnak. Az erős testalkatot az idegláz hevesebb rohammal lepi meg és igazza le, mint a gyöngét, melynél a veszély csekélyebb, az üdülés könnyebb és sebesebb. Így van az a szerelemmel is. Az ép szilárd lelket, kivált ha ez, mint Gáboré, a szenvedély e neme körül annyira ismeretlen, százszeres fokozatban járja át és hódítja meg mint a hajlékonyt, mely könnyebben gyúl, könnyebben feled.

Igazolásául mondhatjuk, hogy keble lángjait napról napra nem alaptalan képzemények, de a gyógyanyagot növelő bátorítások terjeszték alig oltható égéssé. Klotild a kihallgatott faggatást követő napoktól kezdve nyájasabb lón az ifju irányában mint azelőtt, szemei gyakrabban keresék s találták meg tekintetét, ma egy sajátkezű rajzocskával ajándékozta meg, holnap egy rózsát tűzött öltönyére s Gábor úgy érzé mintha a feltűző kéz édes kéjjel égetné mellét melyen perczig nyugodott s mintha a gom-bostű öltönyén át szívéig hatna, — majd egy lopott alkalommal a puha kéz gyöngé szorítását vélte érezni s így tovább. Ily csábok tapasztaltabb hódolót

fogtak volna elvakítani — Gábor a szellemi képzettség boldog mámorában szédelgett.

Es időpontra esett épen, hogy a polgárnak általa oktatott s nevelt fiai az utolsó tan-évet bevégezték. Gábor, vagy mert gondolá hogy feleslegessé vált, vagy mert keble óriása magasabb vágyakra, merészebb jövőre buzdítá, válását jelenté a családnak. Ez általános elszomorodást idézett elő, annál inkább, mert ismerék hajthatlan természetét a kedvencznek, kit megszoktak fiu és testvérként tekinteni.

S az elszomorodás e fölött kettős lón. A szülők megrémültek leányuknak, az egy idő óta némán sejtő Teréznek e hirre erőszakosan előtörő könnyein s fuldokló zokogásán, mit rövid időn heves görcsök követtek. A leány átszűrt finom alkata s gyöngemelle már azelőtt aggodalomra adának okot. Orvos hivatott. Az orvos ismeré a családi viszonyokat, jól sejté s közlé sejtelmét. Az anya leányához fordult — s ez feltárta érzelemlilágát a szerető szülőknek.

A gazdag polgár mindent elkövetett Gábor megtartására s midőn ez, a valót nem is gyanítva, föltételéhez ragaszkodék, Teréz állapota pedig napról

napra veszélyesebb lőn, egyenesen leánya kezével kínálta őt meg, melyet, mint mondá, már régen eszéltt neki szánt. Gábor a gyöngéd lélek fájérzetével, a legkiméltőbb modorban utasítá vissza az ajánlatot, hajthatlan maradt s — távozék. Szemei előtt folyvást Klotild arcza lebegett. —

Szegény Gábor! ha sejtette volna mily kegyetlen játék űzetik hívó tapasztalatlan szívével! Hamis két tanítványának faggatózásai az első napokban bosszanták Klotildot, később — tán hogy ezektől meneküljön — a játékba egyezett s elvállalá a viszón-érzelem ál-szerepét. Az ember és kedélyismeretlen pajzán lányok ezt nem tarták pusztá játéknál egyébnek, melynek minden pillanatban vége szakítható — s nagyokat kaczagtak az elámitott szerelmes égő tekintetén, sehajain, zavartságán s ebből eredő szögletes modorán. Nem tudták, hogy egy kebel oltárának szentségét zúzzák és tiporják össze.

De Gábor erről nem is álmodott. Hitt, remélt és szeretett, vakon, busgóan, lázasan s ama földet tulszárnyaló szent áhitattal, mely égbe emel és üdvözít.

Tenni, hatni, emelkedni akart, hogy vágya

pályadíját megérdemelje s erőt érze magában. Egy akkori híres lapban névtelenül megjelent közérdekű cikkek s közben egy fontos kérdést fejtegető röpirat általános figyelmet sőt izgalmat okozának. Virágos elragadó irmoder, mesészség a gondolatokban, ügyes felfogása a viszonyoknak, mathematical következetesség az észlelésben, erő és tisztaság a kivitelben jellemnék az iratokat s a nagy tömeg magát a szerkesztőt gyamitá írójuknak. Kevesen tudták, hogy ezek egy ifju ember sok évi alapos tanulmányának első combinációi s hogy ezen ifju jelentéktelen neve — Kéki Gábor.

Az új kör s a csirájából gyorsan emelkedő hírnév segélék kifejtani lelke ruganyosságát, bátrabbá, elfogulatlanabbá alkoták át s az ez által változott viselet, modor, külső, előnyére szolgált. Klotild az egy éven át üsött játék után komolyabban kezd gondolkodni, kénytelen lón belátni, hogy ily odaadó, becsületos, forró szivvelű bábuzás: véték; megbánta tettét s ki ismeri a női sziv rejtelseit és ki tudja, mi történik? — ha egy új szereplő nem lép közbe a kis dráma szinpadára.

Ez új szereplő Gábor életének örökös átka, rossz szelleme volt.

Egy napon a rendes szivdobogással ment rendes déli órájára. Az első szobában a komorna utját állta s nem akarta tovább bocsátani, mert, mint mondá, látogató van benn. Gábor lelkét névtelen fájérzet — talán elősejtelem nyilalta át. Kérdé a látogató nevét — a komorna nem tudta. E pillanatban nyílik az ajtó, melynél állottak s ő be- a bennlévők kilátnak.

— Ah Kéki úr, szól kilejtve tanítványainak egyike, — ma nem vehettünk leczkét, majd holnap — —

— Pardieu, hiszen ez volt ispánunk fia s egykori iskolatársam; mondá Klotildnak, kivel éppen beszélgete, egy magas, gyönyörű s tetőtől talpig választékos divatöltözékű fiatal ember s a leánytól Gábor felé közeledék.

— Na s domine Kéki, hány hét a világ? ismer-e még? mit csinál? hallok hogy újságíró, — kérdé, Gábor vállára ütve s ama nagyúri kicsináló modorral, mely kérdez, anélkül hogy feleletet várna, Muray Kálmán. — Be irigylem szép tanítvá-

nyait, folytatá egy lélekzetben, — tudja mit, amicé, lépünk szerződésre, én majd átveszem az órákat, maga pedig házza a fizetést, Mi? na s mit mondanak erre kedves cousine-jeim?

— Most az egyszer csak Kéki úr mellett maradunk, válaszolá enyelgve az egyik — ő azonban megbocsátand, ha ma felmentjük súlyos hivatásától — —

S ezzel a vidám kis társaság, mielőtt Gábor szóhoz juthatott volna, elfordulva tőle folytatá megszakított beszélgetését, melynek fonalát leginkább a pár évi külföldi utjából tegnap visszaérkezett Kálmán vivé játszi könnyűséggel.

Gábor, szívében a mellőztetés, gerjedő féltékenység és rangkülönbség keserű érzetével távozik. Elszenderült gyűlölete újra felébredt Kálmán ellen, kitől az életben mindig csak megaláztatást kelle szenvednie. Álmatlan éj után jelent meg másnap az órára. Ez feszült komolysággal folyt le. Klotildet ovatosabbnak, visszavonóbbnak találta mint ezelőtt. A még csak tegnapelőtti üdvézet helyett pokoli kín lepte el látásakor. Ez így ment három napon át, a negyediken kis levelkét kapott a governante-től,

mely havi díját s a tudósítást tartalmazta, hogy tanítványai hálás köszönetet mondanak a tőle nyert ismeretekért s fáradozásait továbbá nem veendik igénybe.

X. megye tisztujítás küszöbén állott. Az ellenzék az ujdonatuj 1844-ki törvényt, mely a nem nemeseknek is adott hivatalviselési képességet, első akarta foganatba venni. Az eddig példátlan eljárásban azonban ovatosnak s arra kelle tekintettel lennie, hogy a hivatalra kijelölendő nemnemes, mind becsületessége mind szellemi tehetségeire nézve kifogáson felüli legyen. Nehányan, az e körbeni czikkei által elismerő közbecsülést nyert Káki Gábort indítványozák s az ifju meghivaték Pestről a megyei főügyvédségre, mely itt szinte választás alá esett.

Gábor, ki magát ekkor még mindig szeretve s ügyét csupán jelentéktelen állása miatt hátravetve hitte, pályát látván nyilni maga előtt, mely nagyratörő álmaiban talán czéljához vezetőnek mutatkozik — elfogadá a meghívást, megjelent a megyei

székvárosban s az ellensék által a főügyvédségre jelöltették ki.

A kisebbségben lévő másik fehértollas párt azonban, melynek — közbenvetőleg mondva Muray Kálmán volt alispáni jelöltje, ügyesen használá fel az ellen-izgatásokra ajánlkozó alkalmat. A csattogón felhordott okok, hogy egy nemnemesnek hivatalra alkalmazása a nemesi szabadságon sérelmet, a nemesi jogokon csorbát ejt, hogy ez a nemes atyafiak mellőzése sőt meggyalázása volna, mélyen hatottak a szüzvállasakra s dicséretükre mondhatjuk, hogy több egyént, kiről a szabad evés ivás és tíz pengős diurnum ígérete különben lepattogott, az ily okokkal rátukmált indignatio térített meg az ellen-tábornak. Az áttérés óráról órára nőtt.

Gábor ezen izgatásokról mit sem tudott, mert a kortes-tanyákba nem vegyűle, mások pedig a kényes természetű úgyról gyöngédségből hallgattak előtte. — A nagy nap elő estéjén legjobb remények közt beszélgetett szállásán néhány elvbarátjával, kik közt M. . . . ügyvéd is volt, a jog-egyenlőségről, melyet a múlt országgyűlés oly erélyesen kezdeményezett. A pezsgő zajgó utczákról cigányzene,

rekedt dana, éltetések, vad kurjongatások hangzottak.

Gyertyagyújtás idejében a cigányzene, daloló ujongató csapat által követve közeledék Gábor ablakához s megállapodék alatta. A zene elhallgatott s egy kortes-vezér szólni akart. Gábor a vélt megtiszteltetésre kinyitá ablakát.

A tömeg néhány bor- és lármától rekedt „halljuk“-a után a kortes-vezér harsány hangja e rythmust szavalá :

Nagypénteki bőjteles,
Nem kell nekünk nemnemes;
Hogy ha fejére áll is,
Nem lesz Kéki ficsállis.

A rythmust a tömeg ordító bruhahája s irtózatos macskazene követte s a rögtön betett ablak üvegét néhány záptojás zúzta be.

— Igy érti és magyarázza tehát önök népe a dicső jogegyenlőséget? — mondá a méltatlanul sértett, sápadt arcú ifju, vendégeihez, kik az egészet Muray Kálmán izgatására s csak egy kis rész otrombaságára igyekeztek tolni s nem sokára a feszültté lett helyzetből egyenkint távoztak.

Gábor daczolni akart a sértő demonstrációkkal, bizton hívé, hogy idővel legyőzendi a nemesi előítéletek hydrafejét s hogy épen azoknak, kik imént leorditozák őt, szeretetét, becsülését vivandja ki.

Éjféli előtt, ily eszmék közt feküdni készült, midőn az épen együttülő ellenzéki conferentiákból hozzá küldött négy tag lépett be ajtaján. A küldöttség sok szép, hizelgő, kimélő szóárba burkolva adta elő küldetése célját, mely röviden nem volt egyéb, mint Gábort a jelöltségről önkénytes lemondásra sajnálkozva felkérni, miután a nemtelen izgatások következtében oly szakadás előre látható, mely az egész ellenzék bukását fogná kétségkívül okozni.

Gábor elfojtá a lelkében felküzdő keserű iróniát, nyugodtan jelenté a küldöttségnek, hogy lemond s hogy rögtön elutaz.

Kora hajnalban már szekeren ült, de a nemes atyafiak ma még korábban keltek vagy is inkább le sem feküdtek s egy tanyán, mely mellett a szekérnek el kellett haladnia, észrevették a távozót, kinek lemondása már köztudomásu volt. Gábor a tanyára tekintve, Muray Kálmánt pillantá

meg, ki épen egy nyakban lévő cortes urambátyámmal ölelkezett.

E perczben a tegnap esteli harsány torok, utána rikkantá a rögtönzött rythmust :

Kóki uram rúgja a port ,
Igyunk erre egy iteze bort.

A pór kocsis ösztönszerűleg vágott nyuzga lovai közé, a szekér kidöcögött a városból, honnan a cortestanyák vadzaja a mezők hajnali csendébe messze kihallatszott.

Gábor nagyatyját ment meglátogatni, kihez rég látott testvérét akarta rövid időre kihozatni. Klárikát azonban a tisztujítási vendégektől pezsgő tiszaréti kastélyból, hol a felügyelés teendői épen most voltak legsűrűbbek, nem akarták elbocsátani.

Fásultabb kedélylyel mint valaha tért vissza Pestre s utjában hallá, hogy a tisztujításon az elenzék kevés szavazattal, de — győzött.

Pár hóval ez esemény után Gábor leverő tudósítást vón. Testvére Klárika, kitől már hosszabb idő óta nem kapott egy sor levelet, hirtelen s egyszerre eltűnt Tiszarétről, hol annyi éven át általánosan szeretve és tisztelve vitte a felügyelő házi-

kisasszony szerepét. Hova ment? mi okból távozott? ezt nem említé a Muraynéhoz intézett bácsuzó s hálás köszönet közt bocsánatért esdő néhány sorában. Minden, mit Gábor a helyszinén tett utánkémlésekből kitudhata, annyiból állott, hogy egy pór fuvaros szállítá őt egy éjen a közeli székvárosba, mely a pesti gyorskocsi utjába esik. A gyorskocsizási intézetnél tett tudakolások eredménye, mely szerint a szekér X. mezővárosban csakugyan vett fel s épen a kérdéses napon egy utazó nőt, megerősíté őt hitében, hogy testvére Pestre jött, bár rögtöni távozása oka s az, hogy őt Pesten fel nem kereste, mindig megfoghatlan maradt. Igaz, hogy szállását rövid idő előtt változtatá, de hiszen — mint emlékezők — erről is értesíté Klárikát.

A fővárosban minden lehető elkövetett az eltűntnek nyomába vezető fonál föllelésére; hónapokon át tudakozódott, kémlelt, kutatott — sikertelen. Mintha a föld nyelte volna el, vagy a tenger mélye rejtené az elveszettet. Fájdalmát a bizonytalanság, a védetlen sorsa fölötti aggodalom s az eredménytelen keresések napról napra élesebbé ingerlék. Ő Klárikát, mint egyetlen védője a világon, csaknem

atyai önzetlen, mély, vérségi hajlammal kedvelé, s fájdalma e szeretettel volt arányos. Tiszarétróli távozására csak egyetlen okot gyanithata, de e gyanú oly szörnyű volt, hogy nem mert neki szavakat adni, mert érzé, hogy megszilárdulásával a bosszú-éret rettentő szélsőségre vezethetné.

Egyéb körülményei sem voltak olyszerűek, hogy bennök s általok szórakozásra találjon. — A polgár, kinek lánya folyvást szenvedő állapotban lézengett, bezárta ajtaját előtte, mint hálátlan s kegyeire érdemetlen önző előtt. Pedig Isten látta lelkét, mennyire nem volt az s mennyire fájnt neki az önkénytelenül adott és vett seb.

Klotildot ritkán láthatá, de soha sem mulasztott el egy erre nyiló alkalmat. Ily napon ha nem boldogabb, legalább nyugodtabb volt. Kezdé belátni, hogy indulata örültség, de nem bírta, nem akarta kitépni szivéből, hol az mindig erősebb gyökereket vert. Érzé, hogy csak ez egyensúlyozza életvágját, mely a neki czéltalanná vált létpályán, reménytelenül bár, fennmaradt. Vagy tán még sem reménytelenül, mert hiszen az így szerető lélek előtt a pont, melyhez lét-föltételét köté, soha sincs a

lehetlenség elérhetlen távolában s ha a kedvezőtlen való fényes, mint a nap, behúnyja szemeit a vakító sugarak előtt.

E fölött még mindig hívé hogy szerettetik s kívánt-e ő ennél többet? Féltékenységet is alaptalan-nak kezdé belátni; Muray Kálmán, az alispáni jelöltségben megbukván, pár hóval később Pestre jött lakni, és sokkal gyérebb látogató volt Klotild nagynénje házában, sem hogy hódoló vetélytársat láthatott volna benne.

Igy múlt el nyolcz hónál több a tisztújítás óta. Egy reggelen Gábor arról értesült, hogy a háznak, melynek ő egy harmadik emeleti szobáját lakta, egész első emeleti osztályát Muray Kálmán bérletto ki. Másnap a fecsegő házmester már azt is tudta, hogy Muray ő nagysága nőt hozand a pompás ujlakásba s harmadnap a házmesteren kívül az egész város beszélte, hogy e boldog nő a szép Klotild leend.

Gábort villámcsapásként érte e hír.

• Mint annak, a ki kedves betegét menthetlenül elveszendőnek tudja s mégis ha a gyászos percz bekövetkezik és az ajk néma, a szem fénytelen, a kéz

hideg lón — fájdalma nem sejtett fokozatban tör ki; ébredt fel Gábor egész kétségbeesése és gyűlölete; amaz a vélt hűtlenség vagy kényszer, de minden- esetre Klotild elvesztése fölött; ez Kálmán ellen, ki élete utjait mindig és mindenütt oly feledhetlenül érzékeny vonalokkal czikázta át.

A menyegző napja azonban kitézetett, köze- ledék s Gábort már csak egy éj választá el amattól, melyen a gondolataiban is imádni alig mert hölgyet, leggyűlöltebb ellensége fogja méltatlan keblére ölelni — —

Ez éjen találjuk őt — a főnebbiek szerint — szobájában; ezen események vetnek világot kedély- világára; e multak elűzhetlen rémképei tolong- ják őt körül s mint forgószélben elsodorva viszik őt egy közel jövő felé, hol számára sötét ür tátong, melynek örvényébe lerohanni vágy, hogy ott esz- mélni, érezni, szenvedni feledjen. . . . .

Kopognak ajtaján — egy ifju orvos, ismerője lép be. Alig ismernek egymásra. Ez, mert alig bír erővel ónsúlyú eszméletét őszpontosítani; az érke- ző, mert a zilált hajzat alatti lángoló dült vonások,

egészen különbözők Gábor arcza szokott nyugalma kifejezésétől.

— Beteg ön? kérdi az orvos, — vagy talán — tudja már?

Gábor nem is gondolva, hogy egyébről, mint a végzetserű holnapról lehessen szó, a kérdőre meredve, fejével lassu igent int.

— S nem siet ön haldokló testvéréhez? folytatja ez kiméletlenül.

— Testvéremhez? Kláríka — haldoklik? szentes ísten és büntető hatalma, — hol van ő? — riadott kínos elmerültségéből hirtelen felrezenve az ifju.

— A Rókus-kórházban. Jöjjön azonnal velem — a szerencsétlen nő látni ohajtja önt — holnap már ezt nem tehetné; — tevé hozzá tompán a látogató.

Gábor rögtön stovábbi szó nélkül öltözik. Mentek s gyorsan áthaladva a hólepett utczákon, néhány percz múlva a kerepesi út komor külsejű szomord házába s ebben egy beteg nő ágya elé léptek, kinek haldokló pirtól kigyúlt arczán gyenge örömjel sugárzott fel az érkezők látására.

Kláríka történetét, melyet ő, az orvos távozta után, kifogyó léhlzetével csak röviden mondhatott el testvérének, szinte csak főbb vonásaiban adjuk.

Napjai, a Muray-háznál derűlten és nyugodtan folytak mindaddig, míg Kálmán külföldi utjából visszaérkezett. Keveset igényelt s ez, alárendelt szerepe súlyát érezni nem engedé.

Kálmán visszatértével azonban minden megváltozott. A szülői által bálványozott fiú volt ur a háznál, hol mindenki kedvében járni igyekezett. Ő azonban ez általános kedvezést szívesen cserélte volna fel Kláríka egyetlen — fölébredt vágyainak megfelelő pillantásaért. Ez azonban nem jutott részül. A leány jól tudta, hogy, ha érezne is viszonyhajlamot, oltár előtti fri .yre gondolni képtelenség — egyéb viszonynak pedig eszméjétől is visszaborzadt. Az urfi hiuságát e visszautasítás módnélkül boszantá s föltette magában, hogy az európai salokban tett hódításai dicsőségét, e falusi egyszerűség nem homályosítandja el.

A dolog végre annyira ment, hogy Kláríka, az anyához kényszerült biztonságaért folyamodni. Ez ígérte fia megfeddését s ezt a legbeczézőbb modor-

ban meg is tev . K lman hizelegve eltr falta, eltagadta az ügyet s merész ostromait tovább folytat . Klárika ismételt panaszát Murayn  kedvetlenül vette s k pzeld  h  teremtésnek nevez   t.

A védetlen leány ezentúl némán t rt, sirt és szenvedett. Egy éjen, szokott imája után alig szenderült el, midőn ajkaira tapadó forró cs k  breszt  fel első álmából. Az irtózat kétségbeesésével szökött fel és siklott ki az  t ölelni vágyó karokból s egy másodperc alatt a felszakasztott ablak p rk nyzat n állt, leugorni készülve, ha K lman r g t n nem távozik.

A korlátlan szenvedély és sértett h s g által egyiránt zaklatott ifju — ki minden  ron célhoz jutni akarva, m r több  ra előtt Klárika első emeleti elkülönzött szobájába z rat  magát s ott elrejtőzött — most szintoly korlátlan d h-kit r ssel távozott, el bb azonban ünnepélyesen megesküvék, hogy bármint védje magát, bárhová buvj k e f ld n előle, mindaddig nem sz nend meg üldözni  t, mig előbb vagy utóbb áldozatává nem teendi.

Klárikát szemérem  sildomoss g int  hallgatni az esetről. — Másnap azonnal visszamenni kivánt

nagyatyjához, de Murayné, ki fölötté mint örökbe fogadottja fölött, némi jogokat igényelt, nem bocsátá. Testvérének Gábornak irt ekkor titkon s kérte gondoskodnék számára Pesten helyről, hol mint nevelő- felügyelő- vagy társalgónó alkalmazást nyerhessen.

Nem sokára két levele érkezék; az első Gábor rövid válasza s ajánlata volt elfogadni a társalgónói helyet, melyre a másik levélben egy tisztes özvegy asszonyság hívta meg illó föltételek alatt. E levélben fel volt jegyezve az utcza, ház-szám, emelet, ajtó, hova Pestre feljövet fordulnia kell.

Nem habozott soká, könyek közt irt Muraynéhoz néhány búcsuzó sort, melynek okát ez jól érthető, aztán egy este a pórfuvarossal észrevétlenül a székvárosba s innen gyorskocsin Pestre utazott.

Első dolga volt testvérét fölkeresni — ez nem rég költözött el szállásáról, senki sem tudta hova. A neki egészen ismeretlen városra éjhomály kezdett leszállani s ő legjobbnak vélte azonnal értekezni az ajánlott hely iránt s hihetőleg azt mindjárt el is foglalni. Egy bérkocsi a király-utcza végére a kijelölt számú ház elé vitte.

Az asszonyságban, ki, mint mondá, már várva várta őt, a legszivélyesebb, legelőzékenyebb nőt találta. Ez biztosítá őt, hogy saját leányaként fogja tekinteni, hogy nem leend panaszra oka, hogy testvérét itt akár naponkint fogja láthatni sat.

Igy mult el a behelyezés apró foglalkozásai között két három nap s Gábor még mindig nem jött. Klárka nyugtalankodni kezdett s engedelmet kért asszonyától őt másnap fölkereshetni. Ez csodálkozott Gábor hanyagságán, igérete hogy utána küld s húzá halasztá a dolgot. Este theáztak. A thea után Klárikát szokatlan álom lépé meg s midőn ennek szorongató képleteiből fölébredt, a lámpa-gömb világánál Kálmánt látta ördögi kár-örvendő mosolylyal arczán hozzá hajolni — álom és való egy lélektépő érzetbe folyt össze — — elájult.

S itt — bár tán fölösleges — megemlítjük, hogy Gábor a levelekről soha sem bírt tudomással. Klárikáét több mint valószínű Kálmán fogta fel, — az ő válasza jól utánczott írásu hamis levél volt s csak az ajánlatot tevő kárhuzatos nő sorai valódiak.

Borzasztó napok következtek. A szerencsétlen lány felváltva ment át az őrjöngő kétségbeesés, az

elhagyottság sivár érzete, az öngyilkolási sötét eszmék kínain, miket a naponkint megjelenő Kálmán látása csak növelt. — Sok hét szenvedése után a letiport kedély elveszté ruganyosságát. Többé nem hatott rá fájdalom, megszűnt akarattal birni. Fé-lénk lett, mint egy gyermek, szótlán, hideg mint egy szobor, nem volt könye, nem panasza s élő gépként lón igazgatható.

A romjaiba temetkezett szellem még egyszer s végtelen kinérzettel akkor mozzant fel — midőn anyának érzé magát. A különben oly boldogító első tudat — rémemlékű gyilok-döfés volt keblének. Veszedelmes beteg lón — forró lázban veszté eszméletét. A mellette virasztó nőcselédet ezer rémalakban festé a lázas képzelet. Iszonyodott tőle s egy éjen, midőn ez kimerülten elaludt — az ablakon és kerten át megszökött. —

Hajnalkor napszámosak öntudatlanul találták meg a hideg kövezeten s a közeli Rókus kórházba vitték. Orvosi segély és a természet csodás működése kimenték a lázból. Ezt azonban gyorsan vág-
tató sorvadás követte. A kórházi orvos-segéd, ki

előtt családnevét az utósó napokban történetesen említé a beteg, ismerte Gábort; a többit tudjuk.

De e történet végrészét Gábor m'r csak az orvostól hallá; testvérét elbeszélés közben erős vérroham lepte meg, mely néhány percz múlva, a szenvedő léleknek a szenvedő testből elröppenésével szünt meg ömölni.

Midön Gábor éjjél után a Rókus-kórházból a puszta sötét kerepesi utra lépett ki, agyában a velőt, ereiben a vért s szívében a poklot érezte égni.

Muray Kálmán szép menyasszonyától búcsuzék s a puha fehér kéz megcsókolása után az ábrándos sötét-kék szemekbe tekintve, jelentékenyen hangoztatá a boldog m a szavacskát. Joggal mondhatá, mert midön udvaron váró hintójába ült, az idő későn volt éjjél után.

Haza érve s az alacson broughamból kiszállva, a lépcsőzet-alj árnyékából egy alak lépett elő s kezét a felmenni akaró vállára tevő. Kálmán a téli öltönyön át érező, hogy a vállára nehezedő kéz jeges és reszketeg. Visszafordúlt.

— Muray ur, egy rövid szóm van önnel; szólt tompán a kéz tulajdonosa.

— Bolond gombát evett ön amice Kéki, mordúlt reá Kálmán, hogy ilyenkor akar velem szólni? Jöjjön holnap—vagy máskor, majd ha érkezésem lesz.

— Ügyem nem tűr halasztást; felelt sötét-komorán ez s még egyebet is mondott, de szavait sugva ejté ki, hogy a közelálló inas által hallhatók ne legyenek.

Kálmán kissé megsápadt. — Kövessen szobámba, majd végezzünk; mondá kis vártatva.

Felmentek s be a harmadik negyedik — Kálmán hálósobájába. Az inas gyertyákat hozott s ura intésére távozék.

— Ön mindent tud, kezdé ez hirtelen, összevont szemhéjak alól tekintve Gáborra — mindent tud, de mit sem bizonyíthat; azt azonban tudja, hogy jelen körülményeim közt az e história fölött ütendő zaj nekem igen alkalmatlanúl jöne s e helyzetemet ügyesen felhasználja. Jó. Vegye-e tárczát s hallgasson. Száz annyit talál benne, mint a menyit írka-firkái által egész életében — ha egy századig élne is — megszerezhetne.

Gábor dühösen löké vissza a felé nyújtott tárczát.

— Rabló vagyok-e, kérdé villámtekintettel be-
esett szemelből — ki erszény vagy élet közt enged
választást? A történetek után, ugy hiszem, ez utób-
bíról lehet csak szó.

S ezzel fölvevé az ágy melletti asztalkán fekvő
pisztolyok egyikét. — E másik az öné, szólt az ajtó
elé állva — s öné az elsőség is.

— Csakhogy nekem, ugy látszik becsesebb az
élet, mint önnek, felelt erőtetett nyugalommal Kál-
mán, — s így mit szólna ön, ha válaszul inasaim által
dobatnám ki, vagy mint éjjeli megtámadót a rend-
őrségnek adatnám át?

— Akkor még a menyegző órája előtt köztu-
domásra lenne minden, — volt a hideg megjegyzés
— egyébiránt első mozzanatára, én lövök először.

— Ha másként nem szabadulhatok öntől, legyen
mint kívánja, — mondá percznyi fontolgatás után
határozottan Muray s fölemelé a fegyvert. — Gyor-
san tehát — folytatá — foglaljon állást — így —
egy — kettő —

A „három“ szó a pisztolydurranással hangzott el egyszerre, Gábor összerogyott.

— Ennek vége van, szólt mellé hajolva; a golyó jobb mellébe furódott. S most mihez kezdünk? ha! szerencsés véletlen! — végzé s letérdelve, a Gábor által imént földre lökött s ott heverő tárczát ennek oldalzsebébe dugá.

Az inasok még a műtét alatt érkeztek az ajtóhoz, mely elől, hogy bejöhessenek, Kálmánnak elébb el kellett vonni a látszólag élettelen hullát.

— E szerencsétlen itt, szólt a belépőkhez, megrabolni akart s életével adózott. Vigyék fel szállására s törüljétek fel a vért — —

A zajra a házbeliek közül többen oda tolakodtak. Egyikük az elnyúló tetemben még életet vélt észrevenni s orvost sürgete. Tanácsára Gábor kórházba vitették, hol gyorsabb segély- és ápolásra számolhat, mint magányos szobájában.

Két életveszélyes hó után, mely alatt Gábor ajkait egyetlen szó nem hagyható el, az orvosok kijelenték a reményt megmaradhatásához. Egyike volt ez ama ritka seb eseteknek, melyek halálosaknak

tartatnak s melyek kigyógyításában az orvosi tudomány ambícióját helyezi.

Gábor, midőn először jött eszmélethez, körültekintve a helyet ismerősnek, már egyszer láttottnak gondolá s később meggyőződék, hogy ugyanazon ágyban fekszik, melyben Klárika mult ki. Behúnyta szemeit s visszahajtá eszméletlenségét.

Hetek múlva a gyógyulás gyorsabban haladott. Künn tavasz, az égbolt derült, a lég enyhe volt s az orvos mármár a napról kezdett beszélni, melyen szobáját végkép elhagyhatja. Midőn azonban ez bekövetkezők, törvényszéki tisztviselő lépett be hozzá s tudtával adá, hogy, mint büntetőper alá fogott vádlott a kórházat megyeházi börtönnel cserélendi fel. Gábor nem érté a tisztviselőt. Ez röviden az éjjeli megtámadásra s Muraynak nála talált tárczájára hivatkozott.

— Tehát becsületesem is kellett neki: mondá ekkor keserű mosolylyal, mint olyan, ki jövőjével, bár mily legyen az, nem sokat gondol — igaz, hiszen szüksége volt reá, saját gyalázatát eltakarni vele.

Az utszákon, a megyeházig két hajdu kísérte — az emberek megállottak s többen, kik hallottak a do-

logról, elmondák a körülállóknak: im ez az a rabló, ki az ifju Murayt oly vakmerőn ki akarta fosztani.

Utjában a börtön felé, gyászmenettel találkozott. A koporsó szemöldelén fehér koszorú fektűt, oldalára szögekkel kiveret betűkkel ez volt írva: Meghalt élte 17-ik évében; a másik oldalon levő nevet Gábor nem láthatá, de kitalálta, midőn közvetlen a gyászszekér után a siránkozó asztaloscsaládot látta menni.

Földre süté szemeit, hogy a bámész tömeg ne láthassa a benn feltoluló könyeket.

A vádlott kevesebb mint egy év mulva szabadon bocsátatott. Mondják, hogy a kiállott szenvedések betudásán kívül más egyéb okok is folytak be ítélete szelidítésére. Mert, bár a király-utszai asszonyosság eltűnt, Klárka meghalt s így Gábornak egyetlen tanúja sem volt mentsége vagy ellenvádja támogatására, az ügy még is oly hihető árnyéklatokkal bírt, melyek a bírák magán meggyőződésére nem maradtak hatástalanúl.

Kire e tény szinte nagy hatást gyakorolt: az Klo-tild volt. Ő perczig sem kétkedett, hogy a Gábor elle-

ni rablás-vád igaztalan; de a tényt egészen más szempontból fogta fel s önmagának tön szemrehányásokat. A menyegző a közbejött kellemetlen eset miatt továbbra s innen ismét addig halasztatott, míg végre egészen abbanmúlt.

Gáborról a börtönszak után sok ideig senki sem tudott legkisebbet is. Mint később mondá, pusztákon élt, hol nem ismerék, hol nem látták rajta a gyalázat bélyegét, mely által a társadalomból kitiltottnak hitte magát. Különben is csak egy élet-célja maradt s ennek várta teljesíthetését.

Egy késő őszi éjen, évek óta nem látott nagyatyját lepte meg. Sokáig s derűlten beszélgetett vele a multakról. Aztán lefeküdt a helyre, hol mint gyermek aludta háborítlan édes álmait. Nehány órán át nyugodtan aludt. Reggel érzékenyen bucsúzott el az öregtől; a székvárosba, a megyeházhoz ment s mint gyilkost adta fel magát. Az illetők bámultak, mert csak pár óra múlva jött tudomásukra, hogy a tiszaréti kastély a mult éjen megtámadtatván, rablás ugyan nem történt, de Muray Kálmán ur a gyümölcsösben egy körtefához kötözve, szívében golyóval találtatott.

A gyilkossági büntény fölött, mit az önkénytesen bevalló csak oda módosított, hogy folytatása volt ez a másfélév előtt megkezdett párbajnak s hogy a hullának a körtefáhozi kötözésére őt egy, gyermekkorból származó megtorlási vágy ösztönzé — a fenyítőszék a törvények világos értelmében ítélte. Ítélete, M. . . . mindent elkövető alperesi védelme daczára — palloslón, de midőn ennek felolvastatása végett az ítélte a törvényszék elé hozatni rendelteték, a poroszlók csak holt testet leltek a börtönben. A mell-sebbsől eredett tüdővész hirtelen fejlődéssel menté meg őt borzasztóbb halálnem elől.

E történet elmondásával — jegyzé meg a társaságnak az elbeszélő — egy szerencsétlen emlékének s a fennmagasztalt szabad akaratot oly gyakran korlátozó esetlegességek elismerésének tartozám s végül még a sors ama keserű ironiáját említem meg, mely a nyolczvanon felüli aggot a földben nyugvó ifju élet sírján gyászoló szoborként mutatja.

Vége az I kötetnek.

VILÁG FOLYÁSA.

BESZÉLYEK.

IRTA

BÉRCZY KÁROLY.

MÁSODIK KÖTET.

Berczy Károly

PÉST, 1854.

SZÁNYVALD GYULA SAJÁTJA.

(Knieh Gusztyó bizománya)

TARTALOM.

	Lap.
Nógrádvár végnapjai	1
Találkozás a Vezúvon	71
Didier	109
Egy zsidó a XIII. században	133

NÓGRÁDVÁR VÉGNAPJAI

(TÖRTÉNETI BESZÉLY.)

I.

Nógrád megye déli végrésze a Nasszál s a diósjenői hegláncz közé szorultan keskeny csúcsba fut le a Dunáig.

E két hegláncz közötti völgyrónán, mindkettőtől alig félmérföldnyire kerek szikladomb emelkedik, tövében kis mezőváros házai csoportosúlnak, tetején Nógrádvár romjai merengenek a múlt harczias századokról.

Az ötszegű erős bástyák nagyrésze még fennáll daczolva idővel és fergeteggel; egy egy évtized alig bír néhány lemezt a szilárd homlokzatról lebontani. Csupán a keleti oldal, honnan egykor a monedékes völgyre kapu nyílt, van egészen össze-

rombolva, s érthetően beszéli, hogy itt a pusztításban az elemek dulakodásán kívül más egyéb hatalom is működött.

A nyugat-éjszaki másik kapunak omlatag boltíve téres udvarra visz, hol az elszórt kövek halmozai közt a vadrózsa terjengő bokra, a papsajt és ördögszekér évről évre háborgatlan parajzik fel.

A szögletekben tágas vizgyűjtő medenczék nyomai látszanak, s egy beomlott mélyedése, mely roppant munkával rézsut furatva a hegy sziklagyomrába, hajdan rejtekfolyosó s menekvő ut volt, a vár megszállása és reménytelen védelme esetére.

A vár közepén magas romszál küzd az őt torokon ragadó szelekkel; alig képzelhető, mint állhata fen ily sokáig. Körzete alul igen keskeny, s mennél magasabbra nyúlik, annál inkább nyer terjedelmében, annyira hogy az egész tölcsér-alakot képez s az ember félve áll meg közelében, minden perczen várhatván összerogyását.

1685-ben e romszál büszke toronyként nézett le a vidékre; fényes rézfedeléről s a fölötte ragyogó félholdról vakítólag verődtek vissza a nyári nap sugarai. Öt emelete volt akkoron; a legfelső a to-

ronyór éjnap tanyája, a három középső diszes lakszobákból állott, melyekből csigalépcső vezetett le a legalsó, fürdőhelynek használt osztályba. Ennek ajtaja kőfallyal elkerített virágos kertbe nyílt, hol a cytizus, rózsza és jazmin-bokrok közötti gyeptájakra terepélyes hársak vetettek sötét hives árnyat.

E kényelmek élvezésére azonban az akkori időszak nem volt legalkalmasabb. Csatazaj hangzott mindenfelé, s ez, kivált a várakban, minden percz éber figyelmét s készségét kívánta meg. Dunán innen Károly herczeg támadta és verte folyvást a törököt, s Esztergom és Visegrádot még a mult évben megvévén, most Érsekújvárt szállotta meg, tul a Dunán és Horvátországban Leszlei táborozott; a felvidéken pedig Schultz és Caprára tábornokok mindig szűkebbé váló térre szoritották ellenségüket. A tiz év előtt sok szerencsével megkezdett Tökölyi forradalom s vele a töröknek uralma végére járt.

A mondott év augusztus 16-kán lebbentjük fel e történet függönyét.

Nagy mozgásban volt e napon Nógrád várának török őrsége; minden kar minden erő olyszerű készületekkel foglalkozék, mik a várnak erős

védelmi állapotba helyezése által arra mutatának, hogy e munka épen oly szükséges mint sürgetős.

Lenn a várat környező harmincz láb mélységű sáncz munkára hajtott magyar parasztok által — fenn a gyöngébb falzat helyenkint értő kezekkel javított, míg ismét mások hangya szorgalommal építék a magas tölgykarózatot, mely a hegy tövében lévő földött kúthoz nyulva le, megvédendő volt az innen felszolgáló vízvezetékét.

Az éjszaki kapun kenetlen hosszú szekereket vontattak fel iszonyu nyikorgás közt a vidékbeli pórok sovány gebéi és ökrei, némelyekről mindennemű élelmi szerek rakattak az éléstárba, másokról hadi készleteket, fegyvert, lőport, ágyugolyókat emeltek le s raktak gúlákba a katonák.

A keleti kapu, mely oldalról a vár legkönnyebben volt megtámadható, roppant terméskő darabokkal falaztatott el, kis nyílás hagyatván csak mit szükség esetére rövid idő alatt lehessen végkép elzárni.

Ezek a lő-réseket erősíték, azok öreg vagy imént érkezett ágyukat tisztítottak, míg egy harmadik és negyedik csoport a már alkalmasokat szöge-

zé ki a bástyafalakon s kellő készletet horda közelükbe. Az általános zajon át, távolból elhaló szakadatlan ágyudörgés volt már több nap óta hallható.

A fő, mely e szervezést fegy- és műértelemmel rendezé, felváltva minden munkás csapatnál megjelent, parancsot osztva itt, korholva, biztatva, dicsérve ott.

Hafiz bég volt ez, az ifju várparancsnok, Abdurrahman budai pasa kegyencze.

Könnyű arabménen ülve, a keleti bő kaftán nem fődheté el annyira természetét, hogy ennek delisége a karcsu paripán feltünővé ne váljék. A munka menetétintéző jobb kezében rövid kis pálczát tartott; bogláros övéből pár ékköves pisztoly-agy nézett elő; oldalán görbe kard lógott, mely ha néha néha érzékenyebben érinté a vérló oldalát, ez délczeg szökésekkel ágaskodott ismert terhe alatt, ki azonban kantárfogó baljával játszva adott irányt a tüzes állatnak, mindamellet, hogy e balkézről a mutatóujj egészen hiányzott, miért is a mellékneveket adni szerető magyar népség őt Csonka bégnék nevezte el.

Hófehér csalma tilt az emelve hordott fön, s

még inkább kitünteté a déli nap által elsütött arczok férfias barnaságát. Ez arcz vonásai egyenként és összesen szabályosak, nyugodtak és parancsolók; a merészen domborult szemöldivek alól pár sötét szem tekintete sugárzik, melynek haragos villáma megdöbbsent; elégtelt mosolya megnyer, megragad, kivált ha ilyenkor a kellemes hajlatu ajkak nyílása a benn ragyogó fogsort is láttatja. E szép arczélnek nemes kifejezését azonban ama rövid egyenes orr adja meg, melynek léhlzói a szenvedély hullámzásával tágulnak vagy huzódnak össze, s mely alatt keskeny vonalu bajusz foly le a szénfekete fényes szakálra.

Ilyen volt Hafiz bég, ki huszonnegyedik születésnapját még nem érte el, midőn két év előtt, Abdurrahman által Nógrádvár parancsnokává neveztetett.

A megtömött éléstár kapuját bezáratván, a délkeleti bástya azon helyére szökelt büszke harczi ménjén, hol az ágyuk körül sürgött forgott a legénység. Nagyobbára magyar fiúk voltak ezek, veres zsinóros kurta megyszin zekében, czombokhoz szorult bakancsba futó nadrágban, számra mintegy

harminczan. Közéjük ittott egyegy komoly muzulman vegyült, nem elegyedve a munka közben pajzánkodók vig beszédfolyamába.

— Na s Bangó, szolítá meg a tüzérek főbbjét tiszta magyarsággal Hafiz bég, sűrűn szól-e még az ágyu Esztergom felől? —

Dél óta gyérebber hallani, de közelebb: felelt a kérdezett; azt hiszem végeztek már valamit, s aligha rövid nap rajtunk nem lesz a sor beszélni.

— Nem lehetlen, mondá félhangon s inkább önmagának a parancsnok, ki imént érkezett futár által jól tudta már azt, mit a tüzértiszt még csak sejte, hogy t. i. a budai pasának Esztergomot ostromló serege az esztergomiaknak segedelműl jött császáriak által szétveretett s hogy a Dunántulról hallszó és közeledő gyér dörgés csupán a hátsereg fedező néhány ágyujából szóll.

— S mily kedvvel néztek e beszéd elé, ha erre kerülne a dolog? kérdé tovább, mialatt lováról leszállva a kiszögezett ágyukat rendre gondosan vizsgálá.

— Hát mi egyébbel mint a legjobbal; volt készen Bangó válasza; hisz megposhadunk különben

e heverő életben, mint amaz esőviz ott a medenczében. Minden jól menne, csak urunk Derencsényi Farkas volna itt; tevé hozzá halkabban.

Hafiz ugy tón, mintha nem hallaná az észrevételt.

— E sugár-ágyu itt rosz helyen van; szólt végig tekintve a hosszú csövön; ha az ellenség, mint hiszem, ama domb alá sánczolja el magát, e helyzetből mit sem árthatunk vele, mig oldalvást a legjobb kereszttüzet fogja szórni. Tegyétek amoda a hatodik lőrészbe, s huzzátok helyébe ezt a hatfontost.

Mialatt e csere megtörtént, az ifju bég a meredek bástyafalról el-szétnézett a vidékbe, melyre a lemenő nap veté aranypárás sugarait. Csapongó tekintete egy Diósjenő felől közelgő ponton akadt meg, mi eleinte határozatlan porfelleg volt, s miből perczről perczre a várnak tartó lovagesoport körvonalai bontakoztak ki.

Széparcza pillanatra kigyúlt, s néhány rendelet kiosztása után lovára pattanva ott hagyá az utána meredő magyar tüzéreket.

Megjegyeznünk kell itt, hogy e korszakban Tökölyi Imre a törökkel Leopold ellen szövetségében, e szövetség birtokában lévő várak őrsége vegyest magyar és török katonákból állott. Ilyen volt Nógrád is; csak hogy itt az ozmanok száma aránytalanul meghaladta a magyarokét, miután ezeknek hadnagya Derencsényi Farkas, egyike Tökölyi legbuzgóbb párthiveinek s barátainak kétszáz vitézt vitt el innen Tokaj alá a hanyatló vezér seregébe: s mindössze harmincz tüzért s tizenkét huszárt hagyott a várban. A többi őrséget kétszázötven török tevő, naponkint várátván Budáról még egyszer ennyi.

Hafiz bég, maga után intve kíséretét, az éjszaki várkapun csendesen kilovagolt, s a hegy tövében találkozék a bástyáról megpillantott lovagcsapattal.

Tizenkét huszár és négy spáhi között, nyugodt lépésű ló hímes nyergében féloldalt ifju nő ült; hosszan lefolyó mély gyászruhája csak két kis kezét s a gyönyörű arcot engedve láthatni. Mellette jobbról vén férfi szolga, balról nőcseléd haladott, szinte lóháton, mindnyájan szó nélkül, némán, csak a patkók csattogása hangzék a szirtes talapon.

A béget meglátva kétfelé nyílt a környezet, utat engedve neki a körbe jöhetésre.

Hafiz kezeit mellén keresztbe foná, aztán jobbja két ujját ajkaihoz vivé, s a legnagyobb tisztelet kifejezésével hajlott meg a gyászos nő előtt.

— Üdvözlöm kegyelmedet, szólalt meg érczes hangja magyarul s a sötét szemeknek egy végtelenül nyájas tekintete simult az érkezőre; üdvözlöm kegyelmedet Nógrádvár határvonalai közt, hol okvetlen nagyobb biztosságban leend, mint Diósjenőn, a védtelen faluban.

— Feleljen Hafiz bég mindenek előtt e kérdésekre: hogy mint vendég vagy mint fogoly lépek-e a várba? kérde a hölgy sebesen és komolyan.

— Nem remélem, viszonzá a bég egy átfutó vad pillantást vetve a kissé hátramaradó kiséretre, hogy küldötteim viselete legkisebb okott adott volna az utóbbit gyanítani? különben hisz ezek férje huszárjai, kik jól tudják, mivel tartoznak tisztelve szeretett urnőjöknek.

— Nincs panaszom ellenök, mondá szeliden a szép lovagnő; de a kalitka, ha aranyos vesszőkből van is fonva, kalitka marad.

Hafiz bég, ki már első üdvözlő szavainál a nő jobbán vőn helyet, hirtelen megállítá lovát.

— Tapodtat se menjünk tovább, szóla elboruló arczczal, ha kegyed nincs meggyőződve arról, hogy egyéb igényein kívül maga a Derencsényi név is elég hajának minden szálát életemmel megvédenem.

— Kegyelmed jó barátja férjemnek, s hiszem, hogy nekem is az leend; mondá engesztelő mo-soiylal ajkain Derencsényiné, s kezét bizalomjelül nyujtá, mit az ifju török gyöngéden érinté.

— De szóljon, folytatá, miközben a várba felkanyarodó uton előre haladtak; mi fontos ok vihette őnt arra, hogy ipam s második atyám uj sirja mellől ön védszárnyai alá hívjon meg? Igaz volna a kósza hir?

— Fájdalom, nagyon is igaz. Károly herczeg, Budának tavali sikertelen ostromáért Érsekujvár megvételével akart elégtételt szerezni, s körülkeríté azt. Abdurrahman ez időpontot legalkalmasbnak hívé Esztergamot megszállani, de alig sánczolá el magát, midőn hátulról az érsekujvári ostromtábor segélyül érkezett feles előlről az esztergamiak által egyszer-

re támadtatván meg, öldöklő keresztttűzben s ropant veszteséggel volt elvonulni kénytelen. Most már az elszigetelt Érsekujvár sem tarthatja magát sokáig, s mint értesültem, ezután rögtön Nógrád, Drégely, Gyarmath s a Buda előtti várakat fogják a császáriak megszállani, s így a középponton eső Diósjenőn, a Tökölyiek ellen felbőszült németektől Derenesényi Farkas családja mi jót sem várhatna.

— S Nógrádvárt biztosnak hiszi kegyelmed?

— Ibrahim nagyvezir már utban van nyolczvan ezernyi haddal, egyébiránt, ha megszállatnánk, a közel Budáról is várhatunk felmentő segílyt.

— A felvidékről, férjemről mit hallani?

— A kállói szerencsétlen ütközet óta, hol Derencsényi — mint ez kegyelmednek is írta — balkarján csekély sebet kapott, semmit. S épen ezért tartok tőle, hogy ügyeink ott sem állanak legjobban.

— Istenem! emelkedék mély sohajtással a hölgy kebele, — ő minden órán minden perczen veszélyben, s én nem lehetek mellette! határozott akarata volt, hogy beteg atyja mellett maradjak, hogy a táborba semmi ürügy alatt ne kövessem.

— Ezt én sem tartom tanácsosnak, mert az

út veszélyeit a mostani zavargós időkben nem számítva, a hős bátorsága is elveszti felerészét, ha szüntelen kedveseért kell rettegnie. — Atyja haláláról már értesült?

— Igen; de követem még nem érkezett vissza a válasszal. Ha szabad akaratom, mint ön erről biztosított, meghagyatik, e választól függesztem fel itt maradásom idejét.

Mondá határozottan Derencsényi neje, s könnyű mozdulattal szállt a földre aranyhimes nyergéből a vártorony előtt, hova e beszélgetés közben felérkeztek.

A paripák kantár szarait rabszolgák vették át, — Hafiz a torony lépcsőin kísérte fel bájos vendégét.

— E lakosztály kegyelmed rendelkezésére van, szólt, midőn egy szőnyegekkel fődött s keleti pompával butorzott terembe léptek, — a mellékszobákban nő cselédje s ha tetszik, az öreg szolga lakhatik. A husárok alól tanyáznak, s test-őrségét képezendik. Keresztény szakácsról is gondoskodtam.

Derencsényiné meleg szavakkal köszöné a pa-

rancsnok figyelmeit s egy ablakssárnyat feltárva, ezen tekintte ki.

— Ah mily gyönyörű, mily édes illatu kert ez itt alant! kiálta fel meglepetve.

— Itt mulatása ideje alatt egészen használátára leend az, senki sem fogja magányát s kényelmét háborítani; jegyzé meg Hafiz, láthatóan örülve hogy vendégének tetszik a lak-rendezés.

— Most azonban a hosszabb lovaglás után nyugalomra lesz kegyelmednek szüksége. — Allah vegye oltalmába! mondá, s a szokott üdvözléssel modorral hajtva meg magát, magára hagyá a terem új lakosát.

II.

Ez alatt a nap a jenei hegyek mögé bukva átadá uralmát a keletről felmerülő holdnak; a vidékre röpkedő fátyolu éj ereszkedett, s a távoli utolsó ágyu-moraj is elnémult. A várparancsnok még egyszer megjárván a tért s megvizsgálván a körül elhelyezett őrszemeket lakrészébe vonula, mely a keleti bástyafalhoz ragasztott épületek egyikében, épen a börtönök felett katonásan egyszerű négy szobából állott.

Ezeknek elseje s legtágasbika a kihallgató és gyűlésterem volt, hova az altisztek jövő éji és napi utasításaikat venni egyenkint összegyülekeztenek.

Ez utasítás rövid, pontos parancscsal kiad-

va lőn; — mindnyájan távoztak, csak egy főbb tiszt s a porkoláb maradtak.

— Parancsodat várjuk, hatalmas bég! szólt az első, a tegnapi kém iránt.. Megfojtassék?

— Nem: felelt komolyan Hafiz; hajnalban Budára indultok vele. Ha valóban áruló, bünhödjék ott. Te Jusszuf! ezen iratot a hatalmas pasának adandod át, s élő szóval is fogod mondani mind a kém esetét, mind a naponkint sürgetőbbé váló szükségét a várórség erősbitése iránt. Jelentsd mély hódolatomat.

Kezével inte ekkor s a terem üres lőn; ő pedig a benyilókon át az utolsó szobába menve, itt egy szőnyeggel bevont ajtón háromszor zörgete s oda hajoltan mondá ki e nevet: Fatime!

A szőnyegajtó azonnal megnyílt, s a bég belépve távozást inte a két rabnőnek, kik itt úrhölgyüket énekkel, mandolinjátékkal, gyöngyök, ékszerek s más csecsebecsék kirakosgatásával igyekeztek mulattatni, de látszólag sikertelen, mert Fatime gyermeteg arcán ború ült, s nem ügyelve a rabnők csevegéseire, egy pamlag felhalmazott vánkosaira állt fel s az ekkép elért kerek ablaknyíláson

át az udvarra nézett ki folyvást egész a perczig, midőn az ajtón hármaskopogást s nevét a jól ismert hang által kimondatni hallá.

Egy szökéssel ugrott le ekkor az utána hulló pamlagvánkosokról s engedelmes állásban hajlott meg a belépő előtt, ki őt kezénél fogva egy dagadó kerevethozvivé. Fatime azonban nem ült le melléje, hanem a padló szőnyegén két térdre omolva arcát a bég ölébe temeté.

— Mért e szokatlan viselet, Fatime? kérdé, magukra maradván, lágyszeliden az ifju, — vagy ellenére van tán szultánámnak hogy ez uj ilakásba tőszomszédombba, szivemhez közelebb hoztam őt?

— Nem, nem nem! igyekvék zokogását elfojtani a nő.

— Mért hát e panaszos hang? vagy tán rabnőid ügyetlenek s megsértének?

— Óh Hafiz! hiszen nekem panaszra nincs jogom, s tőled nékem a fájdalom is édes.

— Én okozom tehát fájdalmadat? Allahra mondom, akaratlanul. Szólj: mi által? folytatá kérdéseit a bég, s gyöngéden emelve fel öléből a nő finom

állát, ennek hosszasra hasadt s most könyekben uszó szeméibe nézett.

— Mondád, hogy ez új lakásomban szivedhez vevél közelebb, felelt kisvártatva s féltékeny hangrezgéssel, melyen azonban rejtett szemrehányás fonala vonult át, Fatime; óh Hafiz! én épen attól félek, hogy szivedtől távolabb estem, s ebben helyemet, régi toronyszobámmal együtt más foglalta el.

— Bohó gyermek! féltékenységed alaptalan, szólt engesztelőleg a bég, s szeretet-sugárzó tekintete a cserkesz anyától öröklött vonások varázs szépségében füredt; — tudod-e ki ezen más?

— Egy büszke bájos magyar hölgy: válaszolá sebesen a féltékeny, — óh, jól láttam ez ablakból, mily nyájasan bántál vele, mily hódolattal kísérted őt fel a toronyba, honnan nekem e nő miatt kellett kimennem — —

— E nő barátomnak, Derencsényi, Farkasnak neje, ki csak egy időre vendégem s ki —

— Ki téged szeret, vagy szeretni fog; zokogó faja indulatosságával a cserkeszvér; s ezt én nem fogom csodálni, mert hiszen te a legszebb férfi, a próféta képmása, te félisten vagy Hafiz, kinek sze-

relmét birni a hetedik menny üdvössége, elveszteni ezer halál kárhozata.

— Ne vétkezzél Allah hatalma ellen, gyermek, szólt elkomolyodva a parancsnok; s csendesülj a lázas rohamból. Derencsényi neje szentebb előttem, mintsem gondolatban is vetélytársaddá tehetném.

— Szereted tehát őt mégis? riadott fel sértve emez; óh vedd el előbb életemet, mivel különben is tartozom, mit egykor vesztetemre megmentél, vedd el inkább ezt, mint a mai napig kizárólag nekem adott szerelmedet. S te szereted e hitetlent?

— Igen, Fatime, de egészen más, nyugodt nevével a vonzalomnak, mely az irántad hiven lángholt soha perczig sem fogja meglohasztani: monda a bég, miközben az epedve bugó galambot keblére voná. Eskümet kívánod? te eddig feltétlenül hittél szavamnak . . . . .

Fatime, az őt ölelő karok közé, a széles mellre simult s még egy pillanatig kételkedőleg, aztán a szemeiben maradt ragyogó könnypáron át mosolyogva tekintett szerelmes ifjára.

III.

1685-ik év szent István napján Abdurrahman budai pasa a főkapu fölött egy magas póznára tűzette fejét Kurd agának, ki az érsekujvári három-
ezernyi őrségből alig két század magával szabadult
vissza Budára.

Minden hibája az volt, hogy az Esztergam fel-
mentése által megfélemllett érsekujvári parancsnok
fehér zászlót tüzetett ki vele a falakra, mire azon-
ban az ostromlók nem ügyelvén a várat rohammal
bevették, s az őrséget leölvén e nevezetes ponttal
kilenczvenhárom ágyut foglaltak el.

Abdurrahman dühe nem ismert határokat leg-
csekélyebb vétséget, hiányt, mulasztást kegyetlenül

büntete ; a várban mindenki rettegett s nyakát tapogatta.

Egy részről a düh, másról a rettegés napról napra nőtt.

Napról napra új veszteségek hírei érkezének, s mindegyik új ürügy volt a pasának Esztergam alól hozott szégyenét másokkal éreztetni.

A félénk hanyag Ibrahim nagyvezér folyvást habozott s késett az ígért segéllyel. Tökölyi Imre szerencsecsillaga lemenő félben volt ; Tokajt, Kállót, s hosszabb védelem után Eperjest elvesztvén, főserege Kassa falai közé szorult, mit Schultz és Caprára győzelmek által vérszemet kapott hatalmas erővel vett körül.

Nem lehetett kételkedni, hogy Kassa elestével Buda ostromához fognak a minden oldalról előre nyomuló császáriak s itt az órség annyira le volt hangolva már, hogy a pasa csak retteggetéssel bírta fentartani a rendet és fegyelmet.

Augusztus 20-an a rekkenő hőség elől főtermének hives boltivei alá vonult az élet és halál ura Abdurrahman, kit a nép röviden Abdi pasának nevezett ; előtte durva rajzu térképek feküdtek kite-

ritve, oldalán jobbra balra iratesomók heverték, mi-
ket titkára, a magyar, német és francia nyelvben
egyiránt jártas Ahmed rendezett, kivonatban jelent-
ve tartalmukat s gyorsan jegyezve fel a többnyire
véleménye szerinti határozatot.

A titkár sovány kis ember volt s ellendarabja
a természetes s övig érő tömött szakálu pasának; aszott
arczát alig lengé körül néhány gyér szála a gön-
dörülő szőrnek, apró szürke szemeből éles ész, ra-
vaszság, hatalomvágy villogott. Látni lehet, hogy
elméje uralkodik parancsnokának hajtható akaratán.

— Hafiz bég erősbitést kér a nógrádi várba :
folytatá egy bevégzett esomót eltolva Ahmed, s ez
a dolgok állásához képest épen oly szükséges, mint
magát a várparancsnokságot más megbízhatóbb
emberre ruházni át.

— Te Hafizt Kurd aga sorsára szeretnéd jut-
tatni : szólalt meg kedvetlenül Abdurrahman mély
hangja ; s ez már régen meg is történt volna, ha
reád hallgatnék Ahmed, s nem tudnám hogy csak
az évek óta táplált ellenséges indulat beszél belő-
led.

— Belőlem a jó ügy elvitázhatlan okai beszél-

nek: lőn a hidegvérű válasz; különben nem mérném a kegyencz becsmérlésével saját fejemet kockára tenni. Elmondom okaimat.

Abdi összevont szemöldei elfordultak a beszélőtől.

— Először s mindenekelőtt nem a legrosszabb akaratot s makacsságot tanusítja-e az, hogy midőn néhány nap előtt Esztergam alól ostromágyukért küldék hozzá követet, ő ezt kém gyanánt börtönre vettette, s lánczon küldé vissza? Kurd kevesebbet vétett s most oly magasból pillant le Pestre.

— Hafiznak igazsága volt: mordúlt feddőleg az ingerlett; ő csak nekem tartozik engedelmes-séggel s nem a te követednek, ki tudtom és meghatalmazásom nélkül ment el. Aztán nem hagyható üresen a perczig nem biztos várat. Ez ok nem számít. Egyebet nem tudsz?

— Sőt igen, folytatá bosszuságát elfojtva a titkár, — ne feledd, hatalmas ur, ezen árulóterhes időkben perczig se feledd azt, hogy Hafiz bég magyar születés, s e hitetlen faj előbb utóbb nem tagadja meg származását. A Tökölyi pártján lévő magyar urakkal társalkodik; Derencsényivel meghitt

barátságban él; a magyar őrséget kitünteti s több kedvezésben részesíti mint az igaz hitűeket, mi az utóbbiak közt már is elégtelenséget, zúgolódást szült.

— Jól teszi, jegyzé meg most az egyszer hajt-
hatlanul a pártfogó; többet is érdemlenek e bátor
kitartó ficzkók, mint azok a gyáva nyomorult ku-
tyák, kik ha csak mákonytól nem részegek, az első
kartácslövésre szétfutnak, mint egy csirkehad.

A pasa itt a még fris emlékü Esztergam és
Érsekujvárra gondolt.

— Mi származását illeti, szólt tovább, ő még
gyermek korában tért a nagy próféta igaz hitére, s
nem első példa, hogy renegát jobb szolgálatokat
tőn a csatatéren, mint a legősibb muzulman.

Ahmed, mintha találva érezné magát, ajakta-
lan szájszélébe harapott, s hamuszínű arcza zöld
lett az elfutó epétől.

— Én teljesítem kötelességemet, mondá fon-
dor alázatossággal, s nem leend részem a támadha-
tó bajokban. Egyébiránt volt okom nem hinni a vál-
tozó kegyű embernek, ki nem irtózik magas szár-
mazásu nejét bazarban vásárlott rabnővé aljasítani.

— Mi az? riadott fel rövid egykedvűségéből a budai várur; Fatiméről, leányomról beszélsz?

— Igen a nagy Abdurrahman leányáról, kivel egy méltatlan boldogították, s ki most mellözve, elfeledve, eltaszítva sirja le napjait.

— Adatokat! adatokat! kiáltá az atya, tigris vad tekintetet szögezve a cselszövőre. Ez örülve, hogy a tapló végre szikrát fogott, szinlett nyugalommal folytatá:

— Hafiz bég szive egy dzsaur nő felé hajlott; jónak látta őt e napokban a várba hozni; s a torony legdiszesb serail-osztályába helyezve őt, jelenleg mindazon kényelem- és kegyben részesíti, mit a rabnőkkel egy kamrába zárt Fatime könyek közt nélkülöz. Ha szavaim hazugbeszéd: itt a fejem, szögeztess ki az agáé mellé.

Ahmed e végsőt merő vád után játékát nyerve lenni hitte, s méreg és félelem forrt benne, midőn reményében csalódva a pasa felindulását csillapulni látta.

— Mielőtt ezt tenném, szólt ez, meg fogok győzödni a valóról. Első a hivatalos ügy. Még ma induljon az Érsekujvárról menekült kétszáz ember, s

velük még egyszer ennyi, szükséges készletekkel ellátva, Nógrádba őrségnagyobbitásul. Folytasd a többi levelet.

A titkár kényszerüleg engedelmeskedék, s a szolnoki, drégelyi, szécsényi és egyéb erősségek parancsnokainak jelentéseit olvasá.

Trombita-harsanás szakitá félbe a hivatalos közlést. Ahmed kitekinte az ablakon s tolongó nép által körülvelt hirnököt pillanta meg a kapu előtt, ki porlepett öltönyéről s tajtékkal borított lováról té lve messze földről érkezhetett. A trombita másodszor és harmadszor is megharsant, jeléül, hogy a követség tárgya sürgetőleg fontos.

A hirnök rögtön bebocsáttaték, s miután az Ibrahim nagyvezértől hozott fermant utasításához képest a pasának személyesen átadá, földig hajló hármas bók közt ismét távozott.

Abdurrahman felszakitá a fermán selyem zsinorját s tartalmát nyugtalan mohósággal kezdé olvasni. E tartalom nagyérdekü lehetett, mert halantékinak fokonkint dagadó érvonalai a szenvedély felhulámzását jelölek, arcza sötétveres lón, hosszú sza-

kállá is szinte reszketett a dühtől, mely az utolsó sornál féktelen átkozódásokba tört ki.

Ahmed a szenvedély önfeledő perczeit nem hagyá használatlan s az asztalra vetett irat nagyjegyű czifra betűit ravasz gyorsasággal futotta át. Ezeknek értelme következő volt.

„E napon s ez órában indult parancs a nagyváradi pasához, hogy az áruló Tökölyi Imrét azonnal fogassa el. A felséges szultán magas kegyelmére méltatlan kormányzó, néhány vesztett csata által megrettentve, nem iszonyodott a bécsi udvarhoz Szirmay István által egy folyamodást nyújtani, gyáván és gazul ígérve, hogy a még hatalmában levő várakat átadja s az elégületlenektől elszakadva, minden erejét a császáréval ellenünk egyesíti, ha kegyelembe fogadtatik. A bécsi udvar Felséges urunknak küldé meg e folyamodást, hogy megismerjük a pártolt hitetlent. — Mihez képest neked is meghagyjuk, és parancsoljuk, hogy kerületed erősségeiből a lefegyverzendő magyar őrséget azonnal kirendeld, tisztjeiket s különösen Tökölyi legbuzgóbb hivét Derencsényi Farkast, a nógrádiak hadnagyát elfogatván, lánczon küldjed Drinápolyba.

Vigyázat és szigorú büntetés a vétkesekre. La illah il Allah! Sietve. Ibrahim nagyvezir.“

— S a segélyhadról egy szó, egy említés, egy gondolat sem! orditá keserű váddal Abdurrahman; ott télen hanyagság, itt lehangoltság és árulás: így vesznünk kell! — s vérben forgó szemcivel az asztalon heverő fermánra meredve, hüvelyes kardjával oly erővel csapott le rá, hogy a megpattant hüvely csörömpölve hullott le a damaszki aczélról.

A titkár ravasz arczán alattomos öröm derengett, s mialatt a széthullott fermán darabjait szedgeté, mitsem-tudást színlelve szóllt:

— Árulás történt, nagyságos uram? legkevésbé sem volnék meglepetve, ha e szót Tökölyi Imre s párthivei nevével egyszerre hallanám kimondani.

— Te imént Derencsényit említéd: dörgött reá a pasa; ki ez a Derencsényi?

— Hafiz bég testi lelki barátja, felelé gyors készséggel a kérdezett; Tökölyi leghivebb embere s a nógrádi őrség hadnagya.

— Olvasd a fermánt; parancsolá az előbbi s egy alacsony kerevetre veté magát.

Ahmed szörnyű alázatos képet vágott a jól is-

mert tartalmu irat olvasasához , s bevégeztével so-
hajtva mondá :

— Régen tartottam ettől ; bár alaptalan gyanúk
lettek volna igaz okaim. Most már Buda elővára
Nógrád is komoly veszélyben forog. Hafiz magyar
születés, a keresztyén őrségnek az ozmanlik mel-
lőzésével kedvez, megtagadja az Esztergam alá kért
segélyt, a várba magyart hoz, ki talán Tökölyi kül-
döttje is lehet, leányoddal rabnóként bán , meghitt
czinkosa az áruló Derencsényinek : ez mind össze-
vág s gyors eljárást kíván , különben ismét nem
leszek meglepetve, ha pár nap mulva német őrség
lesz az úr Nógrádon.

— Igazad lehet, Ahmed ! szólt bőszerűen a lá-
bairól levett ingatag ; tégy vizsgálatot s rendelke-
zél mint jónak látod.

— Teljhatalommal ? kérdé ez feszült arczéllal.

— Teljhatalommal ; lón a kedvetlen válasz.

— Megyek ; mondá örömvigyorogva a titkár,
a kigyót, mielőtt harap, kell eltiporni.

— Megállj, kiáltott utána Abdi s mintha a
titkár végszavai régi emlékeket költenének fel lel-

kében, megbánólag tevő hozzá: teljhatalmad csak Hafiz életéig terjed.

— Az az, mit jobb kezeddel adsz, azt a ballal visszaveszed: morgá Ahmed elfordulva, hogy az arcán felküzdő boszuság látható ne legyen. Igy küldetésem sikertelen, sőt veszélyes, mert ha ő nincs hatalmamban, én vagyok az övében.

— Ő ígéretemet, többet ennél, eskümet birja, hogy mig testének egy részét, mit érdekemben áldozott fel, ereklyeként, magamnál tartom, addig személye tőlem és általam bántatlan marad.

— Akkor is, ha a nagy proféta ügye az ellenkezőt követeli? akkor is, ha ez által a magas fermán — holtbetű marad?

Abdurrahman megérté az e szavakba rejtett fenyegetést, mi akárki másnak életébe fogott volna kerülni, csak Ahmednek nem. Jól tudta, hogy a esel-szövő ügyes ember a portának kegyében áll, s mellette félkém gyanánt használtatik. Vele is az volt az eset, mi előtte és utána már sok hatalmas emberrel történt: gyűlölé alárendeltjét, de — félt tőle.

— Mit tegyek hát? habozá szűk térbe szori-

tott feszegéssel ; megszegjem-e Allah szent nevére tett eskümet.

— Egy eskü nem foglalhat magában m i n d e n esetet ; okoskodék rábeszélő modorral a sovány emberke ; s e fölött meg sem szeged azt, ha a védereklýt az én birtokomba bocsátod.

— Vedd, mondá Abdurrahman oly hangon, mely az erőködésbe kerülő eltökéléstől szinte nehézkes volt, s kicsided ébenfa szekrénykét nyujta át titkárjának : ha ezt Hafiznak előmutatod, tudni fogja hogy kezemet levettem életéről. De vissza ne élj vele, ember ! mert ha csak pusztá gyanura s ártatlan ellen használod, Allah legyen kegyelmes nyomoru lelkednek.

Ahmed alig hallá e szigoru dörgésü végszavakat, annyira elfoglalták a legközelebbi jövő eszméi. Győzelmes arczzal vevé át az aranyzott arabeszkü tokot, s midőn a pasa változékonysága elől elsietve, földelét szobájában kíváncsian felpattantá, perczre visszadöbbsent tartalmától.

Emberi kézről tőből levágott s gémberedett mutatóujj volt ez, mely balzsamozottan évek előtt tétethetett a tok selyembélésü ürébe.

— Ez tehát a csonka kéz kiegészítő része ; jó, elviszem neki, hogy mindene együtt legyen a fel-támadás napján: gondolá, s bosszuvágyó képzelmé-ben a mutatóujj egykori tulajdonosának véres fejét is maga előtt látta.

IV.

Ezalatt Nógrádvár fölött csendese vonultak el a hó nyári napok.

Hafiz bég óránként várta a kért őrséget, s távoli sejtelve sem volt a Budán történőkről.

Derencsényiné megnyugodott új helyzetében s szép vonásain a mosoly gyakrabban megjelent; mert azonkívül hogy a parancsnok leggyöngédebb figyelemmel előző meg legkisebb vágyát, pár nap előtt követe is visszaérkezék férjétől s levelet hozott, melyben ez írja, hogy a kormányzó részére új sereget gyűjteni, rövid nap eljövend Nógrád vidékére s ekkor Rózsáját is magával viendi.

Csak Fatime, a szerelmes epedő gyermek volt

nyugtalan; borongó előérzetei mondták, hogy nem tarthat sokáig boldogsága, mi eddig Hafiz egyetlen nevének részeül jutott. Tudta ugyan, hogy az izlam megengedi a soknejüséget, de minthogy ez engedélyt Hafiz soha nem vette igénybe, a megszokás lelki követeléssé lön, s mióta Derencsényi neje a vár-toronyban lakott, keblét féltés gyötrelmei pihegették. A bég megnyugtatótá ugyan a szenvedély-zaklatottat, de mihelyest távozott, az irtott polyp annál terjengőbb karokkal ágazott szét.

Szobájának magas, kerek ablaka a vár-toronyra nyílt; ennél lakott ő szüntelen, s borus szemekkel leste, mikor teszi a magyar hölgnél látogatását szivének ifja.

Épen az ablaknál állt egy reggelen a perczben is, midőn Hafiz a virágos árnyas kertben szent könyv olvasásánál lepte meg a vetélytársának hitt nőt. Derencsényi Rózsa a nagy ezüstcsatu bibliát ölébe tévé le, s nyájas beszédet folytata a béggel. Mennyire szeretete volna a szegény Fatime hallani ezt! Azt hívé, hogy minden szó, minden pillantás egyegy szerelmi ömlengés kifejezése, mi jogaival

együtt lelkét is mélyen sebzí. Gyötré a látvány s nem birt tőle elszakadni.

A toronyór hosszú vontatott kiáltással jelt adott a magasból, hogy a váron kívül különösnek kell történni. E jelre a bég röviden bucsúzott a hölgytől, s a délkeleti bástyafokra sietve, Nasszál felől porfelhőt látott balra tartó irányban s mindig közelebb felkavarodni a több hét óta esőtlen földről. Ez a Budáról érkező várt erősbités volt.

Óra mulva Hafiz és Ahmed szemközt álltak az elfogadó teremben, s ez utóbbi csaknem kirivó kárörömmel mondá el Tökölyi árulását, fürkésző szemjáráttal kémelve az előbbinek vonásait, ki már nyílt ellenségének váratlan megjelenéséből mi jót sem jósla s most ez uj kedvezőtlen hir hallatára rendkívül megütődött. Csak azon egy körülménynek örült titokban, hogy Derencsényi Farkas, kit nem hihetett árulónak, nincs a várban s így még menekülhetését reménylheti.

Ahmed mindenek előtt a magyar őrség lefegyverzését s Budára kísérését sürgeté.

— Mit? kiáltá fel Hafiz, s szemei haragos tűzben villantak meg; katonáim legjobbjjait, az ügyes

magyar tüzéreket s huszárokat veszitem el, s helyüket tudatlan állatokkal pótoljam, kik e fölött egy ostromolt s elfoglalt várból félelmet hoznak lelkükben, s azt a többiekébe is elöntik? Ez nem kevesebb, mint a várat az első megszállónak önkényt kezére játszani!

— Így és nem különben, szól a hatalmas pasa fermánja, mely ismét csak a nagyvezir parancsát foglalja magában: felelt hidegvérűen Ahmed.

A parancsnok jól tudta, kivel van dolga, sejteti kezdé az ármányt, s azt, hogy legkisebb ellenszegülés által életével játszik. Nehéz szívvél bár, de teljesítenie kelle a rendeletet. A fegyverek azon ürügy alatt, hogy új kiosztás fog történni, beszedtek, az egész órség felállított a várudvaron, az új kiosztás megkezdett, a hiányosak helyett épek adtak s midőn már minden török el volt fegyverrel látva, a pusztá kézzel álló magyarok felszólítottak, hogy hasztalan ellentállás nélkül adják meg magokat.

Bangó tüzérei e nem várt kifejlés által meglepetve, védtelen helyzetükben egyszerre körülfogva s négyszeres számtól elnyomva lőnek. A kör szé-

lén álló tizenkét huszár azonban, hirtelen feleszmélve a ló-ólak felé rohant, s az általános zavarban sikerült is közülök ötnék lóra kapni, s elgázolva a gátolni akarókat, nyereg és kantár nélkül kiszáguldani. Az utánuk vágató spáhik fáradtan tértek meg a sikertelen üldözésből.

Ahmed könnyebben lélekzett, midőn a harminczhét összebilincselte kezű magyart Buda felé kísértetni látta; Derencsényiné pedig, ki ablakából nézte s nem érté a történeteket, szorongó kebelével sietett a béghez felvilágosításért.

A bég s Ahmed közt épen heves vita folyt, a magyar hölgy megjelenésekor.

— Ez tehát az ok, mutatott a belépőre Abdi titkára, melyért te a torony megvizsgálása ellen tiltakozol? Ki e szép teremtés?

— E nő sajátom, jogszerű sajátom, rabnőm, kit életveszély nélkül kivülem senki nem illethet; felelt rögtön s kitérőleg Hafiz, nem akarva Derencsényinét kiléte elárulásával veszélyezni.

A nő azonban a török nyelven mondott, de megértett szavak hallatára elsápadt, s a magyarok

elfogatásából keletkezett gyanuját igazolva hívé n, léhlszakadva sikolta fel:

— Nem igaz! nem igaz! én nem rabnő, én szabad magyar asszony, Derencsényi Farkas neje s itt vendég vagyok, és kérdezni jöttem, mi jogtalan eljárás ez férjem embereivel?

— Igen? vigyorgá s átáni ˘mosolylyal Ahmed, Hafiz bég tehát árulók nejeit akarja előlem rejtegetni? Bájós hölgy! e perctől kezdve egymásnak leendünk rabjai; s apró szemeknek buja tekintetével kigyujtva Rózsa tejvér arczeit, szemtelenül keze után nyúlt!

— Vissza! riadott rá keményen s közbelépve Hafiz; mig én vagyok Nógrádban parancsnok, addig a benlevőkkel Allahon kívül más nem rendelkezhetik. Asszonyom, folytatá a nőhöz fordulva magyarul, térjen vissza lakába nyugodtan s a meggyőződéssel, hogy mig élek, lehelletének sem leend porszemnyi bántalma.

Derencsényiné, a nőknek saját finom tapintattal tüstént belátá, a kettő közül melyik ellensége, s bár fel nem foghatá a tényeket, gépszerűleg engedett Hafiz bizalomgerjesztő szavainak.

Távoztával Ahmed jónak látta elfojtani gyü-
löngő dühét, s .modort változtatva engesztelőleg
szólt:

— Igazad van Hafiz, kár volna egy hitvány
némberért barátságos egyetértésünket megzavarni.
A dolog jelen állása azonban mindenesetre megki-
vánja, hogy e magyar nő gondos őrizet alatt tar-
tassék.

Hafiz bég sem ohajta egyebet, vendége szemé-
lyes bátorsága tekintetéből is, s parancsot adott,
hogy a nő a toronyból ki, s viszont hozzá a szol-
gálattevő rabnőkön kívül senki ne bocsáttassék.

A két halálos ellenség aztán egymást szem
elől elbocsátani nem akarva, tovább is együtt ma-
radt. Hafiz méltán tartott a fondor eszü titkár alat-
tomos működéseitől, ez pedig amannak népszerűség-
étől. Ahmed nappal kezdeni nem merve, az éj le-
szálltát várta pokoli terve kivitelére.

Igy ültek sokáig szemközt s mindegyik más
célpontot keresett nézetének mint ellenének arczát.
A csendet alig szakítá meg néhány közönyös kér-
dés s kelletlen válasz.

Kimenni a kiállhatatlanná vált délutáni hőség

miatt nem lehetett. A világos kék égbolton parányi felhőfolt sem mutatkozott; a megsűrűdött léget legcsekélyebb szellet sem ingatá, a madarak elültek, csak a naptányér feküdte meg gyulasztó sugaraival az izzó földet és falakat. Egyike volt ez a magyar égalj ama forró napjainak, melyekre az égiháboru kimaradhatlan.

A toronyór csak néha bujt elő rejtekéből, szét nézni a környéken, s midőn egyszer így tőn, alig néhány száz lépésnyire lovagot látott meg szélsébesen száguldani a vár felé.

Mire a lovag a bennülőknek jelenteték, ez már a várkapun nyargalt be. Hafiz szive hangosan dobogott a kaftán könnyű szövete alatt; mitől tartott bekövetkezék: a lovag Derencsenyi Farkas volt.

— Szerencsétlen! gondolá, a belépő szálas termetre esvén tekintete; balsorsod hoz ide a hyéna torkába.

— Bég! csengett az ifju szilárd érczes hangja; mióta lett az jog és igazság, hogy más emberek ne-jét rabúl zsarnokold magadnak, s hogy Magyarország kormányzója Tökölyi Imre vitézeit kopóként összefűzve hajtasd Budára?

— Nőd nem rabom, de tiszteletben tartott vendégem: felelt Hafiz telhető nyugalommal; mi az őrséget illeti, erre nézve én csak a fermánnak voltam végrehajtója.

— Mely egyszersmind azt is rendeli, szólta közbe Ahmed, hogy az áruló Tökölyi és czinkos társai fogságra vettessenek.

— Ki merészeli itt Tökölyit árulónak nevezni? riadott előre lépve az ifju, mialatt válláig omló fekete fürteit veritékben fürdő nemes arczáról félre simitá.

— Én, rikácsolá felugorva Ahmed; Derencsényi Farkas, a felséges szultán kegyelmére add meg magad!

— De ki itt hát az ur! kérdé ez, kardja markolatához kapva; Hafiz, nem vagy többé Nóg-rád parancsnoka?

— Csendesülj Farkas, mondá komolyan a bég — az egész félreértés lehet; de most javadra kérek, ne szegülj az erő ellen, s add át nekem kardodat.

— Soha, ocsmány rablók ti! kiáltott a lovag végsőig elkeseredve; ti gonoszul költött ürügy alatt szabadságomtól akartok megfosztani, hogy a véd-

telen árva nőnek senkije se maradjon, ki megboszulja — de előbb látjátok véremet s én a titeket! végzé, kirántott kardját halálos csapásra emelve.

Mielőtt azonban az izmos kar levághatott volna, a bekiséző csauszok által hátulról megragadták az. Pár percnyi kétségbeesett védelem után Farkas hátrakötött kezekkel s szótlantul lihegve állott bakói közt.

Hafiz bég nem titkolható el arczán és hangjában a levertséget, melyel a fogoly számára a börtönt kijelelé.

Az udvarra kiérve, Derencsényi saját nevét hallá egy szivrázó sikoltás kíséretében élesen felhangzani. A vártoronyra, honnan a sikoltás jött, tekinté s nejét látá, szőke hajának szétömlő tengerében a széles ablakpárkányzatra roskadni.

— Rózsa! kedves édes Rózsám! kiálta fel hozzá a fogoly; él még az igaz Isten fölöttünk!

Többre nem volt ideje, mert a feltárult börtönajtó rozsdás sarkain csikorogva csapódott be mögötte.

V.

E napon-augusztus 22-ike volt ez — szokott-nál korábban s mielőtt a nap lemenne, beesteledett. A keletről és nyugotról szemközt érkező vészterhes fellegek okozák ez időelőtti éjt, melyek két elen-séges táborként közelegve egymás ellenébe a nyo-masztó légkörben üték fel roppant idomu sátoraikat. A megtört napsugarak eleinte aranyos biborral sze-gélyezék a felhőtorlaszok szabálytalan prémeit, kés-sőbb ezek is elenyésztek a sötét lepel fölött, mely-lyel az elterülő légi tábor az eget bevoná.

A fényében imént ragyogó természet oly szo-moru, oly halottias lón; lenn egy egy szélroham söp-rotte végig portverő szárnyaival a völgyrónát;

fönn szemvakítólag cikázott a futosó villany, s a nasszáli s diósjenői rengeteg távoli dörgéseket visszahangozott.

Mennél közelebb jöttek e dörgések, Fatime annál szorosabban olvadt a gondolatokba mélyedt Hafiz kebelére. Gömbölyü karjait a bég nyakán kulcsolta át, fél fekvő helyzetéből édes odaengedésben tekintettek fel ábrándos nagy szemei ifjának borongó arczára, mintha a bút, a gondokat akarnák onnan lágyszeliden elsimitani. A boltív közepéről hármás vékony lánczolon függő edényben keleti illatos ambra égött, s ennek rózsaszín lángja kétesen világítá meg a félhomályos szoba körvonalait.

— Bocsáss meg Hafiz, sipegé a tölgy derekán reszkető folyondár; bocsásd meg szerelmemnek ha talán méltatlan aggodalmakkal kinez. Szólj, mit vétett e férj és nő, hogy egymástól ily kegyetlenül szakasztatnak el? Ablakomból láttam a lélekrázó jelenetet, s félig nyugodt vagyok, mert bensőm mondja, hogy csak a legmagasztosb, leghübb szerelem sikolthat így fel, midőn kedvesét veszélyben tudja. Szólj Hafiz, miért történt ez, s térítsd meg vesztett nyugalmam másik felét is.

A bég, mintegy gondolatiból feleszmélve, mély hangrezgéssel mondá:

— Fatime, tóled függ e nőt férjének, az életnek a szabadságnak visszaadni.

A cserkesznő hosszan kérdőleg merült a komor vonásokra, mintha mondaná: — Nem te vagy e itt az egyetlen ur és parancsnok?

— Figyelj reám Fatime, folytatá a bég, s felelj mindennek előtt, emlékszel-e a napra, melyen először láttad arczomat?

— S melyen életemet mentéd meg? vágott közbe élénken Fatime; sok sok éve már, s igen kicsi voltam még akkor, de ugy emlékezem mint a tegnapi. Anyám, a szép Zulima, Abdurrahman első hölgye, sétálni vitt a pasa sztambuli kertjébe, örvendő futostam a virágbokrok közt, midőn ezekből egy irtózatoss rövid kigyó felszisszenve üldözöbe vett, s már már belém ereszti halált hozó mérget, ha e pillanatban a mellék bokor mögől egy gyermek ifju elő nem ugrik, s merész elszántsággal kapva fel a szörnyet, ennek rút fejét saját kezével nem zúzza szét. E védangyalom te voltál Hafiz, s életemet majdnem sajátoddal váltád meg; a kigyó

balkezed ujját marta meg, te azonban, mielőtt a mérgeg elterjedhetne, tőkére téve egyetlen csapással vágta le azt tövéről. Atyámnak tudtára esett s rendkívül tetszett e hősies viselet, kegyeibe fogadott, neveltetett, pártfogóddá lón, s a megmentett leányt később neked adá boldogítani. Oh Hafiz, örök időnkig élve nem feledhetném e napot!

— Emléked hű, Fatime, mondá a bég — az enyém is. az. Tíz nappal azelőtt atyám halálos ágyánál térdeltem. Tudod, hogy atyám és én is e magyar hazának voltunk fiai; történetem részletei azonban ismeretlenek előtted. Fölvévén az Izlamot nem szerettem ezekről szólni, s most is csak azért említem, mert tervem indokolására szükségesek. Atyám Székhegyi Mojzses egyike volt azon protestans papoknak, kik a keresztyén számitás szerint 1673-ban, az az tizenkét év előtt, a császár elleni izgatásokról s a törökkeli titkos egyetértésről vádoltatván, gályarabságra ítéltettek. Ezen iszonyu sorstóli megszabadulását egy jó barátjának s az általa nyújtott azon alkalomnak köszöné, melyel a büntetés elől törökföldre menekülhetett. Engem, kit akkor tizenötödik évembe léptem, magával vitt; hé

évv nővéremet Rózsát pedig barátjának gyámkezeire hagyta. Fáradalmas hosszú úttal érkeztünk Sztambulba: bennem az erőt ifju vérem fris pezs-gése hamar megújítá, az övé végkép ki volt merítve. Lefeküdt s többé föl sem kelt betegségéből. Haldokló órájában egy nevet kötött lelkemre, barátja megmentője nevét, s könyeim közt, térden állva kelle igérnem, hogy e név iránt az élet minden viszonyai-ban háládatos leszek. E név: **D e r e n c s é n y i**.

— A lovagé, ki most itt alattunk, a börtönben senyved? kérdé csodálkozva Fatime.

— Igen; ő árulás vádjával terhelték, s ha az Ahmed által hozott elfogatási parancsot nem teljesitem, én is sorsára jutok, s mindketten veszve vagyunk. Igy azonban még megmenthetem; meg fogom menteni atyám jótevőjének fiját s férjét — hugomnak.

— A vártoronyban lakó magyar hölgy tehát ....

— Testvérem, egészíté ki Hafiz; de nem tudja, nem sejti, hogy az. Az öreg Derencsényi fölnevelte s fijához nőül adta őt. Végzetem az Izlam hitéhez és honához köt, minek felujítani a régi emlékeket? E fölött irigyeim, kik bennem a magyar születésűt

gyűlölik, folyvást kutatnak, nincsenek-e hazámhoz vonzó kötelékeim? Ezekről s közöttük a kigyó-ravasz Ahmedtől őrizzekednem kell. Nem kétlem, ő most is lesben áll, s ha az őrök által környezett toronyba, honnan Rózsát azonnal el kell hozni, mennék, ez gyanút gerjesztene, s könnyen meghiusíthatná szökésüket. És ez a pont az, hol segédkezet nyujtva bebizonyíthatod Fatime, hogy ömlengéseken kívül szerelmed áldozatra is képes.

— Bebizonyítandom, felelt határozottan a nő; mutass alkalmat, parancsolj velem Hafiz!

— Vedd tehát kíséretül rabnőidet, menj velük a toronyba Derencsényinéhez, s mondd neki nevemben, hogy ha férjét s mindkettőjök szabadságát visszanyerni óhajtja, cserélje fel rögtön öltönyét veled, így bántatlanul fog jöhetni hozzám; további sorsa az én gondom leend.

Fatime, rabnőit előintve, menni akart.

— Még egyet, hívta vissza Hafiz az indulót, — ha kétkednék, ha ez ajánlatot ujjabb cselnek tartaná, add át neki e fél arany szivecskét s mondd, hogy bizalomjelül küldöm. Midőn egész volt, anyánk vi-

selte azt, halálakor gyermekei megosztottak az emléken.

Ez utóbbi szavait már csak inkább önmagához mondá, mert Fatime néhány lépéssel az ajtó felé haladott. Itt azonban megállt, visszatekintett, aztán nyilsebesen repült a bég kebelére, s fuldokló zokogás között borúla reá. De percz mulva erőt vett magán s nehéz sejtelmektől szorongó szívével elsietett.

Hafiz bég ekkor egy szekrényből kulcs-csomót s fáklyákat szedett elő, s az ambra mécset lebocsátván, lobbadozó lángjainál meggyújtá azokat. Künn a vihar sebesen közelgett, a szél borzasztóan üvölte, s úgy tetszett, mintha a sűrű villámlásokat követő hosszú recsegések alapjaikban rengetnék meg a szikla-falakat.

Rövid óranegyed mulva nyílt az ajtó s ezen lefátyolozott töröknő lépett be, a Fatime által viselt bő fehér muslin nadrágban, s kék szövetű felöltönyben.

— Fatime! kiálta a bég.

— Derencsényi Rózsa vagyok, igazitá ez meg, elhárítva fátyolát — hittem szavaidnak, s a küldött

szent emlékek. Szólj, az égre! mint jöttél ennek birtokába.

— Nincs idő, nincs egy veszhető perc most erre felelni, később — máskor — szólt az előbbi; — fogja kegyelmed e két szövétneket s jöjjön velem. S ezzel a szobapadlónak szőnyeggel bevont egy lapját, hol nyilást a legfülkésőbb szem sem birt volna kikémelni, ismerő fogással felrántva, az alatta levezető keskeny csigalépcsőre világított.

— Hová visz e rejtek-ut? kérdé tekintve a nő.

— A börtönökbe — férjéhez — ki a várból, felelt gyorsan a bég; letenére, kiben hisz, kitől üdvét várja, kérem, ne habozzon e határozó perczekben; így-így — menjen előre, én követem.

A hölgy előre tartott fáklyákkal kúszott le a szűk lépcsőzetten; Hafiz eloltá a mécs lángjait; utána ment, s lebocsátá a padló lemezt, mely előbbi helyébe ismét tökéletesen visszailleszt, mint egy mestermű szekrénybe tolt sejthetlen fiók.

Alig hangzott el a mélyedésben a ritkán tapodott lépcsőzet nyikorgó nesze, midőn ezt a lakosztály ajtaja mögül hallszó moraj váltá fel. Az ajtó

hirtelen felszakították, s szövétneket tartó két muzulman nyomában, más négy jött kivont karddal; közöttök Ahmed, balkezeiben a kis ébenfa tokot, a jobban ezüst tálczát tartva, melyen veres selyemből fonott zsinór volt kör-rétegekbe összehajtva.

— Hafiz bég! rikácsolá a küszöbön; jelenj meg elfogadni s megérteni a hatalmas pasa ajándokait!

Semmi válasz, semmi hang nem jövén a felhívásra, kellő óvatossággal a második, harmadik, az utolsó szoba, a rabnók kamrája is átkutatva lön — sikertelen, mind üres volt, s a keresett vad schol.

Ahmed első eszméje Derencsényiné s az vála, hogy a bég loppal ennek ment látogatására. Megbizottait előre parancsolva, a vártorony felé rohant, s az első őrt, ki a bemenetet utasításához képest gátolni akará, szó nélkül leszurva, a vendég által lakott szobákba rontott.

A rabnók ijedve futottak szét előtte, csak egy fűzött magyar mellény- és hosszan lefolyó szoknyába öltözött asszony lépett bátran előre.

— Dzsaur nő! kiáltott erre Ahmed; a bégnek nálad, e szobában kell — —

A szó torkában fult el, midőn a dzsaur nőnek vélt alakban Fatimét ismeré meg.

— Itt sem dzsaur nő, sem a bég nem lakik, — mondá ez, itt a hárem van — távozzál!

A titkár, gyanítani kezdve a valót, legott Derencsényi börtönét rendelé megnyittatni, s maga lépett be első. A penészes falak közt azonban egy lelket sem talált; a földön leoldott bilincsek heverték, s a büzhödt léget szurok füst tevé még nehezebbé.

— Megszöktek! orditá percz mulva sakál-dühösséggel az udvaron; még nem messze lehetnek, utánuk minden irányban! tiz erszény piasztert annak — —

Ordítása elveszett a menydörgés bérczrázó ropogásában. . . .

— Tiz erszény piasztert annak, ismétlé, ki élve vagy halva visszahozza a hitetleneket! lóra ti lomha kutyák — gyujtsatok fáklyákat — fel a kapuval! vesszek el, ha e nyomoru ebek kisiklanak kezeimből.

A hang- s tett-zavar a sietségben általános lön. Arasznyira sem lehetett látni a pokoli sötétben, s több időbe telt, míg a fáklyák meggyujtattak. Aztán

ezekkel futostak össze vissza az udvaron, viszfényeül a vészes égen felkigyózó villámszalagoknak.

Fatime lelkében ezalatt két ellekező érzelem küzdött. Bánatos kétely volt az egy, mit újlag ébredő féltékenység költött fel benne, azt sugván neki, hogy Hafiz elbeszélése a nővérről talán nem egyéb mese-ürügynél vele megszökhetni; a másik remegő félelem vala ifjának az üldözés által veszélyezhető életéért.

A küzdésben ez utóbbi lett erősebb, s a feláldozólag szerető nőkebelben elhatározás fogamzott e kedves életről minden áron elhárítani a fenyegető csapást. Miként teendi azt? maga is alig tudta még, s a zajgó tömegben egy égő szurokfáklyát ragadva fel, a várkapu felé sietett, mely a lőportár közelében, az üldözni készülőknek épen akkor nyílt meg.

VI.

A csiga-lépcső melyen Hafiz Derencsényinét kísérve a mélyedésbe tünt, néhány lépésnyi kerek térre vezetett le, hol erős pántokkal elrekesztett vas ajtó volt a sziklafalba alkalmazva. Ez ajtó, a börtönnnek hátsó kijárása, régi idők óta egyedül a várparancsnok által ki a kulcsokat magánál tartá ismeretlen, rendszerint csak akkor nyílt meg, midőn a bekötött szemű bakó a halálra szánt fogoly ítéletét végrehajtani s hulláját elásni szállt alá.

— Várjon itt kegyelmed kis ideig, szólt ide érve Hafiz a nőnek; s ha majd kijövünk, mérsékelje és lehetőleg fojtsa el örömét, hogy zajt ne üssünk s időt ne veszítsünk.

A vas pántok leemelése s a mesterséges zár felnyílása után a bég egyetlen rántással tárta fel az ajtót, hogy a feltárlás nesze mentül csekélyebb s rövidebb legyen. Fáklyájának gőzkörben uszó fénye penészlepett falakra s a fogolyra veté ködös világát, ki a nyirkos szalmán félkézre támaszkodva, tenyerét a szemcibe ütődő szokatlan világosság ellen tartá. — Életemért jöttök? kérdé keserűen, nem látva a belépő arcját.

— Igen, életedért, hogy megtartsam azt házad és nőd számára, felelt a bég; gyorsan, kelj fel Derencsényi, e kulcs felzárja békőidat.

— Minő rejtély ez? szólt az, miközben hosszú bilincsei leoldatának; előbb zsványként elfogatsz, s most magad, a vár ura, titokban jössz szabaddá tenni?

— Ne kérdezz, sietteté Hafiz, a várban jelenleg nem én, de a cselszövő Ahmed az úr — menjünk, néhány percz múlva minden késő lehet.

— Es nőm, szegény elhagyott nőm? veté közbe nyugtalanul az előbbi; nélküle tapodtat sem megyek, őt nem hagyhatom itt a farkas torkában — vesszek inkább!

— Nőd künn vár s veled, velünk jó — —

E szavak villanyos hatást gyakoroltak; a fogly a szövétnek után tapogatózva elhagyá büzhödt üregét, s megdöbbenve hátrált a törökmezű hölgy látására.

— Derencsényi! tört ki ebből egy remegő sikoltás; jól mondád, hogy él még az igaz Isten fölöttünk.

— Feleségem, édes szép Rózsám — viszonzá a férj, forrón, szorosán borulva össze nejével, — e nap eseményei oly sebesen, oly meglepőleg követték egymást, hogy alig tudom, mi történik velem.

Hafiz bég ezalatt ismét bezárta s elrekeszté a börtönajtót, aztán kardja markolatával kezdé veregetni körül a falakat, élesen figyelve az okozott hangra, s midőn ezt a többinél kongóbbnak tapasztalá, feszült erővel dőlt a kijelelt helynek, mintha a sziklából akarná azt kimozdítani.

A feszített lap ropogott ugyan, de keményen daczolt az erőködéssel. Hafiz kénytelen volt az öllekezők viszontlátási örömét zavarni, segélyre híván fel Derencsényit. — Vastag tölgy ajtó ez itt, mondá neki, mit a lecsorgó nedvek penészburka a szir-

téhez hasonló szinnel vont be. Két egész év óta nem volt nyitva már, de most kell hogy táguljon, — ez az egyetlen menekvést nyújtó rézs.

A két férfi homloka gyöngyöző veritékcseppekben fűdött, mire, már csaknem kétségbeesett munka után, a siker megnyerve lőn. A tölgyajtó recsegve fordult befelé — s a menekvők az előbbinől még fojtóbb légkörbe léptek.

Ama főnebb említett földalatti út volt ez, mely a megszállt vár reménytelen védelme esetére végső eszközzül tartatott fen, s melynek nyomai ma is lát-szanak, mind a várban, mind a diósjenői hegyek lábát képező völgyek egyikében, hol az akkori kijárást most több ölnyi barlangként nyulik be a domb-oldalba.

Eleinte csak lassan és vigyázva lehetett haladni a meredek kanyarulatú folyosón, mely őt lábnál nem volt magasabb, s oly keskeny, hogy a három egyénnek egymást kelle követni. Pedig a sima kőlemezek a lépteket könnyen elcsúsztatókká tevék, s e fölött a fáklyákra is szorgosan kelle ügyelni, miután ezeknek sesterdő szurok tüze minden percz-

ben kialvással fenyegetett a ritka levegőben, s a füst is kiállhatlanul fulasztóvá kezde gyűlni.

Azonban a tér egyszerre tágasabb lőn és magasabb, s hogy itt a természetnek is kelle segíteni, bizonyíták a csepegő stalaktitek, miknek szögletei a feltartott szövétnek fényénél millió brilliantként ragyogtak.

Itt már két egyén is mehete együtt, — Hafiz előre tartott, Derencsényi s neje követték, szag-gatott beszélgetésben mondva el egymásnak távol-létük idejének történetét, mit a lovag azzal végze be, hogy nejenek Nógrádon létéről s a magyar őrség lefegyverzéséről a várból kitört huszárok egyike által értesült.

A stalaktit sikátorból ismét más szűkebbe értek, melynek domborúbb boltozata emberi kéz művére, a kövecses fal és földréteg pedig arra mutatott, hogy mélyen a hegy alatt kell lenniök. A hideg fokokint érzékenyebbé vált, még inkább növelve a föld nedvessége által, mely a néhol felszívargó forrásvíz által okozva, helyenkint meggyült, s átgázolást igényelt.

Itt már csak tompa morajként hallszék a haragvó ég dörgő szózata.

Majd — újra változott föld és légzet, amaz szárazabbra, ez lanyhábbra, a mint a mélységhől fölfelé vezetett, a mindig lágyabb alapot nyerő ut, mig végre egészen egyenessé s pinczeszerüvé lön, hol léhlt könnyebben venni s járni is biztosabban lehetett.

Félóráig haladtak így, midőn Hafiz előre tartott szövétneke kemény földhalomba ütődött, mely a tovább mehetést végkép elzárta. — Czélnál vagyunk, szólt ekkor, itt nyilik a völgyi kijárás, mindössze fél ölnyi agyag választ el tőle, melyel az, hogy észrevehető ne legyen kívülről, berakattott. Át kell furnunk ezt, im itt az e végre mindig készen álló eszközök. Fogjunk az utólsó munkához, Derencsényi!

A férfiak felfogták a szögletben álló csákányokat, s erős vágásokkal csaptak a könnyen engedő agyagba, — a nő két kezében fáklyákkal világított. A csákányok nem sokára fagyökereket metszettek át, annak jeléül, hogy a felszin nincs messze már. S valóban ez, hamarább mint remélték, beomlott,

— a nyert nyíláson tiszta fris levegő-vonal folyt a benlevőkre, kik a kellőleg tágitott résen át csalitos völgy-hajlásba léptek ki, hol a vak éjszakában csak az egymást szakadatlanul felváltó villámlások fényénél tájékozhaták magukat.

Előttük mint egy sötét rém a diósjenei rengeteg, viszhangozva a sűrűn hulló menykövek csatogásait, mögöttük kis félórányi távolban Nógrád tornyai és bástyái voltak minden égnyiláskor láthatók a reájok nehezedő vihar-zilált felhők alatt.

— A zivatar nem tarthat sokáig, tanácsolnám, hogy várják be csillapultát kegyelmetek, kezdé komoran Hafiz; üldözéstől e helyen s időben nem lehet tartani. Merre veendik tovább utjokat?

— Huszárjaim a jász-teleki csárdánál várják jöttemet, onnan Szécsény vidékére megyünk, hol Petneházy új sereget gyűjt a kormányzónak, viszonzá Derencsényi.

— Tökölyi, mint kormányzó, nem létezik többé, mondá halkán a bég.

— Másodszor hallok ilyszerű vonatkozást, szólj Hafiz, mit jelentsen ez?

Hafiz bég röviden elbeszélé, mit Tökölyi Imre

árulására nézve Abdurrahman fermánjából tudott, de nem végezheté be előadását, mert a kormányzó hive indulatosan vágott szavába: — Rágalom, czudor kokolmány az egész, melylyel titeket jégre vittek, hogy Tökölyi buktával uralmatok is gyengüljön. Ti elhittétek s magatok vertétek le általa Buda tornyaitól a félholdat. És ti elhihettétek, folytatá a meggyőződés keserű szemrehányásával, hogy Tökölyi Imre, ki, midőn három év előtt Ibrahim akkori budai pasa s Apafi által szultántok nevében Fülel alatt magyar királysággal kínáltatott meg, ezt határozottan visszautasítá: hogy ez a Tökölyi Imre most vert ebként meghunyászkodva, alacsony árulással kegyelemért folyamodjék? Rajtatok a szégyen és közrelgő romlás, ha elhittétek — mert utánna vesztek!

— A nógrádi bégnék nincs joga fejtegetni, s csak kötelessége van hinni a fermán szavait, a többit az idő választja meg, felelé sötéten Hafiz. Most válunk kell, talán örökre; égáldása reád nemes hölgy, isten veled Derencsényi, vezéreljen jó sors mindkettőtöket!

— Nem, így nem válhatunk, kiálta Derencsényi megragadva karját a távozni akarónak, hogy ne

vidd magaddal örök hálámat nőm megvédése és szabadságunkért.

— Így nem válhatunk, mondá férjével egyszerre a hölgy; mielőtt nem fejtenéd meg a fél arany-sziv történetét. Mint jött az birtokodba?

— Egy magyar ifjutól, ki tizenkét év előtt török földre bujdosott; lőn az elfordult fővel adott válasz.

— Ezek atyám és testvérem voltak; atyám elhalt, Pálról azóta legkisebb hirt sem hallék; mint válhatott ő meg e becses anyai emléktől, s mint tudhatád te, hogy az engem érdekel?

Hafiz, a kérdezőtől még mindig elfordulva, hallgatott. Ez, mintegy sejtelemlepetten, eléje került, s egy kezét vállára téve, a mással a bég jobb-ját erősen szoritva, mélyen hosszan nézett szeméibe, s lélekbe ható szózáttal kérdé:

— Szóllj, az ég nevére kérlek, felelj nekem, ki vagy te Hafiz?

— Bátyád, Székhegyi Pál! tört ki ebből a rég leplezett indulat szava.

A testvérek egymás karjaiba omlának, Deren-

csényi a nem várt kifejlés által meglepve, meghatva lépett a villámfényben magát saját szerűen rajzoló jelenethez.

— Pál, gyermekkorom barátja! szólt, ily későség birtál előttünk rejtekezni?

— Czéltalan, sőt veszélyes leendett felfedni kiléteemet, engem töletek más irányban ragad végzetem; mért okoztam volna akkor e fájdalmas szakadást? most, mert hiszem hogy utólszor láttuk egymást, nem tagadhatám meg lelkelem vágyának e boldog perczet. Isten veletek, Isten veletek! — s ezzel kifejtekezni igyekvék az őt ölelve tartó karokból.

— Nem bocsátlak, többé nem válunk el, ve-lünk kell maradnod Pál — esdeklett szenvedélyesen Rózsa, — nem egy hazának, nem egy anyának vagyunk-e gyermekei? nem e gy Istent imádtunk-e egykor buzgó ájtatos énekkel?

Hafiz szomoruan rázta fejét.

— Atyám gályarabságra íteltetett, mondá, mit várhatna fija? Tökölyi s véle a remény más jövőre elenyészett — nekem az eddig futottnál egyéb pálya nem marad. E fölött, míg Nógrád falai fennál-

lanak, férfitüi önézetemen kívül esküm is kötelez, azokat utolsó vércseppig oltalmaznom.

— Vedd fontolóra Pál, jegyzé meg Derencsényi, hogy alig titkolható részességed szökésünkben ha kiderül, léted veszélyezve van. — —

— A jövőt Allah tartja bölcs kezében; jöjjön minek jönnie kell, a legroszabb ellen Abdurrahman pasánál lévő talizmánom biztosít; s mit elébb kellett vala emlitenem, fenn a várban van egy élet, mely nélkülem a fájáról letört ág nál nyomorúbban hervadna el; egy csak szerelmében élő szív, melyet eltépnem lehetlen.

— A szép török leány, ki velem ruhát cserélve, oly hó szavakkal beszélt nemes lelkedről? mondá Rózsa, — óh bátyám, láttam e nő szemeiből s arcza minden vonásáról, hogy téged végtelenül kell szeretnie — —

E pillanatban siketítő hosszas ropogás, mely az ég dörgő szavát meghaladta, a vidéket több mérföldnyi körben rázkodtatá meg, — a menekvők mellszorító légnyomást éreztek, s elfogódtan hallgatók a zajt, mit a körülök rövid időszakonként magasból hulló kődarabok okozának.

Pár percz mulva sebesen terjedő lángnyelv gyult ki keletről, s rémes világitással színezté Nógrád halvány romfalait.

— A lópor-torony légbe röptült, volt első Hafiz, ki megszóllalt, — Nógrádvár nem létezik többé!

— És így nincs, mit oltalmazni esküd kötelez — tevé hozzá Derencsényi; testvérünk, Pál engedj az örökdő végzet intésének, s kövesd a rokonvér szerető szavát!

Hafiz bég csüggedten, mint a fészket vesztett madár, tekintte fel a lángoló tetőkre.

VII.

A törökök baljóslatunak tartották s tartják mostan is a helyet, hova a villám ütött le és így (mert általánossá s most is fenállóvá lön a hit, hogy a lőpor-bástya ez által lobbant fel) az őrségnek életben maradt része rögtön kivonúlt az égni hagyott s szétrombolt várból.

Másnap hajnalban, midőn Hafiz Fatime sorsát megtudni felmerészkedett, pusztá volt az már: az elharapózott lángok gátlan dulakodtak, a várudvarban a szétbomlott s vetett falrészek miatt járni nem leheté.

Egy töröktől, ki súlyos ütődés által eszméletét veszve a holtak közt maradt, annyit tudhatott ki Hafiz, hogy az utolsó perczekben egy magyar öltözékű hölgy láttatott égő fáklyával kezében

e löpor-bástya felé sietni s itt Ahmed által üldözve hirtelen eltűnni.

Ezek voltak Nógrádvár végnapjai, miket De-
rencsényi, ki Tökölyi Imrét drinápolyi fogságába
önként követte, hiven jegyeze fel.

1685-ik évi augusztus 23-a óta csak a napsu-
gár és vihar, s a multak emlékein merengeni sze-
rető látogatja meg a kerek szikladomb romjait.

Hafiz bég vagy Székhegyi Pál további nyomai
elvesztek Magyarország történeteiből, csak a nem-
zeti muzeum bir egy név és esztendő szám nélkül
latin nyelvenszerkezett kéziratot, mely Csonka bég-
ről mint Nógrádvár utolsó parancsnokáról tesz em-
lítést s tőle származtatja a gróf Szeckenberg csa-
ládót.

0

TALÁLKOZÁS A VEZÚVON.

1804 év első napjait, írja egy nagybátyám ki sokat utazott és jegyzett, jegyzeteiből azonban — minthogy akkor még hazánkban gabonán kívül egyebet s kivált utleirást nyomtatni épen nem volt szokásban — sajtó útján egy betűt sem közlött s hátrahagyott irományaiból ezt tehetni nekem tartá fel; 1804 év első napjait Nápolyban s vidékén töltém, még pedig igen kellemes társaságban, egy francia utazóéban, kivel négy hét előtt a római Dória képcsarnokban ismerkedtem meg.

Idegen és utas lévén, mint magam, e fölött életkor és hajlamra is meglehetősen hasonlók, csak-namar egyike alakult közöttünk ama barátságos viszonyoknak, melyek minden igény nélkül a múltból vagy a jövőre, utazás közben oly rögtön s csupán

a jelenre szövődnek s utóféjadalommal nem zavart kellemes emléket hagynak magok után.

Uj ismerőmben a francia közlékeny jellem megtagadta magát; inkább magába zárkozó volt ő mint beszédes — észrevételein azonban s minden szaván magas szellemi mivelttség, tiszta kedély s nem ritkán költői magasztosság ömlék el. Politikáról, hazájáról nem örömet beszélt s rögtön más irányt adva a társalgásnak, sejtethő lón, hogy az ottani viszonyok nem épen ínye szerintiek. Én egyikét gyanítám benne ama főbb ranguaknak, kik a Bourbon-házhoz híven, Bonaparte uralmát jogbitorlásnak tartják, s vagy mert e kormánynak magokat alárendelni nem akarják, vagy kényszerűségből, utaznak.

Minthogy kilétét kissé titkolni látszék, ezt kéz alatt is feszegetni gyengédtelenségnek hívém irányában, s bár igen sokszor volt módomban nevét az utazók jegyzékéből vagy a rendőrséghez láttamozás végett küldött útleveléből kitudni: ezt, viszontlagosságból (minthogy ő sem tudakolá kilétemet) vagy talán hogy ismeretségünk különszerűségé t tovább is fenntartsam, soha sem tevém. Egyéb-

íránt ez nem is tartozott a dologhoz, annyit tudtam, hogy francia, ő hogy én magyar vagyok, mindketten: hogy a classical föld szellemi kincseit kibányászni, nevezetességeit megszemlélni, vidékeiben gyönyörködni, szóval utazni jöttünk. A bérszolga, pinczér, cicerone stb. mindkettőnket: „Signor“, a lazzarone: „Eccellenza“ mi pedig egymást „Monsieur“ czimeztük.

Rómát néhány nappal hamarább hagyván el, mint ő, a nápolyi albergo lioneben egy szobát foglaltam le számára, hova ő, ígéretéhez képest s nem csekély örömemre az év első napján meg is érkezett. Nem csekély örömemre, mondom, mert marchese B... kihez ajánló levelem volt, nem lévén épen akkor Nápolyban, egészen ismeretlenül állottam a roppant város tömkelegében s igen jól esett valakivel bizalmasb szót válthatnom. E perczben, talán az ellentét által kiemelve, ugy tetszék, mint-ha három hét előtt először látott francziámat évek óta ismerném.

— Hozta Isten, kezdém, szívélyesen kezét rázva az érkezettel; a Vezuv már napok óta erősen

füstől, mintha csak önre várna, hogy magát egész nagyszerűségében mutassa.

— S hiszi ön, hogy még mindig oly udvarias az öreg ur a francziák iránt? *) Ah hisz ez dicső volna: felelt ő; mint tetszik önnek Nápoly?

— Alig volt még időm körültekinteni; s csak, általában tapasztalám, hogy elűt minden eddig látott olasz varostól, építészetben úgy mint szellemben.

— Hogy ne? Görög a régi rómaiak idejében, azóta szaraczén és norman, francia és spanyol és német volt, minden korból felvett és megtartott valamit, s míg a középkori Italiában a Guelfek és Gibellinek pártjai mindenügyet törhegygel végeztek, addig Nápolyban s egész Siciliában a lovagiasság a jellemmel volt összeforrva, s még a néplázongásnak is meg volt saját hősie színezete.

— Hát a velencei és génulai dógék s a ferrarai és milanói hercegek?

— Nagy emberek lehettek és lángeszek; azok valának íróik és művészeik tengerészeik és keres-

---

*) 1798-ban, épen midőn a francziák Nápolyban voltak, a Vezúv erősen hányta a tüzet.

kedők is, ott van Grimaldi és Gradenigo, Scalligieri és Spinola, Dante és Petrarca, Machiavel és Cardan, Michel-Angelo és Raphael, Ticzián és Correggio és a Médicisek, s ki ne ismerné Ugolino és Francesco di Rimini, Romeo és Othello kalandjaikat; de hol van ezek közt Tancred és Tasso, kiket Nápoly mond magáéinak, hol van Mazaniel és az utolsó Guise herczeg, és nápolyi Johanna, ki, mint történetüket érdeklő, nem kétlem, több magyar dráma vagy regényben szerepel.

Hogy úti társam magas fogalmait irodalmunk állásáról megczáfolni ne legyek kénytelen, örömet más térre vivém a beszélgetést. Kirándulási terveit kértem, ő közlé s felhívott ezekhez csatlakozni, mibe én szives örömet egyezém.

Másnap reggel a muzeumot látogattuk meg, hol a fatörzshez támaszkodó Hercules, aztán Venus és az afrikai Scipio szobra, a festvények közt Raphael anyjának fia által, s Michel-Angelonak önkezüleg festett arczképe, továbbá Armida és Renaud, remekművek.

Délben Puzzola és a Solfatare vidékére kocsiztunk ki. Megállottunk a nagy latin költő sirjánál.

— Nézze ön, szólt társam a távolból előfehérlő Sorrento felé mutatva; Virgil sirjáról Tasso bölcséjére látni el!

Megnéztük aztán Neptún és a Nymphák templomainak romjait, s a helyet holegykor Cicero háza, melyet ő Puteolánjának nevezett, később pedig Ádrián császár pompás palotája állott. Ezek helyét most gyümölcsös kert foglalja el. Itt egy harmadik látogatóra bukkantunk, kivel én már pár nap előtt Liternumban ismerkedtem meg; s ki magát nekem akkor rögtön bemutató, mint egy németországi egyetemen volt tanárt, több tudós társaság levelező vagy tiszteletbeli tagját, orvos és bölcsészet tudort, vegyész, zoologot, ornithologot, entomologot, mineralogot, botanicust, természetvizsgálót, régiségbuvárt sat. s ezt mind saját zömök kövér személyében.

Most is épen egy régi siremlék előtt állott, s az avult felírást igyekezék arról lebetűzni.

— Nem hajborzasztó hálátlanság-e ez, szólt hozzánk fordúlva; mit az utókornak az emelkedő tudományok nevében és érdekében nem kellene tűrni; méltatlansága egy fejedelemnek, ki, hogyörök-

ké nem élhetett, az orvosokon s ekként tölté bossuját!

Mi, nem értve e kikelés okát, kérdőleg tekinténk egymásra.

— Ez itt Ádrián síremléke; szólt közbe a magunkkal hozott cicerone. Ő itt halt meg, s végrendeletileg e szavakat véseté sírkövére:

Turba medicorum regem interfecit. *)

— Dr. Katzenau ur! vevém át én a szót, bemutatva társamnak a német tudóst, — több tudós társaság tagja.

Katzenau ur azonban fölmentett a fáradságtól, czimeit s tulajdonait elősorolnom, s látható nem kis öntettségesszel maga tevé azt, a nélkül, hogy viszontbemutatásra legkisebb igényt látszanék tartani. Aztán ismét valamennyi orvos társa nevében a sírkő felírás ellen protestált,

— Sőt én az ellenkezőt tartom, engesztelé őt francziám, s azt hiszem, hogy e felírás legfényesebb tanubizonysága az orvosi tudományok azóta

---

*) Orvosok serege ölte meg a királyt.

történt előhaladásának. Ily epítáph jelenleg nem volna többé alkalmazható.

— Kivált XVI. Lajosra; sügtam hozzá hajolva.

Katzenau ur ezzel hozzánk csatlakozott, s oly hévvel és oly kifogyhatlanul ömlött belőle a tudományos handabanda, mint a Solfatare (kén-mező) forrásaiból az előbugyogó hévviz. Ily emberek eleinte mulatságosak, kivált ha Katzenau urnak nem mindennapi külsejével is birnak, később azonban borzasztó unalmasokká válnak azon örökös egyhangu csevegés által, mely a hévviz források egyhangu morajaként fárasztó a fülnek s a szemre álmodhoz.

Miután már Katzenau ur külsejét érintém, nem lesz felesleges azt néhány tollvonással vázolnom: —

Egy, jó seréről híres német tartománynak lévén gyermeke, hazája fő terménycikkét pártolni annyira kötelességének tartá, hogy ez viszont háladatosságból termetét csaknem oly szélesre terjeszté, mint a minő alacsony vala az. Az olasz égalj alatt azonban nélkülözni kényteték az áldott italt, mit néki a legjobb lacrima Christi sem pótolhata ki.

Egy pohár ebből tökéletesen nyakba ejté őt, míg ellenben a jóféle Doppel- vagy Märzenbierből tiz tizenöt iczce mindennapi rendes mennyiségül járt ki, vagy inkább be. E hiány — mint nekünk mondá — igen érezhetőleg hat alkatára, mely napról napra fogy s jelenleg már csak két mázsát és negyven fontot nyom, holott tiz hó előtt kedves hazájában három mázsát ugy felbillentett mint a semmit.

Megvallá egyszersmind, hogy a serhiány s rendkívüli nyári hőség káros befolyásán kívül még egy szellemi búja is van, mi lelkét szüntelen epesztve, testét is módnélkül apasztja. Másfél év előtt megházasodott, házi boldogságát azonban nem élvezheté sokáig, mert szegény kedves Pepikéjét három rövid hó mulva elragadta mellőle — egy utazó angol, s bár mennyit járt és kelt is utánna azóta, mindeddig nyomába nem akadhatott. Leirta ezután kedves Pepikéje sok szép és szeretetreméltó tulajdonait, tizenkilencz évét, nagy kék szemeit, tengernyi szőke haját, jóságát, szelídségét melyel atyja akaratanak hódolva kész lón őt boldogítani. S ő valóban boldog is volt s az is marad egész életén át, ha az az átkozott angol lord nem vetődik városuk-

ba, ki, hű életpárját kétségkívül erőszakkal ragadta el, s most bizonytal fogva és rejtve tartja a Franczlijához vissza epedőt. — Ezen emlékezéseknek keserősége két almányi könnyet sajtolt ki tudósunk érzékeny szürke szemeiből.

E jelenet tragi-comicai hatással birt. Minden részvétünk mellett is alig nyomhattunk el egy felküzdő mosolyt németünk boldog hitén, ki Pepikéjét erőszakkal elragadottnak s hozzá visszavágyónak hívé. Ezt, csak egyetlen tekintéssel a döcögő serhordóra, képzelni lehetlen volt egy tizenkilencz éves, szőke haju, kék szemű szép nőről, ki minden kétségen túl csupán szülői parancsszónak engedhetett, midőn Katzenau ur által oltár elé hagyá magát vezetetni. A dologban az volt a legbámulatosb, hogy három hónapig is kitartá mellette.

Mert — félre téve minden hizelgést — egy bival bornyú alakján több kellemet leheté fölfedezni mint tanárunkén. Arcza terjedelméről, csak annak lehet fogalma, ki saját magáét nagyító tükörből már látta. Ez arcon nem volt soha egyetlen szál szőrde volt annál több himlőhely, s hihetőleg ez gátolta az előbbinek kinőhetését. Tapasztalás szerint, a

nagy himlőt szerencsésen kiállott egyének rendszeren szerfölött egészségesek szokván lenni, ez Katzenau urnál sem hiányzott, sőt hallatlan étvágygyal is párosult. Rémületévé lőn az olaszvárosi fogadók table d'hôte-jainak, mert azon asztalnál, hol ő ebédelt, az utolsó négy számára mindig újra kellett tálalni. De volt is látszatja; két pofája ugy kihizott, mintha mindig trombitába fújna, s tökéletesen eltemeté a kis galuska orrot, mely ugy nézett ki, mintha csak ugy véletlenül pottyant volna oda arcza közepébe. Hát még mikor nevetni kezdett: apró szemei egyszerre elvesztek, ugy elfödék arczainak feltoluló dombjai, s csak gyanítani lehetett hova bújtak el. Orr, szem, egyaránt láthatlanná lőn s egyedül a száj-barlang szerepelt, melynek két vége ilyenkor a veres fül-tányérok tövéig nyult el. Nyaka szinte nem létezett vagy legalább szerényen elleplezve rejtőzött az arasznyi toka alatt, mely mellére lógva le, első pillanatra amaz optikai csalódást idézé elő, mintha ez embernek kettős arcza volna. Ily terheket kellén czipelnie, nem csoda ha szünet nélkül izzadott, s hármát szusszant addig, mig egyet szólt.

Szólta pedig igen sokat, s így képzelhető, mily épületes volt hallgatni előadásait.

Részemről, egy cseppet sem csodáltam, hogy Pepike oly könnyen engedé magát mellőle elragadtatni; én nem voltam neje s három hó helyett csak három óráig élvezém társaságát, de már szinte várva vártam egy angol lordot, ki közeléből elragadjon, s hasonló interventio nélkül is rövid uton megszöktem volna tőle, ha ő maga végetlen sajnálkozások közt, hogy válnia kell tőlünk, nem bucsúzik, Portici felé vevén utját, honnan másnap reggel a Vezuvra — már hatodszor — menend fel folytatni természet-buvárlásait. Mi egy betűvel sem említők, hogy ugyanakkor mi is oda készülünk, nehogy tervéről lemondva, hozzánk szegődjék, s együtt akarjon velünk menni Nápolyból.

Sok szerencsét kívántunk neki a tudós értekezéshez, melynek irásával a Vezuvról geologiai, mineralogiai, s még sokféle logiai tekintetből, épen foglalkozott, s visszahajtottunk a veturinóval Nápolyba. Itt tudtuk meg, hogy dr. Katzenau úr már a pompeji romokról is adott ki foliantot, hol a többi közt mathematicai bizonyossággal azt is kimutatta,

hogy a rómaiak akkoron még nem ismerték az ablak-
üvegeket. Két héttel később azonban egy ház ása-
tott ki, minden ablakában a legszebb üveggel.

Következő reggelen felhőtlen tiszta égről kelt
fel a nap, midőn mi már útban valánk Portici felé
s szemközt a Vezuvval, melynek csúcsa mindig
ködben áll. Épen egy cicerónéval, ki a hegy tűz-
torkolatához vezessen fel, állottunk alkuban, mi-
dőn egy négyes fogatu pompás utazó hintóban új
vendégek érkezének. A bakról leugró livréés inas
kinyitá a hintó ajtaját s egy középkoru szálás férfit
segíte kiszállani, ki ismét izmos karjaival egy pe-
hely könnyű szőke hölgyet emelt le a selyem ván-
kosokról a láva rétegű földre. Aztán néhány szót
váltának francziául, de kiejtésök rögtön elárulá,
hogy e nyelv egyiküknek sem anyja nyelve.

Azonban egy cicerone tolakodott hozzájuk s
felajánlá szolgálatait. A mienk már ekkor bérelve
volt s konczát féltve, szinte oda ugrik igénybe venni
vezetői jogát, s már már késre kerül a dolog a két
collega és vetélytárs közt, ha az ügy akként nem
intéztetik el, hogy mind a két társaságot külön
egyén vezesse. E szerint mindkét vállalkozó nyert

alkalmazást, a harmadik — mint mondák — már korán napkölte előtt ment fel egy dottore tedescoval.

A peres ügy kiegyenlítése után a kicsiny asszonyka a magas úr karjába csimpeszkedett, a ciccone három öszvért nyergelt meg s vitt vezetéken előre, az inas a negyedikre ült, s a kis karaván utnak eredett. Mi még maradtunk, reggelizni vagy talán hogy ne kelljen érintkezésbe jőnünk a magának is elég házas vagy szerelmes párral.

Óranegyeddel később mi is indulánk. Az eleinte eléggé széles út magas nyárfákkal szegélyezett szőlők közt vezet, miknek élősövényzetében itt ott egy egy aloe mutatkozott. Később, a mint egy nyílt térre értünk, megszűnt minden növényélet, egyetlen madár sem volt látható, mindenfelé kopár sivatag, melyen a szél halvány felhőket kerget. — Ezeken át fel-feltűnik a Vezúv két csúcsa, balra a Somma, jobbra a mostani tűztorkolat, előttük ama falszerű láva halom, mely Herculánumot temette el.

Szóltanul merültünk az annyira emlékdus látványba; képzeletünk azon időpontra szállt vissza, midőn a most megkövülten elterülő réteg tűzfolyam-

ként ömlött alá a hegyről s eltemette a két virágzó várost.

— Nem, nem, szólt társam, itt a képzelet szárny-szegetten hull alá. Oly hideg lehet az a valóhoz képest, mint e látatömeg most, a kitörés perczében voltához képest. Dante-nek látni kelle ily kitörést, midőn „Poklában“ amaz égő fövenyt vagy örökös lángokat festi, melyek lassudan és némán folynak alá :

Arrivammo ad una landa ,
 Che dal suo letto ogni pianta remove.
 Lo spazzo er' un' arena arida e spessa
 . . . . .
 Sovra tutto 'l sabbion d' un cader lento
 Pioven di fuoco dilatata, e falde ,
 Come di neve in Alpe senza vento. *)

* Egy térre érkezénk

Hol a fenyéren nem terem növény ;
 Köröskörül meddő kopár homok
 . . . . .
 Lassu eséssel hull égő fövény
 Terjengő tűzpelyhekben , miként a
 Hó hull szélcsendben havas tetején.

Perczre megnyiltak a felhők s gyönyörű szemlét engedének az alattunk elterülő tájképre. A sima tengeren száz és száz halászhajó dagadó vitorlája fehérlett; Portici, Caprea, Ischia, Pausilippe kibontakoztak a reggel ködéből; balra a nápolyi öböl tünt fel árboczos hajóival s narancsfa szegélyű partjaival; az egész — mint társam mondá: — paradicsom, a pokolból nézve.

Tovább haladánk öszvéreinken, míg nem a meredek hegycsúcs aljához értünk, hol le kelle szállanunk; a vezető hosszú botokat adott kezeinkbe, melyek segélyével s a meredek sikamlós talapon sok helyütt kúszva jutánk fel a csúcsra. A hideg fokonkint élesebb, a köd sűrűbb s homályosabb lón.

Az előttünk megindult társaság egy részét, az az a magas urat és kis szőke nőt, pompás persaszőnyegen lehető kényelembe helyezkedve találtuk. A csípős hideg ellen amazt fényes asztrakán béllésű köpeny, ezt a legfehérebb és puhább hermelin prémzetű bársony kaczamajka védte; előttök válogatott hideg étkek közül pár sötét palacz nyujtotta fel hosszú nyakát. Az inas és a cicerone tisztelet-

teljes távolban állongtak, míg uraik az izlelés élvét vidám beszéd- és nevetéssel fokozák.

Röviden köszöntök őket, s mielőtt a craterbe lemennék, nagyobb kődarabokra pihenni ültünk. A magas ur magához szólítá inasát s ez halk hangon kapott utasítása szerint, egy palacz s két kis pohárral közeledett felénk.

— A kegyelmes herczeg — szólt — azt hiszi, hogy e nyirkos légkörben néhány korty rosztopcsin nem teend rosz szolgálatot. Azonban, ha szarvas gomba-pástétomját nem utasítanak vissza, utánna első minőségű malagával is kedveskednék.

Köszönetünket fejezők ki a herczeg figyelméért s egyelőre a rosztopcsinnal is megelégedénk, melynél — közbevetőleg mondva — jobbat sem azelőtt sem azután nem izleltem. Módjában is volt az illetőnek a javából tömni meg pinczetokját, mint-hogy az, mint ezt később tudtuk meg, Cs.... eff orosz herczeg volt.

— Messieurs, szólt ő, a karjára fűzött nővel felénk közeledve — önök valószínűleg a craterbe szándékoznak lebocsátkozni, mi is; ha ugy tetszik együtt tehetjük a partiet.

— Legalább, folytatá feleletünket sem várva be s vidor mosollyal az asszonyka, ha egy szeszélyes kitörés lenn a mélyben ér utól, társaságban teendjük a hosszú utat — a más világra.

— Akkor is csak mi nyernénk, válaszoltam én, bár ily bájos Aegid alatt nem lehet veszélytől tartanunk. De nagysád nem fél a sötétség országát meglátogatni?

— Ah, Josephine! vette át a szót a herceg s büszke gyönyörrel tekintte végig a nőcskén, — Josephine ily vállalatoknál a legbátrabbakon túl tesz s nem ismeri a remegést. Schveiczban hajborzasztó merényeket vitt végbe s oly keskeny magas sziklákra hágott, hol eddig csak gazella járt.

— S aztán annak, ki Aetnáról jő, Vezuv csak egy kis vakandtúrás: tevé hozzá tréfásan negélyezett fitymálással a hősie Josephine, s nagy kék szemeit oly nyájas csintalansággal emelé ránk, mintha már régi ismerősei volnánk.

A kék szemekben rendesen méla ábránd s nem ritkán érzélgős kifejezés szokott epedni, de itt eltérés volt a szabálytól, s bátran mondhatom, hogy a legfeketébb olasz szemekből sem láttam annyit

gyújtó erőt, annyi villanyos tüzet elősugárzani. Társalgásunk kezdetén első rendű kaczérnak hittem e szemek szép tulajdonosát, később tapasztaltam, hogy azok ugy születtek s nem is tudnak másként, mint hódítóan pillantani.

E közben a torkolat szélét jártuk körül, keresve a helyet, hol a lemenet legkevésbé meredek. A cícerónék csakhamar oda vezettek.

— *Corpo di mezze luna!* kiáltott fel az egyik, a craterben látogatókra fogunk találni. Ez itt *Giacomo* köntöse, ki még tegnap este jött fel a *dottore tedescoval*, bizonyosan lenn vannak: — szólt, mi alatt levetett felöltönyét s kalapját pajtásának megismert ruháihoz tévé le.

— Ki az a *dottore tedesco*? kérdé hirtelen a bájos *Josephine*.

— Nevét nem s csak annyit tudok, hogy midőn néhány hét előtt én vezettem a hegyre fel s a craterbe le, a legiszonyúbb félelem és szorongás között tökéllé el magát a leszállásras miután ötvenszer is megkérdezte volna, nem tarthatni-e valami véletlen kitöréstől? Mikor pedig már lenn valánk, a legkisebb kőgördülésre, mely lábaink alól a

mélységbe hullva, neszt okozott, halálra rémüle s nyakrafőre igyekezett fölfelé, azt hívén, hogy már kezdődik a kitörés. Pedig igen nehezen mozog, minthogy boldog testalkatából négy oly egyén kitel-
nék mint magam: — felelt a bőbeszédü de sovány olasz.

S valóban, a mint hosszasban letekintve, szem-
meink a homályt kissé megszokták, lenn pár moz-
gó alakot véltünk megkülönböztetni.

A hölgynek azonban bátorsága vagy kedve a
vállalathoz csökkenni látszék; visszatérést emle-
gete, okul vagy ürügyül azt hozván fel, hogy nő-
ruhában illemsértés nélkül lehetlen e meredeken le-
csúszni, s hogy még egyszer és ekkor férfiruhában
jövend.

Mi nem halaszthatók máskorra a torkolat meg-
tekintését s már épen az előrement vezető után aka-
ránk bocsátkozni, midőn néhány lépésnyi távolság-
ról e szavakat: „Te be sure, here they are Mylord!
(kétségkívül, im itt vannak ők Mylord!) hallottuk
előhangzani. E szavakat rögtön három férfi követte,
kik a sűrű ködből kibontakozva előttünk állottak meg.

— Reméllem, Monsieur le duc, s ön is Mada-

me, emlékeznek még vonásaimra! kezdé az érkezettek egyike, merőn tekintve a megszólítottakra.

— Ah Mylord, mily véletlen találkozás! sípegé, elfogulatlanságot akarva erőltetni szavaiba, Josephine. Arczáról azonban minden pirosság, a természetes azzal együtt mit a hús légzet szítt fel, egyszerre eltűnt.

— Önnek az, de nekem nem: felelt nyugodtan a lord; öt hét óta várok már e szerencsére. Herceg! ha úgy tetszik végezhetünk.

A két férfi több lépésre távozva, élénk párbeszédet látszék folytatni, — Josephine némán maga elé meredett, s szemeiből és ajkairól a mosoly is az arcok pirja után ment.

A lordot hirnévből már ismerém, legalább nem kételkedtem, hogy ő ama különöz angol, ki Nápoly legszebb hotel-jának első emeletét egymaga számára öt hét óta bérel, komornyikján kívül másval nem beszél, egész napokon át alszik, sehová nem jár, mit sem olvas, kivévn az érkezett idegenek jegyzekét, mit minden reggel és este a fogadokból rendesen és pontosan elhozat. Személyesen azonban csak most láttam először s francziául mon-

dott néhány szavának angolos kiejtése nélkül is azonnal kitaláltam volna, hogy a lehajtott szárú csizmába s borsózöld makintoshba öltözött szikár ember, kinek éles vonásu bajusztalan arcza alig látszik ki a szemöldekig lehúzott kalap s nyakára burkolt kendők közül, nem lehet egyéb mint valami utazó lord.

Jötte célját is csak akkor kezdém sejtteni, midőn Josephine percznyi feszült csend után véletlen hozzánk fordulva minden szentre kért, igyekeznénk a két vetélytárs közötti ügyet lehetőleg kiegyenlíteni.

Hogy e kiegyenlítés eszközölhető legyen, mind-ezek előtt a viszály okát kellett volna tudnunk, de ezt már kérdeni is késő lón, mert a herczeg és a lord sebes léptekkel közeledve félbe szakíták a kezdett beszédet.

— Uraim, önök gentlemanek — szólt hirtelen a lord — s így nem kételkedem válaszukról, midőn a köztem s a herczeg közötti ügy elintézésére párbaj segédekül kérem fel.

— Készségüket annál kevésbé lehet kétségbe vonnunk, folytatá a herczeg, ha kijelentem, hogy a viszály tárgya e bájos nő.

A bájos nőn látszék, hogy szeretne nagyot sikoltani vagy elájulni, de hogy egyikét sem tenni fontos okai vannak. Jobbnak látta, némán esdő arcját ránk emelni.

— Uraim, felelt kis vártatva utitársam a francia; elvonva attól, hogy ez ügy, melyért önök életükkel játszanak, előttünk egészen ismeretlen, s hogy mi ezt a helyzet gyöngédsége miatt nem is tudakolhatjuk: be fogják önök látni, hogy ily hirtelen, távol minden orvosi segílytől...

— Semmi kibuvó ajtót uram, én el vagyok tökéelve: vitatá a lord.

— Nekem pedig a kihívást el nem fogadnom nem lehet: erősité a herczeg.

— E fölött, folytató mylord, komornyikom James a legügyesebb borbély, vérzést elállítani, sebet lekötni, senki sem tud jobban, s erre minden kellékkal el van látva. Holla! James! ide a szekrényt!

James, ki a kalauzul jött portici-i fogadóssal csekély távolságban hátramaradt, kis szekrényvel kezében előre jött. A lord átvevé tőle, felnyitá s két pisztolyt vón ki a tokból.

— Im uraim, sziveskedjenek egy perczre átvenni a fegyvereket, aztán a herczeg választ, önök meghatározzák a barrieret s jelt adnak. — —

Vonakodtam a nyujtott pisztolyt elfogadni; különféle ellenvetésekkel iparkodván elhárítani a kellemetlen szerepet. Arra ohajtam birni őket, hogy halasszák másnapra a párbajt.

Sikertelen. Az eleinte hideg nyugodt angol, fokozatosan tűzbe kezdett jönni, s még inkább ellenünk mint vetélytársa ellen.

— Az ügy huszonnégy óra mulva is épen ugy fog állani mint most — viszonzá keserűn, — aztán regényesb helyet sem választhatnánk meghalni mint Vezúv tetejét.

— Ugy van, mondá egykedvűen az orosz herczeg, s ha ezen urak nem akarják kötelességüknek ismerni a segídséget ily gyöngéd ügyben, nélkülök is végezhetünk. Lőjjünk kendőn át — akármelyik inas vagy cicerone is tud számolni jelül: egy, kettő, három.

— Jó, lőjjünk kendőn át: fogadá el mohón a lord az ajánlatot.

— Szent szűz segits! kiálta fel most a kis

szőke nő, siránkozólag fedve kezeivel arcját — még meglövik egymást!

— Ne féljen Madame, vigasztalá őt ő kegyelmessége, egyikünk csak életben marad ki őnt birtokába vegye, önnek pedig ugy látszik mindegy, akár melyikünk leend a szerencsés.

Soha sem volt azelőtt fogalmam, hogy valaki ily szenvedélytelen hidegvérrel ölni vagy halni akarhasson. Láttam hogy itt minden további szó a pusztába hangzik el, s emberi kötelességemnek tartám közbenjárásunk által a halál esetét legalább kevésbé valószínűvé tenni. Röviden értekeztem erről társammal, s elfogadtuk a felhívást.

Átvettük a fegyvereket s megvizsgálók a töltést. Az orosz herceg az én pisztolyomat választá s véle engem segédének. Francziám tehát a lord részére jutott. Erre kimértük a távolságot, mely nem lehet nagyobb a köd miatt tizenöt lépésnél, ennél előbbre lépni azonban nem volt szabad.

Josephine a színhelytől el a crater felé fordult, hol a két cicerone, ugyanannyi inas s a portici-i fogadás suttogó csoportozatot képeze. A lord ko-

mornyikja tépést s köteléket szedett elő, a fogadós egy kőpalacz vizet húzott ki oldalzsebéből,

A szegény nőcske a készületeket nem nézhette örömet, mert szeméit behunya s alsó ajkát beharapva, füleit két mutató újjával bedugta, s e feszült helyzetben várta a sorsa fölött határozó durranást.

Az első lövés természetesen a herczegé volt. Ez röviden célzott s kissé magosan, mert golyója a lord feje fölött négy hüvelknyire ennek kalapján fúrt lyukat.

Ő lordsága ezt érezheté, minthogy kalapját rögtön levéve, megnézte az okozott eredményt.

— Damned! kiálta fel, Nápolyban az ember becsületos új kalapot sem vehet!

Erre ismét feltevé a megsebzettet, állást vőn, biztos kézzel célzott s — lőtt.

Ellenfele rendületlen állt helyén.

— Na s my lord Duke, hogy érzi magát? kiálta reá.

— Tökéletes épségben, felelt ez, csak balfülem cseng kissé, igen közel talált mellette elmenni ön golyója. Kivánja ön újra kezdeni?

— Of course! kezdjük újra; — mondá bámulandó hidegen a lord.

Mi azonban a sértett becsületnek már eleget téve hittünk lenni, s határozottan tiltakozánk az ismételés ellen.

— Csakhogy itt nem csupán sértett becsület-ről, hanem arról is van szó, kié legyen a pályadíj, melyet mindkettőnk magának igényel: jegyzé meg a herczeg.

— S ez csak akkor lehet eldöntve, ha egyikünk meghalt: mondá az angol,

— Én, bár csak sejttem a viszonyokat, igazságosabbnak találnám, ha maga a nő választana önök közt: igyekvék középutat találni segéd collegám.

— Mit gondol ön? veté ellen mylord; egy mivelts nőt ily választás kényszerűsége által zavarba hozni, gyöngédtelenség volna. Aztán, én bele sem nyugodnám ha nem engem választana, nekem elvitázhatlan jogom van hozzá, miután egy férj-szörnyetegtől, egy valóságos rhinoceros-tól mentvén meg őt, örök hálával adósom.

— Ne feledje Mylord, válaszolá az orosz, hogy

ily, mint ön mondja, rhinocerosból szöktetni őt meg, alig nevezhető érdemnek; míg ellenben én, ki őt ily tökéletes és szeretetre méltó védnökötől, mint Mylord, megfoszthatni szerencsés valék, inkább számíthatok benső hajlamára.

— Ön se feledje my dear Duke, hogy e nő engem önkényt követett, míg ön — legszelidebb kifejezéssel élve — ellopta őt tőlem. Egyébiránt ne vesztegessünk szót — uraim, önök sziveskednek újra tölteni.

A helyzet kellemetlenségétől egy közbejött véletlen szerencsésen fölmenté, mi egyszersmind a vetélytársak közötti makacs vitának, általuk éppen nem reménylett módon vete véget.

Kevéssel a lövések után, a crater mellett kiáltás, jajveszéklés, káromkodás és kacajból összevegyülő zaj kezdé támadni. Először csak két húsos kövér kéz volt látható, mely alulról a torkolatból felnyúlva, könyörgő szavak által követteték, húznák fel őt a felszínre a crater szélén állók, miután ő, t. i. a mozsár-kezek tulajdonosa minden erejéből kifogyván, nem képes felvergődni, a kitörés pedig már készülő félben van. Alatta, a cicerone biztatta

az illetőt s mert ez nem használt, káromkodott is; felül az inasok s a mi kalauzaink kaczagtak, s nem csekély erőlködéssel csakugyan felhúzták őt, ki e felvilágra érkezése első perczében lelketlen tömegként rogyott össze.

— Az Isten szerelmeért, ne tréfáljanak önök, hanem vigyenek biztos helyre, különben mindnyájan itt veszünk! könyörge, a fáradság által kettőzött szuszogás közt dr. Katzenau, mialatt vérbélű görögdinnye arczáról veritékcsermelyek szakadtak.

— De hát mi oka van önnek, Signor, a Vezúv kitörésétől tartani? kérdé a portici-i fogadós.

— S nem hallották volna önök ide fenn ama kettős tompa morajt, a kitörés világos előhírnökét? én jól hallottam, s azért — mindenre kérem — siessünk.

— Dehogyan nem hallottuk mi is, csakhogyan azok pisztolylövések voltak: magyarázá egy cicerone.

— Itt van ni; morgá az ki a dottore-val lenn volt a craterban; engem pedig ijedtében úgy meg-rugott, hogy tiz napig fog fájni bele oldalam.

Alig hallotta meg Katzenau ur, hogy mit ő lenn tompa morajnak hallott, az itt fenn pisztoly-

csövekből származott, midőn félelem által paralyzált tagjaiba a bátorság fokonkint vissza kezdte jönni. Két kalauz segítségével szerencsésen feltápaszkodott, s személyes meggyőződést szerezni a párbaj színhelye felé tipeggett, hol épen az ismétlés forgott kérdésben.

A szép Josephine, az az : minthogy valóságos kilétét nem titkolhatjuk többé — a német doctor Pepikéje két tűz vagy is inkább három praetendens közé szorult, találós eszecsskéje azonban rögtön belátta, hasonló körülmények közt mit lesz legcélszerűbb tennie.

Elhatározta magát s a vele szemközt jövő Katzenau karjaiba rohant.

— Frantzl! mein lieber alter Frantzl! ismered-e még kedves nőcskédet?

— Mi ez? jól látnak e szemeim? tördelé ez; hiszen ez az én Pepikém, az én szívem édes kis Pipszikéje! Istenem, Istenem, mily szerencsés véletlen találkozás!

— Az ám; sóhajtá Pepike, — de mennyire megsoványkodtál édes öregem!

— Ugy-e? sóhajtá viszont emez megtekint-

getve saját alkatát; látod, utánnad búsultam, s már sorvadástól kezdtem tartani. De hol veszed itt magad?

— Uraim! szólt a sajtárságos jelenethez közleledő lord-és herczegnek Josephine, — van szerencsém önöknek kedves férjemet doctor Katzenaut, kitől a viszonyok hatalma által oly sokáig voltam elválasztva, bemutatni! — s ezzel kendőjét arczához vivé, hogy arról valami nedvet letörüljön, melyről mai napig sem tudom, öröm- vagy bánatkönyv volt e, vagy a férje arczáról csókolás közben rá tapadt veritékcsepp. A kendő megöl azonban egy egy hamis pillantást vetett előbbi pártfogóra.

Ezek egymásra néztek s — hangosan felnevettek.

— Sok szerencsét doctor yr, az elvesztett de ismét feltalált paradicsomhoz! mondá nem minden gúny nélkül az angol.

— Nos Mylord! lövünk még? kérdé a herczeg.

— Azt hiszem felesleges — —

— Ugy van s mi ezentúl legjobb barátok maradunk.

— Itt a kezem; de egy feltétel alatt —

— S ez lenne ?

— Hogy doctor ur házi boldogságát ezentúl egyikünk sem zavarandja.

— Elfogadom — s mozt köszönjük meg ezen urak szivességét.

Mosolyogva hajtottuk meg magunkat a vetélytársakból ily hirtelen jó barátokká váltaknak. Katzenau ur, ugy látszék, megbocsáta a lordnak, mert egyetlen szóval sem tett neki szemrehányást neje erőszakos elragadásaért, vagy talán, hogy a jelen perczben boldogságán kívül egyébre nem is volt képes gondolni.

— Adieu Madame! szólta még egyszer Pepikéhez az orosz herczeg; málháját és szobaleányát sziveskedjék holnap délig elvitetni az albergo inglese-ből mert délután tovább utazom. •

Ezzel a lord a herczeggel, kellő kíséretben lefelé indult a Vezúvról; a boldog Katzenau szinte vissza igyekezett édes hű nejével Nápolyba, hogy onnan a legrövidebb uton térhessen haza csendes tűzhelyéhez.

Én és francia társam a craterbe bocsátkozánk le.

Késő délután volt mire ismét feljövénk, s meglehetősen sötét midőn a Vezúv csúcsát messze magunk fölött hagyva, a hegyoldalban egy fáktól környezett gunyhóhoz érkezénk.

A remete lakása volt ez, ki a tűzhányó hegy tövében, viharok közepette, ütötte fel tanyáját. — Kijött elénkbe a nyilt arczu magas ósz, s szívélyesen hívott be az éjen át megpihenni. Betértünk az egyszerű hajlékba, hol, rövid beszélgetés után, a szél üvöltése s a herculánumi partokról ide halló távoli tengerzugás szemeinkre csak hamar álmot hozott.

Másnap reggel almát, tojást, kenyeret, vizet tett elénk a remete, aztán egy könyvet, melybe az idegenek emlékiratokat szoktak jegyezni. Ezen emlékiratok közt alig találtunk egy önálló eszmét, többnyire csak a látogató neve, az év, napszám kíséretében volt feljegyezve, néha egy egy rősz rimmel a vidék vagy a remete dicséretére.

Figyelmeztetém e körülményre uti társamat:

— A nagyszerű tárgyak — szólta ő — kevésbé alkalmasak nagy eszmékkal ihletni a lelket, miután nagyszerűségük már magában oly kitűnő, hogy

minden, mit az ember még hozzátonni akarna, csak kicsinyíthetné. *A nascitur ridiculus mus* minden nagy hegyről áll.

Házi gazdánk írószereket hozott elő s mosolyogva kérte társamat: gazdagitná e való megjegyzéssel az emlékkönyvet. Ez átvevé a tollat, s míg én feszült kíváncsisággal vártam mi lesz az aláírandó név, ő a főnebbi sorokat franczia nyelven iktatá be, s az év és napkölte után e nevet írta: *Cha-teaubriand*.

Félévvel később Párisban s egy estén a *Grande operában* voltam. Felvonás közben a zsúfolt háztarka közönségén járatám szemelmet, midőn ezek egy szinpadi páholy szögletében ülő kis szőke hölgyön akadtak meg, kiből látcsővem segedelmével azonnal a német doctor Pepikéjét ismertem meg. A másik szögletben azonban koránsem az én Katzenau barátom ült, hanem egy ragyogó brillant mell-tűs tekintélyes ur.

Mellettem lévő ismerőmtől kérdezém kilétét.

— Van Niven, dúsgazdag hollandi bankár, volt a felelet; mint mondják fél millió frankért vette

egy tönkre menő pazar bojártól szive mostani parancsnokát. Ismeri ön talán e kaczer nőcskét?

— Egy kicsit, viszonzám; különösen egy találkozáásra emlékeztet a Vezúvon. De a többi közt, szóljon ön, itt van e jelenleg Párisban honuk nagy fia, Chateaubriand?

— Dehogyan van! meredt reám nagy szemekkel szomszédom; Bonaparténak már több év előtt oka volt benne nem egészen bizni s e végből a jelentéktelen florenczi követséghez küldé; Enghien herczeg kivégeztetése után azonban Chateaubriand ur nyíltan szakított az első consullal, számkivetette magát s a Bourbonokhoz csatlakozott.

D I D I E R.

(TÖRTÉNETI.)

1825-ben — írja ugyan azon kéz, mellynek úti jegyzeteiből az előbbi történetet közlém — Párist s szeretetreméltóan könnyelmű népét olly szándékkal hagytam el, hogy Szavóján, Sveiczon és Bajorországon keresztül, több év óta nem látott honomba térjek, hova, családi érdeken kívül, a naponkint fontosabbá váló pozsonyi országgyűlés is vonzott.

Grenoble-ig gyorssekeren jöttem; innen a havasokon át Szavójába csak rögtönözve fogadott alkalmakon lehetne utazni s ez alkalom is mindössze két sovány öszvérből állott, mely egy fonott kasszópórszekerkét ügygyel bajjal húzott a kősziklás meredek hegyi utakon s lépéseinek minden szilárdsága mellett sem biztosíthatott olly bajok ellen, miknek,

ha nem is veszély, de legalább boszantó kellemetlenség a nevük.

S csakugyan, alig hagytuk el a francia határszél, midőn egy völgybe legördülő szekerünk — veséket rázó zökkenés után egyszerre megállapodott.

— Mi baj Pierre? kérdém az öszvérek sopánkodó hajtóját, kiugorva a féloldalt hajló járműből.

— Az első kerék tört össze, felelt ez a szent szűzet. híva segédül, — még pedig olly irgalmatlanúl, hogy minden küllője széthullott s összekötés- vagy kifoldásról szó sem lehet. Új kerék nélkül tapodtat sem mehetünk.

E szerint nem maradt egyéb hátra, mint hogy Pierre az egyik öszvéren a legközelebbi faluba kérekért menjen, én pedig a béna szekeren a másik öszvér s málhám mellett őrl maradjak.

Mire azonban Pierre jó három óra mulva egy fakó kerékkal visszakerült, már akkor a nap lebu-
kott volt az imént hátra hagyott magas hegy mögé, keletről pedig hollószárnyú fellegek borítván el mind-
inkább az eget, körülünk hirtelen szuroksötét éj lőn.

Illy körülmények közt utunkat folytatni annak lett volna megkísérlése, vajjon nyakunk szintoly töredékeny-e, mint ama kerék, melynek nem a szekérhez arányos utóda sehogy sem akart egyetértésben forogni többi három mostoha testvérével.

Az augusztusi éj azonban langyos volt, a völgykatlan — melyben valánk — megóvott a keletkezhető szelektől, s az ember utóljára is azzal vigasztalta magát, hogy lehetne eset, midőn az éjet még rosszabb helyzetben is kellene tölteni.

A jámbor Pierre haraszt almot hordott egy te-repélyes fa alá, az alomra mohot szedett s kész volt a legfrissebb ág, melyen én köpenyembe burkoltan csakhamar elaludtam, s még talán álmomban is hallottam a falombok suttogását s mint csendül meg közbe közbe a gyér fűvön rágódó öszvérek méla hangú csengője.

Álmomból kézérintés ébreszte föl.

— Indulunk Pierre? kérdém rögtön fölkelve, de hiszen még oly sötét van, mintha farkas torkában volnánk?

Az előttem álló alak, kit én az első perczen hibásan tarték Pierrenek, ismét vállamra tevé kezét.

— Pszt! suttogá, siessen, fusson ön! ön üldöztetik, fejére jutalom van téve, itt egy percze sem biztos!

— Uram, akárki ön, de mindenesetre téved a személyben, feleltem én meglepetve s alig tudva, nem álmaim folytatása-e még e jelenet — én mit sem követtem el, amiért üldöztetni s így futni volna okom.

— Pszt! ismétlé ő, jól tudom ki ön s hogy van oka előttem titkolózni, mert ön engem kémnek hisz, — nem csoda, hiszen az egész világ annak tart. Pedig lássa ön uram, én ez eszmétől is borzadok, mert jól tudom azt is, hogy a kémet isten átka kíséri hatodiziglen, s inkább ezerszer gyilkolnám meg magamat, mint sem feladjam önt. Higyjen nekem, kövessen, s örülésben kárhozzam el, ha meg nem mentem életét.

— Köszönöm jó akaratját, de nincs szükségem reá; válaszoltam én, határozatlan gyanúra kelve a magát feltoló őr-angyal ellen.

A hold e pillanatban egy szakadó felhő mögül téveteg sugarát az idegenre veté s egy rövid perczre láthatóvá tévé sajátságos alakját. Szétmállott

öltönye rongyaitól, miket egy czafrangos kendő-öv csak lazul birt összetartani, — hosszú csavarokban lelőggő bozontos hajáról sévek óta nyíratlan szakáláról ítélve, e nyomorú s vadkülsejű embert bátran haramja gyanánt lehetett volna megragadni, ha aszott arczának némi fájdalmas vonása, s beesett szemeinek ama kifejezéstlensége, melly néz, annélkül hogy alvó tűzű tekintetében lélek volna jelen — egy benső őszötnek azt nem súgná, hogy egyike ama szerencsétleneknek, kit sinlő testükben megbomlott szellemet vonszolnak a jótékony sirig.

— De én kényszeríteni fogom önt, hogy velem jöjön, mondá s karomat átfogta; mert lelkemet pokoltüzként égetné a tudat, hogy megmenthettem volna önt s nem tevém. Önt pallossal fognák kivégezni, s vére rám száradna — — huh! — —

Az erőszakos megrázkodást, melly ez utóbbi szavait követte, arra használtam, hogy karomat markából kifejtve, hátralépjek.

— Jó, ön nem hisz nekem, ön kémnek tart, mint mindenki, folytatá búskeserű mosolylyal; s hamar épen nem akar velem jöni, kövesse legalább tanácsomat s ne menjen Saint-Sorlin- d' Arve-ba,

mert ott a fogadós istentelen gazember, ki feladná s elfogatná önt, hanem tartson inkább mindig balra Sveicz felé, s ha talán meg volna szorúlva pénz dolgában, fogadja el tőlem e csekélységet.

S ezzel egy nehéz bőr zacskót téve kezembe megfordult s oly gyorsan ment tova, hogy mielőtt utólérhettem volna, eltűnt az éj sötétében.

Fek-helyemhez visszatéret e különös kalandon s azon tűnődtem, hogy az első helyhatóságnál leteendem a szegény örültnék nálam hagyott pénzét, midőn e fáradságtól ama tapasztalás mentett föl, hogy a zacskó tartalma nem egyéb vertpénz alakú és nagyságú vékony kölemezeknél, minőket e vidék sziklás rétegei bőségben mutatnak fel.

E közben hajnallott s most én költém fel az ószvérhajtót, ki a nap fáradalmai után s jó lelkiismeretével oly mélyen aludt, hogy az éji kalandról legkisebbet sem sejtve, azt mód nélkül megbámulta. Azt hívé, hogy látogatóm bizonyly maga a saint-sorlin d' arve-i fogadós volt, kiről erre jártában hallá, hogy örülten tébolyog ide s tova.

Utunk az épen most nevezett falun vitt keresztül. A szurtos pórviskók közől, melyek a francia

faluk rendes szép házsoraitól annyira elütöleg, már a szavójai nyomor jellegét viselik, egyetlen magasabb, cserépfedelfű ház vált ki: a fogadó, azaz, mely több év előtt szerepelt e minőségben, mert jelenleg repedezett deszka kapuja zárva volt; az előtte levő tért paraj verte fel, szennyes ablaküvegei megvakultak vagy sötétkék színbe játszottak vagy összetöredeztek, szabad bejárást engedve a szélnek s madaraknak, falairól az eső a vakolatot leverte, szóval egész külseje romlatag elhagyottságra mutatott.

Abból, mit Pierre e pusztá lakról mondani tudott, csak annyit értheték meg, hogy az átkozott ház, melyet még a gyermek is kerül; a legközelebbimezőváros Saint-Jean-de-Maurienne-ben azonban, mialatt alkalmat váltanék, következő részleteit hallottam e ház egykori lakosa történetének.

Nyolcz év előtt 1817-ben a saint-sorlin d'arvei koresmának még nem volt cserépfödele, s a többi háztól alig különbözteté meg egyéb mint a homlokzatról lelóggó forgács-czégér, mely alól tárt ajtajú tágas ivóházba lépett a gyér vendég.

Az órányira fekvő Maurienne mezőváros vendéglője több kényelemmel látható el az utast, s így ide csupán az tért be, kit fergeteg vagy elkésés gátolt a tovább mehetésben. A helység szegény lakói szinte keveset költhettek italra, annyira, hogy Balmain csak nagy nehezen bírta összeverni az évi csekély haszonbért, s alig maradt anyyija, mennyit családja legelső szükségeinek fedzése megkívánt.

E család egy szelid szőke nő s két göndör fürtű fiúból — kik közül az öregebb nyolcz az ifjabb hat éves volt — állott. Az apa szívét, ha a gyermekek jövőjére gondolt, keserűség fogta el, s csak a szerető kedves nő biztató és kitűrésre intő szavai tartották vissza, hogy midőn e haszonbérbe lépés perczét átkozá, egyszersmind saját és gyermekei fogantatása perczét el ne átkozza.

Egy estén Balmain a közel Maurienneből, hova csekélyiségeket vásárolni ment volt, tért vissza. Az eléje siető gondos feleség némi eszme általi elfoglaltságot vélt férje arczáról leolvashatni, s miután a szobába léptek s az apa csevegő két fiát magához emelve megcsókolá, kissé kandian kérdé tőle:

— Na s mi ujság a városban Balmain?

— Hm anyjuk, felelt kis vártatva s gondolatokba merülten a szép barna férfi, — ha isten is úgy akarná, még gazdagok és elégedettek lehetnénk s e fiukból is válhatna ember.

— Hogy hogy kedvesem? kérdé természetes érdekeltséggel az anya.

— Halld mindenekelőtt, mik történtek ismét nagy Franciaországban, mondá fontosán Balmain, s egy Maurienne-ből hozott hirlapívet, mi ott sok olvasás által elrongyollott s mocskolódott, húzva ki zsebéből, annak egy cikkét fennhangon olvasni kezdé. Neje figyelmesen hallgatá, a fiúk pedig játszani sompolyogtak ki a szobából.

A cikk így hangzott:

„Május 4-ke éjén Franciaország belnyugalját olyszerű merény fenyegette, mely ha rögtön első csirájában el nem fojtatik, ismét számtalan békés polgár vére-, vagyona-, életébe fogott volna kerülhetni. Hála azonban Donnadieu tábornok és Vautré ezredes erélyes föllépésének, a lázadás, melyről mondanunk sem kell, hogy tisztán bonapartista érdekű volt, tökéletesen elnyomatott, a fő-

czinkosok egy része a csatatéren maradt, s a nagyobb fogva van, és méltó büntetésre vár.

„A tóny röviden következő :

„A mondott éjen Grenoble felé három-négy ezer fegyveres lázadó közeledett, Didier egykori grenoblei tanár vezérlete alatt, s „Vive l'empereur!“ kiáltások közt már épen a várost volt meg-rohanandó, midőn a hős Donnadicu tábornok hirtelen összegyűjtve a benn tanyázó őrséget, Vautré czredessel együtt a lázadókra kirontott, s elszánt véres harcz után szétverte s vad futásnak indította őket. A dicsőség, a nevezett főtiszteken kívül, a d'iscrei zászlóalj s a szajna-dragonosokat illeti, kik a futamlókat pár órányira üldözve, részint le-ölték, részint elfogták.

„Az elsők közt van Ivannini lázadó kapitány : fogai közt egy félig elharapdált papir-szelet találtatott, melyen az összeesküvés főrészesei följegyzvék.

„Az utóbbiak között Drevet, Buisson, Dufresne, Guillot, Julien, Goly a nevezetesbek, többnyire Bonaparte egykori seregében szolgált s most félzsolddal hazabocsátott tisztek.

„A lázadás és összeesküvés fő-vezetőjének, Didiernek azonban, mindamellettt hogy a ló kilöve-
tett alóla, sikerült megszökni.

„Személyes leírása alább közöltetik. Annak ki
őt megfogván az illető hatóságnak átadandja, husz-
ezer frank jutalmat ígér a kormány.

„Személyes leírása: Szikár magas termet,
mely a hatvan év súlya alatt görnyedten jár; bo-
rotvált arczának vonásai finomak és élcsek, szemei
szürkék s nyugtalanok, orra hajlott, ajkai véko-
nyak, hosszú haja egészen ősz, hangja metsző, s
szavait mindig heves kézjáráttal kíséri.“

— Na s asszony, mit szólsz ezekhez? mondá
a bevégzett olvasás után; ha az isten úgy akarná,
hogy én lennék elfogója, szerencsénk meg volna
alapitva.

— A jó isten ilyet nem akarhat; viszonzá
csendes áhitattal a nő, — s te is Balmain, csak
mondod, de nem tennéd meg.

— S mért ne tenném? pattant fel kissé boszú-
san a korcsmáros, — talán bizon gyermekeidnek
felesleges volna a húsz ezer frank?

— Azért, mert nem lenne rajta istenáldás, mondá nyugodtan neje.

— Asszony-beszéd, balga eldítéletek! morgá elkomorúlt arczczal Balmain, — hagyj fel az ily botor fecsegéssel, különben azt hiszem, jobban szereted egy ismeretlen vén ember redves életét, mint saját férjedet és gyermekeidet.

— Épen mert titeket szeretlek végtelenül, beszélek így. De mért pörölnénk oly tárgy fölött, melyre eset sem fordulhat elő? szólt, engesztelő mosoly közt karolva át férje nyakát, — jer kedvesem, pihenj kissé, én majd behívom a gyermekeket, s aztán feltálalom a kis vacsorát.

S ezzel a rövid vitának vége szakadt.

Pár nappal később, a délután legrekkenőbb órájában s midőn a saint-sorlin-d'arve-i fogadós legkevésbé remélt vendéget, egy utas lépett a hús ivóházba.

Az utas gyalog s messziről érkezetett, mert fáradtan és verejték-lepetten ereszkedett egy festet-

len fájú szalmaszékre, mint olyan, ki már állani is alig bír.

Szíkár s görnyedtsége daczára is magas öreg ember volt ez, tépett, poros ruhában. Halantékairól hátrasímitott haja galambfehér fürtökben folyt le vállaira, napok óta borotvátlan sovány arczán az ősz szakál tarlója ezüstlött. Egyik szemét fekete tapasz fedte, a másik szürkén világlott elő a tömött szemöld alól s félig rejtődöz félig fürkészöz pillantással járta be a szobát, mindamellet, hogy a minden tagján látszó kimerültségben ajaktalan szájszélei is szinte remegtek.

Kevés ételt kért jó fizetésért s mindenek előtt ágyat, hol néhány órán át kinyughassa az uti törődést. Eközben letevő kopott kalapját hogy a homlokáról szakadó izzadást letörülje az elővett kendővel, melyen bár gondosan volt összehajtogatva, vérfoltok voltak észrevehetőek.

A fogadósné, ez idegen látására szivét erőszakosan megdöbbsenni érezé, rögtön férjére tekintett s aggódva látta, hogy ennek szemei kémlőleg vannak az érkezettre szögezve.

— Az étel a feleségem gondja, felelt az öreg

kérésére, — ágyat majd csak találunk a vendégszobában. Ha úgy tetszik önnek, kövessen oda.

Az utas fölemelkedett ülőhelyéből s csak most, midőn az előremenő fogadás után vánszorgott, volt látható, hogy egy lábát nehezen s fájdalmasan vonja.

— Ha szives lesz ön némi ebédet készíteni, szóla menet közben a nőhöz, majd csak pihenés után fogom kérni, most oly bágyadt vagyok, hogy lehetlen volna bármit izlelnem.

Balmain egy vendégszobának nevezett kamrába vezette vendégét, ki ott rögtön a pokróczos ágyra dőlt s alig öt percz múlva mélyen elaludt. A fogadás az ajtónál hallgatózott s midőn az alvónak hosszú mély lélekezését hallá, ovatosan kétszer fordítá meg a kulcsot zárjában, halkán levonta s elsietett.

— Készíts a legjobból mid van, a szegény öreg számára, szólott tettetett közönnyel nejéhez a konyhában, — tőlem jó bort kért, majd kimegyek a külső pinczébe, hol azt a kevés bordeauxit tartogatom s hozok neki.

Ezzel, minden további szó nélkül, kalapját, botját véve, távozott.

A nő azonban megtanult férje lelkében olvasni, s fokozottan látván feltűnni arczán ama szellemi elfoglaltságot, mely a minap szinte egy kis vita okozójává lőn, nem hitt szavainak. Aggályos sejtelmének meggyőződést szerezni, észrevétlenül utána lopózott, s látta, hogy a külső pinczével egészen ellenkező irányban fekvő Maurienne városka felé, hol akkor csendőr-csapat tanyázott, csaknem futva halad.

A szegény nő kinosan összeszoruló szivére tapasztá kezét s szemeiben két nagy könny tört fel. De mialatt ezeket letörle, lelkében egy elhatározás fogamzott és érett meg.

Visszarepült a házba, a vendégszobához. Ezt zárva s gyanuját alaposnak találta. Már az ajtó mikénti befejezéséről gondolkodott, midőn eszébe ötlék, hogy a kamra ablaka a kertbe nyílik s bár kissé magasan van a föld színétől, de épen azért rácsztalan s lajtorján elérhető. Ezzel indult tehát tüstént a kertbe, az ablak alá illeszté, s fölment a hágsókon. Az ablakszárnyakat, tán hogy a zárt szag helyébe friss lég toluljon, öröme tárvá lelé;

nem habozott, s a következő perczen a szobába, az alvó idegen mellé lépett,

Megfogta az öreg lecsüggő karját s gyengéden megrázta. Ez azonnal az erdei vad éberségével rezzenet fel.

— Ön Didier — személyes leírása után ráismertek önre — a csendőrök nem sokára itt lesznek — még van idő menekülni — siessen s egy perczet se veszítsen — — — hadará a nő egy lélekzetben.

Utolsó szavainál Didier már a zárt ajtónál volt s minden erejét megfeszíté hogy felrántsa.

— Arra nem mehet ön, az ajtót kívülről bezárta férj... rázárták önre — folytatá vörösre pirolva Balmainné, — hanem itt az ablakon át lajtorján a kertbe — s onnan a szomszéd havasra szabadúlhat ön —

Percz alatt mindketten lenn voltak a kertben.

— Mi tartomány fekszik a havas ótlós oldalán? kérdé feszülten Didier.

— Franciaország! volt a leverő válasz.

De habozni, késni nem volt idő, az öreg ember hévvel szoritá meg a nő kezét, s köszönetül e

szavakat mondva : Az ég hálálja meg nemes tettét, asszonyom ! — utolsó erejével a havasnak tartott.

A fogadósné utána nézett mig láthatá , aztán szobájába vonult , ott leült s férje arczképére meredve várt és gondolkozott , maga sem tudta mit vagy miről ?

E lelki zsibbadtságból fegyvercsörrenés riasztá fel őt. A csendőrök jöttek férjével s állottak meg a kamra előtt , melynek ajtaját vezetőjük felnyitá.

A csendőrök az üres szobában bámulva néztek körül. — Balmain képéből kikelve orditá :

— Megszökött ! — aztán az ablakhoz ugorva , midőn az ott feledett lajtorját megpillantá , növekvő dühvel tevé hozzá : — feleségem szökteté őt meg !

— Igen , én szöktetém őt meg , szólt előlépve hideg nyugalommal a nő.

— De a húszezer frank ! asszony , te szerencsétlenné tettél engem , magadat , gyermekeidet , kiáltá Balmain , s két karjánál ragadva meg őt , vilámló szemekkel kérdé : szólj azonnal , őszintén , merre , hova ment ?

— Azért mentettem volna meg ? lőn a szilárd határozottsággal mondott válasz.

— Vessz tehát, becstelen teremtés! ordítá az őrzöngő düh legfenső fokán az előbbi, s a gyenge nőt oly erővel lökte el magától, hogy ez egy szögletbe ütődve összerogyott.

— Férjem! — volt az egész szemrehányás, mi a fájdalmasan összeharapott ajkak közül előtöredezhett, míg a halálsápadt arczon lefolyó nagy könnypár mosott magának sárgás csatornát.

A két gyermek, ki a katonák látására s a zajra előjött, a lerogyott anyához simula, s féltő nedves tekintettel nézett fel így még soha nem látott atyjára.

De ez nem ügyelt többé semmire s ott hagyva a fuldokló csoportozatot, a csendőrökkel a szökevény üldözésére rohant.

* * *

Sikertelen kercsés után, éjszél tájban tért vissza a káromkodó csapat, — Balmain nagy mennyiségben felhordott borral vendéglé a csendőröket s szóval sem ellenkezett, midőn ezek nevének, mint a megszöktetési tényben bünösnek, fogva elvitelé

ről beszéltek. — Nem is tudta, hogy a szegény nő heves görcsök közt, félig öntudatlan fekszik ágyában.

A csendőrök már épen menni készültek, midőn egy pór lépett az ivóházba s jelenté, hogy az üldözött rablót vagy gonosztevőt, kinek vétkéről tudomása sem volt, a havasról letántorogni s egy, a falu szélén levő pajtába menni látta.

A nyomozó had rögtön fölkerelkedett s a pór után a kijelölt helyre sietve, zsákmányát a pajtabeli szalmán fél-holtan találta.

Didier testi ereje a meredek havas mászásában végkép megtörött; lába, mely a grenoble-i éji harc alkalmával, az alóla kilőtt lónak rá dőlése által tetemesen megsérült, nem bírta tovább vinni őt, s iszonyu kinokat okozva, ájulásba ejté az éhszomj és fáradság által különben is kimerült öreget.

Midőn ájulásából a havas hideg nyirkos földén felocsúdott, halála óráját vélte közel lenni. Mihez kezdjen? ha a hegyeken át birna is haladni, Franciaországba jut, hol a veszély még bizonyosabb. Táp és nyugvás után epedve, az éj leszálló ködében visszakúszott a falu felé, s egy szánakozó pór-

nőtől darab kenyeret kapva, ezzel egy pajtába vonúla, s ott lihegve a szalmára terült.

Elszenderülni sem volt még ideje, midőn a csendőrök rajtaütöttek s kötözve vitték Maurienne-be. Innen, orvosi segély által kissé fölépülvén, Turinba, s a piemonti kormány által vissza Grenoble-ba szállítatott, hol aztán a lázadás színhegyén pallos alatt hullott el ősz feje.

Halála előtt megvallá, hogy nem Bonaparte, de Orleans herczeg részére, bár ennek tudta és részvétele nélkül, akart forradalmat kezdeni, s a bonapartista érdek csak a fél-zsolddal hazabocsátott tisztek megnyerése végett volt kitűzve.

Balmain Párisba utazott, s mire a húszezer frankkal visszatért, nejét halotti padon kiterítve találta. A szegény nőn teljesült az, mit sokan mesének hisznek — a szive szakadt meg.

Férje köny nélkül temette őt el — ez ember elfeledte a sirást, vagy talán önmaga elől akarta elvitázní lelke titkos vádját?

Aztán háza építéséhez fogott, s fogadót, mely a maurienne-it mindenben meghaladja, kívánt felszerelni, hogy az utasokat oda édesgesse.

De az utasok kerülték házát, hónapokon át sem volt vendége; — a falu népe pedig inkább mérföldet ment, sem hogy Balmainhez térjen be szomját oltani.

Nem társalgott vele senki, még cselédet sem kapott s az utolsó pór sem akart vele szóba állani.

Fiait a többi gyermek kizárta játszóköréből, csúfnevekkel gunyolta és ingerlette, — s hazatérve, komor s könnyen dühre kelő atyjuktól nyertek nem ritkán szidalmat, ütleget, kivált ha anyjuk sirját merték meglátogatni.

Egy este végre nem jöttek haza — anyai rokonaik egyikéhez szöktek s többé semmi áron sem akartak az apai házhoz visszamenni.

A fogadós napról napra embergyülölőbb lön, mint lesz mindenki, kit az emberek gyülölnek. Daczolt velük, s mert hozzá nem közeledett senki, ő sem közeledett senkihez.

Sokszor hetek multak el, hogy nem is látták, s ha megjelent az utcán, kalapját mélyen levonta összehuzott szemöldeire, s fel sem tekintve ment előre.

Egyszerre azonban — midőn már csaknem holt-
9*

nak hitték, oly rég nem látta senki — modora egészen megváltozott, vonásairól eltűnt a gyűlölet komor felhője, s bár ott, hol több ember volt együtt, nem mutatkozott, de minden egyest megszólított, s titokteljes suttogással segélyét ajánlá fel az állítólag üldözöttek.

Megőrült; s most a megmenteni akarás rögz-eszméjével tébolyog ide s tova a hegyekben.

A tőle kapott bőr-zacskót a pénz alakú kerek tavicscsal — e történet s az éji kaland emlékeül magammal hoztam.

EGY ZSIDÓ
A XIII. SZÁZADBAN.
(TÖRTÉNETI BESZÉLY.)

I.

Azon időben — irtak vala pedig Krisztus urunk születése után ezer két száz és harmincz egyet — Magyarországon második Endre király, Endre királyon Dénes nádor, mindkettőjükön pedig Dávid ben Gábael dúsgazdag zsidó uralkodék.

Endre király nagyon istenfélő és kegyes úr vala. Minélfogva ő hevítve szent buzgalomtól, atyja fogadását beváltani elment Palaestinába, s nagy sereget vitt magával az istentelen pogányok ellen, s három hónap múlva visszatért kicsire olvadt sereggel.

Itthon az országot igen siralmas helyzetben találta. Távolléte alatt a nemesség pártokra szakadt, Halics trónjáról Kálmán fija elüzetett, a kincstári ládának egész feneke kilátszott, a főispánok és más főnemesek a királyi várjavakat elfoglalták, a köz-

nemességet elnyomták; a zsidók és izmaeliták a népet adószedéssel s pénzváltással sanyargatták, s míg néhány gazdagnál egész esztendőn át hegyen völgyön állt a lakodalom, addig a szegény adózó nép sok helyütt a szó legbaromibb értelmében maga húzta a jármot, hogy éhen ne kelljen vesznie.

Endre nem tudván, a sok baj orvoslása közül melyikhez fogjon előbb? egyikhez sem fogott. Ha a várjavakat akarta visszafoglalni, a nemesség kelt fel ellene; ha a zsidókat akarta korlátozni, ezek dugták el erszényeiket, pedig náluk volt a pénz, minek ő minden perczben oly roppant szükségét érzé.

Dénes nádort pedig legkevésbbé bánthatá meg.

A nádort egykor Dénes diáknak nevezték, ki azonban őt a régi multra legtávolabbról is emlékeztetni merte, jól tevő, ha előbb saját nyakát megtapogató. Pedig büszke lehetett volna rá, hogy diákból nádorrá emelkedék, ha ez emelkedést eszén kívül nem egyszersmind a sziv és lelkiismeret háttérbe szorításának köszönheti. Némelyek ugyan vitaták, hogy ő ilyesmit soha sem tőn, miután a nevezett czikkekből egyikkel sem bírt. Annyi bizonyos, hogy ő maga legalább az elsőt dobogni, a

másodikat megszólalni soha sem érezé. Azt hivé, hogy pénz hozza a hatalmat, s a hatalom a pénzt, e kettő pedig a lét-cél, melynek elérésére semmi eszköz sem lehet eléggé kemény. — Czinkosai Berthold bán, és Sámuel kincstárnok voltak; közös jelszavuk: mindent a magunk hasznáért.

Hat év óta nádor, a kincstárnokságban, mit azelőtt visel vala, Sámuel váltá fel őt, ki titkos gyanúban állott, hogy az ismaelitákkal a nép zsarolásában nemcsak egyet ért, sőt alattomban az utóbbiaknak szertartásaikhoz szít. Ez volt Dénes nádor legbensőbb barátja, s bár kortársak valának, leányát hozzá nőül adni készült. Egyet értve, az ingadozó királyt, nem volt nehéz lábairól levenniök, s így történt, hogy az ország közjövödelmei zsidóknak adattak bérbe; ők szedték be az adót, kezelték a sőt, váltották be a pénzt, bírták a harminczadokat: némelyek hivatalra, mások nemeségre emeltettek; az adózók sőt a nemesek fölött is gyakorlatilag megalapított előjogokkal bírtak.

A nádor pártoltjai legkitünőbbjének Dávid ben Gábael, vagy mint a neveket összevonni szerető nép nevezé: B e n g a b á l Dávid, spanyol zsidó

tartaték , bár jól értesültek a viszonyt megfordítva s inkább a nádort állíták lenni a zsidó kegyenczének.

Dávid gazdagságáról mesés hírek szárnyaltak nem csak a vidéken , de az egész országban , sőt a szomszéd tartományokban is. Beszélték , hogy a ház alatti terjedelmes pinczékbe már nem fér a temérdek arany és ezüst , mi ott részint kádakban és hordókban , részint rudakban hever; hogy gyémántjai és egyéb ékkövei értékének felével kifizethetné az országot; hogy a törvény ellenére birt házainak számát s földeinek mennyiségét nem is tudni; hogy a külföldi fejedelmek roppant összegekkel adósai , Endrét nem is említve , ki már akkor , midőn a szentföldi hadjárat költségeit kelle fizetni , s kevéssel utánna , midőn Halicsból elűzött Kálmán fiát akarta trónra visszahelyezni , reá szorúlt s azóta évenkint kölcsönzött tőle , vissza pedig soha egy fillért sem fizetett , hagyván a magas kamatlábu tőkét elérhetlen fokra emelkedni. Hát még a számtalan fő és kis nemes , ki Bengabálban hitelezőjét süvegelte ! alig élt a vidéken egy birtokos , ki e Dáriusnak legalább néhány márkával ne lett volna adósa.

Spanyolországból , honnan , mint rebesgeték ,

nem épen jó szántából távozott, még ifju korában költözött Magyar honba. Mindjárt első föllépése figyelmet gerjeszte. Az ország akkori fővárosában Esztergomban telepedvén meg, rövid időn otthonos lón III. Béla és később Imre király udvarában. Kinek izletes rakatú gyémánt-csat, kereszt, boglár, gyűrű, kardmarkolat, vagy bármi remekműü ékszerre volt szüksége, a király s királynétól kezdve, mind csak Dávid ben Gábaelhoz fordúlt. Mór készítményü áruczikkei, miknek egész tárát hozta magával Granadából, keresve kerestettek; műértők ítéletéhez képest ezeknél diszesebbeket egész Zacatinban nem lehetett volna találni. S e mellett végtelenül lekötelező modorral is bírt az eszélyes kalmár, a mennyiben nem ritkán hitelbe is adta portékáit, sőt, ha kivántaték, ráadásul pénzt is kölcsönze a nemes lovagoknak. Mi áron? ehhez az illetőn kívül senkinek sem volt köze, annyi bizonyos, hogy befolyása naponkint nőtt, s nem egyszer történt meg, hogy ki a királytól némi kegyet akara megnyerni, elébb Bengabálhoz folyamodott, szólana érdekében pár jó szót. Később megengedett neki házat vehetni Esztergomban, ezt nem

sokára egy második, harmadik s több követte Fehérváron, Kassán, Nagyváradon s egyéb népesebb városokban.

Endre hanyag s örökös pénzzavarban lézengő kormánya kellett csak, hogy az ügyes tőzsér tökéletesen felhasználhassa ildomosságát. Nem sokára felhagyott az ékszer-kalmársággal, miután vagyonát annyira szaporította, hogy neve keleti Európa első tőzséréként említették.

Kivitte, hogy — a világos értelmű törvény daczára — nemesi jószágot birhasson; maga Dénes nádor adta el neki, Sopron megyében közel az osztrák határszélhez fekvő uradalmát, mit ő aztán évről évre új vételekkel nagyobbított.

Az ország közjövödelmeit ő tartotta bérben; a többi adószedő mind az ő embere volt, a harminczadi vámokat ő kezelte, sőt csak általa lehetett kapni.

A nádor hihetőleg e példából jött a meggyőződésre, hogy pénz = hatalom, miután Dávid e hatalommal oly hatályosan tudott élni és visszaélni.

II.

Hazánk jelen térképén hasztalan keresnék olvasóim Fertővárt az alatta elterülő mezővárossal, mely a tizenharmadik század első tizedében telepítetvén, a másodikban nevezetesen gyarapodott, s a harmadik végén az ország legjelentékenyebb helyeinek volt egyike. Az osztrák határszélhez közel fekvése fő kereskedői rakhely- és piaczczá alkotá, — emelkedését azonban leginkább földes urának köszönheté, kit a vidék Bengabál Dávidnak nevezett.

A több mérföldnyi síknak, melyen e népes mezőváros délkeletről a Hanság és sásos tavak, nyugotéjszokról pedig a Fertő-patak és ritkás füzerdő által környezve feküdt, csaknem kellő közepéből nőtt ki egyetlen kerek domb, melynek alakzatát vulkáninak lehetne mondani, ha csúcsa mint a közepén levágott cukor süvegé, nem hiányzanék. E

dombháton épült, itt eddig nem látott izlésben, s mit sem kimélő költséggel Gabaél palotája — Fertővár. Kik a szentföldi hadjárattal Palaestinában megfordultak, e vár építészetében az ottani modorra vélték ismerni. Bengabál Granadából, mely ezen időtájban az európai műveltség-, tudományok- és művészetnek volt gyúpontja, hívott meg egy híres mór építész, elküldé őt keletre, s az onnan hozott rajzok terve szerint fogott a büszke vállalathoz.

A kivitel meghaladta a várakozást; az építész maga bámulta kész művét, mit a tulajdonosnak el kelle zárnia a messze földről ide rajzók tolongása elől.

A Carrarából hozatott fehér márvány merész hajlatú ívekké boltosúlt a magas nyílt csarnokok felett, miket légben függeni látszó folyosók kötének össze. A sárga rézzel bőven megfuttatott kúpozatok egymásra hajlának, s messziről tekintve az egész egy oly tömör csoportozatot képeze, minőt a jeruzsalmeni vagy betlehemmi régi építmények rajzain ma is láthatunk. Közélről azonban e csoportozat minden egyes része önálló formát öltött s nyíltan mutatá, hogy a mór művész hazai előszeretetétől nem birt

egészen megválni. Az oszlopzatokon nyugvó tornáczok, a kúpba menő termek aranyzott arabeskjei, a mozaik rakatú padlózat, a szeszélyes állatszörnyfejekből alakított kutak, melyekből a felszökellő vízsugarak téres medenczébe hullottak vissza, minden az ó mór-spanyol izlésre s ennek főremeke- az Alhambrára emlékeztete.

A palotát Fertő-várnak nevezé el birtokosa, s két öl magas bástyával kerítetté be, melynek külfalaihoz négy oldalról hosszú széles gránit lépcsőzet vezetett fel, a domb oldalait ellepő kertligetek közt.

Bengabál méltán elmondhatá, hogy Európa fejedelmei közül, az egyetlen granadait véve ki, egynek sincs az övéhez hasonlítható hajléka.

A bástya-falokról letekintve, egy pillantással át leheté nézni a mezőváros többnyire új fehér házait. Ezek nagyobbjai ismét a vár úráé s többnyire só- vagy harminczadi raktárak, adószedői, pénzbeváltói s más ily épületek valának, keresztyén pór és nemes munkásokkal, kik csekély bérért, vagy adó és tartozás lerovására dolgoztak a nap huszonnégy órájából tizenötön át, zsidó felügyelők vizsga órszemei alatt.

A fő felügyelést azonban maga Bengabál vitte, naponkint megjelenvén munkásainál, s ki arczvonásait ilyenkor figyelemmel kíséré, tapasztalható az ezeken néha élesen rajzolódó gúnyörömből azt, hogy ő nem annyira az üzletet szemmel tartani, mint inkább gyönyörködni jó, mint hajol meg a büszke keresztyén az utált zsidófaj előtt.

Ily kedélyhangulatban állott őtörténetünk megnyílásának reggelén, a mezővároson kívül fekvő egy roppant raktára kapujánál. A csendes lépésű nagy meklenburgi faj lovat, melyen ide lovagolt, szolgája jártatta vezetéken a ritkás fűzerdő gyepén, míg ő aranygombu nádbotjára támaszkodva, majd a raktár körül nyüzsgő népen hordá meg szemeit, majd ismét a messze simuló rónára méltázott, láthatólag nem figyelve a féloldalt mellette álló rőt hajú felügyelő szavaira, ki, hosszú rovással kezében, a rábizottakról tön pontról pontra számadást.

A felügyelő észrevevén, urának hihetőleg ismert szórakozottságát s azt, hogy csak az üres légnak beszél, óvatos csenddel elődalgott s magára hagyta a gondolatiba merültet.

Hoszu csend után a tőzsér lehetőleg felegyene-

sedék dőlő helyzetéből, lehetőleg ismételjük, mint-hogy magas alakja a derékban meghajoltan ekkor is görbe maradt. E görbeség nem testi bajnak, de hosszú megszokásnak volt eredménye, mint ez szikár magas termeteknél nem ritkán az eset. — Tisztán keleti vonású arcza ifju korában szép lehetett, midőn még az arczbőr nem volt oly hervatag sárga, a domború homlok nem oly barázdás, a hosszas vágatú két nagy szem nem oly kiülől üvegű, a hirtelen hajló orr nem oly csontszerű, s az akkor tán kellemes görbületű ajk nem oly kemény zárt kifejezésű, mint jelenleg.

Pedig e dúlást nem kor vitte végbe, — Bengabál alig volt még ez időben ötvenöt-éves; sem testi törődés vagy nélkülözés gondjai; — hanem egy merész röptű vágy, mely mint a délponti napsugár Sahara izzó homokját, olthatlanúl s évek óta égeté sovár lelkét; egy óriási eszme, mely minden egyéb gondolatot és érzeményt magába nyelve, tetteinek titkos rugója lön; egy első csirájában óriás fogamzatu terv, melynek kivihetőségét mennél valóbb-szinűvé emelé az ébren és álomban egyaránt ápoltt remény s az előmunkálatok sikere, annál terjen-

göbb gyökerekkel fogódzott az lelkébe: e tényezők összehatása volt az, mi a tözsér homlokán, halántékain, szemci körül az elmélés összevont ránczait maradandókká tette, termetét meggörbíté, arczát elfonyasztá, előre dülledő szemeiben a szünet nélkül számító gondolkozás baljóslatú fényét meghonosítá.

— E faj nem veszhet el: szólalt meg lassu hangon s gyors mozdulattal emelve fejét, melynek a bajuszszal összefolyó vörnyeges szakállá két rétből lengett kaftánszerű velencei selyem köntösére — e faj, mely annyi századon át türt, szenvedett, üldöztetett, irtatott, s nem csak nem fogyott el, nem csak nem csüggedett, de hű maradva az irás minden betűjéhez, a családi élet minden legkisebb szokásához, eredeti véréből fél cseppet sem vesztett, s ha szelleme nem ugyan az, mely egykor Judából osztá parancsait, ezt csak a világ minden részében reá nehezede elnyomásnak tulajdoníthatja: e hű, ez okos, e kitartó faj nem veszhet el, mint Abron patakja elvesz a holt tenger iszapjában. És átok arra, ki elszóratásunkat átoknak mondja! Mi vagyunk-e az első nemzet, melyet az csemények hatalma megtört? azok elmosódtak a századok hul-

lamzatában, mi élünk és élni fogunk, és Jerikó falai egy más világrészben még magasabbra épülendek!

A kiülő kék szemekben ez utolsó szavaknál szokatlan tűz villant meg, mely onnan ismét fokonyként enyészett el, a mint tulajdonosuk vakmerő eszméit tovább füzte.

— Türelem, még pár évig türelem, s a gyümölcs érett leend; e fölött tőrni sem oly nehéz már, mint volt csak pár évtized előtt is. A veszendő ország itthon árulókkal, künn ellenséggel környezi magát; benn pártviszályok dúlnak, künn alkalmas perczre vár nem egy vetélytárs; ezek úgy mint azok lekötelezettjeim, több mint ez, béreseim: ezek örülni fognak, ha a lerovandó tartozáson felül arannyal dugom be szájaikat — — s mi hátráltat ekkor, hogy — — — Mi? a nép! a nép! mely gyűlöli fajunkat, mely nehezebben simúl szokásainkhoz, hitünkhez, mint a nemes osztály; a nép, mely bennünk a nyomor vészhozó daemonát látja és gyűlöli. Jó, ha gyűlöl rettegjen is. A nép! lelketlen tömeg, forgatható gép. Endre alatt rossz keresztyén, mért ne lehetne a jövő nemzedék már — — —

Gondolati menetét, közvetlenül háta megül hangzó lódobogás, egy, vállára kissé sulyosan eső kéz, s e szavak szakíták meg,

— Jó nap Isten, Dávid szomszéd neked is!

A zsidó, sértett büszkeség mord kifejezésével fordult az érkezőhez, s boszút lövellő szempárral mérte végig az őt oly könnyedén szomszédnak szólított, s midőn ebben Dants Simon lovagot ismeré meg, leggyülöltebb ellenét, az egyetlen, ki előtte az országos hirű tőzsér, főadószedő, tisztelt és rettegett úr előtt soha meg nem hajolt; a makacs földbirtokost, ki a tőzsér uradalmának csaknem közepén bírt néhány száz holdjától megválni semmi áron nem akart, s véle hol csak lehetett daczolt és kicsinylőleg bánt: a felküzdő harag szavai már már kitörő félben voltak ajkain, midőn szokott lelki erejével lefojtva a szenvedélyt, jobbnak látta ennek nyilai helyett epés mosolyu gunyorral felelni:

— Köszönöm nemes lovag, szólta kis vártatva, köszönöm kegyességedet, melyel megengedni méltóztatol, hogy az Isten ragyogó napjából az én méltatlan fejemre is jusson egy pár téveteg sugár. Minek tulajdonítsa csekélységem e leereszkedést! Ta-

lán ama kis összeget hoztad meg, melyet nem vetettél meg erszényemből kölcsön elfogadni, midőn az, fiadnak a pogány rabságbóli kiváltására volt okvetlen szükséges?

— Emléked hű, Dávid szomszéd; válaszolá lováról eközben leszállva az ősz Dants Simon; de ha te jól megjegyzéd magadnak szent Jakab napját, melyet Isten kegyelméből épen ma élünk, láthatod, hogy én sem feledtem el. Tévedsz azonban, ha az egész összeget emlited, holott részletes fizetésre alkuvánk oly feltétellel: hogy az utolsó részlet lefizetésekor adandod vissza azon ezer márkáért zálogba bocsátott ősi gyémántjaimat.

— Gyémántjaidat? he he! mily jó kedved van tréfára ily szomorú időkben! nevede a legsikerültebb tettetéssel a tőzsér, — hiszen jobban tudod, mint én, hogy szemem világának soha egy gyémántod fényén sem volt alkalma gyengülni. Talán csak álmodtál e gyémántokról? vagy valóban léteznek otthon, valahol dugaszban? ha igen, csak szedd elő, jó lesz túl adni rajtuk illendő áron, ha különben nem tudnád két ezer márkámat lefizetni.

Az öreg lovag arcját elfutotta a vér, s talán a

feltoluló hőség miatt emelintve fővegén, egészen láthatóvá tevő a tisztos főt, melynek hátrafésült fürtei épen úgy ezüstlöttek, mint a sas-orr alatti vas-tag bajusz és terjengő szakál vadona. Aztán, komoly méltóságú szemeit, melyek fehérében a finom hajsza-erecskéket vérrel futtatá be a kor, a szólóra szögezve, mély rezgésű hangon viszonzá:

— A zálogot eltagadni, tartozásomat kettőzöttnek hazudni, s az egészet alkunk ellen rögtön követelni — ezt mind egyszerre akarod átkozott zsidó?

Bengabált, e néki szokatlan címre, düh fogá el; két rétű szakála úgy reszketett, hogy a kaftán selyem szövetéhez surlódása hallható lön. De ismét mérséklé indulatát s mint olyan, ki ellenfelének tekintetével fél találkozni, oldalt pillantva, dörmögé:

— Tartsd magadnak az átkozást, nekem pedig fizess le a kölcsönt, mely nélkül egyetlen fjad ma is Szíriában sinlenék. Ha jószerivel nem fizetsz, majd tesz róla a nádor, kit minden órán várunk törvénytartani.

— S kinck segedelmével célod ugy-e engem

ily alávaló módon kiturni szemedet szűrő birtokomból, mit már a gyémántok helyett kivántál inkább zálogba, — s hitetlen lábaiddal tapodni a földet, melyben apám és anyám és őseim csontjai nyugosznak? Ez czéled úgy-e? de esküszöm, elébb meghal egyikünk, mint teljesül az.

— Kár esküdnöd jó vitéz, mert bele sűlsz, s ha fizetni nem tudsz, megéred, hogy ama birtokodnak nevezett vakandtúrást az én ekém fogja ez őszszel felszántani. Én azonban előre is engedelmet adok, hogy a nagy becsü csontokat e földből kiásva, akár aranyba foglaltasd.

Simon, bal kezével lova kantárát tartva, a jobbal minden szó helyett széles kardját ragadta meg.

Bengabál Dávid, e mozdulatra faja ösztönszerű megrettenésével hátrált pár lépést.

— Vesztedre használd kardodat vén lovag! kiálta rá, kezét védőleg előre tartva; — tudod vagy tudhatod a királynak törvénynyé vált határozatát, mely szerint a zsidó gyilkosa vagy megvérzője fejjével és jószágvesztéssel bűnhődik!

— Ne reszkess kardom előtt, farizaeus, dörgé megvetőleg Dants; nem fogom azt véreddel mocs-

kolni, reszkess majd akkor, ha a bakó pallosát látod megvillanni. S el se is bizd magad azért, hogy zsebedben van minden fő úr, él még annyi igazság, mennyi az én ügyemnek elég. Vannak tanúim — van egy igaz Isten az égben, kinek haragos villáma szakadjon rád.

S ezzel minden további szó nélkül lovára veté magát.

— Igen, a magas égben uralkodik Izrael istene a nagy Jehova, ki választott népét nem hagyja el! szólt az égfelé emelt szemekkel Dávid, — Magyarországon pedig Dénes nádor! gondolá hozzá, a mint a füzes törpe fái közt mindig sebesebb lépésben tovahaladó lovag után tekintett.

Aztán szolgáljának inte, s ennek segedelmével a nagy meklenburgira ülve, palotájának déli lépcsőzetéhez csendesen ellovagolt.

III.

A lépcsőzetnél gyaloghintó várt reá, s ő ennek utrechti bársonnyal vánkosozott belsejébe vonúlva, egyszerre lépő négy hordár által felviteték.

A fő bejárásnál álló két alabárdos őr mély tisztelet kifejezésével hajlott meg s tárta fel az ajtót az érkező előtt.

— Küldjétek Corzait, azonnal jöjjön; — parancsolá rájuk sem tekintve, s a tág teremnek egy magas hátú mély karszékébe ereszkedék.

Néhány halotti csendü percz telt el így; Bengabál mintha nem is lélekzenék, szobor mozdulatlansággal mereszté szemeit az ajtóra, mely épen azon perczben nyílt meg, midőn a váró, látszólag türelmét vesztve, ingerülten kelt fel székéből.

‡ Magas szikár alak lépett be, kinck barna fényes arcbőre afrikai származásról beszélt.

— Él-e még Salamon az alharminczados? kérde tőle rögtön s minden előzmény nélkül.

— Él; volt az egytagu válasz.

— S még meddig viheti?

— Bizonytalan; cseppjeim használatával még talán három négy hétig eltengetheti lételét.

Rövid szünet következék; — Dávid kézen fogá a mórt, s maga mellé, egy kerevetre voná.

— Corzail! szólt merően szemébe tekintve: te bölcs ember vagy, s át fogod látni, hogy ily nyomorú kórságosnak az élet kín és nem jótétemény. Vond meg tőle cseppjeidet vagy cseréld fel inkább másokkal, mik szenvedéseinek elébb véget vessenek.

A mór kérdőleg függeszté fehér alapjukból kiragyogó szemeit parancsnokára; — ez megérté a néma kérdést.

— Reá nézve három héttel elébb vagy utóbb egészen közönyös: felelé, — reám nézve nagy különbség. Hiszen ismered a köztem és Dants közötti ügyet, megbizottja vagy gyűlöletemnek, terveimnek. Salamon az egyetlen érvényes tanú, s bár kü-

lönben áldozatkész szolgálja ügyünknek, de tartok tőle, hogy a halál küszöbén álló ember nem bírna elég erélylyel, ha vallomását esküvel kellene erősítnie. Pedig a nádort e hét folytán várom.

— Úgy lesz, mint kívánod; szólt értőleg hunyorítva emez. Cseppjeim elfogynak, s velük fogy el Salamomból az élet.

— A második tanú, folytatá, e tárgyat bevégzettnek tekintve az elébbi; a második tanú, ki anynyiban veszélyes lehetne, minthogy pár hó előtt hitünkre tért át: Czenki Jób. Jelenlétében történt a kölcsön s a zálogos gyémántok átadása. Ha kikérdeztetvén, ez utóbbiakról semmit, s csak az első-ről akar tudni és vallani: kináld neki nevemben a Salamon halála által megürülendő alharminczados-ságot. Ha vonakodnék, emlékeztess arra, hogy hatalmamban áll.

— Czenki Jóbról nincs kétségem: morgá Corzail, ő az intést parancsnak, s az ajánlatot két kézzel veendi. S a harmadik tanú?

— Keresztyén; zsidó elleni ügyben tanúsága nem érvényes. S így az ügy rendben, s az otromba kevély nemes végre megtörve leend.

Bengabál szemeiben ismét megvillant ama szokatlan baljóslatú tűz, mely tekintését ilyenkor csaknem kancsallá tevő. — Gondolati azonban hirtelen más irányt vehettek, mert e kárörvendő sátáni kifejezés mintegy varázs által illetve eltűnt vonásairól, s egy az elébbivel egészen ellentétes, aggóató komolyságnak adott helyet. Bozontos szemöldei mély homlokbarázda alatt vonultak össze; s hangja szinte reszketett, midőn percznyi csend után kérdé:

— A legfontosabbat utóljára hagytam, hogy annál bővebben szólhassunk róla. Van-e már határozott véleményed egyetlen leányom, szememfényre, Ráchelem állapotáról?

— Tőle jövök, s eddigi sejtésem meggyőződéssé érett: felelte határozottan a tudós mór orvos.

— Beszélj: mondá az apa, s behúnyt szemhéjjait kezével elfödve, hátradólt helyzetből figyelt a szóló minden hangjára.

— A baj titka, mit két hosszú hó óta kutatva sikertelen kuruzsolnak, min a kerek világ minden füve nem segít, s minck orvossága még is oly egyszerű, oly természetes, az: hogy Ráchel nem gyermek többé. A bimbót, a benn működő nedvek ereje

hajtja fel a töről, de ha az anya-természet már annyira növelé, hogy csak a zöld burok szoritja össze a tágulni vágyó levelek kelyhét, ekkor harmat kell néki és napsugár, különben hasztalan ápolod arany edényben s építész alája oltárt; napfény és harmat nélkül idétlenül satnyuland el, vagy kora féreg evődik belsejébe. E feselni vágyó s nem bíró virág-kehely korában van leányod; e napsugár és harmathiány Ráchel bajának titka, s okozza ama méla epedést, mely a változatlan élet unalmi közt, rajongásának tárgyat keres, vagy — talán talált is.

— Bölcsességed most az egyszer tévuton jár, Corzail barátom, szólt kételkedő mosolylyal Dávid; — kivüled s a szolgálakon kívül, kikről volt gondom hogy egytől egyig csúfak legyenek, leányom férfit sem látott s így fogalma sem lehet arról, miről te imént oly sok szép szóval beszéltél s mit röviden szerelemnek nevez az ifju kor őrzöngése. Csalóddol öreg.

— Mondám-e, hogy azon epedésnek, mely a testet maga után vonva kóranyaggal tölti el, ismert vagy nem ismert tárgya okvetlen élő lény? Nem elég-e egy álomkép, mibe az égő vágy lelket lehel,

mit a képzemény formába önt, kiszinez, életre emel, hogy a megnevezhetlen tünődésnek legyen mit bálványoznia? Vagy példátlan-e az, hogy a nyilást kereső ömlengés másnak hiányában egy csillag, vagy virág, vagy egyéb lelketlen tárgyat válasszon eszményévé, mi aztán az elötörő köny és sohaj közt megszűnjék lenni pusztá játszó szer?

— Leányom alig mult tizenhárom éves: szólt mintegy czáfolatúl s elgondolkodva az apa.

— S számítod-e te nagy és dicső tervedben az éveket s tespedni hagynád-e azt, ha bizonyos évszám letölte előtt megérnék? Nézd meg Ráchelt, e keleti faju növényt, mely hirtelen hajt levelet, bimbót, virágot; évei daczára nem tizennyolcz évű hajadonhoz hasonló-e? Ismétlem, Dávid, leányod nem gyermek többé, a bábuzást megunta, adj neki szélesebb kört, e szükben lélekzete fül el.

— S e szerint, tanácsod — — — ?

— Az, hogy tégy vele kis utat, melynek változatos újságában a lélek szórakozást találанд, — vidd Esztergomba, a király udvarába, vezesd új életbe, új körbe, hol Ben Gábacl leánya leend a központ, s különbséget tudand majd tenni az öt hó-

dolattal körülrepkedők közt; adj tápot a női hiúságnak, élesítsd dicsvágyát, költsd fel büszkeségét, avasd megbizottaddá; meglátod, hogy felgyógyúl, s te Ráchelben nemcsak gyermekednek, hanem nagy czéled egy leghatalmasb eszközének is fogsz örülni.

— Lelkemből szólasz Corzail, viszonzá Bengabál; mindezt számtalanszor én is átgondoltam már: de szétágazó gondolatimból mindig azon eszme riasztott fel, hogy ily tanok mellett s e czélokért leányom boldogsága eshetnék áldozatúl. Pedig, tudod, ez áron nem alkuszom. Ő egyetlen örömem, bálványom, gyönyörűsége szívemnek. Az ő boldogsága az enyém is, — boldogtalanságát látni gyehenna tűz volna nékem. Válassza férjül azt, a kit szive szeret, Bengabál Dávidnak lesz annyi hatalma, hogy vejét ama polczon lássa, melyről a legmagasabbra csak egy szerencsés lépés kell.

— Úgy legyen; mondta reá Corzail, fölkelve helyéről. S most eredj leányodhoz, érintsd neki a tervezett változást, s ha öröme derül általa, ne haszd soká, mert csak a varázs-regék országába tartozik ama csodás erejű balzsam, mely a megher-

vadt virágnak új életet ad. Ügyelj reá, hogy Ráchelnek ily balsamra szüksége ne legyen.

A mór távozék, Bengabál pedig óvatos körületekintés után, mely meggyőzé, hogy egyedül van a teremben, rejtett lapot nyitott fel a szőnyegfalon, s maga után zárva azt, keskeny folyosón át egy ablaktalan négyszögü kamrába lépett, melynek körvonalait középről vékony lánczolon lefüggő lámpa világítá meg.

A meztelen falakat vaskos szekrények környezék, a középben pedig, a gyér világú mécs alatt, nehéz márvány asztal állott, melynek egy üregéből a tőzsér kulcs-csomót, egy pergament tekercset, egy kis kőedényt s rá illő aczéllapot vón elő. A kőedénybe egy üvegcséből némi folyadékot tölte s ezt a mécsből kölcsönzött tűzzel meggyújtván, a kamra egyszerre oly vakító fényű világgal lón elárasztva, hogy a meggyújtó hirtelen elfordulni, s szemeit a fény ellen kezeivel védni volt kénytelen. Pár percz múlva, midőn az összevont szempilláknak a szokatlan ragyogvány kissé tűrhetőbbé vált, a vékony aczéllapot a kőedényre s ennek tartalma fölé illesz-

té, úgy hogy ez a fehér lángnyelvet lezárván, a kamra ismét a lámpa által nyerte csak világát.

A vékony aczéллеmez azonban rövid időn pirosolni kezdett s kevesebb, mint öt percz alatt tökéletesen izzóvá lőn. Az alatta égő folyadék amaz olajoknak volt egyike, miknek vegyrészeit s készitési módját csak a mór tudósok ismerék, kik azt keletről, a gúlák honából hozták magukkal, s kikkel e vegyületek tana sok egyéb csodaszerüvel együtt elveszett. Ez olajok némelyike elolthatlan s oly erős tüzn volt, hogy arany-olvasztáshoz használtaték.

Bengabál nyugodtan bevárva, míg a lemez az izzás tetőfokát elérte, a pergament tekereset bontá fel:

— Itt az alkalom, szólt csendesen önmagához; próbára tenni, nem pusztá meséket tartalmaznak-e ezen hierogliphek, miknek, mint Egyptom legrejtettebb tanai könyvének, birtokához oly roppant árért jutottam. Igen, folytatá kis vártatva, miután a pergamentbe mélyedve, a jeleket kellőleg értelmezé: e pont azt tartja, hogy a valódi gyémánt az izzás bizonyos fokán nyom nélkül enyészik el. Kisértsük meg.

S ezzel a vaspántos szekrények egyikének zárát felnyitva, belsejéből jártas kézzel kis tokot emelt ki, felbontá azt, s tartalmát balkeze markába fordítva, keserü mosolylyal szemlélé. Két rezgő tű, két gyűrű s egy kereszt volt ez, melyeknek arany ágyából legtisztább vizü csiszolt gyémántok villogtak ki. A tőzsér azonban piczi vésüt fogott elő, s gyors ügyességgel, mely elárulá, hogy élete nagyobb részét ékszerekkel bibelődéssel kellett töltenie, szedte ki a köveket az arany foglalatból.

Midőn e műtéttel készen lőn, ismét balmarkába önté a kivájt gyémántokat s rendre és műértőleg szemlélgeté.

— Vesszettek ti csillogó játékszerek, beszélt hozzájuk mintha szavait általuk érthetőknek hinné; semmisüljete meg, ha nem csalás az egyiptomi papok mystériuma; s ne váljatok kövekké, mikben a teendő eskü alkalmával a gyarló öntudat megbotolhatnék.

Mondá s először is a legnagyobb gyémántot a vérvörösen izzó lemezre bocsátá, mely onnan ugyanazon pillanatban eltűnt, legkisebb füstöt vagy jelt vagy hamvat sem hagyva maga után. A siker általi

meglepetés első percze után, hasonlóan tőn a másodikkal, harmadikkal s a többivel is, még mindig ama keserü kifejezéssel a műtét közben kigyúló aszott vonásain.

— Ha ha! nevette föl, midőn a nemes kövek az utolsóig a légben oszlottak fel, — van-e, ki az értéket ily könnyü ily megvető lélekkel semmisítse meg? s a világ mégis fukarnak tart és zsarolónak; s a világ mégis azt fogja hihetni, hogy e gyémántok megtartásának vágya birt az eskürc, mit hamisnak lenni gondoland! Ha ha! a világ buta és rövidlátó!

IV.

Bengabál Dávid, . Európának a tizenharmadik században leggazdagabb tőzsére, az aranyban a hatalom eszközét, leányát azonban, mint végezt bálványozá. Ha véletlen sorscsapás egy percz alatt minden kincsétől az utolsó fillérig fosztotta volna meg, romjain ama reménynek, mely nem volt sem több sem kevesebb, mint egy új zsidóországnak általa leendő alkotása, az életvágyat képes leendett benne fentartani egy pillantás imádott Ráchelére: őt vesztve, a fényes eszme elhomályosúlni, erélye megtörni, s az örömtelen élet elviselhetlenné fogott volna válni.

Nem ritka az eset, hogy emberek, kiknek aczél érzéktelenségéről egy egész világ jajkiáltása nyom nélkül simulna le, kiknek szemeikben könny, ajkai-

kon mosoly soha meg nem jelen, kiket az élet szeretni nem, csak gyűlölni tanított, hogy ily emberek gyakran egy eb, egy ló, vagy lelketlen tárgy birtokán gyermeteg fanatismussal függenek; Dávid legalább jobb volt ezeknél, mert, habár a szivtelenségtől kezdve a világ minden büne fejére volt is róható, maradt egy érzelem, mi sivár lelkületét megközelíthetővé tette: az apai, még pedig a leg-túlzottabb vak szeretet.

Szerette egyetlen gyermekét, mint a hyéna is szereti sívó fajzatát. Anyját e leánynak nem szereltem, de amaz őt eszközül használó számítás tette nejevé, hogy gyermeket adjon neki, kiben céljai vagy talán már ezek sikere, tovább éljenek. E nő Ráchelnek ada lételt, s — meghalt, A sírba férjének egyetlen sohajtása sem kísérte, sőt inkább elfojtott boszú, mért nem szült fiat. A kis lányt első évein át alig látta nehányszor, haragudott az ártatlanra, s alig merték őt szemei elé hozni. De midőn egy izben külföldi hosszú útból térve meg, a négy éves gyönyörű kis lányka apja elé szaladt, lábaiba, aztán nyakába csimpeszkedett, arczait összecsókolta, s oly kedves gyermeki kaczársággal tudott neki

ezer dolgról csevegni : a tőzsér hideg szívében a vérség rokonszenvi érzete fölmelegedett , sejteni kezdé , hogy ez érdektelen s nem szinlett hajlamnál becsesebbet nem bírhat , s viszonzása hirtelen sarjadású és mérhetlen fokozatban növekedék.

A kaukázi faj eredeti jellege Ráchel arczain napról napra szebbülő vonásokban virúlt , s talán ez is egy okkal több volt még inkább megnyerni neki az apa beczéző szeretetét. Tapasztalt dolog , hogy a szülők több gyermekük között igen gyakran a szebbiket szeretik leginkább : hát még hol e gyermek egyetlen , s oly csodásan bájos volt , mint Ráchel ?

Dávid , ha szemeit néha hosszú perczekig leányán felejté , a jövőben el kinézó álmaiban királynőt láta benne. Miért ne lehetne azzá , gondolá , oly dús hozományyal és szépséggel minőt Európa egy nemesnője sem mutathat fel ! — Később azonban , midőn részint Izrael fajának hatalma és befolyása Magyarországon , részint már is roppant vagyona aránytalanul emelkedék , első eszméjét még merészebb váltá fel. Mert , bár akkoriban nem csak az adózók , de a nemesség részéről is a zsidó hitrei áttérések igen gyakoriak valának , az még is leg-

alább valószínűtlennek látszék, hogy leánya birhatásáért uralkodó herczeg szegődjék a Talmudhoz; pedig vakmerő céljainak kiváló központja az volt, hogy Ráchel leendő férje Júda elvesztett s újra kivívandó koronáját viselje fején.

S most, midőn annyi év küzdelmét, munkálátát, terveit célhoz közeledni s leányát is ama korba lépni látta, melyhez édesen táplált reményeinek valósulása nincs messze már: most e leányt életkedvhagyottan s megmagyarázhatlan kórban sinleni tudva, az apa lelkét komor bú és aggodalommal tölté el.

Corzail, sarja ama régi héber családok egyikének, melyek még a moriszkók előtt telepedtek meg déli Spanyolország tartományaiban, s később a segédül behivottafrikaimór mozlemekkel összeelegyedve, velök egy fajt képezének, — tudós orvos s Bengabál titkára, barátja, jobb keze, Ráchel baját eleinte ama kora érettség mulékony következésének tulajdonítá, melyel a tizenharmadik évét meghaladott leány, a gyermekkorból hirtelen fejlődéssel bontakozott hajadonná. Az életnedvek e gyors mű-

ködöse délkeleten természet rendje, s Ráchel a délkeleti égalj forró vérének volt csemetéje.

Hetek, hónapok múltán azonban a bölcs Corzail a kór titkos okát a kedélyben fürkésző, s meggyőződven sejtelve alaposságáról, azt a gondos apával közölni sietett.

Kövessük ezt, midőn a gyémántok megsemmítésének műtéte után kincses kamráját oda hagyva, legfőbb kincsét meggyelkeresni; s meglepni vagy talán meglesni kívánva őt, halkán nyitja be leánya lakosztályának ajtaját.

Templomszerű magas csarnokba vitt ez, mely a keletre nyíló kerek ablaksoron kívül a bolt-ív üveg kupozatából nyerte bő világát. E kupozat különbséle színü üveg lemezekből volt akként összeállítva, hogy a délpontra hágó nap ezeken át az egész termet a legváltozatosb szín pompával árasztá el, festett sugarai az alanti kristálymedence négy irányban felszökellő víz-oszlopaiban törve meg, mik ragyogó szivárványként, halk morajjal hullottak vissza a lenn cikázó s fel-felbukó arany halakra. A medenczét lágy zöld moha, szín pompás tengeri kagylók s alabástrom edényekből felvirágzó

áloék és cactuszok környezék ; a tágas terem többi részeiben egész sorok és csoportozatok valának rendezve narancs- és citromfákból, oleander, jázmin és egyéb keleti tenyésztű növényzetből, melyek alkalomszerűleg hozatva és váltatva fel ujjakkal, ágai-
kon zamatos gyümölcsessel vagy mosolygó virá-
nyal kínálkoztak, lombjaik közt pedig csevegő piczi
madárcák találtak új hazát. Egy szöglet friss pázsi-
tán szelíd őzike tanyázott, s meghitt viszonyban élt
egy jó természetű majommal, békén türve el, ha
ez hátára kuporodva, vele mint paripájával méltat-
lankodék.

A terem bútorzata, a márvány padlóra terített
persa szőnyegek, és virágos szövötű kereveteken
kívül, egy aranyzott fájú hárfa s két asztalból ál-
lott, melyeknek mozaik rakatú lapjain ezer apró-
ság, hölgyi ék- és játékszer volt oly szeszélyes gond-
talansággal elszórva, mintha virágról hullottak vol-
na le köröskörül a levelek ; nyilvános jeléül annak,
hogy az, kit mulattatniok kellene, megunta s unal-
mában hanyagolta el.

A tizenkét fehér márvány oszlop körül, melyre
az aranyzott arabeszkű boltozat nehezédék, kettő-

ról veres selyem zsineg függött le, nyugágyat tartva közepén, melyet a légben csekély mozdítás ringathata, s ilyenkor lágy szellőt vert szárnyaival az élőhez hasonló két hattyú, mely a hintát két oldalról tartani s röptében vinni látszék.

E ringó nyug-ágy párduczbőr területén feküdt Bengabál leánya; lehúnyt szempillái sötét félkörben simúltak halvány fehér arczára, melyre néha néha éjfekete fürteinek egyikét tette le s kapta fel ismét a játszi szellet. Az odaengedett fekvő helyzet mozdulatlansága halottinak látszhatnék, ha a gyöngén pihegő kebel koronkint magasabban nem emelkednék, így azonban azt gyanítatja, hogy a szökő kút egyhangú locsogása, a colibrik csevegése s a lágy ringás szendecrel lepte meg a gyermeket lyánkát.

Ezt hívé az öreg nő, Ráchel dajkája is, ki egy közeli kerevetről hintázta eddig a szunnyadót s most lábújhegyen akart tova lopózni.

— Márta! hangzék a hintáról; hova mégy, mért hagysz egyedül?

— Maradok édes üdvem, maradok, felelt a dajka, gondolám kissé nyugodni fogsz.

— Hiszen aludtam és álmodtam is, vagy talán ébren valék, magam sem tudom; s oly szépeket álmodám, te Márta, oly szépeket!

— Beszéld el kis zengő madaram, kiről miről?

— Ah ha tudnád! de te öreg vagy s nem is tudod, mily jókat lehet álmodni. Hát úgy volt mint-ha magam pihentem volna ott az erdőben, hol mi-nap — — —

— Csitt! szakítá őt félbe a duenna, erről beszélni, emlékezni sőt álmodni sem szabad!

— Ah te oly unalmas vagy; nem hogy magad beszélnél, sőt engem sem hagysz szólani arról, miről legjobban szeretek. Most haragszom. Állítsd meg a hintát; kiszállok.

Márta úgy tőn, mint a kis szeszélyes parancsolá, s ez lelépve a függő nyugágyról, egy aczél-tükörből nézte saját karcsu alakját s viasz sápadt arczát, melynek finom vonalú szemöldjei alól két fekete gránát ragyogású szem villant meg a hosszú pillák selyme között.

— Jer Márta, folytatá, mond el a mesét a tündérherczegről, ki úgy szerette egy szegény ember leányát, de a végét változtasd meg, nem akarom,

hogy a tündérherceget elátkozzák s a lány meghaljon bánatában.

A dajka mesélni kezdett, Ráchel eleinte hallgatá, de figyelmét nem sokára egy pár elválaszthatlan madárka foglalta le, mely egy áloe bokor vastag csipkés levelén enyelgett.

Az ábrándos lyánka nem hallá a tündérregét, csak a két kisdéd papagályon függött borongó tekintete, gondolati messze tévedeztek, aztán sírva fakadt, s maga sem tudta miért?

Bengabál, ki e jelenetet eddig sűrű bokrozat megül észrevétlenül nézto, előlépett, s távozást intve a dajkának, síró gyermekét ölébe vonta s lecsókolá az arczain lefutó gyöngyöket.

V.

— Jer, bús lelkem láljoma, egyetlen gyermekem, kezdé az apa oly remegésig gyöngéd hangon, minővel ifju szerelmes teheti imádottjának az első félénk vallomást; jer, szívem üdvössége te, mondd el, mit Márta meghallgatni nem akart, álmodat, szerető édes apádnak!

Ráchel e biztatva kérő szavakra, okos nagy szemeit, melyekben még a bennmaradt könnyek tiszta cseppjei csillogtak, kétkedve emelte apjára.

— Nem mondhatom, nem mondhatom! ismétlé kis szünet után e pár szót, miközben gömbölyű karjával az öreg nyakát átkulcsolva, arcát ennek keblére rejté.

— S ki tiltja, hogy ne mondd? dajkád talán?

— Igen, ő mondá, hogy ha szólanék, mind-

ketten haragudnátok reám; s ki szeretné aztán a szegény Ráchelt?

— Ráchel, atyád szeretete olyan, mint a nap, mindig ég és még sem lángol el, s nem jöhet oly felhő, mely sugarait tőled eltakarja. Kié volna bizalmad, ha övé nem. Beszélj tartózkodás nélkül, lásd, én reád nem haraghatom. Álmodban tehát azon erdőben valál, hol minap — —

A leányka felrezzent apja melléről, s kezét görcsösen szorítva, lázas reszketésgel kérdé:

— S te tudod — mint tudod, hogy ott valék?

Dávid már is félig sikerültnek látva a cselet, melyel a bokrozat megül véletlen hallott szavakat felhasználni akarta, tovább folytatá:

— Nem mondám-e, hogy nap vagyok irányodban, s nem tudhat-e a nap fenn a magasban mindent, mi a földön történik? De tőled, ajkaidról akarnám azt hallani, mert szavad s bizalmad nekem édes, mint méhnek a virág illata. Folytasd, gyönyörüsége lelkenek.

— S megbocsátasz, hogy tudtod nélkül, parancsod ellenére merészkedtünk ki oly messzire? Ó bocsáss meg nekem, én vagyok a bűnös, Márta nem

oka semminek, ő kénytelen volt kínzó kéréseimnek engedni — —

A kissé felbátorodott Ráchel itt ismét hirtelen elhallgatott, mert atyjára pillantva ennek homlokán a redőket összébb vonulni látta. Dávid észrevette az akaratlanul előidézett hatást s az árnyat elsimítva vonásairól, ezekre lehető nyájas kifejezést igyekvék ölteni. Azután szorosabban magához vonva leányát, úgy hogy ennek holló fürtei szakálla ősz szálaival folytak össze, szeliden mondá:

— Beszélj nyíltan és bátran kedves csillagom; nem mondatsz újat atyádnak. Mikor voltatok hát künn az erdőben?

— Ó annak már több hete vagy tán hónapja is, tavasz elején; kezdé eleinte még mindig félénken, aztán fokozatosan lelkesedve, — te jó atyám hosszabb ideig nem valál hon, s több unalmas esős nap után az ég oly tiszta, a levegő oly enyhe, fű és fa oly zöld, a vidék oly mosolygó lőn, hogy én irigyelve a fecskét s a méhet, mely szabadon tova repülhet, az örökös domb kerten túli messzebb sétára kívánkozám. Márta két napon át ellenzé vágyamat, a harmadikon addig kinoztam, míg titok igé-

rete alatt tervembe egyezett. Előhozattam a gyaloghintót, s kiindulánk, mint vivőink mondák, Czenk felé. Mennél tovább értünk, annál tovább óhajtottam jutni. Minden oly szép, oly meglepő volt! Így haladtunk Márta számtalan félelme és ellenzése dacára, talán egy óráig is, amaz erdőn át, melynek sötét szegélyét oly sokszor néztem már azelőtt ablakomból. Örültem, hogy ily messze vagyok, s kiszállva a gyaloghintóból, erdei virágokat, vadrózsát téptem, s tarka pillangót kergettem, az öreg Márta léhlfgoyottan tipegett nyomomban. Egyszerre zajt hallánk, parasztok jöttek egy ösvényen, dalolva, kurjongatva. Mi ijedten ültünk be, s gyorsan visszaindulánk. De a parasztok elértek, körülfogtak, s csúnya szitkok közt nevedet emlegeték.....

— Aztán — aztán? sürgeté Bengabál oly feszültséggel, melyből leánya kitalálhatta volna, hogy vallomása neki a legérdekeseb újság. De ennek gondolati már messzebb a kedves tárgyon függtek, melyről azonnal beszélendő volt.

— Ó édes jó atyám, azok rossz emberek lehetnek, folytatá; téged s engem csúf czimekkel illetének, egyik a másikat biztatta, dühök egyre nőtt, s

már épen megrémült hordárainkat akarták fákhöz kötni, midőn a harasztos uton egy lovag csörtetett elő, kinek csengő büszke parancsszavára egyszerre minden fölemelt kar leesett. minden harag elnémult.

— Tovább, tovább! mit szólt a lovag? kérdé a váratlan fordulat által nem kevésbé érdekelt s hirtelen sejtteni kezdő apa.

— A parasztcsoportot rendre igazítva dolgára küldé, aztán kilétünket kérdé, besegíte a gyaloghintóba, honnan egy lázongó kiszállni kényszerített; biztosság kedvéért felajánlá kíséretét, egész Fertővár széléig mellettünk lovagolt, ott rövid bucsút vón, s mindezt oly nyugalommal, oly deli fenséggel, mintha emberi alakban ő maga lenne a Jehova!

Dávid iménti sejtelmét meggyőződéssé érlelheté a hang, a modor, a lelkesedés legmagasb foka, melyel a lányka kalandját s kivált ez utóbbi szavakat mondá. Fehér arczbőre kipirúlt, s a gránát szemekben villanyszerű tűz ragyogott.

— S milyen volt külseje, kérdé percznyi csend után a tőzsér; avagy nem mondta-e meg nevét e

keresztyén , hogy Bengabál Dávid tudhassa , kinek leróni tartozását ?

— Nevét nem említé , s mi is oly hálátlanok valánk azt meg nem kérdeni : mondá Ráchel szomorún. De azóta is mindig, mindig, mintha előttem állana , látom. Sisakja gombján magas sastoll lenggett , arcz-színe barna , talán mint Corzailé, csak hogy ezé ragyás , redős és sárgás , a lovagé pedig sima, piros, és selyem szakál- s bajuszszal ékes ; szemei sötétkékek és kevélyek ; s midőn ajkai beszédre nyiltak, igaz gyöngyeimet véltem előragyogni alóluk. Kékes aczélhálózat fedte sugár termetét, s a legdélczegebb paripán ült, mit éltemben láttam.

Bengabál eleget vagy legalább annyit tudott , hogy a mór orvosnak Ráchel baja titkos okáról elvont véleménye igen is való; s örülve, részint hogy a zsidó-gyűlölő parasztok általi megtámadás ily szerencsésen végződött, részint hogy lányának baja nem komolyabb , s csak a kedélytől származik, mit könnyen , szórakozás által is vélt orvosolhatni : enyelgő mosolylyal szólt :

— S találkoztál-e már azóta ismeretlen lovaggal ?

— Nem, felelt sohajtva az epedő lányka, s elboruló szemeibe ismét köny tolódtott, — hiszen tudod atyám, a kerten tul mennem nem szabad, s ő talán soha sem jó ide. De álmaimnak gyakran megjelen: sőt azt hiszem, el sem kell aludnom, csak szemeimet húnyom le s látom őt.

— Hihetőleg az iménti álom is, miről Márta hallani sem akart — — —

— Őt mutatta; vevé át a szót az őszinte gyermek, ki midőn már szíve titkáról lehullt a zár, azt oly örömet, oly leplezetlen tárta fel atyjának. — Az erdőben, épen ama helyen, hol megmentésünkre jött, pihenék, ő mellém ült a kövér fűbe, kezébe vette kezem, s oly szelíd-nyájasan, mintha már régi ismerők volnánk, beszélt velem, mit? már nem emlékezem, csak azt tudom, hogy oly jól esett hallgatnom őt. A szín egyszerre változott, s mindketten magas várban valánk, de ez nem volt Fertővár, hanem az ő sajátja, mondá, hogy ezentúl itt maradunk — —

— S te nemde nem sírtál, hogy atyádtól el lész választva, ki alkalmasint eszedbe sem jutott? szakítá meg a csevegő álmokképét, félig évnődve,

félig az apai féltékenység szemrehányásával, Bengabál.

— Óh atyám! tőled megválni soha, de — s itt indulatos zokogásba törve ki, az öregre borult — nélküle élni sem akarok.

— Az ügy több szeszélynél s komolyabb mint gondolám; morgá önmagának a zaidó; ezen rögtön kell segíteni, hogy mérgessé ne fajuljon. Csendesülj gyermeken, szólj hozzá kis vártatva; ígérem, hogy rövid időn nem csak látni, de ismerni fogod őt, s ha valóban oly nemes hős lovag, ki szerelmedre érdemes, magam leszek leghőbb óhajtója hogy véle éld át az életet.

— Mikor, hol fogom viszonzlátni őt? kérdé, az első eszmét mohón ragadva meg az ennél többre alig vágyó ábrándos szerelem; ki e lovag? messze lakik-e? ide jő-e majd? óh mondd meg, hiszen te mindent tudsz és tehetsz édes jó atyám!

— Ó eddig ismeretlen nekem is, felelt azapa; de kilétét minden áron megtudnom kettős érdeken áll, mert Bengabál Dávid, lánya megmentőjének nem akar adósa maradni. E czélból rövid időn egy új jószágba leendő iktatásom ünnepélyére a vi-

dék minden lovagját összehivandom, s ha hősöd nem valami kóbor lovag vagy szerencse-vitéz, szinte jelen leend. De rá ismeresz-e majd? tevé hozzá mosolyogva.

— Ha rá ismerek-e? kiálta fel a rögtöni vidulás verőfényével homlokán Ráchel, — ezred év múlva, milliók közül, jobban mint önmagamra! — S ha még is nem lenne köztük? kérdé halkabban, a minden esetre gondoló vágy remegő kételyével.

— Akkor azonnal Fehérvárra vagy Esztergomba utazunk; a királyi udvarba, hol az országgyűlés vagy tornák vagy táborba szállás alkalmával az ország minden lovagja összegyűlni szokott, s hol bizonyval megvédő hősöd sem fog hiányzani.

— Ah mi szép, mi dicső leend ez! S a királyi udvar, mit én meglátni már oly rég vágyakozom! ujongott örömcében e félig gyermek, félig serdült hajdon, s mint egy burkából kipattanó rózsabimbó fehér levelein az illat, boldogság áradott el minden vonásán, aztán hárfájához repült s szeszélyes hangesésben futott végig néhányszor rajta kis újjaival; majd ismét kedvenc papagályát szoritá kebléhez úgy, hogy a madár felvisített fájdalmában; s újra

atyja ölébe ülve, ennek arczait simogató bársony kezeivel.

— S ezentúl nemcsak álmaidról, de ama erdei megtámadtatásról is beszélhetek majd Mártával; csevegett a lányka vidoran, mint egy bércki patak; s te úgy-e atyám nem fogsz haragudni sem reá, sem a hordárokra, kik mindnyájan csak nekem engedelmeskedtek? Igérd meg ezt nekem.

Bengabál, ki bálványozott gyermekét még soha ily vig kedélyűnek, ily ragyogó szépnek nem látta, a hirtelen javuláson örvendő, e perczen talán mindent megígért volna, s csupán arra inté őt, hogy jövőben ily kalandra ne merészkedjék többé, nem mindig akadván a bőszülteken ellen védelmező lovag.

E naptól kezdve azonban, az előbbiektől egészen különböző hordárok teljesíték kötelességüket, mit, ezer bájos képtől rajzó érzelem világában észrevenni Ráchelnek ideje nem maradt.

VI.

Három hóval a történetek előtt Székesfehérvár fényes és zajos ünnepélyeknek volt színhelye.

Az országgyűlés, mely az 1222-dik évi törvények végre nem hajtása miatt emelt panaszok következtében tartatott, s melyen az arany bulla némi toldalékok hozzáadásával megerősítetett, ősi szokás szerint lakomákkal, tornákkal, s egyéb hölgyeket és férfiakat közösen érdeklő mulatásokkal fejeztetett be, miket a férfias Jolánta királyné különösen kedvelt.

E fölött ily víg napok ülésére nem hiányzott se cím, sem alkalom: az ország színe, nemessége, ifjai, hölgyei a városban lévén gyülekezve, alkalmasb időt ily lovagjátékokra választani nem lehetett: címet pedig fényleni és mulatni mindig, már

századok előtt is talált a magyar, s ez időben kellett-e szebb, mint az öröm a királyi tekintély helyreállása s az ország állapotának javulása fölött?

Az első napra nyil-lövészet, a másodikra harczjáték kard- sisak- és pánczéllal, a harmadikra erőverseny öl-birkozás által, a negyedikre gerely- és kópja-torna, s a nyertesnek mindenütt jutalom volt kifizve, mit ez, a nap hőse gyanánt, a királyné vagy ennek fő udvari hölgye Dénes nádor leánya kezeiből lesz átveendő.

A körülfekvő s távolibb vidékről is tömérdek nép gyült össze megbámulni a történendőket, s már kora hajnalban körülözönlé a sorompókat, melyekkel a várostól nyugatnak alig ezer lépésnyire eső nyílt völgyület fővénynyel meghordott sík tere volt bekerítve.

Emeltebb helyen két sátor gúlaszerű ernyőzete feszítették erős tölgy-rudakra; az egyik tábori egyszerűséggel a harczbírák számára; a másik, melynek kúpján, négy folyam és hármás bérc fölött, veres fehér zöld zászlót lebegtete a reggeli szél, a kiállításra fordított gond s a kornak megfelelő dísz és pompa által tanúsítá, hogy királyi vendégeket vár belse-

jébe. E sátort Endre a byzanti császártól kapta ajándékba, Béla fijának a császár leánya Máriávali öszszekelése ünnepére, s nem számítva a dús aranyrojtozatot, melyel az több rétből szegélyezve volt, roppant értékűnek mondaték kelméje s az erre mesterségesen kivarrott munkáért is, minőt akkoriban csupán keleten tudtak készíteni.

Oldalvást hosszú állvány nyúlt el nézők s leginkább hölgyeknek készítve, kik azt legdiszesebb ruhájukban foglalák el, élénken beszélgetve az állvány alá gyűlt lovagokkal, mind azon perzig, midőn a hirnöki tárogató megharsanása a királyi család érkeztét jelenté.

A lovagok ekkor leszállva méneikről, ezeket szolgálóknak adák vezetékre, s tegzet és nyilcsomót vevén át tőlük, egyenkint, a mint néven szólítottak, léptek a harczbírák sátra elé s innen a sorompókkal elkerített térre, melynek tulsó végén három póznára ugyanannyi cél-lap volt alkalmazva, a kétszáz lépésnyi távolságból egy egy tenyéryninél alig nagyobbnak látszó. A reggeli nap azonban épen reájok vetvén sugarait, éles szemmel kivehetőkké tett a hármass kör közepén feketéllő pontot.

A sorompó hátrészén s baloldalán hullámozó néptömeg, a tárogató ismételt riadásából értve, hogy a híresztelt czéllövészlet kezdetét veendi, közelebb tódult, s ama határozatlan zszibongás, mely minden nagyobb gyülekezethnél kérdés- felelet- s észrevételekből egy hangzavarrá olvad, kissé elnéma.

Több vessző reptült ki már ivéből s nem egy, sikeresen a czéllapba furódva, midőn a tömegben, mely eddig a várakozás feszültségében állott, újra mozgalom s a nyugtalanság moraja keletkezik. Eleinte a hátrább levők kezdtek visszatekinteni, aztán az elébb állók; ki azonban visszatekinte, ösztönszerűleg vonúlt félre, helyet engedve egy sugár alaknak, ki lovagi jelmezben, lebocsátott sisakkal, nyilcsomóval oldalán s bal vállán tegezzel, sebesen s akadály nélkül haladott előre az ekként megnyílt sorban. Nyomában egy ó fegyverzetű szolga csörtetett.

Azok, kik mellett a lovag elment, hosszan bámulák meg ismeretlen alakját. Ilyen finom s még is erős fonadékú aczélinget, ily csúcsba menő sisakot, ily merészen hajlott görbe kardot itt senki sem vi-

selt; de a közfigyelmet különösen a tegez fekete abroncsa, mely keskeny arany lemezekkel kirakva, hosszúkás formája által is kivált az itt szokásos félkörüektől, s a veres szíjjazat foglalta le, mely bokától térdig sűrűn hálózta be a lovag lábait.

Mindenki tudakolá szomszédjától a lovag kilétét, s felelni senki sem tudott; csak az utána siető szolga arcza tetszék némelyek előtt ismerősnek, s már valaha látottnak.

— Tovább, tovább urfi! szólt ez, midőn a sorompóhoz érve láthatá, hogy a királyi sátoztól már csak kis tér választja el, — ez itt a köznép helye, a tied pedig a lovagok sorában, s ott is a legelső közt van.

— Maradjunk inkább, felelt amaz, s némi idegen hangzástól nem egészen ment kiejtése még inkább magára voná a közelállók figyelmét; maradjunk itt szolgám, a mai napra már úgy is későn érkezénk, s innen egy pillantással az egész tért átnézhetjük — — — ah ez dicső lövés volt, a vessző a célpont kellő közepébe furódott; ki azon ifju ott, ki oly büszkén tekint most a sátrakba s a hölgyekre fel?

— Sokkal ifjabb, hogy sem ismerhetném; felelt vállvonítva az öreg szolgál; kilencz év előtt, midőn az udvart ide hagytuk, még gyermek lehetett.

— Az a nádor fia, a bihari főispán; magyarázá önkénytelen egy a sorompóra kitémaszkodó fehérvári polgár; ő legjobban tud bánni a tegezzel, valamint a nyeregben is legjobban ül; egyébiránt én készítem neki a nyergeket, épen a mult héten végeztem be egyet számára, melynek ritkítom párját; — tevé hozzá némi önérzettel.

— Miklós! kiálta fel meglepetve s még a nyereggyártó beszéde közben a lovag; soha nem ismerem volna reá; tizennégy év előtt, mióta nem láttam, még mint kilencz éves gyermekek játsztunk együtt.

— Dejszen, folytatá reá sem ügyelve a bőbeszédű polgár, fogadom, nem is veti őt ki holnap abból a nyeregből egy sem, s övé lesz mind a juttalomkard a holnapai tornán, mind az ezüst nyilvessző ma. Csak az a kár, hogy a kitől ezeket átveendi, épen saját húga.

— Melyik az? melyik Olinda? kérdé mohón az ismeretlen.

— Ama két hölgy közül, ki ott a királyi sátorban ül, a szebb és ifjabb. A másik, azzal a kis korona formával a fején, Jolánta királyné, ha egyébről nem, sólymáról is meg lehetne őt ismerni, mely éjjel, nappal, mindenütt vele van.

— Gyönyörű teremtés! szólt lassan s inkább magához a lovag; — kár hogy az idők megváltoztak. A szép szűz azonban igen szomorúnak látszik; úgy ül ottan, mintha a párta nem is élő lény, hanem egy szobor fejét körítné.

— Úgy illik annak, kinek két jegyese is volna, s egyiknek sem lehet nejévé; — jegyzé meg a polgár.

— Két jegyes? s ki az utóbbi? — tudakolá a lovag.

— Sámuel, volt kincstárnok, — a magyarok istene verje meg! — morgá az átkot fogai közt a nyereggyártó. Beszéli, hogy apja kényszeríti e kancsal szörnyeteg nejévé lenni. Szerencséjére a menyegző napja jó időre el van halasztva, miután a vőlegény, a reá bizonyított eretnekség s egyéb bűnök miatt az országgyűlés által hivatalából letétetvén, arra ítéltetett, hogy bűnbocsánatért a szent-

földre zarándokoljon. Képzelem, mint örül ennek a menyasszony, ki borzad tőle, s ki hihetőleg örömebb adná pártáját első gyermekkori jegyesének.

— Valóban? s mi gátolja ezt? kérdé tompán s a szőlőtől elfordulva emez.

— Ha egyéb nem, már csak az is, hogy voltaképen azt sem tudni, él-e hal-e ezen első jegyes; aztan meg ha élne s itt volna is, Dénes inkább hat lábnyira a föld alattszeretné tudni őt, mint leánya oldalán.

— Ugy-e? s mi okozza a jó úr e szörnyű haragját? hangzék kissé gúnyosan a sisak alól.

— Hja hallja kegyelmed, nagy sor volt az, s mert úgy látszik, nem tudja a történeteket, majd elmondom én. Hát még akkoriban, mikor a király a pogányok ellen a szent földre ment, Dénes pohárnokmester volt s testi lelki barátja a tárnok Simon bánnak. Barátságuk annyira ment, hogy ezt vérrokonság által is megerősíteni akarván, gyermekeiket egymásnak eljegyzék. Dénes lánya Olinda mindössze három esztendős kis bábu volt akkor, Simon fia pedig Lőrincz hat évvel idősebb tűzről pattant, merész virgoncz fiú. Úgy ülte a lovat, mintha há-

táborból nőtt volna ki, s apja nehéz pajzsát könnyen fel tudta emelni. A királynak legkedvencebb apródja lévén, erőnek erejével magával vitte őt Palaestinába, honnan vissza sem tért többé. Épen Tábor hegye ostroma alatt, az arabok hadi csellel a megszállók sátrai közé rontottak, s ott nagy pusztítást okozván, temérdek zsákmánnyal és foglyokkal rohantak vissza erősségeikbe. E foglyúl esettek közt volt Simon fja Lőrincz is. Mikor aztán Endre a szentföldről visszatért s a gondjára bízott egyetlen fiút nem hozta vissza, Simon bán lelkében szomorú gyász s talán titkos boszú is fészkelte meg magát a király ellen. E boszú nem sokára ki is tört, azon alkalommal midőn az ifjabb király Béla és atyja Endre közt, a törvénytelenül adományozott várjavak visszavétele kérdésében, viszály és belháború keletkezett. A hatalmas Simon Béla részére állt Endre ellen; Dénes, ki temérdek ilyen várjóságot bírt, természetesen a király hive maradt; s így az egykori két jó barátból legdühösebb ellenség lőn, annyival inkább, mert időközben a nádor az izmaeliták pártolása s más egyebek által messze letért az igazság útjáról, Simon pedig egyenes igazságsze-

rető embernek maradt. A háborús világ épen ama vidéken állt, hol Simon bán jószágai feküdtek, miket aztán az ellenséges had föléggett, elpusztított, jobbágysait leölte, marháit elhajtotta, s mikor végre apa és fiú kibékültek, a viszályt Simon keserülte meg, mert Dénes bujtogató tanácsaira hivatalától, s minden ingó bingó jószágától megfosztatott, kivéve néhány száz holdat az összedúlt birtokok egyikéből, hova kegyvesztett fejét lehajthassa. Oda vonult, s ha meg nem halt tán most is ott teng a szerencsétlen öreg, — fiáról pedig nem tudni él-e hal-e? de ha élne s itt volna is, tudom a nádor aligha akarna tudni arról, hogy egykor leányát jegyezte el néki.

A lovagot, úgy látszék, nem igen érdekelte e hosszas elbeszélés, mert tekintetét felváltva a versenyzőken s a sátrakon jártatván, a nyereggyártóra alig hallgatott, sőt időközben rövid észrevételeket is tón egy vagy más nyillövés felett, s meg nem állhatá, hogy legalább egy mozdulattal tetszést, vagy ellenkezőt ne nyilvánítson.

— Beh megváltozott a régi jó világ! morgá, szürke fejét elégedetlenül rázva az öreg szolga, ki-

nek uráhozi meghitt modora a régi cselédet árulá el; beh más nap süt most az égen, mint Béla és Imre király idejében! Vén szemem könnyel telik el, ha körülnéz s egyet sem láthat atyád barátai közül, a helyen pedig, mely Isten és emberek előtt jó nagy uramat illetné meg, halálos ellenét a gonosz Dénest kenytelen szemlélni!

— Sejtésem s némi homályos emlék mondja, szólt egyenesen a szolgálóhoz intézett halk hangon a lovag; hogy ama szálas izmos termetű ember ott a harczbírák sátrában, Endre király jobbján, kinek kos orra fölött oly közel egymáshoz állnak vad szemei, szakálla bajsza pedig ószbe csavarodott — hogy az a nádor?

— Az. Alig három évvel ifjabb atyádnál, jó nagy uramnál, s mennyivel ifjabbnak látszik! Hja! a búgond legjobb ránczcsináló és fehéritő. Ó hirtelen s akkor ószült meg, mikor téged örökre elveszetteknek hittünk. Mióta megjöttél ismét fiatalodni kezd.

— S kik ott a többiek? csak a királyt ismerem közöttük, ő keveset változott a szentföldi hadjárat óta.

— Balra, ha nem csalódom, Miklós tárnok ül, mellette Mihály bán szabolcsi, s Tamás tolnai főispánok; a nádor mellett amaz alacsony termetű úr a veszprémi érsek; a király mögött ülő kövér gyapjuzsák pedig, kin oly ormótlánul áll az aranyos magyar ruha, Volvelin asztalnok; egy év előtt még zsidó volt az ilyen —

— S nagybátyám? nincs jelen vagy csak én nem ismerek rá? vágott az ifju a szolga szavába.

— Épen most lép a királyi sátorba, mindnyájan, még a királyné is fölkelnek előtte! felelt ragyogó szemekkel az öreg.

A lovag a mutatott helyre nézett, hol egy tiszteletet parancsoló arcú s galambfehér szakállú aggfoglalta el a királyné jobbján üresen hagyott helyet.

Ez, Robert esztergomi érsek volt, ki a néhány nap előtt befejezett országgyűlésen ama joggal ruháztatott fel, hogy a hozott törvények meg nem tartása miatt az ország bár mily magas hivatalnokait, egyházi átokkal terhelhesse.

VII.

A sötétkék májusi égről lesugárzó nap délpontra kezdett hágni, a nyilverseny végéhez közelgett, s már csak két vetélytárs között forgott fenn a kérdés, kiknek mindegyike háromszor egymásután lőtte nyilat a czéllap kellő közepébe, a jutalom dicsőségét pedig a másikkal megosztani nem akarta.

A harczbirák egy utolsó selhatározó lövést határoztanak, s az eddigi két nyertes: Miklós a nádor fija, s a kalocsai érsek öcscse az ifju Ugrin, egymás mellett állva éles szemmel mérték a czélul kitűzött gyűrűt, mely két keresztbe tett póznához kötött vékony zsinegről lefüggve, a légben csendesen forgott. E gyűrűn átfűződve kellett a nyilvessző tompa széles végének megakadni, mit eszközölni annál nehezebbé vált, minthogy a gyűrűnek lassu

körbeni forgása épen a kellő másodperc pontos megtartását igényelte.

A versenynek azonban egy egészen véletlenül közbe jött esemény vete véget.

Az ifju Ugrin már épen jobb vállához emelintve tegezét a felajzott hűrt készült elbocsátani, midőn egy, a királyi sátorból előhangzó sikoltásra ösztönyszerűleg ereszté le a feszített ivet, s feltekintvén tapasztalá, hogy a király, a királyné, a harczbírák, a nézők serege, minden fő a magasba néz fel, honnan kettős vad víjjogás minden perczen hallhatóbbá válik, dühös-fájdalmas víjjogása két ragadozó madárnak, mely kiterjesztett szárnyakkal egymást csapkodva s körmeikkel egymás húsába merülve, a királyi sátor fölött sok ölnyre élethaláltusát vív.

E vívók egyike Jolánta királynénak honfából Auxerre-ból magával hozott kedvencz vadász-sólyma volt, mely viszont úrnőjéhez hosszú megszokás s állatoknak saját hála-ösztön által annyira ragaszkodék, hogy tőle elválni, sőt tápot is mástól elfogadni soha nem akart. A királyné, mint akkor szokásos volt, balkarján vagy öklén mindig magával vitte a

vékony ezüst lánczocskán tartott ritka szépségű madarat.

Vele volt az a czéllövészet alkalmával is, s miután csaknem végig nyugalmasan gubbaszkodott rendes helyén, egyszerre tollait borzolni, fejét előre nyújtani, szárnyait emelgetni s fuldokló sajátságos sívással annak jeleit kezdé adni; hogy zsákmányt vagy ellenséget lát, s vele megküzdeni vágyik.

A királyné eleinte hizelgő szó- és simogatással igyekvék őt csitítani, aztán, mint ezt már számtalanszor tevén, ereje- és hűségében megbízva a lánczról szabad szárnyakra bocsátá a nyugtalan, s tovább nézé az érdekes versenyt.

A sólyom pár ölnyire emelkedék a légben, ott szárnyait örvendetesen megcsattogtatá, aztán, mint a gondolat villáma, felhasított a tiszta égbolt felé, s mindig kisebb ponttá válva, végre elenyészett.

A merész kalandort már már feledteté a sorompók közti két vetélytárs kísérlete; a királyné ezt jól láthatni előrehajolt, Robert érsek gondolatokba mérülve simított végig hattyu-szakállán, Olinda pedig szóltanul, de titkon örülve ült, hogy a nagy tekintélyű ősz jelenléte által megmenekült a borzadva

látott jegyes, Sámuel kincstárnok izetlen udvarlásától, ki a háttérben, egymásba füzött karokkal állva, sötét arczát s kancsal szemeit a szép hajadonra szögezte. Az előtérben kis asztalkán ezüst nyilvessző feküdt, mit majd a nádor lánya kezéből veend át hősi jutalomként a nyertes.

A kérdés, hogy ez ki leend? pár percz mulva elhatározásnak nézett elébe, midőn Olinda némi meleget érze kezén előmleni, s látva, hogy ezt néhány csepp vér okozá, mely a magasból karja- s fehér pártájára hullott, az első megdöbbenésben élénken kiálta fel. A véreső rejtélyét rögtön megfejté a már említett víjjogás, s a királyné sólymának egy nála tizszer nagyobb kesellyeli elszánt viaskodása. Egy pillanat azonban a küzdőkre kétségbevonhatlanul mutatá, hogy ez nem sokáig fog tartani, s a sólyom vesztével leend bevégezve, a kesely egyike lévén ama roppant állatoknak, melyek a Vértes szikla odúiban fészkelve, ki-kicsapnak a tájra, s melyeket a bojtár, nyája veszélyesebb ellenének tart a farkasnál.

Belátta ezt a királyné is s remegett kedvencz madaráért.

— Ott a célpont! kiálta az összebonyolódott viaskodókra mutatva fel; ki a sást a sólyom bánatalma nélkül elejti, azé leend a díj!

A sas már ekkor mindkét lába körmeivel tartá a sólymot s vinni akarta legyőzött ellenét.

Miklós és Ugrin íjjából ugyanazon pillanatban süvölte fel a vessző, s az óriási saskesely rövid perczig a légben mozdulatlan függni látszék, aztán hirtelen hanyatt fordúlva zuhant le egyenesen a királyi sátor elébe. Esését a bámuló néptömeg örömujjongása kísérte.

Hosszú kopasz nyakának fejét egy nyíl szögezte át; merevülő csont körmei közt még mindig ott lihegett az általa megvérzett sólyom.

Mire ez onnan kiszabadították, a két vetélytárs Ugrin és Miklós a legnagyobb érdek-feszültséggel sietett s ért a sátor elébe, megtudni, melyiké közülök a siker dicsősége?

A harczbirák egyike kihúzta a hullából s magasan fölemelé a jól irányzott vesszőt.

— Ez nem az enyém! szólt, miután megtekinté Miklós s boszus kétkedéssel lépett hátra.

— Megfoghatlan! az enyém sem! csodálkozék

Ugrin; Magyarorszáiban ily nád nem terem, sem ily vasat reá nem készítenek, tevé hozzá; a nyíl ébenfeketeségű s mégis hajlékony vesszejét figyelmesen vizsgálva.

— A mai nap díja e nyíl tulajdonosát illeti bárki legyen az, s azért hívja fel hírnöktünk a megjelenésre! parancsolá a sólymának megmentője iránt háladatos Jolánta királyné.

A hírnök, az általános meglepetés feszült csendében teljesíté a rendelvényt, s midőn szavait végzé, a néptömegeből ugyanazon sugár alak bontakozott ki, kinek csúcsos lezárt sisakját, finom fonadékú aczél ingét, tegzét, kardját az imént annyira meg bámulta a sokaság.

Szilárd léptekkel közeledett a harczbirák felé, hol Endre király ült, s karjait mellén keresztbe fonva hajlott meg előtte, aztán a pár lépésnyire lévő királyi sátorbeliek előtt.

— Ismeretlen lovag, szóló hozzá a nádor, mint a harczbirák egyike: emeld le sisakod s nevezd meg magad!

A lovag lecsatolta sisakját s megrázta a fejeről legyürüző holló fürtöket, melyek a rendkivül nap-

barnított arcot árnyékolák körül. Sötétkék szemelt lassú tekintettel hordá meg a gyülekezeten, mely őt így fedetlenül sem ismerve, még inkább bámulá: aztán csengő fennhangon szólt:

— Tizennégy év előtt, király! e helyről|kisértetek a szentföldre, s az arab fogságban töltött tizennégy év után, mely idő alatt atyám kegyelmedet, fiját, mindenét veszté, itt állok előtted, karomat s életemet hazámnak ajánlani fel. Nevem Lőrincz, a kegyvesztett Simon fija.

Bár ezelőtt már hire járt, hogy a kegyvesztett Simon bán fia él Palaestinában, s bizonyos súlyú ezüstért kiváltható, az egész még is meseszerűbbnek látszott, hogysem rögtöni megjelenése köz meglepetést, sőt némelyeknél döbbenést ne okozzon. Sámuel sötét ragyás képe még jobban elkomorodott, s szemei baljóslatú ránczokba vonúltak össze e név hallatára; Olinda arcza ellenben ragyogó pirban derült fel, mintha a fagy ellen megvédő nap lépett volna fel láthatárán; a királyné kedvtelő szemekkel mérte végig a gyönyörű ifjat, sőt maga Robert érsek is fölkelte ülőhelyéből, s hallhatólag fejezé ki

örömét e nem várt föllépésén öcscsének, kit nővére tökéletes képmásának lenni talált.

Endre király arczánjó indulat s kegyesség tükrözé magát, mit szavakkal volt már épen kifejezendő, midőn a vonásait kémlő Dénes nádor által megelőztették.

— Maradtál volna inkább ott honnan jövél gyermek, dörgé ez boszús szózatával; mint hogy ily büszkén jelensz és szólalsz meg itt, hol helyed és szavad nincsen, te, a pártütő Simon fija, kinek atyja a király és az ország által felségsértés büneért harmadiziglen száműzetett. Az országgyűlés, mely az 1222-ki törvényeket néhány nap előtt erősíté meg, nem törle el ennek büntető ítéleteit, tudd ezt, s ne merészelj többé a király színe előtt megjelenni!

— Szavaimat a királyhoz s annak kegyelméhez intéztem, felelt a nádortól elfordított arczczal Lőrincz; nem pedig ahoz, ki családom elkobzott javait bitorolja. Simon fija csak a királytól várhat itéletszót.

Endre király perczig habozott s hihetőleg győz bocsánatra kész szívének hajlama, ha tekintete a

nádornak fenyegető arczkifejezésével nem találkozik. Ez háttérbe szorítja a jobb indulatot.

— A nádor kimondá ítéletemet; szólt s hangja inkább engesztelő volt, mint sújtó; s ez ítélet nem csak az enyém, de az országé is. Bocsánatom helyett, mit nem adhatok, vidd magaddal sajnálatom, s menj merre utaid visznek.

Fájó csend következék e nem lélekből származott szavakra.

— Dénes nádor legalább egyszer szólt igazat életében: töré meg e csendet az apja tetteért bűnhődő; s ez akkor volt, midőn mondá, hogy jobb lett volna a pogányok közt maradnom. Isten és jobb jövő velünk!

S ezzel, a csúcsos sisakot fejére illesztve, tova menni készült.

— Megállj lovag! szólt hozzá a királyné, midőn a sátorhoz ért; a díj mindenesetre tied, térdelj elénk, s te Olinda nyújtsd azt neki át.

— Nem úgy királyné, asszonyom! vágott ismét közbe az oda siető nádor; a harczbiró én vagyok, s a díjjat, e kegy- és érdemjelt, a kegy és érdemen kívül levőnek nem ítélnem, ki mint ilyen

a versenyből különben is kizárva, hivatlanul toltta fel magát.

— Igaz, a számtüzöttet dísz nem s csak gyász illeti: mondá a harag szenvedélye nélkül s mélyen az elhalaványult Olinda szemeibe tekintve egykori jegyese; de azt sem Isten, sem ember nem tilthatja el, folytatá emelt szózáttal, hogy e tollat e nap s a hölgy emlékeül ne viseljem, kinek nekem ígért s esküdt keze tőlem elragadtatik.

Mondá, s a sas szárnyából kitépett magas tollat sisakgombjába tűzve, nyugodt méltósággal távozott s haladt el az utána bámuló néptömeg előtt.

VIII.

Simon bán, kiről a nyilasó verseny alkalmával a fehérvári nyereggyártó beszélt az idegen lovagnak, méltósága s javai vesztese után az osztrák határszélhez közel fekvő kis darab földére vonúlt. egész mindenére, mit neki, életén kívül az ifjabb király Béla közbenvetése megmenthetett.

A király köréből ekként száműzött lovag keserű gyűlöletet szívében vitt magányába Dénes nádor s hatalomban levő pártja ellen, melynek nem csak hogy saját bukását tulajdonítja, de melynek működésétől a sanyargatott hon irányában sem várható egyebet, mint köz elszegényedést, elerkölcstelenülést, a hadi erő vég elgyengülését, s az országnak vég feloszlását.

E gyűlölet ama nem szűnő fájdalommal váltá-

kozott, s többnyire egy marczangoló érzületté egyesült: mit az egyetlen fiától megrabolt apa, édeskínos emlékek által ápolt megszaggatott lelkében.

A szerencsétlenség s a magány e lelket még fogékonyabbá tévé a szenvedett sérvek átérzésére s keserű hangulatát lassankint világgyűlöletté fokozá. Évek multak, hogy pusztá jószága határbarázdáit nem lépte át, s hű szolgáján kívül mással nem váltá szót. E régi szolga s még két megmenekült cseléde volt minden környezete, kikkel ő együtt szántá a bokrokkal felvert sok éves ugarok egy kis részét, miből az egy évi élelem bőven kikerült.

De ha legnagyobbrészt pusztán s parlagon maradtak is a miveletlen földek, úri jogait rajtuk gyakorlatba venni szigorúbban senki nem tudta, mi aztán minden oldalról tőszomszédjának végtelen sok bajába került. E tőszomszéd Bengabál Dávid nem egyszer a birtok többszörös árával kínálta őt meg, de Simon erről hallani sem akart, s büszke hidegen utasítá vissza. Ezt a dolog vérig boszantá, s mi jogszerűen nem sikerült, ármányok és Dénes nádor által akarta Simont e birtokból kitúrni. A király azonban, ki Béla fiának esküvel erősített szavát adá,

Simonnak e számüzetési helyén egy hajszálát sem bántani, ez egyszer erélyt tanúsított s az öreg lovag jogai sértetlenek maradtak.

Egy kiépítetlen kőház, mit Simon még mint tárnok kezde emeltetni, a közeli mocsarakban bőven termő náddal jól rozszúl fedve, volt az egykori zászlós úr romlatag hajléka, hol ő, Márton szolgál s a két cseléddel megvonúlva élt. Az alacsony hosszú terem, faragatlan tölgyasztallal közepén s vadbőrökkel beterített mohágygyal szögletében, az úr tanyája volt, s télire félig száraz gallyakkal töltették meg, hogy legyen mivel a barlang - szájszerű nagy kandallóba fűteni. Tulsó végében pedig a formátlan kőháznak téres ól állott, hol a néhány ló tartására több gond fordították, mint mennyit a tulajdonos önmagának igényelt.

A ház ajtaja előtt illatos levelű vén diófa terjeszté védőleg terebélyes ágait a kuszált fődélre, s árnyékban tartá az alája alkalmazott padot, hol a hirtelen öreggé őszülő férfi, a jövőnek soha, a jelennek alig s csak a múltak emlékeinek élve, oly örömet szeretett elidőzni.

— Ha ő most itt volna! vagy: mily nagy és

déli volna ő már! vagy: csak élne, csak tudnám, hogy él, e kopár lét nem volna oly reménytelen! s ezekhez hasonló sohajok törtek fel néha a sulyosan emelkedő mell bensejéből, miket Márton az öreg szolgál, kit a szerencsétlenség s hűsége, egykori urának inkább barátjává emelt, néma bús fejbólintással viszonzott. Jól tudta, ki ezen ő, kire az örömtelen apának bárhonnán elinduló gondolati örökösen visszatérnek, ez viszont meg volt győződve, hogy a hű szolgál vele együtt érez s átérti fájdalmát, s így könnyülés volt legalább azt véle időnként néhány vonatkozó szóval közölhetni.

Igy múlt gyászos elvonultságban év év után, s már a tizenkettedik azon órától számítva, melyben a lovag fiának vesztéről értesült. A vén diófa tizenharmadszor hullatá már az alatta merengőre őszi levelcét, midőn ezt egy estén szokatlan zaj verte fel határozatlan lelki zsibbadtságából. Feltekintett s Mártont látta meg, mint hoz karon szorítva egy idegent, s beszél hozzá — szokása ellen hangosan.

Az öreg szolgál, a mint a vándor mezű idegen-nel ura elé ért, csak ennyit mondhatott: „ez az én uram s most beszélj!” s ezzel rögtön két nagy köny

gördült le ősz pilláiról, mint később vallá, az első és utolsó talán életében.

A jövevény elmondá, hogy mint egyike a szentföldi hadjáratkor foglyúl maradt harcosoknak, most onnan küldetve jó, tudtúl adni, hogy Lőrincz él és ezer márka jó ezüstért vissza váltható. Elmondá, hogy a kilenczéves fogoly fiú Szelaheddin kedvencz apródjává lón, ki őt minden hadi és lovagi gyakorlatban oktattatá, s hihetőleg saját testőrseregében kitünő rangra emelendi, ha időközben hirtelen meg nem hal; utóda azonban nem öröklé e hajlamot, s Lőrinczet, minthogy ez az Izlamot fölvenni nem akarta, gyűlölt hadi fogolyként tekintve, közmunkákra kényszeríti, s tudván, hogy atyja a legfőbb rangú magyar nemesek egyike, váltsági díjját az említett súlyú ezüstben határozta meg.

A jövevénynek, ki bajor születésű lévén, honába erre tért vissza, még sokat, igen sokat kelle beszélni. Az éj első fele ily kifogyhatlan forrású kérdések- és feleletekben tölt el; másik felében az öröm nem engede a boldog apa szemekre álmotszálani. Tervezett és számított és töprenkedett, hogy

és miként szerezzé meg az akkori idők becs-fogalmaihoz mérve roppant összeget?

Az első szürkületkor lovára ült s Fertővár felé, melynek pompás épületét külföldről jártak megbámulni utasok, ő azonban még eddig megtekintésre sem méltatta, lovagolt, s felkeresvén a vár urát, az egyetlen, ki e pénzsűk időkben a kellő összeget rögtön előterjeszteni képes lehete, érte ősi gyémántjait ajánlá fel zálogúl.

S most Bengabál Dávidon volt a sor a büszke nemes éreztetett daczát visszatorlani, mit meg is tőn az által, hogy a kölcsönt megtagadva, azt csak ama feltétel alatt igéré, ha a kívánt ezer márkáért fekvő birtokát örök áron adandja át. Erről ismét Simon, bár az elpnsztult jószág az ajánlott összegnek felét sem érte meg, nem akart hallani, s oly kijelentéssel távozek, hogy nagyértékű gyémántjaira más zálogost is találánd.

Ezt azonban könnyebb volt mondani, mint eszközölni azon időben, s az öreg Simon már már ingadozott szándékában, midőn harmadnap reggelén maga a tőzsér jött az ajánlat elfogadásával, s ama titkos tervvel, mit később fogamatba is vőn.

Az alku megkötötték három tanú előtt. Dávid át vevé a gyémántokat, Simon az ezer márkát oly kötelezéssel, hogy azt három részletben fizetendő, s az utolsó részletnél a zálogot visszaveendő.

Huszonnégy órát sem késett ezután, s Mártont helyettesül hon hagyva megindult a hosszú útra, melyből tíz viszontagságos hó múlva, kedves fiával együtt érkezett meg a katangkórós ősi telek romlakába.

IX.

Lőrincz természettől nagyra törő lelke a változatlan magányban nem találva élményt, komor és gondolkodó lőn.

Mi másnak álmodta ő a sugár pálmák honában a tizennégy év óta nem látott magyar földet susogó csererdőivel, zugó folyamaival, kalásztengerű sikjaival, a rajta pezsgő rokonnéppel s ennek harci dicsőségével!

A gyermekkori benyomások édes-tisztán maradtak s éltek ott emlékében s a visszavágyó fájdalom varázs ecsete által még tündériebbekké színezve ragyogtak előtte. Minden, mit az idő és tértávolság búcsövén szemléle, fényes, nagy és dicsőnek mutatkozóék, s hazáját nem is tudta másként, mint magasztos lovag-erény, szabadság és győzelem ha-

zájának képzelni, hol a számára nőtt cser-ág tőle tenger és puszták által elválasztva, fonnyad el.

Szelaheddin udvarában Esztergam falaira, a czédrusokkal szegélyezett Jordán partjain az ősz Dunára, a tevés sivatagon a tiszai sikra gondolt, s a hősökkel környezett Endre király, a méltóságos hullámzatú folyam, az alföldi lapály rezgő délibáb-jával és dobogó méneseivel, az édes szülőföld kiterjesztett karokkal látszék őt hívni keblére, s ismerős szellemhangon beszélve hozzá, napról napra fájóbbá növelé szivében amaz olthatlan epe-dést, melynek neve: honvágy.

S most midőn a tizennégy év gyönyörű eszmény-világát a valóságban letörpülni, elhomályosodni látta, most, midőn az apai magány szűk körében tétlenségre kárhoztatva, oly messze esett ragyogó álmai valóságától: lelkébe a csalódás lehangoltsága s utó unalma szállott. A világ-kerülő apának elég és minden volt az újra birt egyetlen fiú, ellenben e fiúnak, ki mindenben mi nagy és magasztos a legjobbakkal versenyezni égett; lehetett-e kielégítő a jövőtlen és céltalan élet, mi reá, az őt

gyűlölni s legfőlebb túrni és remélni tanító apa körében várt?

Ifju lelke nem volt képes ama sötét árnyalatok felfogására, mikkel az öreg az ország siralmasállapotát festé. Azt hívé, hogy mindezt csak a keserű gyűlölet láttatja így a számüzöttel, ki új kegyért esdeni büszke. S bár e büszkeséget méltánylá is apjában, de egyszersmind hívé, hogy ő maga sem fogna megalázást kockáztatni, ha a király előtt megjelenve, mint nem részese a néhány év előtti beháborúnak, sőt ezen egész korszak alatt épen a király ügyéért rabságot szenvedő, karát s szolgálatait felajánlaná.

E szándékáról azonban mit sem szóla, s azon ürügy alatt, mintha Bélát az ifjabb királyt menne fölkeresni, egy reggelen, Márton által kísérve Esztergomnak indúlt.

Itteni fellépése, melynek a nyilverseny alkalmával tanúi valánk, atyja előtt örökös titok maradt. Jól tudta, hogy e durva visszautasítás még inkább fogná apját ingerelni, s azért erről Mártonnal egyetértőleg hallgatva, csak annyit vallott meg, hogy Bélát, ki az országgyűlés befejezte után azonnal a

kormányára alatti tiszavidékre költözött, Esztergomban már nem találva, épen utánna volt indulandó, midőn anyjáróli nagybátyja Robert esztergomi érsek titkon magához hívatta s a legkegyelmesebben fogadta őt.

Robert, kinek nővére Simon bán neje volt, a belháburú gyászos ideje óta nem találkozott sógorával, ki őt, valamint a királyi udvarnak egyenkint, s özszesen minden emberét, ellenségének tartá. Pedig az érsek megtette Simonért a mit tehetett, s Béla után leginkább neki volt köszönhető, hogy a párttűtő életben hagyaték. Ezt azonban Simon nem tudta vagy tudni nem akarta, s mert a nádor által szüntelen gyanúsított ősz, hogy hitelét fentartsa, sógorával minden viszonyt megszakítani volt kénytelen, ez végre őt is köz-gyűlöletébe zárta.

S most a büszke vén nemes eleinte alig tudta megbocsátani fiának, hogy nagybátyja meghívásának engedve, küszöbét átlépte; midőn azonban megérté tőle, hogy az érsek és nádor közt a leghalálosabb gyűlölet forrong, s hogy az első, az ifjabb királylyal Bélával egyetértve, csak az alkalmas időpontra vár, melyben Déncst és pártját megbuktatva,

Endrét a nyomasztó befolyás alól felszabadítsa; midőn továbbá Lőrincz elmondá, hogy nagybátyja az egyházi átok kijelentése jogával ruháztatott fel, s ezzel a gonosz tanácsadók ellen tetteleg élni is szándékozik: Simon bán némileg kibékült fia eljárásával, sőt később azt sem ellenzé, hogy ez az érseket gyakrabban meglátogathassa, s tőle a keresztyén hit ágazataiban, miket a mozlemek közt töltött hosszú év sor emlékében meghomályosított, oktatást nyerhessen.

Lőrincz ezután majdnem többet időzött Esztergomban érsek nagybátyjánál, mint apja mellett, ki, midőn fia hozzá néhány napra meg-megtért, újult érdekekkel kezdé hallgatni a királyi udvar körül történőket, s titkon remélve az idők jobbra fordulását, nyugtalanul várta ez időpontot, s zúgolódék tapasztalván, hogy az üdvös országgyűlési határozatok daczára, minden a régi kárhozatos kerékvágásban halad.

Volt még egy pont, mit Lőrincz apja előtt soha egy gondolattal sem merészelt érinteni. Az érsek látván a köz-erkölcs s a keresztyén vallás sülyedését, országszerte elrendelé, hogy a falukban

s városokban naponként isteni tisztelet tartassék, s maga pedig, azonkívül hogy a szószékből nyilvánosan is inté a fővárosi népet, hetenként kétszer összegyűjté magánál a főnemesek gyermekeit épületes oktatásokra.

Egy ily alkalommal, az érsek legbensőbb szobájában s valószínűleg nem egészen történetesen, találkozott Lőrincz a nádor lányával, ki neki gyermekkorában jegyeztetéek el, később pedig, midőn Dénes és Simon közt a barátság megszakadt, s Lőrincznek évek óta hírét sem lehetett hallani, atyai parancs következtében, Sámuel kincstárnoknak lón jegyese. Robert e frigyot nem csak nem helyeslé, sőt egész erejéből ellene is szegült, kijelentvén, hogy arra áldását soha sem adandja, s később, midőn a szaraczénekhez szító Sámuelre az eretnecség vádja bebizonyult, s az országgyűlés által hivatalától megfosztatott, őt arra ítélé, hogy hibájának helyrehozása és maga tisztítása végett keresztet vegyen fel, menjen túl a tengeren, s a szent-földről három év múlva mint testben lélekben megtörődött ájtatos zarándok térjen

m e g. De Sámuel ez egyházi parancsnak nem engedelmeskedik, s az országban folytatá garázdaságait. Épen ekkor történt Lőrincz újra föltünése; az érsek használá az alkalmat, s Olinda első eljegyzését Isten és emberek előtt törvényesnek tartva, kezét Lőrincz kezével — az említett találkozáskor ismét egyesíté, s e kézfogót addig, míg ol-tár előtti szentesítésének ideje eljövend, titokban tartani rendelé.

Lőrincz, midőn ezen, őt Esztergamhoz annyira vonó érdekét atyja előtt elhallgatá, nemcsak a titoktartási parancsnak, hanem ama benső sugallatának is engedett, mely nyilván mondá: hogy e lépésnek legmakacsabb ellenzője saját atyja leend, kiben a Dénes név említésére is düh és irtózat keletkezik; s így minden, mire törekedett, abban állott, hogy őt legalább az érsek iránt kiengesztelje.

Ez sikerült is neki, annyira, hogy midőn utolsó hazajövele alkalmával hatszáz márka ezüstöt hozna magával nagybátyjától, Simon ez összeget, mint neje hozományának egy részét s így Lőrincz jog-szerű örökségét elfogadhatónak találta.

E hatszáz márka volt az, mellyel 1231-dik év Jakab napján Dants Simon tartozása nagyobb részét Bengabál Dávidnak lefizetni akarta.

S most vegyük fel újra történetünknek — az előzményekbeni szükséges tájékozás végett imént elbocsátott fonalát.

X.

Ama napot követő esték egyikén, melyen Bengabál a gyémánt-feloszlatással kísérletet tőn, apa és fiú együtt ültek a vén diófa lomb-ernyőzete alatt.

— Minden veszve van! kezdé az első, s véres szemeinek villámtekintete elhallgatott átkot fejeze ki.

— Szóltál a tanúkkal, apám? kérdé feszülten Lőrincz.

— Az egyik, Salamon harminczados, szemem láttára adá ki lelkét; végszava keserű panasz volt Bengabál orvosa Corzail ellen, hogy mint ebet hagyja veszni őt, s már négy nap óta nem csak nem látogatja, de még az orvosságot is, mely benne a lelket tartogatta, megtagadja a haldoklótól. Nem lá-

teod ebben a zsidó kezét, ki nem irtóztott eként menekülni a rá nézve veszedelmes tanútól?

— S a másik, fellaláltad a másikat?

— Salamon halottas ágyától Czenkre nyargaltam át, s holt embertől gazemberhez jutottam.

— Hogy hogy? egykori híved, Czenki Jób is — —

— Bengabál embere; taval a zsidó szolgálába állt, s most a zálogról mit sem akar tudni, a kölcsönt pedig kétezer márkára mondja, miért én állítólag ingatlan birtokomat kötöttem volna le. Mérésékelnem kelle magamat, hogy porrá ne zúzzam az ocsmány hittagadót.

— Fennmarad Márton a harmadik tanú, ki e gaz vallomást a magáéval megsemmítse, s határozzon aztán az Isten-ítélet! mondá az igazság érzetében Lórincz.

— Azt hiszed fiú, hogy még mindig Syriában élsz? kelt ki indulatosan az öreg; az arabok közt, hol az igaz ügyet megvesztegetés vagy pártérdek nem ferditheti el? nem tudod, hogy Magyarország ege fed, mely alatt az a törvény, mit az istentelen nádor mond; az az igazság, mit ő annak lenni itél;

hol egy zsidó több kedvezésben részesül a törvény előtt, mint húsz nemes; hol a zsidó hosszú napja jobban megszenteltetik, mint a karácson; Magyarországon, hol ha a zsidó által elrablott jószágodat visszafoglalod, a királyi kamra fosztogatójaként — ha törvényes védelemben megsérted vagy megölsz őt, felségsértő gyanánt s mindened elvesztésével bünhődöl? Magyarországon, hol zsidó a kiváltságos nép, s a magyar az elnyomott, az üldözött szolgahad? hiszed, ez lesz az első eset, hogy zsidó a zálogot eltagadja, s a magyar hamis vádlóként fizet birságot, vagy ha fizetni nem tud, odaitélt személye baromként húzza a zsidó jármát? S kihez fordulsz aztán igazságért? hová mégis sérelmedet panaszolni? A nádorhoz? hisz ő maga a bíró a zsidó és keresztyén közötti ügyekben s alázatos szolgája Izraelnek. A királyhoz? mintha e szegény országnak volna királya! mintha Endre volna egyéb játékbánál Dénes kezében! Örülj, hogy nem ismered e népet, a pogányok közül hozott hited az emberről tisztábban marad meg.

Lőrincznek már ajkain voltak a szavak, hogy a nádort s környezetét igen is ismeri, czélszerűbb-

nek vélte azonban jobb jövő reményével szelidíteni atyja ingerültségét.

— Türelem és reményben legyen a ti erőtök; mondá nyugodtan; e szavakat az érsek által napoként hallom idéztetni. Endre király sincs örök életre kárhóztatva, s a hitlenek Béla önálló lelkében nem fognak gyáva és hanyag czoborra találni.

— Csak hogy addig már el leszünk temetve, mert a nemesi birtok legnagyobb része idegen kézbe menend át, mely a köznyomor alatt elkorcsúlt népet kénye kedve szerint vezetendi. Mit várhat oly nemzet, mely országának majdnem tizedrészét Bengabál birtokában — s az érczbányáktól kezdve az állam minden jövedelmét általa bérleni, kezelni, kisajtolni megtűri, míg a hon igaz jobb fiai földönfutókká tétetnek? Mert hogy én, Simon bán, Magyarország fő zászlós ura, egyetlen ivadékommal veled együtt, rövid nap azzá leendek, többé nem kétkedem. Régen áskálódik már a veszett uzsorás engem ez utolsó menedék-fészekből kitűrni, s mert jogos czímet nem találhatott, ily csalárd eszközzel fog jutni céljához. —

Simonnak, legalább a közel jövő iránti sejtelsei nagyon is igazak valának, mert az alkonyépe n

azon órájában, midőn fiával eként közlé aggodalmait, Bengabál Dávid szinte e tárgyról értekezett Dénes nádorral, ki a panaszokat kihallgatni s törvénynapot tartani csak imént érkezett Fertővárra.

A nádor s kísérete lenn a városban szállásoltaték el, nem mintha zsidó földél alatt lakni nem akarna, de mert ez ragaszkodott az ősi szokáshoz, mely akkor — keresztyént házi körébe avatni, laka megfertőzésének tartá.

A tózsér gyaloghintóban viteté magát az érkező elé, s kiszállván, mély meghajlással üdvözlé s hívta meg magához — látogatásra.

A nép bámulva nézte, mily megelőző nyájas-sággal beszél a rettegett úr a zsidóval, midőn a vár lépcsőzetén együtt mentek fel.

— Jó Dávid, te folyvást haladsz, szólt tréfásan s a kapu előtt fel s alá járó alabárdosokra tekintve Dénes, — várat már építél, megérjük, hogy még sereged is lesz.

— Ártatlan örök, felelt alázatosan a tózsér, kik életemre, biztosságomra vigyáznak. Az ember nem tudhatja, mely oldalról támadja meg rossz akarat vagy irigység.

E szelid hang és modor azonban ugyanazon

perczben megtámadólag keménynyé változott, midőn a terembe lépve, ott magukra maradtak.

— Ez tehát az ígéret, az adott szó, a kötelezettség megtartása — kezdé, összefont karokkal s redős homlokkal állva meg vendége előtt — hogy ti országgyűlésteken, minket a kincstári s egyéb közhivatalok viselésétől eltiltó törvényt hoztok? ezért kölcsönöztem én, még pedig kamat nélkül, Endrének újra tiz ezer márkát, nem is említve az összegeket, miket a hatalmas nádor és kincstárnok — —

— Lassan lassan ben Gábael, szakitá félbe engesztelőleg e szemrehányásokat a nádor — kevésbbé vagy-e te azért az ország főadószedője s minden közjövedelem ura? meggörbité-e a második decretum hitsorsosaid egyetlen egyikének is legkisebb hajszálát? hidd el, irásban nem rejlik végrehajtási erő, ez nálam, kezeimben van, s hogy ott maradjon, engednem kellett a papság zúgó követelésének.

— Igen, a végrehajtási erő kezeidben van, de csak addig marad ott, mig az esztergomi érseknek tetszik, kinek elég gyávák voltatok a király által

pecsétetes iratot adatni, melyben ez, excommunicáltatás terhe alatt esküszik a hozott törvényeket utólsó betűdig megtartani. Szégyen, szégyen, szégyen — ismétlé gúnyoson kiköppve Bengabál — az ország urainak papok fenyítő botja alá kerülri! Erszényemből többé batkát sem láttok, tartozástokat visszakövetelem, mert — ha ez így tart, — inkább itt hagyom nyomorú országtokat.

— Akkor legalább is tengerentúli afrikai partokra kell költöznöd, jegyzé meg hidogen ellenfele, jól tudván mit kelljen e fenyegetésekre adnia. Német, franczia, angol földön s egyebütt tudtomra az adó beszédését nem bízzák hitsorsosaidra; vagy tán honvággy lepett meg, s Granada és Toledo narancsberkei felé sovárgasz? — tevé hozzá jól találó czélzással.

— Hagyjuk e gyermekes feleselést öreg, folytatá összevont szemöldökkel, melyek így a hajlott kos-orr fölött e gy koromfekete vonalt képezének, — te jól tudod, hogy Magyarország nem lehet el nélküled, de azt is, hogy — te sem lehetsz el Magyarország nélkül. Végezzünk azért összesimulva

— vagy van-e arra példa, hogy a jobb kéz a balt ütötte volna és viszont?

— Értem, viszonzá gúnnyal a tőzsér; az éhes kincstár, és a szomju nádor ismét Dávid ben Gábael aranyira szorúltak — —

— Épen úgy, vágott ez éllel mondott szavakba Dénes, épen úgy, mint Dávid ben Gábael szorúl a kincstári jövedelmek bérletére, s a nádor barátságára, midőn a törvéynapon igazságot kell szolgáltatni.

Ez utóbbi nyomatékos figyelmeztetés nem vesz-té el hatását.

— Mít kívánsz tehát? kérdé kis vártatva.

— Az elajándékozott várjavak erőhatalommal visszafoglalása évek óta veszélyes játék, s ha sikerül, a sikerrel Béla és pártja jut hatalompolczra, s akkor te és én és Sámuel és mindnyájan, kik e jelen állapotot pártoljuk, legokosabban cselekszünk, ha az országból kivezető legrövidebb utat keressük fel. De a mi nehezen megy karddal, könnyen kivihető pénzzel. Az urak a veszett fejszének legalább nyelét akarják, s némi megváltástól nem idegenek. E megváltásra egyelőre tíz ezer márka kell — ez

összeggel pártunk megdönthetlenné erősül. Végül barátod megelégszik két ezerrel, mely leányom készpénzbeli nászhozományát egészitendi ki.

— S mit ajánlsz mind ezekért?

— Semmit és mindent. E pergament lap most még csak néhány batka értékű, mert egy aláírott néven kívül egyebet nem tartalmaz, de a név fejedelmé, ki felhatalmazott az üres lapot alkunkhoz képest betölthetni. Most rajtad a sor kivánni.

Bengabál rövid gondolkodás után vas határozottsággal sorolá el feltételeit. — A pénzt, ugymond, az 1235. évi adó haszonbér fejében előlegezem, miután a jövő három évre már ki van fizetve az illeték. Biztosítékul a visszaváltandó várjakat kivánom. Tudom, tudom, — akadályozá meg a közbeszólni akaró Dénest; ez feltűnést okozna, de van ebben is mód. Ti Volvelint és Tehát, Oltmant és Neklint, s még kiket én ajánlandok fogjátok a kezeléssel megbizni, ők keresztyének —

— Azaz keresztyezen álltak, de azért még most sem eszik meg a sertés húst s nem főznek szombaton: nevetett közbe Dénes.

— Mindegy, de van keresztlevelük és nemes-

levelük, s így a világon senki sem tehet kifogást ellenük. A várkatonaság állítását és zsoldját kellő számadásig magamra vállalom. Továbbá magamnak tartom fenn a Sámuel után következő kamaragróf ki-neveztetését, s azért ne késsetek a terv kivitelével —

— Sámuel ugyanaz nap leend nádorrá, melyen én kormányzóvá, s ez azonnal megtörténik, mihelyest a főispánok s a várjavak jelen urai pártomra állanak. Kamaragrófnak tehát Dávid ben Gá-bael nevét irjam ?

— Nem, a névnek üres tér marad, azt majd én írom oda. Enyém lesz-e az vagy másé, nem a ti gondotok. Hátra van az általad kívánt két ezer márka; legyen ez összeg három ezer, s nem kell reá sem írás, sem tanú, az alku becsületes emberek közt köttetik, kik értik egymást. Ha tetszenek a feltételek — itt a kezem.

Dénes megszorítá a zsidó kinyújtott sovány tenyerét, s a legbarátságosabb hangon kérdé meg tőle, mi legyen majd a holnapi törvéynapon az igazság?

XI.

A rég ohajtott nap hajnala Ráchelt ébren találta. A minden új és szokatlannak örülni tudó gyermeteg szív százszoros erővel dobogott fel most, midőn a szokatlanon felül, egy égve kinzó vágy reménylett teljesülésének nézett eléje.

Bengabál örömnépe volt e nap, melyről Ráchel csak annyit tudott, hogy jó atyja ígérete teljesítéseül összehívá a vidék lovagjait, s az ábrándos epedő kebel majd felismerendi közöttük az életmentőt, az élet adót, az arkangyalt, a büszke nemes arcú lovag alakjában. . . .

S minek is tudta volna a többi részleteket, a mai nap indokait, előzményét? Hiszen az első ifjkor boldogító kiváltsága az, hogy nem ismerve,

nem értve az élet sötét árnyoldalait, a rajongó lélek csak a költészet fénysugaraiban fürdik.

Miért kellett volna neki tudni azt, hogy atyja álnok csellel fosztotta meg a szomszéd e ykori főnemest utósó menhelyétől, s hazudott tartozásért mely csak palástja volt az alatta rejlő boszúnak ‘vesztegetett bíró által e főnemes egyetlen fiát rabszolgául íteltette oda magának.

Bengabál Dávid a Talmudra esküvék, hogy Simon állítása szerint neki zálogul adott gyémántok e földön, alatta vagy fölötte sehol sem léteznek, Czenki Jób mellette tanuskodott, az öreg Márton tanúsága, mint keresztyéné zsidó ellen az akkori törvény értelmében elvettetett, s e tényállás mellett Dénes nádor Simonnak nem csak jószágát ítélte a tőzsér részére, de, mert az elhagyott birtok nyolczszáz ezüst márkánál többre nem becsülte, a hátralék leróvásául rabszolga gyanánt — mint ez akkor nem ritkán történt meg — a vádlott személyét is.

A bíról végrehajtás szivrázó jelenetek közt ment végbe. Az ősz Simon, igazsága érzetében s halálos ellene a nádorral szemközt hideg megvetésbe akarta

fojtani indulatát, de kitört ez a heves véralkatnál, s az ily pogányságot megtűrő, eget és földet verő átkozódásai puszta légből hangzottak, mert a bíró részén volt az erő és hatalom.

A rabszolgaság pontjánál Lőrincz lépett elő; s ép két karját ajánlá fel apját a nyomor és gyaláztatól megváltani.

Vita támadt apa és fiú között. Bengabál az utóbbit fogadta el. Így még jobban leend megtörve az öreg, gondolá, s gyermekében, kit csak imént nyert vissza, érzékenyebben sujtva. Ráchelére s arra eszmélt, hogy inkább őt magát érje ezer fájdalom, míg egynek csak árnyéka is imádott gyermekét.

A válás perczében az apa szíve megszakadt. Fia karjaiban szélütés által érve omlott össze, s Lőrinczet a hullá öleléséből hurczolák el bakói.

Ráchelnek azonban ily események lehetőségéről sejtelve sem volt. Képzete, vágya, reménye csak azon ifju körül röpkedett, kit valóságban egyetlen egyszer s akkor is oly rövid időre látott, de kit a túlszárnyaló phantasia három hó minden óráján át élő eszménykép gyanánt rajzolt elé, kit ő azóta ismerni, szeretni, s bálványozni megtanúlt.

Reggel óta ült már a halvány gyermek a lakteremből nyíló szöglettorony kis kerek ablaka mellett, melyben rendesen rózsaszín vagy sötétsárga üveglap szokott lenni, hogy a kitekintőnek az alant elterülő vidéket szeszélyes szinezetben mutassa. Most ezen üveglap helyett fátyol kelme volt a kerek ürbe alkalmazva, melyen át a künn levő tárgyak tisztán valának láthatók, anélkül, hogy a szemlélő alakja kívülről észrevehető volna.

: A kisdud ablak Fertővár legszélesebb bástyájára nyílt. E bástyateren kellett a vidék meghívott nemes urai- és ifjainak összegyűlni az ünnepélyre, mit Bengabálnak az ellenfél bukásáni örömtombolása rendezett.

: — Egy új rabszolgát fog itt a nádor úri hatalmam alá bocsátani, mondá a tózsér ölére vont gyermekének — egy keresztényt, kinek atyja egykor az ország főura s nekem halálos ellenem volt. Hadd lássák a kevély nemesek, mint hajlik porig izrael fia előtt a kiváltságos társ.

— S nemde ő is köztük lesz, atyám? kérdé az öröm és kétkedés közt remegő sziv.

— Több, mint valószínű. Lovagodat előkelő-

nek festik szavaid s ezek húsz mérőöldnyi körből fognak ide megjelenni. Sisakján sastoll leng, monád s kékes aczélhálózat folyja körül derekát — —

— Igen, igen, ó te is ráismerendsz, kiváland ó a többek közül, ha ezren volnának is.

— A te kedves szemeidben s most midőn még ezret, sőt kettőt sem láttál; tevé hozzá mosolyogva az atya; ki tudja, mire a nap áldozik, ez marad-e véleményed?

Bengabál reménylé, hogy többek látása s a változatosság által elmosódni s széteszolni fog a makacsúl ápolt eszménykép, mit ő inkább az idegzet szeszélyjátéknak, mint a kebel komolyabb érzelemvilágának tartott. Aztán, gondolá hozzá nagyratörő czéljának büszkesége, ha e szeszély valóvá érnék is, hány nemes van Magyarországon, ki Bengabál lánya kezét elfogadni kész ne volna s kivált ha vőmnek nászajándokul az ország kincstárnokságát adhatom?

Kürtriadás jelenté a nádor s lenn a városban összegyűlt lovagok érkezét. A lépcsőzet alján a lovak szolgáltnak adattak át, s a nemes urak gyalog jöttek fel a tőzsér látogatására, ki titkos büszkesé-

get helyezett abban, hogy vendégeit ne délczeg paripák, de saját lábaik hozzák elébe.

Fölkelt, arczon csókolá Ráchelt, s beinté a teremben váró Mártát és Corzailt.

— ÖrkdjeteK, mondá, távollétemben e drága lény fölött; s te lelkem gyöngye édes Ráchelom ismerd meg választottadat, hogy még ma tehessem őt, leendő férjedül, boldogságtól áradó kebledre.

De Ráchel alig hallá már a távozó atya szavait — egész lelkével az oly közel jövőn függve, ez minden egyéb eszmét magába nyelt. Kedélye, kivált az ingerlékeny idegzetű nőknél, mint ő volt, gyakran megfejthetlen rögtöni változáson ment át. Sejtelem, minő nagy boldogság vagy szerencsétlenség előtt szokta elfogni a szivet, szállotta meg lényét. A rég epedett percztől, most midőn megérkezett, rettegni kezd; s a helyett, hogy a bástyatérre fellépő lovagokra tekintene ki, mint ki napha nézni nem mer, kezébe rejté arczát, melynek különben is átlátszó finom halványsága még viaszszerübbé vált.

Az orvos és a dajka aggódva vették körül az egész testében lázasan reszketőt, ki kérdéseikre csak koronkénti felzokogással felelt. Corzail az ablak

felé ohajtá vonni figyelmét, reménylve, hogy a künn zajló élet látása más irányt adand a benső viharában elfúló kedélynek — hasztalan, Ráchel félig öntudatlan állapota sem a mór orvos szavaira, sem Márta kérelmeire, sem a kívülről beható zajra nem hirt zsidobadtságából magához térni.

Corzail már épen erősítő szerrel tért vissza mellé, midőn egy erőteljes érczes hang csengésére Ráchel riasztott vadként üté fel fejét, s szemeiben égető tűz gyúlt ki.

E végtelen keserüséggel mondott szavak tisztán valának behallhatók:

— GyönyörködjeteK, atyám 's hazám gyilkosának rabszolgájában Magyarország fiai!

Ráchel felszökött dülő helyzetéből, kimeredt az ablak fátyolán, s ugyanazon pillanatban éles sikoltással rogyott vissza dajkája karjaiba.

XII.

A sikoltás, mely oly fájdalmasan hangzott, mintha egy ketté repedt szívnek volna utósó panaszja, lenn is halható volt. Mindenki feltekintett, anélkül, hogy megtudhatná, miért, kitől, honnan származott az?

Csupán kettő előtt nem volt e hang ismeretlen.

Az első, egy athletai termetű ifju, kin a kézbékó és durva darócz zubbony a rabszolgát — a büszkén fennhordott fő azonban, s a sötétkék szemek parancsoló tekintete a főnemesi vért árulá el, ösztönszerűleg sejté, hogy e sikoltás a viszontlátás és meglepetésnek volt feltörő hangja. Hasonlót, bár akkor rémülésből származottat hallott ő már az erdőben, midőn Fertővár urának lányát a parasztok dühétől menté meg.

A másik, ki jól találta el, mily érzület tolmá-csa e hang, az apa volt.

Pár percz múlva a nyugágy mellett térdelt ez, melyen Ráchel a leghevesebb görcs-rohamok között vonaglott. A szegény gyermek arczáról eltűnt minden élet, vonásai kínosan eltorzultak; kis kezei jéghidegek lőnek; ütere, mit Corzail aggódva tapintott, el-elmaradt, s szó nem bírta elhagyni fehérült ajkait. A görcs időszakonkénti szüntével, fényüket vesztett szemeit merőben egy pontra szögezé, aztán keserves zokogásba törve ki, patakként omlottak ezekből a könnyek; majd ismét egyszerre elállt sirása, s a még nedűben rezgő nagy granátszemek öntudatlan mosolyban ragyogtak fel, mely a sírásnál is szívrázóbb fájdalomról beszélt.

Bengabál szakállát tépte és köntösét szaggatta meg, hívén, hogy bálványozott gyermeke rögtön, karjai közt adja ki véglehelletét. Kincsei felét ígérte Corzailnak, ha visszaidézi a bucsúzó életerőt.

A mór orvos nem tudta, a halálra aggódó apát nyugtassa-e, a jajveszékeldő dajkát feddje-e, vagy az előtte ismeretlen bajt miként orvosolja? eny-

hitő szereket hozott s a természet működésétől várt javulást.

A könnyülés a leszálló éjjel érkezett meg. A görcsös szenvedés fokonkint alább hagyott, a kékes szemhéjjak lenehezültek, mintha a hosszú pillákon rezgő könytöredék vonná le azokat, mint zápor után az ázott lomb vonja maga után az ágat — vonásaira visszatért a nyugalom, keble hullámszáma csillapult s a szenvedéstől szender váltá meg.

Corzail felnyitá a kertre nyiló ablakok egyikét, melyen fris lég és viola-illat ömlött s a fogyó hold sütött be a kereveten fekvő márvány szoborra. Ez alvó szobor körül a tekintetével leányán függő apa, az összefont karokkal komolyan álló afrikai tudós, s a beteg fejénél gubbaszkodva figyelő Márta képezőnek hallgatag csoportozatot.

Mindhárman új bajtól tartva rezzentek fel az éjszél utáni méla csendben, midőn Ráchel könnyeden ülő helyzetbe emelkedve s még mindig lezárt szemhéjjakkal, lágy susogású hangon megszólalt. Az apa, orvos és dajka léhlzetet feltartva figyeltek minden szóra.

— Beteg vagyok, kezdé, szívem lelkem testem

egyiránt s egy októl beteg. Bajomon csak e g y segíthet — ha szenvedni fogok csak őt hívjátok. Ő enyhítheti kinjaimat, de, bár megmentett a haláltól, életemet visszaadni, fentartani nem akarja. Lelkem nagyobbrésze nála van, s mi még bennem él, az a többihez kívánkozik. Ha Lőrincz szeretne, meg volnék mentve. De szívében nincs Ráchel felé vonzó hajlam, ez egy fő úr leányáé, enyém csak gyűlölete, mint kinek atyjában atyja gyilkosát látja. Ott ül most sötét kamrájában — kétségbeesetten; s ő még sem oly boldogtalan, mint én, mert szeret és szerettetik. Ha szenvedni fogok, hívjátok őt — de ne jöjjön a vashékóval kezén — s enyhíteni fog. . . . .

E szaggatva mondott tételek után csendesen ismét visszaereszkedett nyughelyére s nehéz sohajtással tovább aludt.

— Álom volt-e ez vagy éberlét? suttogá ámulattal s csaknem egyszerre Márta és Bengabál.

A mór orvos előtt fejtve volt a kór. Ő olvasott a ritkán előforduló delejes álmokról, melyekben a beteg általa soha nem hallott neveket említ, távollévőről, jövőről beszél, saját gyógyszerét hatá-

rozsa — álma tartósságát, felgyógyulását vagy halála napját jósolja meg.

Félrevonta a meglepett apát s közlé vele ismereteiből meritett meggyőződését.

Bengabál ujuló reménynyel rögtön távozik s Lőrinczért küldött. Ezt a rabfelügyelő rövid órane-gyed múlva elébe állítja. A tőzsér távozást parancsolt, s midőn az ifjuval egyedül maradt, kezét emennek vállára téve szólni akart, de a rab undorral rázta le a reá sulyosuló kezét, visszalépett s fejét szóltan megvetéssel elfordítja.

— Simon fia Lőrincz, kezdé kérőleg engesztelő hangon az úr; képes lennél-e feledni a multakat, ha én Dávid ben Gábael téged egyetlen lányom kezével s ezáltal összes vagyonommal, befolyásommal, hatalmammal kínálnálak meg?

Lőrincz, mintha nem is hallaná, egy szó feleletre sem méltatá a kérdőt.

— Nemde hihetlennék tetszik ez ajánlat, folytatá cz, — de hogy meggyőzzelek őszinteségéről, nyíltan kimondom a feltételt s ha kell az okot. A feltétel az, hogy térj vissza a vallásra, mely egykor talán déd-őseidé is volt. Mert hiszen nem keleti

faj vagy-e, s keleten nem Júda országa, vallása népe volt-e az első, a legnagyobb, a — —

— Legátközöttabb! riadt indulatosan közbe Lőrincz, — melyet az igaz Isten haragja szétszórt, hogy soha többé ne egyesüljön.

— Egyesülni fog, s tőled és eszélyességedtől függ ez új erős nagy birodalom koronáját fejedre tenni.

Az ifju hosszan nézte végig Bengabált s válassza megvető gúnykaczaj volt.

E becsmérő mozdulet mélyen sérté a zsidót, de — itt leánya élete vagy halála forgott kérdésben, s mérséklé indulatát.

— Tudj meg mindent, szólt kis vártatva, egyetlen gyermekem élete veszélyben forog s egyedül te mentheted meg. Akarod?

— S ezt apám gyilkosa kívánhatja tőlem? lön az új kérdésű válasz.

— Nőd leend vagy meghal, s te meghalsz, ha férje lenni vonakodol; válaszs.

— Ha nem őrzöngés mit mondasz, ássad meg mindkettőnknek a sírt.

— Ember! kiálta böszülten Bengabál, ki ily

ellensésről nem álmodott; ember! te iszonyú vagy!
 én téged kőpadra vonatlak, megfeszítetlek — —

E pillanatban Márta kezeit tördelve s léhlfo-
 gyottan rohant be jelenteni, hogy Ráchel ismét új
 rohamra ébredett.

Bengabál megragadta a lánczot, mely az ifjú
 kezein lévő békókat összefüze, s a kétségbeesés ere-
 jével vonta őt maga után a beteg teremébe.

A bájos szenvedő látására Lőrinczben csilla-
 púlt az apa elleni boszú. De Ráchel fájdalomórája
 nem enyhült, sőt mintha tetőpontra volna csigázva,
 egyszerre felviharzó sirás és nevetés között inte a
 belépőnek távozást.

Corzail ebben a békók által előidézett hatást
 látva, ezek levételét rendelé s nem csalatkozott,
 mert a pillanattól kezdve, midőn a bilincs a terem-
 ből eltávolittaték, a szenvedés mintegy varázsszó
 által ketté vágva szűnt meg. A lányka szemeiben
 újra kigyúlt a ragyogó fény s ennek fekete tükréből
 túlvilági üdv sugárzott a megatott ifjura. Ajkai mo-
 solya nem volt többé őrtölt vonaglás, miről a fájó
 lélek mit sem tud, hanem a boldogságnak szivből
 felsimuló kifejezése. Szétomlott hajzata között pi-

henő arczán a halálsápadtságot derengő fehérség váltotta fel s egész átszűrt valója oly légi könnyűséggel feküdt ott, mintha a tavaszi fehér liliom levált leveleként egy szellő vagy lehellet lebbenthetné tovább.

Lőrincz csodáló részvétől áthatva közeledett s érinté a felé kinyújtott apró kezét.

Alig tőn azonban így, s a delejes rokonszenvi erő rögtöni hatása által a fekete selyem pillák összehunyva az arcz havára szállottak le. A boldog mosolylyal ajkain aludt el. Tisztán emelkedő homlokát szinte látható fénykör röpke körűl.

Bengabál most még inkább meggyőződve arról, hogy a neki legdrágább élet a lovag akaratszavától függ, a csábigéretektől kezdve, a könnyörgés és parancson át le egész a legborzasztóbb fenyegetésekig mindent elkövetett ennek megnyerésére. Meghordozta őt nemes érzekkel zsufolt pinczéiben; előmutatott okmányaival feltárta neki európai befolyását, hatalmát s ezen alapuló biztos terveit; beírta a királyi fehérletbe az ország kincstárnokául Lőrincz nevét; aztán térdre esett előtte, hogy szakállá a

földet sepré, majd ismét felugrott, s hallatlan kínokat, mik a makacsra várnak, dühöngve sorolt fel.

Érzéketlen szobornak beszélt. Lőrincz honára, atyjára és Olindára gondolva, gyönyörködött a tőzsér kínjaiban, s eleinte ingerült szavakkal, később néma megvetéssel utasítá vissza a vői ajánlatot.

De Ráchelt, ha hivaték, meglátogató, s megjelenése mindannyiszor az első csodás hatást gyakorlá. Ez három ízben történt huszonnégy órai időszakok múlva. A negyedik esten Ráchel azt jósolá delejes álmában, hogy huszonegy napon át félbeszakasztás nélkül fog aludni, s ha ébredésekor az éltető rokonszenv Lőrincz lelkéből nem fog az óvébe átfolyni, akkor a megtört létező szikrája benne végsőt lobban s — örökre kialszik.

XIII.

A huszonegy nap letelt s az utósónak éje következék.

Ráchel álma fölött egy agg ember virasztott, kinek ijesztő rémtekintete kísértetes éjszakába illet. Sovány aszott arczbőrén ezer redő cikázta át egymást, s ezek közt különös mélységü volt a két félkört képező, melybe a hamuszfn szemüregek valának foglalva. Gondolatüres szemei mozdulatlanul, mintha nem is az övéi volnának, tekintének ki mélyületeikből. A vékony csaknem átlátszó hajlott orr egészen vázszerüvé tévé az összeesett arcot, mely fölött és körül galambösz haj, bajusz és szakál gomolygott. Csont kezei reszkettek, s az előre hajló korhadt test csak bot segítségével volt képes magát fentartani.

Az utósó három hét Bengabál Dávidon ugyanannyi évtized dűlását vitte végbe, sőt többet, mert egy, éveit a világgal és önmagával nyugalomban leélt agg látása tiszteletet parancsol, míg Dávid alakján a lelki küzdelmek és romboló szenvedélyek oly borzasztó árnyrajzot hagyának, mely legfőlebb szánalomra volt képes gerjeszteni.

E három hét alatt alig vön magához tápot, alig hunyta álomra szemelt; e három hét váltakozó-dűh, aggodalom és félelemből összefűzött siralomházi kínszenvedés volt.

Ráchel koronként jóslatokat monda delejes ál-mában, s e jóslatok iszonyuak valának. Rövid időn bekövetkezendő napokról beszélt, melyeknek tik-kasztó légköre a legforróbb égöv alattihoz hasonló. Éjente az égen tüzes jelek fognak mutatkozni, s a föld alól dörgések lesznek hallhatók. És a föld sok helyen meg fog repedezni, s a Fertő patak az égető szárazság daczára kiárad. Néha egy egy orkán fog átüvölteni, leszedve a házak fedeleit s kicsavarva a százados tölgyet, de a vihar nem frissíti fel az el-haló természetet, sőt dögleletes léggel töltendi el azt. A fű, a fa lombok, a virágok elsatnyúlnak, a

rövid életü rovarok és csuszómászók elenyésznek, a szárnyas és néglábu állatok messze költöznek el e vidékről, az itt tartottak nyugtalanul fognak bögni, s éhen szomjan vesznek el. S ez végjel lesz az embereknek is elhagyni az itteni tűzhelyt, s távolabb, hol a természet e kórjelei nem mutatkoznak, keresni új hazát, mert e vidék földalapja iszonyú vészben induland meg, halom és épület alásüllyed, s a keletkező mélyedést magas és örökös hullámár boritandja.

A beteg rendes három ápolója hideg borzadással hallgatá a természet fölötti ihletséggel mondott jóslatot. Az apát annál inkább elrémité az, mint-hogy leánya egy előbbi alkalommal inté őt, ne szakítná meg idő előtt huszonegy napig tartandó álmát, mert ébredése bizonyos halál leend, ha szíve első éber dobbanása Lőrincz viszonthajlamára nem talál.

Ezt minden áron megnyerni lón tehát a feladat. Bengabál egy órában alamizsnakérő koldusként porban fetrengett rabszolgája lábai előtt, a másban sakál kegyetlenséggel gyönyörködött a kinpadra vonottnak fájdalmaiban. Ez úgy mint amaz sikertelen maradt. Lőrinczből kín és könyörgés egyaránt nem

birt beegyező szót csikarni. A hatalmas tőzsért a tehetlensége fölötti ingerültség s a szörnyű jövő rémképe szemlátomást emészté.

Eközben a delejes álmjóslatok szóról szóra teljesülni kezdének, de a szokatlan tünetények egész jelentőségét Dávid szigorú tilalma folytán csak hárman tudták. A népben nagy események elősejtelve élt.

Egy reggelen azonban Márta, ki a jóslatoknak egyelőre legkevesebb hitelt adott, eltűnt a fertővári palotából. Az itt történtek hire általa átszivárgott, ajkról ajkra szállt, köztudomásu lön, s e naptól kezdve a lakosok valóságos népvándorlásban hagyták oda e — mint mondák átkozott vidéket. Csak az halasztá útját, kit szerfölött nagy érdek kötvén e helyhez, ez érdek kevésbbé hiszékenynyé tön.

Végre ezek is elköltöztek a huszadik nap estén, melynek hajnalán Dávid ben Gábael a bősziütség végső fokára ingerült dühhel, az öt három nap óta szóra sem méltató Lőrinczet félmeztelenül az áradó Fertő patak mellett egy keresztfához kötteté ki, hogy — az őrjöngő gúny szavai szerint — hasonló

halált haljon azzal, kinek tanához oly hiven ragaszkodik.

E napon déltájban emberen kívül élő állat sehol nem volt többé szabadon látható; a szomszéd nádasakból és mocsarakból a vadmadarak eget elfedő csapatokban vonultak kelet felé, a ménesek és gulyák szilaj vezettséggel nyargaltak szét, az őlban levők köteleiket tépték el, a légben egyetlen pillangó, egy rovar, a földön egy téveteg eb nem mutatkozott. Az emberek az állati belösztön példáját követték s elvándorlának.

Másnap Corzail is kijelenté, hogy tovább ő sem marad; felhivta Dávidot merné a végsőt s kísértené meg Ráchel tovaszállítását. De az apa félt az idő előtti felriasztástól, minden percztől reméllé a természetés ébredést s azt, hogy akkor még lesz idő menekülni. S az utóeszmében még ott fénylettek földalatti kincsei, melyektől válnia kellene. . . .

A mór orvos ekkor távozik s véle az utolsó hat alabárdos.

Dávid egyes egyedül maradt alvó leánya mellett a kihalt környék síri csendében. Egy egész napon át nem hallott annyi neszt, mennyit egy repülő

szunyog szárnyával okozhat. Csak néha néha hangzott egy egy tompa nyögés a vártól kis távolságra leásott keresztfáról, melyen a harminczhat óra előtt kikötött Lőrincz feledteték egy ember kegyetlensége s a többiek — saját életért aggodalmaskodó elfoglaltsága által.

Ez volt az egyetlen élő lény a körülfekvő pusztaságban.

De Bengabál e nyögéseket sem hallá; elfeledte ő a multat, a világot, önmagát; fásúlt szivéből az érzés, száradt velejéből a gondolat kiveszett; öntudatlan tekintete elvonhatlanúl az alig pihegő gyermekre volt szögezve — nézett, de nem látott. . . .

A föld színén terjengő gőzkör az est röpkedő homályával kezde összefolyni s a láthatár keletí szélén a tellyes hold vérvörös tányéra emelkedék, míg nyugotról fekete felhőterület voná be gyászszal az eget. Hold és felhő perczenkint közeledének egymáshoz — az éj szomorú királynője palástjába rejtekezni sietett.

Az előmlő reszketeg sugarak a templomszerű csarnokot, hol Ráchel fekvék s az öreg örködött,

baljóslatú félelmes világgal áraszták el. Az egykor tündéri terem, melyben az érzék kéjelgésére minden egyesítve volt, s melyből a növényéleten kezdve minden egyéb kipusztult, sőt még az elhanyagolt szökőkút locsogása is elhallgatott — inkább sírbolt-hoz volt hasonló, melyben a ravatalon fekvő halott lábainál egy tulvilági gnóm viraszt.

A kelő hold delejes sugara által érintett Ráchel fölegyenesedék ágyában. Az ámultságából felrezzent apa az ébredés óhajto'tt perczét vélte elérkezettnek — de látva a lezárt szemhéjjakat, új jószavakat várt a halvány ajkáról. Ezek azonban mint a szemek is zárva maradtak; a könnyü légi termet egy mozdulattal kelt le fekhelyéről s ment egyenesen — a rendes léptek lejtése nélkül, a keletre nyiló ablaksor felé.

Dávid dermedten nézett utána, s álmodni vélt, midőn a hófehér alakot a magas falzaton természetfölötti könnyüséggel s láthatlan erő által vonva emelkedni s az ablakok egyikén ki eltünni látta.

Pár percz mulva Ráchel a szabadban volt, — a tetőfokra fejlődött delejesség s az ez által ihletett belösztön biztos léptekkel vitte őt az irányban, hol

az ábrándos gyermek sziv fájó szerelme az életet kereste, s hol lelke ifját, százszoros halál kínáival végküzdésben találta a keresztfán.

Ez alá érve egy lebbenéssel emelkedett föl annyira, hogy az oszlophoz kötözött lábakat átfoghatá.

— Lőrincz! üdvöm, mennyországom! így halhatnom meg Jehova kegyelme! kiáltá, felébredett, s a visszatérő görcsroham még szorosabban fűzte őt az átölelt oszlophoz.

— Ráchel! Ráchel! Ráchel! hangzék rekedt rikoltással Fertővár egy toronyfokáról, s a hold mielőtt a reá rohanó felhőbe veszne, a gnóm alakot mutatta ottan, ki előre görbedt testével minden pillanatban a magasbóli lebukással fenyegetett.

A koromsötét éjben egyetlen pont körvonalai fehérlettek a keresztfán.

A messze síkot ekkor hirtelen keletkezett irtóztató szélrohamok söpörték át. A föld hosszas s körben járó tompa dörgéssel mordúlt meg, mintha az alsóbb rétegek nyögnének a reájuk nehezedő súly miatt. A vihar mindinkább dühöngött, a dörgés egyre erősebb s végre siketítő lön. A már napok

előtt támadt földrepedésekből vastag hullámsugarak löveltek fel, s egyesülten a Fertő patak zuhogó áradatával, a keresztfát pelyhként emelték ki és sodorták magokkal — — — —

Ugyanekkor a föld több perczig tartó erőszakos rázkódással megindult, s mire lecsendesült és az üvöltő vihar a fekete felhőterületet szétzilálta: a kibukkanó hold sárga arczulata tengerhullámzatra tekintte ott, hol néhány percz előtt Bengabál büszkesége Fertővár s az uradalmához tartozó öt falu állott.

XIV.

Magyarország sanyargatott népe szentül hitte, hogy közeledik a nap, melyet az irás szerint jelek előznek meg egen és földön; s ily jelnek tartá, a nyomor fő oka — Bengabál Dávid palotája és földének elsüllyedését is; mig más részt a csodák közé sorozá azt, hogy a zsidó által pogányul keresztre vont Lőrincz, Simon fia, az oszlopfával együtt száraz partra sodortatva, életben maradt. De testben és lélekben nyomorúlttá vált, hónapokig komor hallgatagságban borongott, s ha néha megszólalt, iszonyukat beszélt a fertővári utósó napokról.

A szegény kis Ráchel hideg hullaként találta a keresztfa alján — oly erőszakosan reá fonódva, hogy alig lehete ölelő karjait onnan leválasztani. A Fertő tó partján temették el jó emberek.

A következő évben Robert esztergomi érsek az imént hozott törvény alapján az egyház átkához nyúlt, s egész Magyarországot tilalom alá, Dénes nádort és Sámuel néhai kincstárnokot pedig névszerint átok alá vetette.

A nádor leánya Olinda fátyolt vón magára, s a Pest fölötti Dunasziget kolostorának sötét falai mögé rejté szive örökös gyászát. Négy év múlva IV. Béla trónralépte első napjaiban ifjan szállott sirjába. Legalább egy fájdalommal kevesebbet vitt oda — nem tudta meg azt, hogy atyját az új király boszúló haragja szeméitől fosztotta meg.

Vége a II kötetnek.

VILÁG FOLYÁSA.

BESZÉLYEK.

ANGOLBÓL

BÉRCZY KÁROLY.

HARMADIK KÖTET.

Berczy Károly

PEST, 1854.

SZÁNYVALD GYULA SAJÁTJA.
(Emich Gusztáv bizománya)

Handwritten signature or scribble, possibly "Károlyi" or similar, written in a cursive style.

Pest, 1854. Emich Gusztáv könyvnyomdája, az utolsó 8. sz.

TARTALOM.

	Lap.
AZ ARAB CSILLAGÁSZ	1
HORATIO SPARKINS	35
A SZERELEM ZARÁNDOKA	69
ÖRDÖG MARKA	125
EGY APA	143
A MÓR HAGYOMÁNYA	157
ELVESZTETT PARADICSOM.	195
A VÁRPARANCSNOK ÉS A JEGYZŐ	209

AZ ARAB CSILLAGÁSZ.

(WASHINGTON IRVING. *Alhambra.*)

Ós időkben, sok század év előtt, Granadán egy Aben Habuz nevű mór király uralkodott. Megpihent hódító volt ő, azaz ifjabb napjait folytonos csata és zsákmányolás közt élve le, most midőn gyöngé és élemedett lón, nyugalom után sovárgott, mit sem ohajtva inkább, mint az egész világgal békében élni, s babérjait a szomszédoktól elcsikart birtokkal együtt nyugodtan élvezni.

Történt azonban, hogy ezen szerfözlött eszélyes és békeszerető öreg fejedelemnek ifju vetélytársakkal gyült meg a baja, hercegekkel, kikben az ő korábbi hir és harcz vágya lángolt s kik igen sok hajlamot mutattak, őt az atyjaikon elkövetett sérelmekért számadásra vonni. Saját országának némely távolabb fekvő tartományai is, melyeket ifju ereje napjaiban kemény fegy alatt tartott, nyugalom-

ért sovárgó jelen korában lázadással s azzal fenyegeték, hogy őt fővárosa falai közé szorítják. E szerint mindenfelől ellenség által környezve, minthogy ennek jöttét a Granada körüli vad magas sziklabérczek könnyen elfödheték, a szerencsétlen Aben Habuznak folytonos vigyázat és félelem között kelle élni, soha sem tudhatván, mely oldalról támadtatik meg.

Hiába építetett őrtornyokat a hegyekre s helyezett minden szorosra őröket oly parancscsal, hogy éjen át tűzzel, napközben füstel adják hírül az ellen közelgtét; szemes ellenei, kijátszva minden ovatosságát, majd egy majd más vonalon, melyre nem is gondolt, törtek elő, és orra előtt pusztítva el tartományait, foglyokkal és zsákmányrakodtan tértek a hegyekbe vissza. Volt e valaha békeszerető és pihenni vágyó hódító, hasonló kényelmetlen helyzetben?

Mialatt Aben Habuzt e zavarok és bántalmak epeszték, egy vén arab orvos érkezett udvarába. Ősz szakálla övéig folyt le s a hajlott kornak minden jelét viselő; pedig mégis csaknem mindig gyalog jött Egyiptomból semmi egyéb segélylyel, mint egy hieroglyphekkel jelölt bottal kezében. Híre meg-

előzte őt. Neve Ibrahim Ebn Abu Ajeeb volt; azt mondák róla, hogy Mahomed kora óta él s Abn Ajeebnek, a próféta társai utolsójának fia, s hogy még mint gyermek követte Amru hódító seregét Egyiptomba, hol az ottani papoktól tanulta hosszú évsoron át a sötét tanokat s különösen a bűvészetet.

Mi több, még azt is beszélték, hogy ő az élet meghoszabításának titkát felfedezvén, ez által lón képes két század óta élni, ámbátor már öreg korában jutván e felfedezéshez, csak ősz fürteit s homloka ránczait örökítheté.

E csodateljes öreg embert sok tisztelettel fogadta a király, ki a korosabb fejedelmek szokásához képest, az orvosokat nagy becsben kezdé tartani. Saját palotájában akart neki lakosztályt kijelölni, de a csillagász inkább egy barlangot választta, ama hegy oldalában, mely Granada városa fölött emelkedik, s ugyan az, melyen később az Alhambra épült. E barlangot ő tágabbra ásatá, annyira hogy téres magas csarnokot képeze kerek nyilással tetején, melyen ő az eget és rajta a csillagokat délidőben is szemlélheté. E csarnok falait egyiptomi hie-

roglyphekkel, cabalisticus rajzokkal s csillagok jegyeivel írta tele, bensejét pedig granadai mesterek által saját vezérlete alatt készített szerekkel butorozta, miknek titkos tulajdonságaikat egyedül csak ő tudta.

Rövid időn a bölcs Ibrahim megbizott embere lön a királynak, ki minden felmerülő esetben hozzá fordult tanácsért. Aben Habuz egy alkalommal a szomszédok méltatlanságai ellen kelve ki, ama nyugtot nem engedő szakadatlan öröködést panaszlá melylyel berontásaik ellen kell magát védenie; panasza végeztével, a csillagász perczig szótlán maradt, aztán így felelt:

— Tudd meg ó király, hogy Egyiptomban létemkor, én ott egy hajdankori pogány papnó által készített nagy csodaművet láttam. Borsa város mellett egy hegyen, honnan Nilus völgye áttekinthető, egy kos alak állott, a koson pedig egy kakas, mindkettő rézből öntve és sarkon forduló. Valahányszor betöréssel lön a vidék fenyegetve, a kos az ellenség irányába fordult s a kakas kukoriskolt, mire a város lakói mind a veszélyt, mind pedig mely oldalról kö-

zeleg az, megtudták, s ideje korán intézkedhettek ellene.

— Az isten nagy: kiáltott fel a békeszerető Aben Habuz; mily kincs volna nekem egy ily a környező hegyekre felügyelő kos, aztán meg egy ily kakas, mely a veszély idejében kukoriskolna! Allah Akbar! mily biztosan alhatnám palotámban hasonló örökkel ennek tetején!

A csillagász bevárta a király elragadtatásának csillapultát, aztán folytatá:

— Miután a győzelmes Amru (nyugodjék békével) meghódítá Egyiptomot, én az ország vén papjai közt maradtam, hogy megtanuljam bálványimádó hitük szertartásait s magamévá tegyem ama titkos tanokat melyekért ők oly nagy hírben állanak. Egy ízben a Nilus partján egy öreg pappal beszélgetve ültem, midőn ez ama roppant pyramisokra mutatott, melyek az elterülő pusztaságon hegyekként emelkednek. Minden mire mi oktathatunk, szólt ő, semmi az e pyramisokban rejlő tudományhoz képest. A középső gúla kellő közepében van egy temetkezési szoba s ebben mumiája azon főpapnak, ki e bámulatos gúla építését segéllé, s véle

van eltemetve egy csudálatos tankönyv, mely mindennemű tudomány és bűvészet titkait magában foglalja. E könyv Ádámnak adatottbukása után s nemzedékről nemzedékre szállva bölcs Salamon királyé lett, ki ennek segítségével építé a jeruzsalemi templomot. Miként jött végre e gúla építőjének birtokába, ezt csak az tudja ki mindeneket tud.

— Midőn az egyiptomi pap e szavait hallám, szívem égett e könyv birhatásaért. A hódító sereg katonáin kívül, született egyiptomiak szolgálattal is rendelkezhettem: munkához fogtam tehát ezekkel, s a gúla szilárd tömegébe mindaddig fúrтам, míg roppant fáradsággal bensőbb és rejtek folyosói egyikébe jutottam. Ezen fölfelé félelmes tömkelegent át menve, sikerült behatnom a gúla kellő közepébe, épen ama temetkezési szobába, hol a főpap múmiája századok óta feküdt. Itt keresztültörtem a múmia külső hüvelyeit, kibontottam a számtalan lepel és kötélékből s végre megtaláltam keblén a becses kötetet. Reszkető kézzel vevém azt fel s kitapogatózva a gúlából, ott hagytam sötét és néma koporsójában a múmiát a feltámadás és utolsó ítélet napjáig.

— Abu Ajeeb fia! mondá Aben Habuz; te valóban sokat utaztál s láttál csodálatos dolgokat; de hát mit használ nekem a gúla rejtelve s bölcs Salamon tankönyve?

— Épen e könyv tanulmányozása által, ó király! lettem én jártas a bűvészet minden nemében s rendelkezhetem szellemekkel terveim kivitelében. Ennélfogva a borsai talizmán titka is ismeretes előttem, s képes vagyok hasonlót, sőt még becsesb tulajdonokkal birót készíteni.

— O bölcs fia Abu Ajeebnek, kiálta Aben Habuz; ily talizmán többet érne a hegyek minden tornyánál s a szorosok valamennyi őrénél. Alkoss nekem egy ily védszert, s álljon kincstáram egész tartalma rendelkezésedre.

A csillagász teljesítendő a fejedelem kívánságát, rögtön munkához látott. Magas tornyot építtet az Albacym hegy tetején álló királyi palotára. A torony Egyiptomból s mint állittatik, a pyramisok egyikéből hozott kövekből épült. Felső részét kerek csarnok tevé, kelet dél nyugot és észak felé nyíló ablakokkal, mindenik ablak előtt asztal állt, melyen mint saktáblán, fából kivágott kicsided lo-

vas és gyalog sereg volt elhelyezve, képmásával együtt az e tájon uralkodó fejedelemnek. E kívül még minden asztalhoz egy hajtúnél nem nagyobb lándzsácska tartozott, melybe némi Chaldeus jegyek valának vésve. E csarnok rézajtaja mindig zárva tartatott egy nagy aczél lakat által, melynek kulcsát a király bírta.

A torony tetején ércből öntött m ó r l o v a g sarkon forduló alakja volt látható, egy kezében paizzsal, másban felfelé tartott lándzsával. A lovag arczzal a városra nézett, mintha örködnék fölötte, de ha ellenség közelgett, rögtön kellő irányba fordult s kiszögzé lándzsáját.

Midőn e talizmán elkészült, Aben Habuz alig várta az alkalmat próbára tehetni erejét, s épen oly hön óhajta most egy betütést, mint azelőtt nyugalom után áhítózott.

Kivánsága nem sokára tellyesült.

Egy kora hajnalon a torony óre hírül hozá, hogy az ércz-lovag arcza Elvira hegyei felé fordult, s hogy lándzsája egyenesen a lope-i szoros felé van irányozva.

— Pörögjenek a dobok, harsanjanak meg a

trombiták csatára, s egész Granada talpon legyen! parancsolá Aben Habuz.

— Ó király, szólt a csillagász, soha se nyugtalanítsd városodat, s ne szólítsd csatára vitézeidet; nincs nekünk erőre szükségünk elűzni elleneidet. Bocsásd el szolgálodat s menjünk egyedül a torony titkos csarnokába.

Az öreg Aben Habuz a még öregebb Ibrahim Ebn Abu Ajeeb karjára támaszkodva ment fel a torony lépcsőzetén. Felnyiták a rézajtót s beléptek. A lopei szoros felé nyíló ablakot nyitva találták.

— Ezen irányban van a veszély, mondá a csillagász; jer közelebb ó király, s nézd ez asztal rejtelmét.

Aben Habuz király a piczi fa szoborkákkal megrakott sakk-táblaszerű asztalhoz lépett s végtelen meglepetésére tapasztalta, hogy azok egytől egyig mozognak. A lovak szökdeltek és ágaskodtak, a harczfiak fegyvereiket forgaták, s a dob és trombita hangja, a kardok csattogása, a paripák nyerítése olyszorú lággy halk morajba összefolyva volt hallható, mint nyáron át a méhdöngicsélés a déli árnyékban szunnyadóknak.

— Tekintsd ó király, folytatá a csillagász, e jelenetet annak bizonyoságául, hogy ellenségeid most is táborban vannak. Ama hegyek között, a lope-i szoroson kell nekik előjönni; ha rettegést és zavart akarsz csak okozni s azt, hogy életveszteség nélkül vonúljanak vissza, akkor e bú lándzsa tompa végével üss a szobrok közé; de ha vérontást kívánsz, élé v e l vágj közibük.

A békeszerető Aben Habuz vonásai kissé el-kékedének, remegő mohósággal nyúlt a bú lándzsa után, s ősz szakála rezgett fuldokló örömében.

— Fia Abu Ajeebnek! kiálta fel; úgy hiszem egy kis vér nem fog ártani.

Ezt mondva, a bú lándzsa élével a törpe szoborkák közé vágott, néhányra a tompa véggel ütött, mire az elsők halottként terültek el, a többi pedig össze elegendve s egymás ellen fordulva harczolt.

A csillagász alig bírta a legbékeszeretőbb fejdelem kezét nyugvásra s arra birni, hogy valamennyi ellenségét ki ne végezze: végre sikerült neki őt a toronyból lehozni s a lope-i szoros melletti hegyekbe vizsgálókat kiküldeni.

Ezek oly hirrel tértek vissza, hogy a Granada

előtti sierra közepén egy keresztyén had nyomult elő, de pártszakadás támadván közöttük, fegyvereiket egymás ellen fordíták, s nagy vérontás után visszavonúltak a határszélre.

Aben Habuz el volt ragadtatva a talizman hatásától.

— Valahára, mondá, békében élhetek, s eleneim hatalmamban vannak. Ó bölcs fia Abu Aje-ebnek, mivel hálálhatom meg neked e jótéteményt?

— Egy öreg bölcsész igényei, ó király, csekélyek és egyszerűek; csak azt engedd, hogy barlangomat illendő remete lakká alakíthassam, s meg vagyok elégedve.

— Mily nemes a valódi bölcs mérséklete! viszonzá Aben Habuz, alattomban örülve a jutalom olcsóságán. Előhivatta kincstárnokát, s megyhagyta neki, hogy Ibrahimot a remete-lak felszerelésére kívántató összegekkel lássa el.

A csillagász most több rendbeli szobát vágott a kemény sziklában, melyek csillagvizsgáló csarnokával összefüggésben lennének; aztán pompás ottomanokkal és pamlagokkal bútoroztatá eze-

ket, s a falakat a legdúsabb Damask szövettel vonatta be.

— Koros ember vagyok, mondá, s nem fehetem tovább csontjaimmal kő ágyakon, s e nyirkos falakra is szükséges a lepel.

Fürdői is voltak, ellátvák minden nemével az illatos szereknek és regényes olajoknak. — Mert a fürdő, gondolá, nélkülözhetlen a kor merevségének egyensúlyozására s visszaadni a tanulmányok által összezsugorodott test friss voltát s hajlékonyságát.

Termeibe számtalan ezüst és kristály vilárt függeszte, mikben az egyiptomi sírokban talált rendelvény szerinti szagos olaj égett. Ezen olaj kifogyhatlan volt s a mérsékelt napvilághoz hasonló szelíd világitást terjeszte. — A napfény, mondá, nagyon erőszakosan és vakítólag hat az öreg ember szemekre, s a lámpa-világ sokkal összeillőbb egy bölcsész tanulmányaival.

Aben Habuz kincstárnoka megnyögött a remete-lak felszerelésére naponként kívánt összegek terhe alatt, s panaszait a király elé terjeszté. A királyi szó azonban ki volt mondva; Aben Habuz vállat

vonita : — Türelem, szólt, e vén ember Egyiptom roppant dűledékei s a pyramisok bensejéből vette bölcsészi elvonultságának eszméjét; de mint minden dolognak, ugy e barlang felszerelésének is egyszer csak vége szakad majd.

A királynak igaza volt, a remete-lak valahára elkészült, s pompás föld-alatti palotát képeze.

— Ki vagyok elégitve, szólt ekkor Ibrahim Ebn Abu Ajeeb a kincstárnokhoz; most már magányomba zárkozom, s időmet tanulmányoknak szentelem. Nincs többé semmi óhajtásom, épen semmi, kivéve egy kis mulatságot, mely az észlelés pihenő közeiben némi szórakozást szerezzen.

— Ó bölcs Ibrahim, kívánj tetszésed szerint; köteles vagyok magányodat minden kellővel ellátni.

— Én tehát néhány tánczosnőt kívánok; monda a bölcsész.

— Tánczosnótl! viszhangozá az elbámult kincstárnok.

— Igen, tánczosnóket; felelt komolyan a bölcs; néhány elég lesz, mert hiszen én kevés igényű s könnyen kielégíthető öreg ember és philosoph vagyok. Azonban ifjak legyenek és szépek, mert a

szépség és ifjuság látása frissítőleg hat a hajlott korra.

Míg a bölcs Ibrahim Ebn Abu Ajeeb ily ildomosan tölté idejét a remeto lakban, a békeszerető Aben Habuz dühös szoborcsatákat vívott tornyában. Dicsteljes dolog is volt az egy hozzá hasonló csendes viseletű öreg emberre nézve, hogy ily könnyen viselheti háborút s hogy szobájában, csak úgy mulatva, csoport legyekként törülhete el egész seregeket.

Egy ideig szabad tért engedé ő tomboló szeszélyeinek, sőt betörésekre is ingerlé szomszédjait; de ezek lassankint únni kezdék az ismételt vereségeket, s végre egy sem merte átlépni a határszéleket. Az ércz lovag hónapokon át mozdulatlan állott nyugodt talapzatán, egyenesen a légbé feltartott lándzsájával, s az érdemes öreg fejdelem sajnosan kezdé nélkülözni szokott foglalkozását s az egyhangu nyugalmas életben zsémbessé lón.

Egy napon végtére a talizman ércz lovag hirtelen megfordula sarkán s előre szegzett lándzsájával a Guadix hegyek felé mutatott. Aben Habuz tornyába sietett, de a mondott irányban lévő bűvös

asztalon mindent nyugodtan talált; egyetlen szobor sem mozdult helyéből. E körülményen felakadva, lovas csapatot küldte vizsgáldni a hegyek közé.

A lovagok három nap mulva vissza tértek.

— Minden hegyszorosot kikutattunk, jelenték, de egyetlen sisakot vagy gerelyt sem vehetünk szemügyre. Kirándulásunk összes eredménye egy elragadó szépségű keresztyén hölgy, kit délszakban forrás mellett alva találtunk, s foglyul hozánk.

— Egy elragadó szépségű hölgy! kiálta fel Aben Habuz, mialatt szemei lelkesedéstől ragyogtak; hozzátok őt előmbe.

A gyönyörű leány, parancsához képest, elébe vezettedék. A pazar fényűzésnek ama pompájával, mely az Arab uralom idejében a Góthspanyolok közt divatozék, volt ez öltözve. Tündöklő fehérségű gyöngyök vegyültek holló fürtei közé; homlokán szemeknek ragyogásával vetélkedő ékkövek csillogtak. A nyakát körülfoló aranylánczról kis ezüst lant függött le oldalára.

Sötét szemeknek villanásai tűz szikrákként pattantak Aben Habuz korhadt gyulékony szívébe; lép-teinek bájszerű uszását látva, keringett vele a világ.

— Legszebbike a nőknek, kérdé elragadtatva; ki és mi vagy te?

— Ama góth herczegek egyikének leánya, kik nem rég e tartományokon uralkodának. Atyám seregei mintegy bűv hatalom által veszték el e hegyek közt, ő száműzetett, leánya pedig fogoly.

— Órizkedjél ó király! sugá Ibrahim Ebn Abu Ajeeb; a leány egyike lehet ama északi boszorkányoknak, kikről már hallottunk, s kik gyakran legcsábítóbb alakot öltenek, hogy meggronthassák a vigyáztalant. Ugy tetszik, mintha szemeiből varázserőt s minden mozdulatából bűbajt olvasnék. Bizonyosan ez lesz a talizmán által mutatott ellenség.

— Fija Abu Ajeebnek, felelt a király; te megengedem igen bölcs ember s nagy szellem-idéző vagy, az asszonyok körül azonban mód nélkül járatlan. E tudományban én senkinek sem engedek, nem, még magának bölcs Salamonnak sem, mind a mellett hogy annyi sok feleséget és rabnőt tartott. E hölgyre nézve, én mi veszélyest semlátok benne, sőt igen szépnek találom s megnyerte tetszésemet.

— Halld ó király! viszonzá a csillagász, talizmánom által én neked sok győzelmet szereztem, de

a zsákmányban soha nem osztozám. Engedd hát nekem e bitang fogolyt, hadd vidítsa fel magányomat ezüst lantjával. Ha valóban tündér, én bírok ellenszerekkel mik varázs erejével daczolnak.

— Mit? még több nő kell? kiálta Aben Habuz. — Hát nincs még elég mulattató tánczosnőd?

— Tánczosnőim vannak, igaz, de nincsenek énekesnőim. Pedig nagyon jól esnék néha néha egy kis dallás, felderíteni tanulmányokban elfáradt lelkemet.

— A manóba, remetés követeléseiddel! monda türelmetlenül a király. E hölgyet én magannak szemeltem ki, s igen gyönyörködöm benne, épen úgy, mint Dávid, bölcs Salamon apja, gyönyörködött a Shunamita Abisag társaságában.

A csillagász további kérelmei s szorgalmazásai még tagadóbb válaszra ingerlék a királyt, — igen boszús kedélylyel váltak el egymástól.

A bölcs, remeteségbe zárkozott a kedvetlen ügy fölött tépelődni; mielőtt elment volna azonban, még egyszer inté a királyt, őrizkednék veszélyes foglyától. De hol van az öreg szerelmes, ki tanácsra hallgat? Aben Habuz tökéletes rabja lett szenved-

délyének. Egyetlen iparkodása volt, magát a góth szépség szeméiben szeretetre méltóvá tehetni. Ifjúsága nem nagyon ajánlhatá őt, az igaz, de annál inkább gazdagsága, s a vén szerelmes többnyire bőkezű is szokott lenni.

A granadai Zacatin legdrágább keleti áruí felhányattak; selymek, ékszerek, roppant értékű gyémántok, válogatott illatok, minden mit Ázsia és Afrika ritkát és becseset nyujthatott, a hercegnőre halmozva lön. Színjátékok és ünnepélyek minden nemei rendeztetek mulattatására: dalművek, táncz, tornák, bika viadalok; Granada egy időre szakadatlan fényben uszásnak lön színhelyévé.

A góth hercegnő e ragyogó pompát úgy tekinté mint ki a nagyszerű életmódot megszokta. Mindent, rangjának vagy inkább szépségének tartozó hódolatként fogadott; mert a szépség a rangnál is tulzóbb szokottlenni követeléseiben. Sőt alattomban örülni látszott, ha a királyt oly költségekre veheté, mik alatt kincstára megnyögött, s ha aztán e határtalan pazarlást mindennapi dolognak nézheté.

A tiszteletre méltó szerető tehát legnagyobb törekedése és bőkezűsége mellett sem hizeleghete

magának a nő szive megnyerésével. Ez haragosan soha sem nézett ugyan reá, az igaz, de mosolyogva sem. Mihelyt szerelméről kezdett beszélni, a hölgy ezüst lantját zendíté meg; valami mysticus varázs volt e hangokban. A fejdelem azonnal szunyadni kezdett, ellenállhatlan szender lepte el, s fokonyként álomba merült, melyből csodásan épülten de egy időre egészen lehűtött szenvedélylyel ébredt fel. Ez ugyan vágyainak nem volt épen megfelelő; de ellenben e szendergések kellemes álmokat hoztak, mik tökéletesen lebékózták a szunnyadó szerelmes érzékeit; és így, ő folytatta álmodozásait, mi alatt egész Granada korholta elkábultságát s zúgott a zenére vesztegetett kincsekért.

Végre olyszerü veszély tornyosult Aben Habuz fejére, mely ellen talizmánja őt nem védheté. Lázadás ütött ki fővárosában, s palotáját fegyveres gyűlevész nép fogta körül, élete s keresztyén kedvesének élete ellen fenyegetözve. Régi harcziás szellemének egy szikrája röppent fel kebelében. Maroknyi testőr csapattal támadta meg s úzte szét a lázadókat, s a fölkelést csirájában elfojtá.

A rend visszaállítása után fölkereste a csilla-

gászt, ki még mindig remeteségébe zárkozottan a neheztelés keserű falatán rágódott.

Aben Habuz engesztelő hangon szólítá őt meg.

— Ó bölcs fia Abu Ajeebnek, szólt, te jól megjóslád a szép fogoly által reám háromolható veszélyeket; mond meg hát azt is, te ki oly éles észszel vagy előre látó, miként háríthatom el azokat magamról?

— Távolítsd el körödből az okot — e hölgyet.

— Inkább országomtól válok meg; kiálta Aben Habuz.

— Te mindkettő elvesztésének nézess elébe; viszonzá a csillagász.

— Ne légy oly szigorú és haragos, ó legmélyebb elméjű philosoph; vedd egy mérlegbe a fejdelem és szerető kettős baját, s mutass utat módot a fenyegető vész megelőzésére. Nem gondolok én hírnévvel, nem hatalommal, nekem csak nyugalom kell; ó volna bár egy csendes menhelyem, hova a világ s annak zaja, fénye, gondjai elől menekülhetnék, s hol hátralévő napjaimat háborgatlan szerelemnek szentelhetném.

A csillagász egy perczig bokros szemöldei alól tekintte reá.

— S mit adnál, ha egy ily menhelyet szereznék neked?

— Magad határozhatnád meg jutalmadat, s bár mi lenne az, ha csak hatalmamban állna teljesítése, oly szentül, minthogy élek, megadnám.

— Hallottál e már ó király Irem kertjéről, a boldog Arábia csodaműveinek ezen egyikéről?

— Hallottam e kertről; a korán „Hajnal hasadás“ című cikkében van róla említés; sőt e kívül Mekkából jött vándoroktól is bámulatos dolgokat hallottam róla beszélni, de eddig csupán üres meséknek tartottam ezeket, olyanoknak, minőket távol országokban járt utasok szoktak egyre másra regélni.

— Ne tartsd meséknek ó király az utazott emberek tapasztalásait; jegyzé meg komolyan a csillagász; a világ széleiről hozott becses tanítkaságokat foglalnak azok magukban. Az Irem kertet és palotát illetőleg, mi ezekről mondatik, az mind való: saját szemeimmel láttam mindkettőt — figyelj

kalandomra, mert vonatkozással bir az a te kérelmedre.

— Ifju napjaimban, mint pusztaságot lakó arab, atyám tevéit őrizém. Az Aden pusztán haladva át, a tevék egyike eltévedt a többitől s elveszett. Több napig jártam utána, s egy napon déltájban, tikkadtan s elfáradva, pihenni dőltem, s egy pálma fa árnyában gyér vizű forrás mellett elaludtam. Felébredvén, roppant város kapuja előtt találtam magam. Bemenék s nagyszerű utczákat és téreket láttam, de mind néma volt és lakatlan. Így jártam keltem, meg nem egy dicső palota és kerthez értem, mely temérdek szökő kút és halastó, lugas és virág és izletes gyümölcsű fákkal vala ékes; de még folyvást egyetlen lélek sem volt látható. Erre én e magány által megrémülten elsiettem; s a város kapuján kilépve megfordultam még egyszer visszatekinteni; de már ekkor minden eltűnt, s csak a végtelen sivatag terült el előttem.

Nem messze aztán egy idős dervissel, ki a táj őshagyományai és rejtelmeiben jártas volt, találkozván, elmondám néki esetemet. Ez, mondá ő, a nagy hírű Irem kert, a sivatag csodáinak egyike.

Néha néha mutatkozik az csak hozzád hasonló vándorok szemeinek, megörvendezettvén azokat tornyok és paloták és diszes berkek látásával, aztán elenyésszik s csupán a pusztai magány marad. Története pedig következő. Hajdankorban, midőn e vidéket az Additák lakták, Sheddad király, fia Adnak s dédunokája Noénak, fényes várost alapíta itt. Elkészültével, nagyszerűségét látva, szive kevélység és nagyravágyásban fuvalkodott fel, s egy királyi palota építését határozá el, kertekkel, melyek a korábban említett mennyei paradicsommal vetélkedjenek. Az ég átka azonban elbizottságáért utólrerte őt. Mind ő, mind alattvalói eltörültettek a földről, s a fényes város és palota és kertek örökös varázsszal lőnek illetve, mely őket emberi szem elől elfődi, s csak időnként engedi láthatni, hogy a király bűne örök emlékü maradjon.

E történet ó király s a látott csodák lelkembe vésődtek, s később, midőn Egyiptomba s itt bölcs Salamon könyvének birtokába jutottam, határozattá érett bennem visszatérni és Irem kertjét még egyszer megszemlélni. Ugy tevék; a rejtély jártas szemeimnek nyilvánult, s én elfoglalva Sheddad palo-

táját, néhány napig ez édenben időztem. Az őrszellemek bűv hatalmamnak engedelmeskedének, s födözék ama varázs erőt, melyel e kert létesült s később láthatlanná lesz. Hasonló palotát és kertet, ó király, én csinálhatok neked, akár itt is, a város fölé emelkedő hegy tetején. Mert hiszen nem ismerék-e én minden titkos bűv erőt? s nem vagyok-e bölcs Salamon tankönyve birtokában?

— Ó bölcs fiya Abu Ajeebnek, kiálta fel vágy remegve Aben Habuz; te valóban dús tapasztalatú utas vagy s bámulatos dolgokat láttál és tanultál! Teremts nekem ily édent, s kívánj akár mit, ha bár országom fele része lenne is.

— Hajh! felelé az előbbi; jól tudod, hogy öreg ember s könnyen kielégíthető bölcsész vagyok; minden jutalom, mit kérek, az első teher hordó állat a rajta lévő teherrel, mely e palota kapuján bemenend.

A fejedelem szívesen egyezett ez olcsó árba, s a csillagász megkezdé munkálatait. A hegy tetején, közvetlenül földalatti remete laka fölött, hosszú folyosót építtetett, mely egy erős torony közepe alatt végződik.

A torony kül-csarnokának magasan domboruló boltíve alatt izmos kapuszárnyak zárták el a bejárást. E kapu homlokzatára a csillagász saját kezeivel faragott egy roppant idomu kulcs alakot, a kül-csarnok boltívére pedig egy óriási kezet. Hatalmas talizmánok voltak ezek, melyek fölött ő ismeretlen nyelven mondatokat ismételt számtalanszor.

Midőn e mű elkészült, két napra csillagászi termébe zárkozott, s rejtélyes varázslatokkal foglalkozék, a harmadikon fölment a hegyre, s az egész napot tetején tölté. Az éj késő órájában jött le, s Aben Habuznak jelenteté magát.

— Valahára ó király, elkészültem munkámmal. A hegycsúcson áll a legdiszesebb palota, minőt valaha emberi agy kigondolhatott, vagy emberi szív kívánhatott. Vannak ékesnél ékesb csarnokai, termei, bájló kertjei, hideg forráskútai, illatos fürdői; szóval az egész hegy paradicsommá van alakítva. Irem kertjéhez hasonlólag, nagy hatalmu bűszó védi s rejti el halandók fürkésző szemei elől, kivévén azokat, kik a talizman titkát birják.

— Elég, vágott közbe örvendetesen Aben Habuz, holnap virradatkor azonnal felmegyünk s át-

veszszük. — A boldog fejdelem keveset aludt ez éjjel. Alig csillámlott meg az első napsugár Sierra Nevada hólepett fokán, midőn ő már lovára ült, s válogatott csekély kísérettel lovagolt fel egy meredek és keskeny uton a bérczre. Mellette, fehér paripán, a góth hercegnő nyargalt drága kövekkel ragyogó ruhában, s az ezüst lanttal oldalán. A csillagász a király másik oldalán mendegélt hieroglyphes botjára támaszkodva, miután ő soha semmi-féle lóra nem ült.

Aben Habuz kíváncsian tekintte fel meglátni a tündöklő kastély tornyait s a kerteknek a magasban elnyúló terraszait; de semmi ilyest nem fedezhette fel.

— Épen ebben fekszik rejtelve és biztonsága a palotának, — mondá a csillagász; míg a varázsilletett kapun át nem haladsz, s magad a birtokba nem helyezéd, addig semmit sem lehet látni.

A külsarnokhoz közeledve a csillagász megállott, s a bolt íven és a kapu fölött lévő faragott kulcs és kézre mutatva folytatá:

— Ezek, ugymond, a bejárást megtiltva őriző talizmánok. Míg ama kéz le nem nyúl s meg nem

ragadja a kulcsot, sem emberi hatalom se bűbájos mesterség nem vehet erőt e hegy urán.

Mig Aben Habuz tátott szájjal s néma csodálattal bámulta e természet fölötti talizmánokat, a hercegnő paripája előre haladt s a kapu felé, a folyosó közepéig vitte őt.

— Im, kiáltá a csillagász, ez a nekem ígért jutalom, az első állat a rajta lévő teherrel, mely a bűvös folyosón bemenend.

Aben Habuz mosolyogva hívé hogy az öreg ember csak tréfál, de midőn látta hogy ez komolyan veszi a dolgot; ősz szakálla reszketett mérgében.

— Abu Ajeeb fia! szólt komor arczal; minő kétértelműség ez? Te jól tudod az ígért jutalom értelmét: az első teher hordó állat terhestől, mely e palota folyosójába lép. Vedd a legerősebb öszvért ólaimból, rakd meg kincstáram legértékeseb czikkeivel, s tied leend: de ne merészelj ahhoz emelkedni gondolatban, ki az én szívemnek gyönyörűsége.

— Mi szükségem van nekem értékre? dörgé boszusan a csillagász; nem enyém-e bölcs Salamon tankönyve, s általa a földteke minden rejtett kincse?

A hercegnő jogszerűen enyém, te királyi szavad adtad, s én sajátomnak követelem őt.

A hercegnő büszkén nézett le paripájáról, s megvetési gyöngé mosoly'játszott rózsás ajkain, midőn a két ősz szakál az ifjuság és szépség birtokáért vitázott.

A fejedelem dühe nagyobb volt mint méltányossága.

— Puszták alacsony fia te! orditá, sok mesteriséget tudhatsz, engem azonban uradúl ismerjs ne merészelj kikötni királyoddal.

— Uramúl! viszhangozá a csillagász; királyomúl?! Egy vakand túrás király a akar uralkodni a fölött, ki böles Salamon talizmánjait birja? Éljbol-dogúl, Aben Habuz; kormányozd piczi országodat s élvezd a te — bolondok számára megrendelt paradicsomodat; részemről, én nevetni foglak bölcészi elvonultságomból.

Igy szólva, megragadta a paripa kantárát, botjával a földre ütött s elsülyedt a góth hercegnővel együtt. A föld ismét bezáródott fölöttük s nyoma sem maradt a nyilásnak melyen eltűntek.

Aben Habuz megdöbbenésében néhány perczre

szavát veszve állott. Magához térve ezer munkással ásatott lefelé a kellő irányban, de hasztalan, a köves alap daczolt ásóikkal, vagy ha sikerült is kissé behatni, gyorsabban telt be ismét földdel a nyert nyílás, mint ők felhányhaták. Aben Habuz a barlang torkolatát is, mely a csillagász földalatti termeibe vezetett, keresteté, de erre sehol sem lehetett akadni. A bejárás egykori helyét ős szikla lemez borítá.

Ibrahim Ebn Abu Ajeeb eltűntével megszűnt a talizmánok creje is. Az ércz lovag arczával a hegy felé fordúlva maradott, s lándzsáját ama pont felé szegezé, hol a csillagász elsülyedett, miként ha ott leskelődnék Aben Habuz leghalálósabb ellensége.

Időről időre zene és női dal el-elhaló hangjai voltak a hegy mélyéből hallhatók, s egy pór hírül hozá egy napon a királynak, hogy a múlt éjen hasadásra talált a sziklában, ezen befelé mindaddig mászott, míg egy földalatti csarnokba tekinté le, hol a csillagászt pompás pamlagon szenderegni látta s szundítani a herczegnő ezüst lantjának zengésére, mi érzékeire bűvös hatást látszék gyakorolni.

Aben Habuz keresé a szikra hasadást, de ez

már ismét bezáródott. Megkísérté ujjal kiásni vé-
télytársát, s megint sikertelen. A kulcs és kéz va-
rázsereje sokkal hatalmasb volt hogy sem emberi
erőködéssel lehessen egyensúlyozni. A hegytetőn,
az itt ígért palota és kert helyett, kopár pusztaság
maradt; e nagy várakozásu édent vagy bűbáj tevé
láthatlanná, vagy csak a csillagász meséje volt az
egész. A világ ez utóbbit kegyeskedék gyanítani, s
némelyek e helyet „A király bolondságának,“ má-
sok pedig „A bolond paradicsomának“ nevezék el.

Hogy Aben Habuz bánata tetőpontját érje el,
szomszédjai, kiket nem rég ingerlett és tetszése
szerint vert, midőn még a talizman ércz lovag hó-
dola parancsának, tapasztalván, hogy már többé
nem védi őt bűverő, minden oldalról betörték tar-
tományaiba, s a legbékeszeretőbb király hátralévő
napjai szakadatlan csatározásoknak lőnek lánczo-
latává.

Végre meghalt Aben Habuz s eltemettetéék. Az-
óta századok múltak. Az eseménydús hegyre az Al-
hambra építetett, s némi arányban valósítja az Irem
kert meseszerű gyönyöreit. A varázs illetett torony-
kapu még épen áll, kétségkívül a rejtelmes kéz és

kulcs által oltalmazva; s jelenleg az Igazságkaput, a vár fő bejárását képezi. E kapu alatti földalatti lakában mondják, tartózkodik még mindig a vén csillagász, pamlagán s a hercegnő ezüst lantjának zengése mellett szunyókálva.

Az öreg sérvitézek, kik e kapunál őrt állanak, hallják néha a dallamot nyári éjeken, s a szenderítő hatásnak engedni lévén kénytelenek, nyugodtan gunyasztanak állomásaikon. Sőt a mi több, oly álomhozó szellem lengi körül e helyet, hogy még a világos nappal órködök is fej bólingatva láthatók a folyosó kőpadjain, vagy jó izút alusznak a közeli fák alatt, annyira hogy ez mindenesetre a legálmosabb őrszem állomás az egész keresztyén világon.

Régi legendák azt tartják, hogy mind ez örök időkgig így leend. A hercegnő a csillagász foglya marad, a csillagászt pedig a hercegnő bűvös álomban tartja, egész a végső napig, mindaddig míg a rejtelmes kéz meg nem ragadja a végzetszerű kulcsot s a megbűvölt hegy varázslatát el nem osztatja.

HORATIO SPARKINS.

(BOZ. (DICKENS.) *Sketches.*)

— Valóban, szerelmem, ő a múlt kör-estélyen igen forgolódott Teréz körül, szólt Maldertonné férjéhez, ki a városban töltött nap fáradalmi után, selyem kendőbe kötött fővel s lábait a kandalló tűz elibe nyújtva, Porto-borát iddogálta; — nagyon forgolódott; s én újra mondom, hogy minden lehető módon bátorítanunk kell őt. Mindenesetre meg kell őt hívnunk ebédre.

— Kit kell meghívnunk? kérdezte Malderton úr.

— Na s hiszen tudod kit értek, kedvesem — azt a fekete bajszos és fehér nyakkendő fiatal embert, ki az utolsó körestélyen először jelent meg, s kiről most az egész leány világ beszél. Izé — istenem! hogy is hívják — Marianne, mi is a neve? folytatá Maldertonné, kisebbik leányához fordulva,

ki erszény kötéssel foglalkozott s érzelgő arcot csinált.

— Mr. Horatio Sparkins, mamám; felelé Marianne kisasszony, egy Júliaszerű sohajjal.

— Az ám, csakugyan, Horatio Sparkins; mondá Maldertonné. Szó sincs róla, ő a legúriasabb külsejű fiatal ember, kit életemben láttam. Abban a gyönyörű új ruhában melyet a múlt éjen viselt, egészen hasonló volt — egészen olyan volt, mint — mint —

— Mint Leopold herczeg, mamám, — oly nemes, oly érzelemdús! végzé be Marianne buzgó csodálat hangján.

— Fontolóra kellene vened kedvesem — kezdé újra Maldertonné, hogy Teréz most már huszonnyolcz éves, s hogy csakugyan itt az ideje valamihez fognunk.

Malderton Teréz kisasszony egy igen apró, kissé kővér, piros arcú leány volt, de mindig jó kedvű, s még nem járt jegyben, bár — hogy méltányosak legyünk iránta — a baj nem az ő állhatatossága hiányának tulajdonítandó. Hiába tetszelgett tíz éven át; hiába kötöttek Maldertonék széles ismeretséget

Camberwell sőt a szomszéd városok házasulandó fiatalaival, nem is említve a fővárosból kirándulókat. Malderton Teréz kisasszony ép oly ismeretes volt, mint a Northumberland palota (vagy a budapesti lánczhid oszlopzata) fölötti oroszlyán, s épen oly valószínűséggel birt helyben maradása, mint emezé.

— Bizonyos vagyok benne, hogy tetszeni fogna neked; folytatá Maldertonné — oly nagyúrias!

— Oly művelt! mondá Marianne.

— S oly gyönyörűen beszél! tevé hozzá Teréz.

— Irántad igen nagy tisztelettel viseltetik, kedvesem; mondá férjének bizalmas hangon Maldertonné. Malderton köhhentett s a tűzbe nézett.

— Igen, én tudom, ő nagyra becsüli papa társaságát; erősíté Marianne.

— Kétségen kívül; viszhangozá Teréz.

— Úgy van, ezt nekem is nyilvánítá; jegyzé meg Maldertonné.

— Jó, jó; válaszolá a hizelgés által megnyert Malderton; a holnapi körestélyen, ha találkozom vele, majd tán meghivom. Reménylem, tudja, hogy Oak-lodgeban Camberwellben lakunk?

— Természetesen — s azt is, hogy egy fogatú hintót tartasz.

— Majd meglássuk; mondá Malderton, kis gunnyasztásra helyezkedve el; — majd meglássuk,

Mr. Malderton azon embereknek volt egyike, kiknek egész eszmeköre a Lloyd, börze, kelet-indiai társulat és bank körül forog. Egy két sikerült nyereszlet, homályos és aránylag szegény helyzetéből jólétre emelte őt. Mint ez hasonló esetekben gyakran történik, önmagáról és családjáról fogalmai vagyona növekedtével rendkívüli magas fokra emelkedtek; előkelő szokásokat, izlést és sok egyéb majmoló bohóságokat negélyeztek, s határozott és méltó irtózáttal fordultak el mindentől, mi közönsekességnek volt tekinthető. Vendégszerető volt fitogtatásból, szükkeblű tudatlanságból, s előítéletes elbizottságból. Az önzés s fényüzési vágy rá vitte hogy pompás asztalt tartson: az ajánlkozó alkalom s a földi jók szeretete pedig temérdek vendéget biztosított neki. Művelt embereket, vagy kiket ő azoknak tartott, szeretett asztalánál látni; de az „elménczeket“, mint ő nevezé, soha sem tűrhette. — Alkalmasint két fia kedvéért táplálta ő ezen indula-

tát, kik az ő tisztelt szüleikben erre nézve nem költ-
hettek aggodalmat. A család büszkeségét helyezte
abban, hogy magasabb körökben keressen ismeret-
ségeket és összeköttetéseket, mint a minőben maga
forgott; s e vágnak — hozzájárulván még a saját
szűk körén kívül fekvő világnak éppen nem ismerése,
egyik kényszerű következése az lőn, hogy a ki csak
magasabb rangú s előkelőbb emberekkel némi ismer-
etségben állott, az Oak-lodgei asztalhoz Camber-
wellben biztos útlevéllal bírt.

Mr. Horatio Sparkins első megjelenése a kör-
estélyen, a meglepetés és kandiság nem csekély
fokát kelté fel a rendes látogatókban, vallyon ki
lehet? Láthatólag tartózkodó s látszólag méla bús.
Talán pap-jelölt? Ennek igen jól tánczol. Vagy
ügyvéd? neve nincs a sorozatban. Igen választékos
szavakkal és sokat beszélt. Vagy talán valamely ki-
tűnő külföldi, ki oly célból jött Angliába, hogy az
országot, szokásait s az itteni életmódot leírja; s
ki a nyilvános bálakba és közlakomákra azért jár,
hogy megismerkedjék a magas körök légzetével, a
bevett illemszabályokkal s angol finomsággal? —
Nem, kiejtése nem külföldies. Orvos-e, vagy hirlap-

író, vagy divatregények szerzője, vagy művész?
 — Nem és nem, valamennyi ezen sejtelmet meg-
 czáfolta valamely érvényes ellenvetés, — „Akkor,“
 mondá mindenki, „ő bizonyára valaki. — „Én is
 annak tartom őt,“ okoskodék Malderton úr magában;
 miután észreveszi fensőbbségünket s figyelemmel
 van irántunk.“

Az imént előadott társalgás utáni éj ismét kör-
 estélyi éj volt. A hintó pontban kilencz órára Oak
 Lodge kapuja elibe rendeltetett. Malderton kisasz-
 szonyok égszín kék selyem s mű-virággal diszített
 ruhába öltöztek; Maldertonné, a kicsiny kövér asz-
 szony, hasonlólag, s úgy nézett ki, mint kettővel
 sokszorozott idősb leánya; Malderton Frigyes az
 idősb fiú, egészen kicsipve, eszmény-minta képe
 vala valamely piperkőcz pinczérnek; s Malderton
 Tamás, az ifjabbik, fehér disz-nyakkendőben fé-
 nyes gombú kék frakkban s veres órazsinórral szer-
 fölött hasonlított Barnwell György érdekes mellké-
 péhez. A család minden tagja erősen feltette magá-
 ban, hogy Sparkins Horatio társaságát keresni fog-
 ja. Teréz, természetesen, oly nyájas és érdekes
 leend, mint huszonnyolcz éves férj-leső hölgyek

rendesen lenni szoktak ; Maldertonné csupa kegy és mosoly lesz ; Marianne néhány sor verset fog kérni emlék-könyvébe ; Malderton a nagy ismeretlent ebédre hivandja meg ; Tom pedig a burnót és szivar érdekes tárgyát választandja a társalgás kezdő betűjeül. Sőt még maga Malderton Frigyes is , a családi tekintély mindenben , mi az izlés , öltözék , és divatos elrendezéshez tartozik — kinek a fővárosban külön szállása volt , ki a Covent-gardeni színházba szabadjeggyel birt , ki mindig a havi divat szerint öltözködött , ki nyaranta fürdőkbe utazott , s kinek valósággal volt egy meghitt barátja ki egykor ismert egy gentlemant ki valaha Albániában lakott , — még ő is úgy vélekedett , hogy annak a Sparkins Horácznak ördögös derék ficzkónak kell lenni , s feltette magában , hogy részesítendi őt egy tekeparthiera felhívás szerencséjében.

Az első tárgy , mely az ekként felkészült család szemébe a bál-terembe lépéskor ötlött , az érdekes Horatio volt , a mint homlokáról félre simított fürtökkel , szeméit fel a padra szögezve , merengő kifejezéssel arczán , egy szék karjára hajolt.

— Itt van ő, sugá Maldertonné gyöngén meglökve férjét.

— Szakasztott lord Byron! mormoló Teréz.

— Vagy Montgomery! suttogó Marianne.

— Vagy mint Ross kapitány arczképei! vélekedék Tom.

— Tom, ne beszélj szamarakat! szólt atyja, ki minden alkalommal megróttá őt, alkalmasint hogy valamikép elménczé ne váljék, — pedig e gond nagyon felesleges volt.

Az elegans Sparkins bámulatra gerjesztő festői helyzetében maradt, míg a család a teremén áthaladott. Akkor aztán a meglepetés és öröm legtermészetesebb negélyzésével riadt fel; Maldertonné asszonyt a legnagyobb szivélyességgel szólítá meg, az ifju hölgyeket a legbájosabb modorral üdvözlé, Malderton úr előtt meghajtá magát, s egész a hódolatig terjedő mély tisztelet kifejezésével fogott véle kezét; a két fiatal ember köszöntését pedig félig kegyes és félig magasztos módon viszonzá, mi ezeket tökéletesen meggyőzte arról, hogy Sparkins kétségkívül igen jelentékeny s egyszersmind leereszkedő egyéniség.

— Teréz kisasszony, szólt Horatio a szokott üdvözlések után s mélyen meghajolva; — megengedi e nekem a vakmerőséget remélhetni, hogy ön engem kegyes lesz boldogítani egy — —

— Azt tartom még nem vagyok ígérkezve; fellett borzasztóan negélyzett közönnyel Teréz, — de valóban — oly sokan kértek fel —

Horatio oly szeretetre méltóan nyomorúlt arcot vágott, mint egy — narancshéjon elsiklott Hamlet.

— Szerencsémnek fogom tartani; mondá végre halkán az érdekes Teréz; s Horatio arcza fényes lön, mint egy záportól nedves vén kalap.

— Már az igaz, hogy igen derék fiú! jegyzé meg elégülten Malderton, midőn az engedelmes Sparkins tánczosnéjával az épen alakuló négyeshez csatlakozott.

— Viselete és modora kitűnő; gondolá Frigyes.

— Igaz, ő első rendű ficzkó; szólt közbe Tom, ki nagy minden lében kanál volt, — épen úgy beszél, mint árverésen szoktak.

— Tom! mondá ünnepélyesen atyja — úgy hi-

szem intettek már, hogy ne beszélj ostobákat. Tom összehúzta magát, mint a kakas essős időben.

— Mily gyönyörteljes — mondá az érdekes Horatio tánczosnéjához, midőn a bevégzett négyes után a teremben sétált vele — mily gyönyörteljes, mily élvezetdús, az élet borongó viharaitól, viszállyaitól és bajaitól, ha csak néhány rövidke mulékony perczre is, elvonúlhatni; s e perczeket, bár mily tűnékenyek és gyorsak legyenek is, azon egyén áldott bűvös társaságában tölthetni, kinek borús pillantása halál, hidegsége őrlés, hűtlensége romlás, állhatatossága pedig menyország fogna lenni; kinek hajlamát bírhatni a legnagyobb jutalom leendene, mivel az ég egy embert megáldhat.

— Mily gyöngédség! mily érzelem! gondolá Teréz, a mint egyre sulyosabban nehezedék tánczosa karjára.

— De elég — elég! kezdé újra az elegans Sparkins, színpadi modorral. Mit is mondtam? miként is említhetek én — én — ily érzelmeket? Teréz kisasszony — (itt kissé habozott) kegyeskedik e megengedni, hogy felajánljam — —

— Valóban, Sparkins úr, vágott szavába az

elragadtatott Teréz s arczát a legédesebb zavar pírja futotta el — atyámhoz kell önt utasítanom, beegyezése nélkül a világért sem mernék —

— Ó semmi esetre sem ellenezheti —

— Ó igen. Ön valóban nem ismeri őt; szakítá félbe Teréz, jól tudván hogy nincs mitől tartani, de a jelenetnek némi regényes színezetet adni óhajtva.

— Nem, ő semmi esetre sem ellenezheti ajánlatomat, hogy önnek egy pohár citromvizet hozzak; viszonzá kissé meglepetve az imádandó Sparkins.

— Hát csak ennyi az egész? gondolá magában a csalódott Teréz. Mily nagy feneket kerített — semminek!

— Igen fognék örülni, Sir, ha ön jövő vasárnap öt órakor ebédre megjelenésével szerencsétlene; Camberwellben lakunk, Oak-lodgeban — ha nincs jobb helyre ígérkezve; — mondá az estély végével Malderton, a mint ő és fiai Sparkins Horáczczal beszélgettek.

Horatio köszönve hajtá meg magát s elfogadta a hízog meghívást.

— Meg kell vallanom, folytatá a működő atya s új ismerősét burnóttal kínálá — hogy ezen estélyekben fél annyi élvezetet sem találok, mint Oaklodge kényelmében, hogy ne mondjam, fényében. Ily estélyek öregebb emberekre kevés vonzerővel bírnak.

— S utóljára is, Sir, mi az ember? kérdé a metaphysicus Sparkins — kérdem, mi az ember?

— Ah, úgy van, igaz; felelte Malderton — nagyon igaz.

— Annyit tudunk, hogy élünk és léhlzünk, folytatá Horatio; hogy vannak szükségünk és kívánataink, óhajtasaink és vágyódásaink — —

— Kétségkívül; szólt Malderton Frigyes elmélyedő arcczal.

— Ismétlem, tudjuk hogy létezőnk; folytatá emelt hangon Horatio; de itt megakadunk; itt vége van tudományunknak; itt van ismereteink tetőpontja; itt ne továbbja határoztatásunknak. Mit tudunk egyebet?

— Semmit, felelte Frigyes, kinél e részben önmagára nézve senki sem lett volna képes jobban felelni. Tom szinte akart volna valamit megkísér-

teni; de szerencséjére még jókor találkozott atyja haragos nézettelével, s elsuttant, mint egy cse- nésen kapott kis tacska.

— Becsületesemre, szólt az idősb Malderton, midőn a hintóban haza felé tértek; ez a Sparkins bámulandó fiatal ember. Oly meglepő tudományos- ság! oly rendkívüli ismeretek! s oly ragyogó kife- jezési tehetség!

— Azt hiszem, hogy valakinek kell neki lenni álnév alatt; mondá Marianne. Mily regényszerű!

— Igen hangosan és szépen beszél; jegyzé meg félénken Tom — de én nem egészen értem meg, mit akar mondani.

— Na hiszen én kétségbe is esem már az iránt, hogy te valaha megértsél valamit; szólt atyja, kit, természetesen, Horatio Sparkins társalgása sokról felvilágosított.

— Úgy látszik Tom, mondá Teréz — hogy te ez este igen nevetségessé titted magad.

— Szó sincs róla; viszhangozá mindenki — s a szerencsétlen Tom lehető legkisebb tőrre húzta össze magát. Ez éjjel Malderton úr és Maldertonné asszony hosszasan értekeztek leányuk jövőjéről s a

teendőkről. Teréz kisasszony arról gondolkozva fe-
küdt le, valljon azon esetre, ha rangos emberhez
menne férjhez, elfogadhatná e lelkiismeretesen
mostani ismerősei látogatásait; s egész éjjel álnév
alatti főnemesekről, fényes körökről, strucztoλλα-
ról, nász-ajándékokról és Sparkins Horáczról ál-
modott.

Vasárnap reggel mindenfélekép találgatták,
miként fog a feszülten várt Horatio megérkezni. —
Béerkocsin e, vagy lóháton, vagy a gyorszekérrel?
E s hasonló fontosságú gyanitgatások még inkább
növelték Maldertoné s leányai várakozását egész
az ebéd idejéig.

— Becsületemre kedvesem, szörnyű alkalmat-
lanúl esik, hogy az a te közönséges bátyád épen
ma hívta meg magát hozzánk ebédre; panaszkodék
nejének Malderton. Sparkins eljövételére számítva
szándékosan nem hívtam meg mást, csak Flamwellt.
S most ha csak rá is gondolok, hogy bátyád, a
kalmár is itt lesz — szinte borzadok. Ezer font ster-
lingért se venném fel, ha új vendégeink előtt bolt-
járól kezdene beszélni. Aztán még nem törödném
véle, ha elég okosan el tudná titkolni, mennyire

szégyenére válik ő a családnak, de hiszen oly veszettül bolondja üzletének, hogy bizonynal ki fogja böffenteni: kicsoda, micsoda?

Barton Jakab, az érdekllett egyéniség, jó módú fűszerárus volt, s oly közönséges, oly minden becsület érzés nélküli ember, hogy soha sem habozott tetteleg bevallani, miként ő üzlet-ember volt és marad, „így szerezte vagyonát, s mit bánja, ha ezt az egész világ tudja is.“

— Ah Flamwell kedves barátom, mint van ön? szolt Malderton úr, midőn egy kicsi pofók emberke, szemein zöld üvegekkel, lépett a szobába. — Vette soraimat?

— Igen, s azokhoz képest im itt vagyok.

— Nem ismeri ön történetesen nevéről mr. Sparkins-t? Hisz ön mindenkit ismer.

Mr. Flamwell ama rendkívül terjedékeny ismeretkörrel bíró „egyéneknek volt egyike, kikkel olykor egy egy társaságban találkozunk, s kik azt követelik, hogy mindenkit ismernek, pedig valósággal senkit sem ismernek. Maldertonéknál, kik a nagy világ köréből vett meséket mohó fülekkel hallgatták, különös kegyencz volt ő, s tudván, kikkel

van dolga, mindenkivel ismeretségben állása igényékszenvedélyét a végtelenig túlozta. Legnagyobb hazugságait rendesen zárjelek közé szoritva szokta elmondani s oly önmegtágadási arczkifejezéssel, mintha attól félne, hogy dicsekvőnek fogják tartani.

— Nem, e nevéről nem ismerem őt; felelte halkal Flamwell s roppant fontos arczot vágott. — De azért kétségkívül ismerem. Magas-e?

— Közép termetű; mondá Teréz.

— Fekete hajú? tudakozódék Flamwell, egy merész találgatást kísértve meg.

— Igen; felelt élénken Teréz.

— Orra kissé pisze?

— Nem; szólt lehangoltan Teréz, — római orra van.

— Hát nem római orrot mondtam-e? esett közbe Flamwell. Igen választékos külsejű fiatal ember?

— Óh, mindenesetre.

— Modora rendkívül megnyerő?

— Óh, igen! felelte egyszerre az egész család. Önnek ismerni kell őt.

— Úgy van, mindjárt gondoltam, hogy ön bi-

zonyosan ismeri őt, ha a nagy világhoz tartozik. — Kinek hiszi őt?

— Önök leírása szerint, mondá fontolgatva s hangját suttogásig mélyesztve Flamwell — erősen hasonlít Fitz-Edvárd Fitz-John Fitz-Osborne Augustus úrhoz. Igen kitűnő eszű fiatal ember s kissé különcz. Nagyon valószínű, hogy valamely czél elérhetéseért álnevet vőn fel.

Teréz szive hangosan dobogott. Valóban Fitz-Edward Fitz-John Fitz Osborne Augustus volna ő? Mily pompásan veendi ki magát e név a fényes látogató jegyeken! Fitz-Edward Fitz-John Fitz Osborne-nő! Az eszme elragadó.

— Öt percz hiján öt óra; szólt Malderton úr zsebórájára tekintve — reméllem, csak nem marad el.

— Itt van! kiáltott fel Teréz, midőn a kapuajtón kettős zörgetés hallatszott. Mindenki oly arczot igyekezett ölteni — minőt az emberek rendszeren szoktak midőn a látogatót különösen várják — mintha cseppet se gyanítanak jöttét.

A szoba ajtó nyílt — „Mr. Barton!” jelenté az inas.

— A manó vigye el! morgá Malderton. — Ah kedves Sir, mint van ön? mi újság?

— Semmi, felelt a fűszerész szokott becsületes nyers modorával. — Semmi különös. Én legalább mit sem tudok. Na s hogy [vagytok lányok gyerekek? Flamwell úr — örülök hogy van szerencsém.

— Itt van Sparkins úr! mondá Tom, ki folyvást az ablakon nézett ki — oly fekete lovon jó! — S csakugyan itt is volt Horatio, egy roppant fekete lovon, mely igen veszélyesen ágaskodott és topogott alatta. Eleget rángatta ő jobbra balra a kantárszárát, de a ló annál jobban ágaskodott, horkolt, rugdosott és meg meg iramlott, míg végre csakugyan beegyezett a megállapodásba jó ötven ölnyre a kaputól, hol aztán Sparkins úr leszállott róla, s Malderton groomjának gondviselésére bízta. A bemutatás egész ünnepélyességgel ment végbe. Flamwell, zöld szemüvegei megül titokszerű fontossággal tekintett Horatióra; a hős Horatiónak Terézre vetett édes pillantásai szavakkal ki nem mondható dolgokat fejeztek ki; Teréz pedig a maga részéről lehetőleg tetszetős lenni iparkodott.

— Hát csakugyan — az a — hogy is hívják —

Augustus-e ő? kérdé súgva Flamwelltől Malderton, a midőn Sparkins Terézt, az ebédhez vezetendő, karjára fűzte.

— Nem, legalább nem egészen — felelte e nagy tekintély — nem épen ő —

— De kicsoda hát?

— Csitt! inte Flamwell, sokat jelentőleg rázva fejét, s gyanítani engedve, hogy ő jól tudja, ki légyen; de fontos állam-indokok tiltják a mély titok elárulását. Nem lehetlen, hogy a miniszterek egyike, ki a nép nézeteit ekként akarja kipuhatolni.

— Sparkins ur, szólt az örvendő Maldertonné; legyen szives tarkázni. John, egy széket kell tenni Teréz és Marianne kisasszonyok székei közé. — E szavak egy legényhez voltak intézve, ki a ház szokott rendén félig lovászi, félig kertészi minőségben működött; de kit most, fő feladat lévén Sparkinsra benyomást csinálni, fehér nyakkendőbe és cipőbe bújtattak, s úgy kicsiptek és összekeféltek, hogy egy másod-inashoz lenne hasonló.

Az ebéd jeles volt; Horatio minden figyelmét Teréz mulattatására fordítá, s mindenki igen jól érezte magát Malderton urat kivéve, ki jól ismer-

vén sógora kedvencz beszéd tárgyait, minden perczben rettegett, hogy rákezd.

— Mikor látta ön utólszor barátját Sir Noland Tamást? kérdé Malderton, egy oldalpillantással Horatióra, kémelve, mily hatást idézend elő ennél ily nagy név említése.

— Nem — nem igen régen; Gubbleton lordal tennap előtt beszéltem.

— Ah! reméllem egészséges ő lordsága? kérdé a legmelegebb érdekekkel Malderton. Alig szükséges megjegyezni, hogy e pillanatig egészen ártatlan volt ily nevű egyén létezését illetőleg.

— Egészséges, se baja — igen jól van. Ördögös jó ficzkó; a Cityben találkoztam vele, tömérdeteket összefecsegtünk. Nekem ő meghitt barátom. — Azomban nem maradhattam vele oly sokáig, mint szerettem volna, mert egy bankárnál volt dolgom, ki szörnyű gazdag ember s parlamenti tag, s kivel szinte meglehetős, sőt mondhatom igen bizalmas lábon állok.

— Tudom, kit ért ön; mondta neá mosolyogva a házi úr; holott valójában annyit tudott a dologról, mint maga Flamwell.

— Üzlete igen nagyszerű.

Ez a beszédet veszedelmes tőrre vitte.

— Üzletről lévén a szó; szólalt fel az asztal derekáról Barton; minap egy úri ember, kit ön Malderton igen jól ismert mielőtt önnek az az első nyereszlet oly szerencsésen sikerült, boltunkba szólt be, és — —

— Barton, adjon csak egy burgonyát; — szakítá őt félbe a szerencsétlen házi gazda remélve, hogy a dolgot még csirájában elfojthatja.

— Itt van; felelt a fűszeráros, legkevésbé sem sejtve sógora szándékát; — és egész egyszerűen kérdé —

— Liszteset kérnék! szakítá őt meg ismét Malderton, félve a történet végig mondatásától, s iszonyodva e szónok „bolt“ ismétlésétől.

— Azt kérdé, hogy aszongya — folytatá a bűnőncz miközben a burgonyát átnyújtá — aszongya, hogy foly az üzlet? Én tréfásan, mint már szoktam, aszondom neki, hogy biz én már csak megmaradok üzletemnél, s reméllem, hogy engem se hágy el üzletem. Ha, ha!

— Sparkins úr! szólt a zavarát eltitkolni hasztalan törekvő házi úr; egy pohár bort?

— Kész örömmel Sir!

— Örvendek, hogy szerencsém van!

— Köszönöm.

— Minap este; folytatá Horációhoz a házi úr, részint hogy az új ismerős társalgási ügyessége kifejthetésének tért nyisson, részint a fűszerész elbeszélését eltukmálni akarva — minap este az ember természeti tulajdonairól beszélünk. Ön okoskodása engem igen meglepett.

— És engem is; mondá Frigyes. Horatio bájtelyesen hajtá meg fejét.

— S kérem, miként vélekedik ön a nőről Sparkins úr? kérdé Maldertonné. A lányok somolyogtak.

— A férfi, válaszolta Horatio; a férfi akár egy második éden ragyogó, vidám, virághimes berkeiben andalogjon, akár pedig a kopárabb, sivár, s mondhatnám ama köznapi téren forogjon, melyet megszokni a mai világban kényszerültünk; a férfi, ismétlem, bár mily körülmények közt, vagy bár mily helyen, akár a rideg éghajlat fagyasztó ziva-

taraival küzdve, akár az egyenlítő izzó sugarai alatt tikkadva — a férfi, nő nélkül, mindig és mindenütt — egyedül lenne.

— Igen örülök, hogy ön ily nemes véleménynyel van Sparkins úr! jegyzé meg Maldertonné.

— Én is; tevé hozzá Teréz. Horatio gyönyörtelven tekintte reá s az ifju hölgy telyes pünkösdi rózsává pirúlt.

— Már az én véleményem — kezdé Barton —

— Tudom, mit akar mondani; vágott közbe Malderton, erősen eltökélve, hogy sógorát nem engedi másodszer szóhoz jutni — tudom, mit akar mondani, de az nem áll.

— Mi nem áll? kérdé a bámuló fűszerész.

— Sajnálom, hogy másképp vagyok meggyőződve Barton; felelte a házi úr, oly határozott modorral, mintha csakugyan vitatna egy állítást, mit a másik tőn — de nem egyezhetem olyanba, mit én képtelenségnek tartok.

— De hiszen én azt akarom mondani, hogy —

— Ön soha sem fog engem arról meggyőzni; szólt megbábkacsolt arczkifejezéssel Malderton. — Soha.

— Én pedig; mondá Frigyes, apja támadását utánozva — nem egyezhetem egészen Sparkins úr nézeteibe.

— Hogyan? kiáltott fel Horatio, ki látván, hogy a család női része csodáló gyönyörrel hallgatja őt, még metaphysikaibb és okoskodóbb lőn — hogyan? hát a következés nem az ok okozata-e? vagy az ok nem előzi e meg a következést?

— Ez a dolog veleje, jegyzé meg Flamwell.

— Úgy van; erősíté Malderton.

— Mert ha a következés az ok okozata, s ha az ok megelőzi a következést, akkor, úgy hiszem, önnek határozottan nincs igazsága; tevé hozzá Horatio.

— Semmi esetre sincs! mondá a lekenyerezett Flamwell.

— Azt tartom legalább, hogy ez a természetes és logikai következtetés? szólt kérdő hangon Sparkins.

— Kétségkívül; esett ismét közbe Flamwell.

— Tökéletesen megoldja a kérdést.

— Jó, lehet hogy megoldja; mondá Frigyes.

— Az imént nem láttam be egészen.

— Én még most sem látom be; gondolá a fűszerész, — de Isten neki, legyen igazsága.

— Mily bámulatos műveltségű ember! sűgá Maldertonné leányainak, midőn a hölgyek ebéd után a nappali szobába távoztak.

— Óh, a legszeretetre méltóbb! szólt egyszerre mind a két leány, — úgy beszél, mint egy fél-isten. Sokat kellett a nagy világban forognia.

A férfiak magukra maradván, szünet állott be, mely alatt mindenki igen komoly arczot vágott, mintha egészen át volna hatva az iménti vitatkozás mélysége által. Flamwell, ki feltette magában, hogy Sparkins Horácz tulajdonképeni ki létét minden áron kipuhatolja, első törte meg a csendet.

— Bocsánat Sir: kezdé a kitérő férfiú — azt tartom, hogy ön az ügyvédi pályára készült? Magam is ügyvéd akartam egykor lenni — s valóban igen bizalmas viszonyban is állok e derék kar legelső nevezetességeivel,

— Nem, nem épen! felelt kissé habozva Horatio, — nem egészen!

— De ha nem csalódom legalább, sokat for-

gott ön a selyem ruhák *) között? tudakozódék Flamwell.

— Csaknem egész éltemen át; viszonzá Spar-
kins.

A kérdést e szerint jóformán megfejtettnek látta Flamwell. Ó bizonyára egy ifju gentleman, ki most fog még ügyvéddé felesküdni.

— Én nem szeretnék ügyvéd lenni; — mondá Tom, most szólalva meg először s körültekintve, vallyon méltatja-e valaki figyelmére e megjegyzést.

Senki sem felelt.

— Nem szeretnék parókat viselni; tevé hozzá Tom, második megjegyzésre is merészkedve.

— Tom, kérlek ne tedd magad nevetségessé; szólt hozzá atyja. Halgass szépen, okúlj a hallottakból s ne tégy egyre ily oktalan megjegyzéseket.

— Igen is, atyám; hebegé a szerencsétlen Tom, ki egy szót sem szólott, mióta fél hatkor még egy darab sültet kért; most pedig nyolcz óra volt.

— Jól teszed Tom; biztatá jó indulatú nagy-

---

*) Angliában az ügyvédek — barristers — a törvényszé-
keknél selyem köpenyben és parókával jelennek gme.

bátyja; — ne gondolj vele, én veled tartok. Én se szeretnék parókat viselni. Inkább viselek kötényt.

Malderton úrra erőszakos köhögés jött. Barton folytatá: —

— Mert ha az ember körén túl hág —

A köhögés tizszerezett rohammal ujúlt meg s meg se szűnt mindaddig, mig ennek ártatlan okozója, ijedtében egészen el nem feledte, mit akart mondani.

— Sparkins úr, szólt Flamwell újra kezdve a kérdezősködést, — nem ismeri ön történetesen Delafontaine urat, ki a Bedford-téren lakik?

— Óh igen, jegyem is van nála, gyakrabban volt alkalmam némi szolgálatokat tenni néki; felett Horatio s kissé elpirúlt, alkalmasint, mivel kényyszerüleg elárulta magas ismeretségét.

— Ön igen irígylendő, ha alkalma volt e nagy férfiút lekötelezni; jegyzé meg, mély tiszteletet fejezve ki Flamwell.

— Nem tudom, hogy voltaképen ki legyen; sűgá Maldertonnak bizalmasan, midőn Horátiót a hölgyek szobájába kísérték; — de annyi bizonyos,

hogy a jogi pálya embere, igen jelentékeny egyén s fényes összeköttetései vannak.

— Mindenesetre, mindenesetre; viszonzá társa.

Az est többi része igen élvezetesen folyt le. — Malderton úr félelme azon körülmény által, hogy sógora Barton mélyen elaludt, eloszolván; lehető legnyájasabb és beszédesebb lön. Teréz kisasszony „Páris veszedelmét“ zongorázta, még pedig Sparkins szerint művészileg; s Frigyes is hozzájuk csatlakozván, mindhárman egy sereg dalt énekeltek össze, és ama kedves felfedezésre jöttek, hogy hangjaik gyönyörűen folynak össze. Az igaz, hogy mindhárman a *primo*-t énekeltek, s Horatio, ráadásúl egy csepp zenészeti hallással sem birván, ehhez még egyetlen zene-jegyet sem ismert, de azért az idő igen kedélyesen tölt el, s éjfél már elmúlt, midőn Sparkins a halottas-szekér-szerű paripát előhozatni rendelte — mely parancsa csak azon világos kikötéssel teljesítetett, hogy látogatását jövő vasárnap ismétlendi.

— De talán Sparkins úr holnap este is velünk

tartana? indítványozta Maldertonné, — férjem a lánykákat a színházba akarja vinni.

Sparkins meghajtá magát s megigérte hogy az előadás alatt a 48 számú páholyban tiszteletét teendi.

— Délelőttjét nem akarjuk elrabolni; mondá Teréz megnyerőleg, — mamánkal fogunk boltokba járni s egyetmást vásárolni. Jól tudom azonban, hogy az urak módnélkül irtóznak ily foglalkozástól. — Sparkins ismét meghajtá magát, s kijelenté, hogy bár szerencséjének tartaná, de fontos ügyek által lesz elfoglalva délelőttje. Flamwell jelentőleg tekintett Maldertonra. — Délelőtt törvényszéki ülés van! sűgá.

Más nap tizenkét órakor az egyfogatú hintó Oak-lodge kapuja előtt állott, Maldertonét és leányait a kitűzött helyekre szállítandó. A nap tervét úgy intézték el, hogy egy ismerősüknél fognak ebédelni és színházba öltözködni; s először is a kap- és ruhatartókat ezen ismerősüknél letéve, London félrefekvőbb boltjaihoz hajtottak, hol jutányosabban lehetett vásárolni. A hölgyek a hosszas út unalmait Sparkins Horác magasztalásával úzték el,

aztán mamájukat támadták meg, hogy egy shilling megkiméltése végett ily messzire viszi őket, s azt hitték, hogy talán már soha sem érnek helyre. Végre megállott a kocsi egy piszkos külsejű bolt előtt, melynek kirakati ablakában minden nemű árú cikk, a reá tűzött árakkal együtt volt látható. Egyszermind az ablak üveghez illesztett s nagy betűkkel írt pár sor jelenté, hogy „itt mindenféle kelme igen olcsón, a rendes ár felére szállítva le, kapható.“

— Na ugyan mamám szép helyre hozott bennünket! panaszkodék Teréz kisasszony, — mit gondolna Sparkins, ha itt látna! -

— Az ám! szörnyűködék Marianne a pusztaszmére is.

— Méltassanak leülni nagyságtok. Először is mit parancsolnak? kérdé a fehér s roppant csokorra kötött nyakkendőt viselő fő-segéd.

— Selyem kelméket szeretnék látni; felelt Maldertonné.

— Azonnal nagysád. Smith úr! Hol van Smith?

— Itt vagyok! kiáltá egy hang a bolt mélyületéből.

— Kérem siessen Smith úr! szólt haragosan a

fő-segéd. — Ön soha sincs itt, mikor szükség van önre.

Az ekként lehető legnagyobb sietségre serkentett Smith, ügyes könnyüséggel szökött át a boltasztalon s az imént érkezett vevők elibe állott. — Maldertonné gyöngén felsikoltott; mire Teréz, ki éppen ülő nővéréhez hajoltan ezzel beszélt, feltekintte s maga előtt látta — Sparkins Horatiót.

„Fátyolt vonunk — mint regényírók szokták mondani — a jelenetre, mely következék. A rejtélyes, a bölcselő, a regényes, a metaphysicai Sparkins — ki az érdekes Teréz előtt ifju hercegek s költői lángeszek megtestesült eszmény-képének látszott, minőkről ő olvasott és álmodott de színről színre láthatni soha sem remélt — hirtelen Smith Sámuellé, egy piszkos, bizonytalan lételű, olcsó bolt másod segédévé változott. Az Oak-lodgei hősnek e váratlan látogatók előli méltóságteljes elsompolygása csak ama ebéhez hasonlítható, mely e hússos fazékból elkövetett csenés miatt leforrázva lőn. A Maldertonok minden reményei egy percz alatt tönkre silányúltak s elolvadtak, miként a czitromfagylalt elolvad hosszú nyári ebéden; az Almack-ok

és előkelő köröktől ismét oly távol álltak mint az éjszaki földszarktól; s Teréz kisasszony körülbelől újra annyi kilátással birt a férjhez menetelre, mint Ross kapitány birt az éjszak-nyugoti tenger-út megjelésére.

Évek múltak e borzasztó reggel eseményei óta. Az ibolyák háromszor virágoztak a camberwelli kertmezőn, a verebek háromszor ismételték tavaszi csiripeléseiket a camberwelli lugasban, de a Malderton kisasszonyok még mindig hajadonak. Teréz helyzete napról napra kétségbe esettebbé válik; Flamwell azonban a nagyrabecsülés zenithjén áll, s a család még folyvást a régi előszeretettel viseltetik az aristocratia egyénei iránt s növekedett utálattal minden közönséges ellen.

A SZERELEM ZARÁNDOKA.

(WASHINGTON IRVING. *Alhambra.*)

Élt hajdan Granadában egy mór király, kinek csak egyetlen, Ahmed nevű fia volt. Ezt az udvaroncok Al Kamel vagy is a „tökéletesnek“ nevezék el, a benne már gyermekségében feltűnő ész-túlnyomóság kétségbevonhatlan jeleinél fogva. A csillagászok helybenhagyák e melléknevet, s oly kedvező jóslatokat mondának a gyermekre, minők csak szükségesek, egy herceget tökéletes és boldog uralkodóvá tenni.

Csupán egy felhő lengett jövője fölött s még ez is rózsaszínű volt: hogy t. i. szerelmes természetű lesz s nagy veszélyeken kellend e szenvedélye miatt átmennie. Ha azonban a szerelem csábjaitól érett koráig vissza lehetend őt tartani, e veszélyek elenyésznek, s további életét háborgatlan boldogságban fogja tölteni.

Minden ilyenmü baj megelőzése tekintetéből a király nagybölcsen elhatározáa herczeget elzárt magányban neveltetni, hol nőarczot soha ne lásson, s e szót: szerelem, említettetni se hallja. E végből az Alhambra fölötti hegy homlokzatán, magas falakkal kerített gyönyörű kertek közepette pompás palotát építetett, ugyanazt, mely mai nap Generalife név alatt ismeretes. A fiatal herczeg e palotába záratott s a legtudományosabb és hidegvérűbb arab bölcsek egyikének, Eben Bonabbennek gondja s nevelésére bízott, ki élete nagyobb részét Egyiptomban, hieroglyphek tanulása s gúlák és régi sirok kutatása közt tölté, s ki egy egyiptomi mumiában sokkal több kecsét talált, mint a legingerlőbb élő szépségek bármelyikében. A bölcznek meghagyva lón, hogy a herczeget a tudás minden nemében oktassa, egyet kivéve, — a szerelemnek egészen ismeretlenül kellett előtte maradnia.

— Használj fel minden czélszerű óvszert mit jónak látsz; mondá a király, de tartsd eszedben ó Eben Bonabben, hogy ha őrködésed alatt fiam e tiltott tanból csak legkisebbet is eltanul, fejeddel lész érte felelős.

A bölcs Bonabben aszott vonásain e fenyegetésre száraz mosoly vonult át.

— Legyen felséged szive oly nyugodt fiáért, mint enyém az — fejemért, oly embernek látszom-e én, ki e hiu szenvedélyből leczkéket szokott adni?

A bölcsész gondos felügyelése alatt a herceg nagyra nőtt a palota és kert zárt körében. Fekete rabszolgák teljesíték parancsait, ocsmány némák, kik mit sem tudtak a szerelemről, vagy ha tudtak is, szavok hiányzott erről beszélni. — Észtehetségeire különös gondot fordított Bonabben, s Egyiptom elvont tudományaiba kezdé őt avatni, de ezekben a herceg nem nagy előmenetelt tőn, s csakhamar kiderült, hogy a bölcsészethez nincs hajlama.

Egy ifju hercegre nézve azonban, meglepőleg hajtható volt, kész minden tanácsot elfogadni, s többnyire az utolsót követni. Elnyomta ásitásait s türelmesen hallgatá Eben Bonabben tudós hosszú értekezéseit, mikből a tudománynak némi felületes máza reá is ragadt, s így érte el szerencsésen huszadik évét, mint valóságos csodája a hercegi okosságnak, — de a szerelemről sejtelve sem volt.

Ez időtájbán azonban a herceg viseletén némi

változás mutatkozott. Végkép abba hagyta tanulmányait, s inkább a kertben sétált, vagy a csermelyeknél mélézött. Egyéb műtanok között kevés zenét is tanult, s ez most idejének nagy részét foglalá el, s költészeti hajlama feltünővé lett. A bölcse Eben Bonabben megszeppent, s e haszontalan széleket algebrai szigorú feladatokkal akarta belőle kiűzni — a herczeg azonban csömörrel fordult el ezektől.

— Nem szenvedhetem az algebrát, mondá, kín az nekem és utálat. Valami inkább szívhez szót szeretnék.

A bölcse Eben Bonabben e szavakra aszott fejét rázta.

— Itt a philosophiának vége van, gondolá, — a herczeg felfedezte, hogy szíve van. — S ezután szorgosan kémlelé növendéke lépteit s tapasztalá, hogy véralkatának rejlő fogékonysága működésben van s csak tárgyat keres. Érzelemrészegütségben, melynek okát maga sem tudta, járta be Generalise kertjeit; édes ábrándjaiban néha órákig elmerengett, majd lantját vette elő s méla bús dal-

lamokat vert rajta s ismét félretev é és keserves sohajokba tört ki.

E szeretési hajlam fokonkint lelketlen tárgyakra is kiterjedt; voltak gyöngéd figyelemmel ápoltság kedvencz virágai; aztán különféle fákhöz kezdett ragaszkodni s ezek közt különösen egy szép növésű és hulló lombozatúhoz, melyre bőven pazarlást szerelmi ömledéseit, nevét héjjába vésve, ágaira koszorukat függesztve, s lantkíséret mellett dalokat énekelve dicséretére.

Eben Bonabben megijedt növendékének e nyugtalan állapotán. A tiltott tan örvénye szélén látta őt már — hol a legcsekélyebb véletlen is elárulhatja neki a végzetszerű titkot. Mind a herczeg biztosságaért, mind pedig saját fejéért remegve sebten ragadá őt ki a kert csábjai közül, s a Generalife legmagasabb tornyába zárta el. E torony díszes lakosztályokat foglalt magában s csaknem határtalan távolbai kilátással bírt, de egyszersmind igen magasán is állt amaz édes légkör és bájoló lugasok fölöött, mik Ahmed fogékony kedélyére oly veszélyes hatást gyakoroltak.

Mit volt mit tennie azonban, hogy kibékéltesse

öt fogságával, s megkurtítsa unalmas óráit? A kellemes tanoknak minden nemét kimeríté már, s algebráról szó sem lehetett. Szerencsére, Egyiptomban létekor Eben Bonabben a madarak nyelvét tanulta meg egy zsidó rabbitól, kire e tan egyenes hagyomány-vonalban szállott bölcs Salamonról, kit ismét erre Sheba királyné oktatott. E tan említésére a herczeg szemei uj lelkesedésben ragyogtak fel, s oly mohósággal fogott tanulásához, hogy nem sokára ép oly jártas lön benne, mint mestere.

Generalife tornya megszűnt magány lenni; közel talált olyanokra, kikkel társaloghatott. Első ismeretsége egy sólyom volt, mely a sugár bástyafal egy hasadékában fészkel, s onnan prédát keresni messze elcsapongott. A herczeg azonban kevés becsülés vagy szeretetreméltót talált benne. Nem volt egyéb dicsekedő nagy szavu légi kalóznál, ki csak ragadozásról, vérontásról s vakmerő kalandokról tudott beszélni.

Közelebb aztán egy bagolylyal ismerkedett meg, egy széles fejű, merev szemű s szörnyen okos képű madárral, mely a falüregben egész napon át kan-

csalul pislogva ült, s csak éjjel repült ki. Nagy igényeket tartott a tudosságra, beszélt a csillagászatról és a holdról, s néha a sötét tanokra is célzott: fő szenvedélye azonban a metaphysica volt, s hosszadalmas előadásait a herczeg még Bonabben-ínél is nyomósabbaknak találta.

Volt aztán egy denevér, mely egy sötét bolt-hajtás szögletében egész nap mindig lába sarkain függött, szürkületkor pedig csámpásan kiszekeskedett. Ennek azonban mindenről homályos fogalma volt, kigunyolta az általa csak kétesen láthatott tárgyakat, s miben sem látszott élvet találni.

Ezeken kívül volt még egy fecske is, kit a herczeg eleinte igen megszeretett. Csinosan tudott csevegni, de mindig szárnyain, mindig nyughatlanul idestova röpkedve s alig maradvá néha egy kis beszélgetésre. Kisült végtére, hogy biz ő csak egy üres fecsegő, ki a dolgoknak csupán felületén simul el, s mindennek tudását követeli, holott mitsem tud jól.

Ezek valának az egyedüli tollas pajtások, kikkel a herczegnek alkalmá nyílt az imént tanult nyelvet gyakorolhatni; a többi madaraknak igen magas

levén a torony. Rövid időn megunta új ismerőseit, kiknek társalgásában igen kevés volt az értelmiség, érzelem pedig épen semmi, s fokonyként ismét visszacsétt magányába. Így múlt el a tél, a tavasz viránya illatot lehelve, kizöldült, s elérkezett a párosodás és fészék-építés boldog korszaka. A Generalife-kert ligeteiből egyszerre átalános madár-zene és dalcsattogás hatott fel a torony magányába. Mindenfelől ugyanazon tárgyat: szerelem — szerelem — szerelem — éneklé s viszhangozá változatos hanglejtéssel ezer torok.

A herczeg hallgatva s töprenkedve figyelt.

— Mi lehet ez a szerelem? gondolá, melylyel az egész világ annyira el van telve s miről én mitsem tudok?

Barátjához a sólyomhoz fordult felvilágosításért. A gonosz madár megvető hangon felelt:

— Ez iránt a föld közönséges békeszerető madaraihoz kell fordulnod, kik nekünk, a lég urainak számára vannak teremtvé. Az én mesterségem háboru, s verekedés a gyönyörűségem. Én hadfi vagyok, s nem értek a szerelem-félékhez.

A herczeg boszusan hagyá őt ott, s a bagoly-

hoz fordult rejtekében. — Ez békeszerető madár, gondolá s képes leend megfejteni kérdésemet. Megkérdezte e szerint a baglyot, hogy mi lehet az a szerelem, miről alól a ligetben valamennyi madár énekel?

A bagoly arczán sértett méltóság rajzoló magát.

— Éjeimet, mondá, tanulmány és kémlődés foglalja el, nappal pedig az éjen át tanultak fölött gondolkodom. Az általad említett éneklő madarakkal semmi közöm — megvetem őket dalaikkal együtt. Allahnak legyen hála, én nem tudok énekelni, én bölcsész vagyok, s nem értek az ilyes szerelem-féléhez.

A herceg ekkor a boltív alá, hol denevér barátja függött sarkain, ment s előterjeszté kérdését. A denevér csipős orr-fintoritással és zsémbelve kelt ki.

— Mit háborgatod ily haszontalan kérdéssel reggeli álmomat? Én csak szürkületkor, midőn a többi madár alszik, repülök ki s nem törődöm érdekeikkel. Én sem madár, sem marha nem vagyok, s hálát adok érte az égnek. Jól ismerem alávalóságait s gyűlölöm őket egytől egyig. Szóval, én vi-

lággyülölő vagyok — s mitsem tudok az ily szerelemfélékről.

Utolsó segédforrását, a fecskét kereste fel most a herczeg, s épen a toronycsúcs körüli röpkedésében állitá őt meg. A fecskének szokás szerint igen sietős dolga volt, s alig ért rá felelni:

— Becsületesemre, mondá, annyi közügyben kell eljárnom s annyira el vagyok foglalva, hogy még időm sem volt e tárgyról gondolkodni. Naponkint ezer látogatást kell tennem s ezer fontos ügyet megvizsgálnom és így percnyi időm sem marad e csipp-csupp dolgokra. Szóval, én világpolgár vagyok, s nem foglalkozom ily szerelemfélékkel. Ezt mondva a völgybe merült le a fecske s pillanat alatt eltűnt.

A herczeg tehát felvilágosulatlan maradt, tudnivalóját azonban e nehézségek még inkább ingerlék. E hangulatban találta őt nevelője a toronyban. A herczeg élénken lépett eléje.

— Ó Eben Bonabben, szólt, te engem a föld sok tudományára oktatál, de van még egy tárgy, miről még szikra ismeretem sincs, s mit tudni igen szeretnék.

— Csak kérdeznie kell a herczegnek alázatos szolgáját, s minden, mit ennek szük körü tudása tartalmaz, parancsára áll.

— Mondd meg tehát nekem ó legfőbbike a bölcsenek, mi az az ugynevezett szerelem ?

Mintha a menykő csapott volna Bonabbenbe, reszketett és elsápadt, és ugy tetszék neki, mintha feje mód nélkül inogna vállain.

— Mint jöhetett herczegséged e kérdésre — hol tanulhatta e semmirevaló szavat ?

A herczeg a torony-ablakhoz vezette őt. — Figyelj ó Eben Bonabben; mondá neki. A bölcs figyelt. A csalogány egy bokorban a torony alatt kedveséhez a rózsához énekelt; minden virágos ágról minden illatozó berekből dallam emelkedék, és szerelem — szerelem — szerelem — volt mindenütt a dal-tárgy.

— Allah Akbar! az Isten nagy! kiálta fel a bölcs Bonabben. Ki titkolhatja el ezt az emberi sziv előtt, ha maguk a lég madarai is összeesküsznek elárulására ?

Aztán Ahmedhez fordulva — ó herczeg, kezdé, zárd be füleidet e csábitó hangoknak. Erősítsd

lelkedet e veszélyes tan ellen. Tudd meg, hogy ez a szerelem a nyomoru emberiség bajai felének oka. Ez az, mi jó barátok és testvérek közt elkeseredést és vitát szül, ez okozza az orgyilkos megtámadásokat és pusztító háborukat. Bú és gond, nyugtalan napok és álmatlan éjjel — kísérdi. Az ifjuság virágát elhervasztja, örömeit letarolja, s idő előtti aggság kinjaival lep el. Allah védjen meg herczegem, s tartson távol — az ugynevezett szerelemtől!

A bölcs Eben Bonabben erre rögtön távozott s a herczeget még nagyobb zavarba merülten hagyta. Hiába iparkodott ez eszmét lelkéből elüzni, folyvást uralkodott az gondolatain, célhoz nem vivő gyanításokkal kinezva és fárasztva őt.

— Annyi igaz, mondá magában, a zengzetes madárdalt hallgatva; hogy e dalokban semmi bánatos nincs, sőt nagyon is vig és örömmel teltnék látszanak. Ha a szerelem oly sok bűtés nyomort okoz, mért hogy e madarak nem inkább a magányt keresik, vagy egymást darabokra nem tépik, a helyett hogy vigadva röpkednek a ligetekben, vagy hogy egymással enyelegnek a virágok közt?

Ily megfejthetlen gondolatokkal tépelődve fe-

küdt egy reggel pamlagán. Szobája ablaka nyitva állt, s a korány lanyha szellelte narancs virág illatával terhesen lengett fel hozzá Darro völgyéből. A csattogány halkán dalolá szokott tárgyát. A herczeg sohajtozva hallgatá, midőn hirtelen suhogó neszre riadt fel: vércse által üldözött gyönyörű galamb röptült be az ablakon s pihegve esett le a padlóra, míg a zsákmányától elriasztott üldöző tova szállott a hegyekbe.

A herczeg fölvevé a lelkendező madarat, meg-simogatá tollait, s keblébe fészkelé. Czirogatásai-val lecsillapitván arany kalitkába tette őt, és saját kezeivel adott neki szemén szedett tiszta buzát s friss vizet. A madárnak azonban nem kellett a tápla, epedve, szomoruan, panaszos nyögdéscselés közt vontta meg magát.

— Mi bajod van? kérdé Ahmed; nincs-e min-dened, mit szived csak kívánhat?

— Ó nincs ám, felelt a galamb; nem vagyok-e elválasztva szivem kedvesétől s épen most tavasz-szal, boldog évszakában a szerelemnek?

— A szerelemnek? viszhangozá Ahmed, kér-

lek, szép madaram, meg tudnád te nekem mondani, mi az a szerelem ?

— Meg bizony s igen jól, herczegem. Egynek kín, kettőnek üdv, háromnak pör és ellenkedés, varázserő az, mely két lényt egymáshoz vonz s édes rokonszenvvel kapcsolja őket össze, az együttlétet boldogsággá, a magányt keservvé alkotva. S neked nincs egy ily lényed, kikez e gyöngéd hajlam kötelei vonzanak ?

— Öreg tanítómat Eben Bonabbent szeretem ugyan jobban mint akárki mást, de ő gyakran unalmas s néha boldogabbnak érzem magam társasága nélkül.

— Ez nem az általam értett rokonszenv. Én a szerelemtől szólok, az élet e nagy titka és őselvéről, az ifjuság részegítő rajongásáról, az érettkor józan gyönyöréről. Nézz azért herczegem s látni fogod, miként ez áldott évszakban az egész természet tele van szerelemmel. Minden teremtettnél lénynek megvan saját párja, a legjelentéktelenebb madár kedveséhez énekel, még a him ökörszem is hódol a nő ökörszemnek a sövényen, s ama pillangók ott, melyeket a torony fölött csapongani s a

légben játszani szemlélsz, boldogok egymás szerelmében. Ó herczegem! te e szerint ifjuságnak annyi becses napját élted le a nélkül, hogy a szerelmet ismernéd? Nincs-e hát egy más nembeli lényed — egy szép herczegnő vagy bájos hölgy, ki lelánczolja szívedet s édes kinok és fájó vágyak lázongásával töltse azt be?

— Kezdem érteni, mon dá sohajtva a herczeg, ily lázongást már többször tapasztaltam, a nélkül hogy okát tudnám; de hol keressek hát e szomorú magányban, az általad leirthoz hasonló tárgyat?

Rövid további társalgás következék s a herczeg első szerelmi leczkéje bevégezve lón.

— Hajh! mon dá, ha a szerelem valóban ily üdv s meggátlása oly nagy kinszenvedés, Allah mentsen meg attól, hogy avatottjai bármelyikének örömet megrontsam. Ezzel felnyitá a kalitkát, kivette a galambot, s miután összevissza csókolá, az ablakhoz vitte őt.

— Eredj, boldog madár, szól, egyesülj szíved kedvesével ifjuságnak s a tavasz szép napjaiban. Mért tennélek fogolytársammá e rideg toronyban, hova soha be nem juthat a szerelem!

A galamb megcsattogtatá szárnyait örömében, föllengett a magasba, s aztán suhogó szárnyakkal bukott alá Darro virányos ligeteibe.

A herczeg szemeivel kísérte őt s midőn eltűnt, keserves bánkodásnak adta magát. Az egykor oly gyönyörködtető madárdal most csak fájdalmát növelé. Szerelem! szerelem! szerelem! Szegény, szegény fiu, most már érté a zengeményt.

Szemei tűzben villantak fel, midőn legközelebb a bölcs Bonabbent láták meg.

— Mért tartottál engem ez ocsmány tudatlanságban? kiáltá. Mért lőn az élet ős elve és nagy titka előlem elrejtve, holott ebben a legkisebb féreg is jártas? Nézd, az egész természet gyönyörben ujjong. Minden teremtmény párjának örül. Ez — ez a szerelem, miről én értesülni kívántam. — Mért vagyok egyedül én elzárva élvezésétől? Miért lőn e tan bájjainak nélkülözésével ifjuságom annyi napja eltékozolva?

A bölcs Bonabben belátta, hogy itt minden további tartózkodás sikertelen; miután a herczeg a tiltott és veszélyes tannak tudomására jött. Nem maradt egyéb hátra mint a csillagászok jóslatait s

amaz óvásokat nyilvánítani, melyek a fenyegető veszélyek elhárítása végett, nevelésében szükségességeknek találtattak.

És most herczegem, tevé hozzá, életem kezeidben van. Tudja meg atyád, a király, hogy te a szerelem szenvedélyét örökösöm alatt ismerni megtanultad s én fejemmel adózom érte.

A herczeg igen méltányos volt, miként a korabeli ifju emberek többnyire szoktak lenni, s nevelőjét el nem árulni annál inkább ígérte, minthogy ez ígéret megtartása még semmijébe sem került. E fölött, ő valóban ragaszkodott is Eben Bonabbenhez, s még csak elméletileg ismervén a szerelmet, szivesen megegyezett e tant inkább saját keblébe zárni, sem hogy általa a bölcsész fejét veszélyezze.

Föltétele, azonban, próbákra lón téve. Nehány nappal később, épen midőn a torony bástyázon elmélkedék, az általa szabadon bocsátott galamb lengedezve jött a légben, s félelem nélkül vállára szállott.

A herczeg szívéhez szoritgatá őt. — Boldog madár! szólt, ki a reggeli szellő szárnyain a világ

legtávolabb részeibe repülhetsz. Hol jártál, mióta elváltunk ?

— Távol országban, herczegem, honnan én neked szabadságom jutalmául híreket hozok. Röp-tem vad körében, a mint lapály és hegyek fölött a légben csapongék, mindennemű virág és gyümölcs-cesel ékes kertet láttam meg alattam. Zöld réten, vándor folyam partjain feküdt az, közepén diszes palotával. A lomb lugosok egyikébe szálltam fáradalmas utamból megpihenni. Alattam zöld gyep ágyon fiatal herczegnő ült, ifju évei bájos virágában. — Szintén ifju hölgyei környezék őt s virágfüzérekkel és koszorúkkal halmozák, de a kert vagy mező egy virága sem mérkőzhetett szépségében vele. S mégis itt elrejtve kell nyilnia, mert a kert magas falakkal van kerítve, s halandó oda nem léphet be. Mihelyt én e szépséges, ifju és ártatlan szüzet megláttam, azonnal gondolám, hogy im itt van az ég által herczegem szívébe szerelmet ihletni alkotott lény.

E rajz Ahmed gyulékony szívébe szikraként esett; véralkatának eddig rejlő egész szerelmessége egyszerre tárgyat találva a herczegnő iránt határtalan lánggra gyuladott. Levelet irt neki, legszenve-

délyesb modorban, égő hódolást lehellőt, s szerencsétlen fogságát panaszlót, mely meggátolja felkeresni őt s lábaihoz borulni. Igen gyöngéd s megindító ékes szóllásu verseket is mellékelte hozzá, mert ő természeténél fogva s szerelem által ihletett költő vala. Levelét, „Az ismeretlen széphez a fogoly Ahmed herczegtől“ czimezé, aztán moshusz és rózsa-illattal szagosítva a galambnak adá át.

— El, követek leghűbbike! mondá. Repülj hegyen és völgyön sikon és folyón át, ne pihenj meg lombsátorokban s a földre se szállj addig, míg e levelet szivem hölgyének át nem adád.

A galamb magasan emelkedék a légbe s irányt választva egyenes vonalban csapott el. A herczeg utána meredett, miglen kis felhő foltként a hegyek mögött elenyészett.

Napról napra várva várta szerelmi követének visszatértét, de hasztalan várt. Feledékenységgel kezdé vádolni már, midőn egy esten naplementekor a hűséges madár szobájába vergődött s lábaihoz hullva, kiadta lelkét. Valamely kóbor ijász nyila átszögzé mellét, s ő végperczeivel küzdve jött a reá bizottat teljesíteni. A herczeg mélyen megille-

tődve hajlott a hűség vértanúja fölé, s nyakán gyöngysort von észre, melyhez, szárnyai alá piczi arczkép volt csatolva. Ifjan virágzó gyönyörű herczegnőé volt ez, s kétségkívül az ismeretlen kerti szépségé; de hogy ki és hol van ő — miként fogadá a levelet, s az arczkép szerelme jóvánhagyásaként küldetik-e? ez a hű galamb szerencsétlen halála miatt kétes rejtély maradt.

A herczeg addig nézett a képre, míg szemei könyekben usztak. Szívéhez és ajkaihoz szoritá azt, órákig ült vég elragadtatásban előtte.

— Gyönyörűség arczkép! sohajtá, fájdalom, hogy csak kép vagy. Mégis e harmatos szemek oly szeretve sugárzanak reám, s ugy tetszik, mintha e rózsás ajkak bátorító szavakra akarnának nyilni. Hiu ábránd! Nem épen így tekintenek-e más szerencsésb vetélytársamra? De széles e világban hol reméljem feltalálni eredetijét? Ki tudja, mennyi hegyláncz, mennyi ország választ el minket — mi balsors alkothat közöttünk választó falat? Talán most is, e perczben hódolók környeznek, míg én itt fogolyként ülök e toronyban s időmet festett árny ímádására vesztegetem.

Ahmed herczeg elhatározá magát. — Megszököm e nékem gyűlöletes börtönné vált palotából, mondá, s mint szerelem zarándoka az egész világot bejárom ez ismeretlen herczegnőért. — A toronyból világos nappal, midőn mindenki ébren volt, szökni bajosan lehetett volna; éjjel azonban a palota alig őriztetett, miután a herczegtől, ki fogságában mindig oly szenvedőleg viselte magát, hasonló merénnyt senki sem várt. De mint igazodjék el az éji homályban, s a neki egészen ismeretlen környékben? Eszébe jutott a bagoly, ki éjjel szokott kibotorkálni, s kinek minden rejtek utat kell ismernie. Fölkeresvén őt remeteségében, földtani ismereteiről kérdezősködött. A bagoly erre iszonyu önbizott arcczal felelt:

— Tudnod kell, ó herczeg, kezdé, hogy mi baglyok igen régi és terjedt család vagyunk, ámbár már kissé lement napunk, és Spanyolhon minden részében birunk romváarakat és omlatag palotákat. Alig van torony a hegyeken, erősség a rónán, vagy bástyafal a városokban, hol ne szállásolna valamely testvérem, nagybátyám vagy rokonom, s midőn én e számos atyafiságot látogatni jártam, bekukkantam

minden szögletbe, s az ország minden rejtekével ismerős lettem.

A herczeg nem győzött eléggé örülni a bagoly helyirati tudományának, tudtára adá neki bizalmasan forró szerelmét s szökési szándékát, kérve, lenne társa és tanácsnoka. — Eredj! szólt kedvetlenül a bagoly, hát oly madár vagyok-e én, ki szerelmi dolgokba avatkozzék? én, ki egész időmet elmélkedésnek és a holdnak szentelem?

— Ne érezd magad megsértve, ó ünnepélyes bagoly, felelt a herczeg, vond el magad egy időre a holdtól és elmélkedéstől, nyujts elillanásomban segédkezet, s mindened leend, mit szived csak ohajthat.

— Megvan ez már nekem, viszonzá a bagoly; néhány egér elegendő szerény asztalomra, e falhasadék elég tágas tanterem, s egy hozzám hasonló philosoph mit kívánhatna egyebet?

— Gondold meg, ó legbölcsebb bagoly, hogy mialatt szobádban álmodozol s a holdat bámulod, tehetségeid a világnak el vannak veszve. Lesz idő, mikor majd uralkodó leendek, s főrangú és méltóságos hivatalba foglak tehetni.

A baglyon , mindamellettt hogy bölcsész s az életszükségeket nélkülözni tudó volt , fogott a dicsvágy , s végre rábírattott a herczeg által, hogy megszökjék vele , vezetője és védője legyen vándorutjában.

A szerelmes gyorsan szokta terveit létesíteni. A herczeg összeszedte drágaságait , s magához rejté mint utazási tőkét. Még azon éjjel lebozsátkozott a torony egy erkélyéhez kötött övén, átmászott a Generalife külső falain s a bagoly által vezérelve még hajnal-pirkadás előtt szerencsésen kimenekült a hegyekbe.

Itt tanácsot tartott vezetőjével az ut további folytatása fölött.

— Ha tanácsolhatnék , szólt a bagoly, én részemről a Sevillába menetelt javallanám. Tudnod illik , hogy több év előtt én ott nagybátyámat , egy köztiszteletű hatalmas baglyot, látogattam meg, ki, e város alcazarjának egy rom szárnyát lakta. Éjjeli kirándulásaim alkalmával gyakran vettem észre egy magányos toronyban égő világot , s egyszer az ablakhoz szállva rájöttem , hogy e fény egy arab bűvész mécseséből származik ; bűbajos könyvekkel

volt ő környezve, vállán pedig meghitt öreg hollója ült, ki vele jött Egyiptomból. Én ismerős vagyok e hollóval s tudományom nagy részét neki köszönhetem. A bűvész azóta meghalt, de a holló még mindig a toronyban lakik, mert e madarak bámulatos hosszú életűek. Ó herczeg, keresd fel e hollót, nagy jövődömondó és szellemidéző az, sőt jártas a sötét tanokban is, miről a hollók s különösen az egyiptomiak, nagy hirben állanak.

A herczegre mélyen hatott e tanács ildomsága, s ehczképest Sevillának vette utját. Uti társa kedvéért csak éjjel utazott, nappal pedig valamely sötét barlangban vagy romladó őrtoronyban hevert, mert a bagoly jól ismert minden rejtekhelyet s a régiségek iránt nagy hajlamot tanusított.

Végre egy reggel, hajnal hasadtakor Sevillához értek, hol a népes utczák zaját és világosságát gyűlölő bagoly a városon kívül egy odvas fában ütötte fel tanyáját.

A herczeg bement a kapun s csakhamar megtalálta a bűvész tornyát, mely a város többi házai fölé akként emelkedék, mint a pálmafa a pusztaság bokrai fölé; s ez valósággal ugyanazon torony volt,

mely még mai nap is áll, s Giralda a sevillai mór-torony név alatt ismeretes.

Hosszu csigalépcsőn ment fel a torony tetejére, s megtalálta a cabalisticus hollót, egy vénrejtelmes, őszfejú és boglyas tollu madarat, hályoggal szemén, mi őt oly kísértetszerűvé tévé. Egy lábán gubbaszkodott s fejét félre fordítá, hogy ép szemével a padlóra rajzolt diagramot vizsgálhassa.

A herczeg hódoló alázattal, mit e tiszteletre méltó külső s természetfölötti bölcseség ihletett beléje, közeledett hozzá.

— Megbocsáss legvénebb és legmélyebb eszű holló, rebegé, ha egy perczre zavarom világ csodáját alkotó tanulmányidat. A szerelem egy növendékét látod magad előtt, ki tanácsodat kéri, mint lelhetné föl szenvedélye tárgyát?

— Az az, felelé jelentékeny pillantással a holló, te jósló tehetségemet akarod próbára tenni. Jer, mutasd tenyeredet, hadd magyarázzam meg a szerencse titokteljes vonalait.

— Bocsánat, szólt a herczeg, nem a sors végzetelbe tekinteni jöttem, miket Allah halandó

szemei előtt rejtve tart, én szerelem zarándoka vagyok s csak vándor-utam vezérfonalát keresem.

— S nem érted el még czélotat e szerelmes Andaluziában? mondá a vén holló reá pislogva egy szemével; s különösen, nem értél czélt e vig Se-villában, hol minden narancsfa árnyában fekete szemü hölgyek tánczolják a zambrát?

A herczeg elpirult s kissé megütődött, ily szabadon hallván beszélni a féllábával már sirban lévő vén madarat.

— Hidd nekem, mondá komolyan, nem vagyok az a csavargó könnyelmű kalandor, a kinek tartasz. Andaluzia fekete szemü hölgyei, kik Guadalquivir narancs berkeiben tánczolnak, engem nem érdekelnek. Én egy ismeretlen és szeplőtelen szépet keresek, e képmás eredetijét; s kérve kérek, hatalmas holló, ha csak tudományod vagy mesterséged körében van, adj nekem utasítást, hol találhatom őt fel.

Az őszfejú hollót visszahökkenté a herczeg komolysága.

— Mi közöm énnekem, felelé szárazan, szépséghez és ifjusághoz? én csak a régít és korhad-

tat, s nem az újat és virulót látogatom, én a sors hirmondója vagyok, ki halál jóslatokat károgok kémény tetőről, s szárnyaimmal csattogok beteg emberek ablakainál. Másutt keress utmutatást ismeretlen szépedhez.

— S hol keressem ezt, ha nem a bölcsesség fiainál, kik a végzet könyvében jártasak? Tudd meg, hogy én királyi herczeg vagyok, a csillagok által végzetszerűen egy rejtelmes vállalatra jelölve ki, mitől országok jövője függhet.

Alig hallotta meg a holló, hogy ez ügy szerfölött fontos, melyben a csillagok is érdekelvék, azonnal megváltoztatá hangját és modorát, s mélyen figyelt a herczeg történetére. Bevégeztével így felelt:

— E herczegnőt illetőleg, részemről nem adhatok értesítést, miután én nem szoktam kertekben s hölgyek lugasaiban röpkedni; de siess Cordovába, s keresd fel ott a nagy Abderahman pálma fáját, mely a fő moshea udvarában áll; e fa tövében egy híres utazót találandsz, ki a világ minden vidékét bejárta s királynék és herczegnők kedvence volt. Ó bizonyosan utba fog igazithatni.

— Ezer köszönet e becses tanácsért, szólt a herczeg. Éljen boldogul, legtisztelendőbb varázsnok.

— Éljen boldogul, szerelem zarándoka — viszonzá hidegen a holló, s ismét a diagram vizsgálatába merült.

A herczeg kisietett Sevilleből, fölkereste uti társát a baglyot, ki még mindig a faoduban gúnyasztott, s megindult Cordova felé.

Függőleges kertek s Guadalquivir bájos völgyét ellepő narancs és citrom ligetek közt érkezék e város kapuihoz, hol a bagoly egy homályos falüregbe repült fel, a herczeg pedig bement fölkeresni a nagy Abderrahman által hajdankorban ültetett pálmafát. Ez a fő moshea udvarának közepén narancs és cзыprusfák közt emelkedék a magasba. — Dervisek és fakirok ültek csoportokban az oszlopzatok alatt, s a hívők közül néhányan, mielőtt a mosheába lépnének, a kutaknál végzék mosdásaikat.

A pálmafa tövében ülő csoportozat élénken figyelt szavaira egynek, ki nagy könnyűséggel látzott beszélni környezőihez.

— Ez lesz ama híres utazó, gondolá a her-

czeg, ki engem ismeretlen herczegnőmhez út-
sitand.

A tömeg közé vegyült, de mennyire meghök-
kent, tapasztalván, hogy az, kinek beszédére min-
den ember figyel, nem egyéb mint egy papagály,
ki az ő világoszöld ruhájában, okoskodó szemcivel
s délczeg búbjával, önmagával igen megelégedett
madárnak látszik.

— Mint van az, kérdé a herczeg a körülállók
egyikétől, hogy ennyi sok komoly egyén örömét lel-
heti egy madár csacsogásában?

— Nem tudod, kiről beszélsz, felelé a kérde-
zett, e papagály ama híres persiai papagály ivadé-
ka, ki regemondó tehetségei által oly nagy nevet
szerze magának. Kelet minden tudománya kis ujjá-
ban van, s költeményeket ép oly készséggel szaval,
mint a mily gyorsan beszélni tud. Több külföldi ud-
varnál mulatott s mindenütt a miveltség csodája-
ként becsültetett. Kegyenche volt a szépnemnek is,
mely a verseket szavalni tudó okos papagályokat
nagy becsben szokta tartani.

— Elég, vágott szavába a herczeg, e kitünő
utassal magán beszédbe kell bocsátkoznom.

Ezt megnyeré s elmondá utazása czélját. Alig emlité azonban, midőn a papagály oly rikácsoló hangos nevetésbe tört ki, hogy szinte a szemei is könyekben usztak.

— Bocsánat jó kedvemért, mondá, de engem a szerelemnek már csak pusztá említése is megnevettet.

A herczegre rosziúl hatott az idéetlen tréfa.

— Hogyan? kérdé, hát nem a természet fő titka, nem az élet ős elve, nem a rokonszenv köz lánczolata-e a szerelem?

— Az ám a manó! szakasztá őt félbe a papagály, kérlek, hol tanultad ezen érzelgő fecsegést? hidd el a szerelem egészen kiment a divatból, jó társaságban s szellemdus emberek közt hallani sem lehet róla.

A herczeg, barátjának a galambnak egészen különböző véleményére emlékezve felsohajtott. Pedig e papagály, gondolá, udvarokban élt, gavallér és szellemdusnak látszik, s az ugynevezett szerelemről még sem akar tudni. — Nem akarván a szívében csordultig telő érzelmet továbbá is nevetség

tárgyává tenni, egyenesen látogatásának közvetlen céljára tért át.

— Mondd meg nékem legtökéleteseb papagály, folytatá, te ki a szépek legtitkosb rejtekeibe bejáráttal dicsekedel, nem találkozta-e hosszú utazásaid alatt e képmás eredetijével?

A papagály körmei közé vette a képet, s fejét egy oldalról másra forgatván, szemcivel felváltva nézegeté azt.

— Becsületemre, mondá, csinos arcz; igen csinos; de mikor az ember annyi csinos arczot lát, ha sokat utazik, hogy alig — de lassan — engem ugyse — most már emlékezem — nem lehet kétség, ez Aldegonda herczegnő; miként is feledhetém őt, kinek oly választott kegyencze valék?

— Aldegonda herczegnő! viszhangozá a herczeg; s hol találhatom őt fel?

— Csendesen, csendesen! szólt a papagály, feltalálni könnyebb őt, mint elnyerni. Ó a Toledóban uralkodó keresztyén király egyetlen leánya, s azoknak a minden-lébe-kanál csillagászoknak holmi jóslatai következtébon, a világtól, tizenhetedik születés napjáig, elzárva tartatik. Nem fogod meglát-

hatni őt -- ez halandónak lehetlen. Én mulattatása végett eléje bocsáttatám, s egy világot látott papagály becsületszavára mondom, hogy sok nálánál együgyűbb herczegnővel is társalogtam már.

— Egy bizalmas szóra kérlek, kedves papagályom; sugá a herczeg. Én korona-örökös vagyok, s egykor még trónon fogok ülni. Látom, hogy te szép eszű madár vagy s forogtál a világban. Nyujts nekem segédkezet e herczegnő elnyerhetésében s én udvaromnál magas hivatalba helyezlek.

— Szivesen, felelt a papagály, csakhogy e hivatal majd lehetőleg valami gondtalan állomás legyen, mert mi lángezek nem igen szeretünk dolgozni.

Megegyeztek hamarjában; a herczeg ugyanazon kapun, melyen bejött, ismét kisietett Cordovából; előhivta a baglyot a falüregből, s mint rokntudóst mutatta őt be az új utitársnak, s így szépen tovább utaztak.

A haladás azonban a herczeg nyugtalanságához mérve igen lassu volt; a papagály fényes életmódhoz volt szokva s nem szerette reggeli álmát zavartatni; míg más részről a bagoly délig aludt s

igen sok idő veszett el hosszú déleesti pihenései által. Régiségtani hajlama is egy akadálya volt az utnak: meg kellett állni minden omladéknál, meg kellett szemlélni azt, s ő a vidék minden romvára vagy tornyáról hosszas legendákat meséle. A herczeg azt reménylé, hogy a bagoly és papagály, mindkettő tudós madár lévén, gyönyörködni fognak egymás társaságában, de soha sem csatlakozott jobban. Örökös pörlekedésben állottak. Az egyik lángész volt, a másik philosoph. A papagály verseket idézett, új műveket bírálgatott és csekélységek fölött volt ékesen szóló: a bagoly mindezt haszontalanságnak tekinté, s csak a metaphysikát tartotta dicsőnek.

A papagály dalokat dudolgatott, tréfált és élceket szórt komoly szomszédjára s irtózatosan kaczagott saját élcein; mely eljárást viszont a bagoly méltósága sértéseként tekinté, s daczolt és morgott és pöffeszkedett, és néha egész nap egy szót sem szólt.

A herczeget sokkal inkább elfoglalák ábrándos álmai s a gyönyörüséges herczegnő arczképének szemlélése, sem hogy társai zsörtölődésére sokat

ügyeljen. Így utaztak át Sierra Morena vadregényes szorosain, La Mancha és Castilia nap által letarolt síkjain, s partjain az „arany Tájó“-nak; mely tündéres kigyózataival Spanyolhon és Portugal felét befonja. Végre egy sziklafokon épült s bástyákkal és tornyokkal körülvett erős várost láttak meg, mely alatt a Tájó folyam vad hullámokkal zugott el.

— Ime, kiálta fel a bagoly, ez itt Toledo ós nevezetes városa, s régiségeiről nagy hirben álló. Nézzétek e tisztoletreméltó templomokat és tornyokat, időtől szürkék azok s legendai nagyság lebeg fölöttük, — bennük sok ósöm elmékedett.

— Puff! szakitá félbe ünnepélyos elragadtatását a papagály; mi közünk nekünk a régiségekhez, a legendákhoz, és ön óseihez? Nézd inkább herczegem, mi sokkal érdekesb, az ifjuság és szépség tanyáját, a te sokáig keresett herczegnöd lakhelyét.

A herczeg a papagály által mutatott irányba nézett, s kies zöld mezőben, a Tájó partján viruló kert ligetei között egy diszes palotát pillanta meg. Épen olyan volt e hely, minőnek a galamb festé az arczkép eredetijének lakását. Dobogó szív-

vel tekinte reá. Talán e pillanatban is, gondolá, ez árnyas ligetekben andalog a szép herczegnő, vagy könnyü léptekkel lejt a téres erkélyzetten, vagy talán a büszke födelek alatt nyugszik! — Közeledvén tapasztalá, hogy a kert falai igen magasak s daczolnak a megmászással, körüle pedig fegyveres őrcök járnak körszemlét.

A herczeg a papagályhoz fordult. — Ó legtökéletesb madár, szólott hozzá, te fel vagy ruházva az emberi nyelv adományával. Siess e kertbe, keresd fel lelkem bálványát s mondd, hogy Ahmed herczeg a szerelem zarándoka, csillagoktól vezérelve érte jött a Tájó virányos partjaira.

A követségére büszke papagály a kert felé repült s átkelve a magas falakon, miután kis ideig a berkek és lugasok fölött lebegett, egy patakra hajló kerti lak erkélyére ereszkedett. Itt benézvén a terembe, a herczegnőt látta pamlagára dölten s egy papirszeletre meredő szemekkel, mialatt halvány arczát könyek nedvesíték.

Megborzolván kissé szárnyait, világoszöld ruháját megegyengetvén s fej-bubját előre emelvén,

udvarias mozdulattal melléje helyezé magát a papagály, aztán telhető szelid hangon így szólt:

— Szüntesd könnyeidet szépséges herczegnóm, vigasztalást jöttem hozni szivednek.

A herczegnő felriadt az emberi hang hallására, de megfordulván s csak a zöld ruhás hajlongó kis madarat látván; — hajh! mily vigasztalást hozhatnál te nekem, mondá; tekintve, hogy te csak egy papagály vagy?!

A papagályra érzékenyen hatottak e szavak.

— Már hiszen én magam idejében sok szép hölgyet megvigasztaltam, felelé, — de hagyjuk ezt most. Jelenleg egy királyi herczeg követeként jövök. Tudd meg, hogy Ahmed, a granadai herczeg, éretted jött, s e perczben Tájó virányos partján táboroz.

E szavakra a szépséges herczegnő szemci, koronája gyémántjainál is fényesebben ragyogtak. — Ó papagályok legkedvesbiké, sipegé; te valóban örvendetes hirt hozasz, mert én már kimerült és beteg valék s csaknem halálra gyötrött az Ahmed hűsége fölötti kétség. Siess vissza hozzám s mondd néki, hogy levelének minden szava szivembe van

vésve s hogy költeményei lelkennek tápja. Mondd néki azonban azt is, hogy irántami szerelmét fegyverrel kezében is kell tanusitnia, holnap van tizenhetedik születésnapom, s atyám a király ekkorra nagy tornát hirdetett, több herczeg lépend a sorompók közé, s a győztes kezemet nyerendi jutalmul.

A papagály ismét szárnyra kelt s keresztül csörtetve a berkeken, visszarepült oda, hol a herczeg várt reá. Ahmed a fölötti öröme, hogy az imádott arczkép eredetijét nem csak fel — de hozzá vonzódónak és hűnek is találta, csupán azon szerencsés halandók által képzelhető, kiknek osztályrészül jutott éber álmaikat valósíthatni s az árnyéket megtestesíteni; csak egy zavaró elragadtatását — a közelgő torna. S valóban Tájó partjain már mindenfelé fegyverek csillogtak s megharsantak trombitáik a fényes kísérettel érkező lovagoknak, kik az ünnepélyben részt venni délczegen haladtak Toledo felé.

A herczegnő bájainak hírét inkább emelvén mint elhomályosítván tizenhét éves koráig a világ elől zárva tartatása, több hatalmas herczeg kérte meg kezét, atyja azonban, a nagy mértékben eszé-

lyes király, hogy részrehajlás által ellenségeket ne szerezzen magának, oda utasítá őket, hogy fegyver határozzon közöttük. A kijelelt vetélytársak közül többen erő és ügyességről hirhedettek valának.

Mily balkörülmény a szerencsétlen Ahmedre nézve, ki sem fegyverrel ellátva nem volt, sem bánni azzal nem tudott. — Ó én boldogtalan herczeg! kiálta fel, hogy egy bölcsész szemei előtt, magányban kelle neveltetnem! Mi hasznomra van nekem az algebra és philosophia szerelmi ügyekben? Ó Eben Bonabben! mért mulasztottad el, engem a fegyverforgatásban oktatni?

Ekkor a bagoly megszólalt, ájtatos imával kezdvén beszédét, minthogy jó muzulman volt.

— Allah Akbar! az Isten nagy! kezeiben van minden rejtett ügy — ő kormányozza a herczegek sorsát. Halljad ó herczeg! ez ország telve van rejtelmekkel, miket csak az olyan láthat, ki mint én, tudomány után sötétben is képes tapogatózni. — Van a közel fekvő hegyekben egy barlang, e barlangban egy vas asztal, a vas asztalon bűvös fegyverkészület fekszik, mellette pedig varázsilletett

harci mén áll, mely oda több nemzedék előtt záratott.

A herczeg bámult a csodán, míg a bagoly, nagy karika szemeivel pislantva, s füleit hegyezve folytatá:

— Több év előtt atyám e vidékre, egy jószágán lévő toronyba utazván, vele jöttem én is; s akkor időztünk e barlangban, s így lön előttem tudva a rejtelem. Családunk őshagyománya ez s még igen kis bagoly-fiók koromban hallottam nagyapámtól: hogy e fegyver-készület egy mór bűvész sajátja volt, ki, midőn Toledo a keresztyének által bevétetett, e barlangba menekült s itt meg is halt, varázsszóval illetvén előbb paripáját és fegyvereit, melyhez képest ezek csak mozlim által használhatók, s ez által is csak napkeltétől délig. Ezen időközben velük akárki legyőzhető.

— Elég, keressük föl e barlangot! sürgeté Ahmed.

Legendadús barátja vezetése mellett a herczeg föllelé a kívánt helyet, mely a Toledót környező sziklabérczes vadonok egyikében annyira el volt rejtve, hogy csak egy bagoly egerésző szeme

vagy egy régiségbuvár lehetett képes a nyílásra akadni. Síri mécs kifogyhatlan olaja terjeszte itt ünnepeles világot. A barlang közepén levő vas asztalon feküdt a bű-fegyverzet, hozzá támasztva egy lándzsa állt, s mellette az arab ló harczra nyergelten, de szoborként mozdulatlanul. A fegyver rozsdafolt nélkül úgy csillogott mint hajdanában, s a paripa is oly jó husban vala, mintha most jönne a legelőről; s midőn Ahmed megsimogató nyakát, ágaskodni kezdett s olyat nyerített örömében, hogy a barlang falai is szinte megrázkódtak bele. E szerint bőven ellátva „nyargalható lóval s forgatható fegyverrel“ a herczeg eltökélé magát megküzdeni a díjért a közelgő tornán.

Az eseménydús reggel felderült. A sorompók készen álltak a Végán vagy is a Toledo sziklafalai alatti sikon, hol egyszersmind dúsán szőnyegezett s felvont selyem ernyők alatt árnyban tartott páholyok és karzatok emeltettek a nézők számára. E páholyokba az ország valamennyi szépe összegyűlt, alúl pedig apródjaiktól kísért tollas sisaku hősök szökdéltek ménjeiken, legkitünőbbek lévén közöttük a mai tornán küzdendő herczegek. Az ország

valamennyi szépe azonban elhomályosult, midőn Aldegonda hercegnő a királyi páholyban, s a világ bamuló tekintetének először megjelent. Mindent felülmuló kecei meglátására az ámulat moraja terjedett el a tömeg közt, s az eddig, bájainak csak hire után kezére vágyó hercegek, tizszeres vágygyal néztek az ütközet elé.

A hercegnő azonban szomorunak látszék. — Arczának színe minduntalan változott s szemeit nyugtalan és elégtelen kifejezéssel jártatá körül a tollas lovagok csoportjain. A trombiták már már jelt valának adandók az összeütközésre, midőn a hirnök egy idegen lovag érkezését jelenté, és Ahmed a szin helyére nyargalt. Gyémántokkal rakott aczél sisak emelkedék turbánja fölött, mellvérté arannyal volt kiverve, kardja és gerelye Fez müve, miknek markolata ékkövektől ragyogott. Arab lovának takarója gazdagon himezve a földig ért, s a délczeg állat, ujra láthatván fegyver-villogást, ágaskodott és prűszkölt és nyerített. A herceg könnyüded büszke modora mindenki figyelmét felgerjeszté, s midőn „a szerelem zarándoka“ nőv

alatt jelenteték, a hölgyek soraiban általános susogás és mozgalom keletkezett.

Ahmed a sorompókhöz lovagolt, de ezek bezárattak előtte; a tornában, mondaték neki, részt csak hercegek vehetnek. Kijelenté ekkor nevét és rangját. Még rosszabb — ő mozlím volt, s nem vivhata ott, hol keresztyén hercegnő keze a díj.

Vetélytársai fenyegető nagyratartással vették őt körül s egy szemtelen viseletű és herculesi természetű lovag lenézve gyermeteg könnyű alkatát, gunynyal illeté szerelmes czimét. A herceg haragra lobbant. Párbajra hívta ellenét. Szét mentek; aztán száguldva összeütközének, s az izmos gunyoló, a búlándzsa első érintésére nyergéből kivette a fővenyen hevert. Ezt a herceg megeléglé, de hajh! pokoli fegyverrel és lóval gyült meg a dolga — ha ezek egyszer mozgásba jöttek, mi sem állithatá meg többé. Az arab mén a legsűrűbb tömeg közé rontott s minden akadályt legázolt; a szelid herceg ide s tova vágatott a téren, s szegényt és gazdagot, boldogot és boldogtalant földre terített, mód nélkül restelve önkénytelen hősi tetteit. A király háborgott és dühösködött az alattvalóin és vendé-

gein elkövetett gyalázatért. Kirendelé testőreit — percz alatt ezek is leüttettek lovaikról. Erre a király maga leveté palástját, pajzsot és lándzsát ragadott s fellovagolt, hogy az idegent a felség megjelenésével félemlitse meg. De fájdalom! a felség sem járt a közembernél jobban — a gerely és paripa senkinek nem volt tisztelője; Ahmed, végzetlen bánatára, teljes erővel a király ellen rugaszkodott, kinek sarkai pillanat mulva levegőben voltak, és ő maga a porban hentergett.

E perczben a nap délpontra ért; a varázs szó visszanyerte erejét, az arab mén végig szökött a harcz téren, át a sorompón, a Tájóba ugrott s keresztül uszva ennek vad hullámát, a léhltelen és alélt herceget a barlangba vitte, hol a vas asztal melletti helyét elfoglalva szoborként állott meg. A herceg szives örömet szállott le róla, s hogy a sors további intézkedéseit elkerülje, a fegyvert visszatette helyére. Aztán leülve, kétségbeesett állapotán, melybe őt e sátáni paripa és fegyver helyező, töprenkedett. Miként mutassa magát ismét Toledóban, miután ennek lovagjait annyira megpiszkolta s a királyt is szégyenbe keveré? S mit fog a

hercegnő is gondolni durva és lázongó viseletéről? Aggodalom telten, szárnyas követeit kiküldé híreket gyűjteni. —

A papagály elment minden nyilvános helyre és gyülekezetekbe, s nem sokára egy sereg pletykával tért meg. Egész Toledo le van verve. A hercegek eszméletlen vitettek a palotába, a torna zavarban oszlott szét; minden ember a mozlim lovag hirtelen megjelenéséről, bámulatos tetteiről, és sajátosságos eltűnéséről beszél. Némelyek már bűvésznek hiszik őt, mások emberi alakot öltött sátánnak, míg ismét mások hagyományszerű történeteket regélnek hegyi barlangokban lévő elbűvölt lovagokról, s ezek egyikének mondják őt. Abban mindnyájan megegyeznek, hogy nem közönséges halandónak kell lennie, ki ily csodákat tőn, s a legvitézebb legelső keresztyén harczosokat nyergeikből kivette.

A bagoly éjjel repült ki a sötétlő város fölé, s háztetőkbe és kéményekbe kapaszkodék. Aztán a királyi palotára szállt, mely Toledo legmagasabb pontján állott, s huhogva járta be a bástyákat, teraszokat és csatornákat, bekukkant nagy kancsal

szemeivel minden nyíláson és világított ablakon, annyira, hogy két vagy három udvari hölgy görcsöket kapott ijedtében. Csak midőn a hajnal kezdett a hegyek fölött szürkülni, tért vissza egerészeti kirándulásából s a tapasztaltakat elmondá a herczegnek.

— A palota legmagasabb tornya körül kém-lődve, kezdé, egy ablakszárnyon át a gyönyörű herczegnőt láttam. Nyugágyon pihent, szolgák és orvosok által környezve, a nyujtott szereket azonban nem akará elfogadni. Midőn ezek távoznak; levelet vőn elő kebléből, elolvasá és csókolgatá s hangos zokogásba tört ki, úgy, hogy philosoph léttem daczára, magam is megindultam rajta!

Ahmed érzékeny szive e hírek hallattára elszomorodott.

— Nagyon is igazak voltak szavaid ó bölcs Eben Bonabben, mondá; bú és bánat és álmatlan éjek osztályrésze a szeretőknek. Allah óvja meg a herczegnőt sorvasztó befolyásától az ugynevezett szerelemnek!

Bővebb értesítések Toledóból megerősíték a bagoly jelentését. A városban nyugtalanság és féle-

lem uralkodott. A hercegnő a palota legmagasabb tornyába vitetett, s az oda vezető folyosók szorosán őriztettek. Emésztő mélakórság vett rajta erőt, melynek okát senki sem tudta kitalálni — visszatartott magától minden tápot, s hallani sem akart vigasztaló szót. A legügyesb orvosok hasztalan kísérték meg rajta tudományukat, azt hitték már, hogy valami bűverő gyakoroltatott ellene, s a király felhívást tett közzé, nyilvánítván, hogy a ki meggyógyítja őt, a kincstár legdrágább ékkövét nyerendi jutalmul.

Midőn a szögletben szundikaló bagoly e felhívásról értesült, tág szemeit rejtélyesebben forgatá mint valaha.

— Allah Akbar! kiálta fel, szerencsés ember lehet az, kinek e gyógyítás sikerül, csak a királyi kincstárból választani tudjon!

— Mint érted ezt, legtiszteltebb bagoly? kérde Ahmed.

— Jól figyelj ó herceg, ar.a mit mondani fogok. Tudod, hogy mi baglyok tudós testület vagyunk s a homály- és penész-lepett tárgyakkal sokat foglalkozunk. Utolsó kirándulásom alkalmával To-

ledo templomai — és tornyaiba, egy ódondász bagoly társulatra akadtam, mely üléseit a királyi kincstár boltíves tornyában szokta tartani. Épen a kincstárban felhalmozott gyémántok és ékkövek, arany és ezüst edények alakjai, feliratai, rajzai s mindeniknek kora és hazája fölött vitatkoznak; de leginkább érdekelve látszának lenni bizonyos ereklyék és talizmánok által, mik a kincstárban még góth Roderik idejéből maradának. Ezek közt különösen egy keleti mivű s aczél lemezekkel erősített szandalfa szekrény volt, mysticus jelekkel boritva, miket csak kis számú tudósok érthetnek. E szekrény felirása a társulat által már több ülésben tárgyalatott, s hosszas és komoly vitatkozásokra adott alkalmat. Jelenlétemkor egy, Egyiptomból imént érkezett igen öreg bagoly ült a szekrény födelén s a felirást olvasgatá, és azt bizonyította ki belőle, hogy a szekrény bölcs Salamon trónjának selyem szőnyegét tartalmazza, mely Toledoba kétségkívül ama zsidók által hozatott, kik ide Jeruzsalem pusztulása után menekültenek.

Bevégezvén ódondászati előadását a bagoly, a herczeg kis ideig gondolatiba merülten hallgatott.

— Hallottam én már, törte meg a csendet, a bölcs Bonabbentől említettني csodateljes tulajdonságait e talizmánnak, mely Jeruzsalem pusztulásakor eltűnt s örökre elveszettnek tartatott. A toledói keresztyének előtt hihetőleg tökéletes titok ez. Ha birtokába juthatok, megalapítám szerencsémét.

Következő nap a herczeg levetközé dús öltözékét s pusztai arab egyszerű mezébe öltözött. — Arczának rézbarnás szinezetet adott, és senki sem ismerhette volna meg benne a fényes lovagot, ki oly nagy csodálatot és zavart okozta a tornán. Botot kezében, táskával oldalán, s nyakáról lefüggő kis pásztorsippal ment Toledoba a királyi palota kapujához, s a herczegnő meggyógyításáért ígért jutalomra vállalkozónak jelenté magát. Az örök titlaggal akarták őt elkergetni. — Mit tehetne egy csavargó arab ott, mondák, hol az ország legjelesbjei nem birtak segíteni? A király azonban meghallván a zajongást, maga elé vezetetni rendelé az arabot.

— Leghatalmasb király! szólt Ahmed; felséged egy beduin arabot lát színe előtt, ki élete nagyobb részét a puszták magányában tölté. E puszták, mint jól tudja van, manók és gonosz lelkek

tanyái, melyek minket szegény pásztorokat megszállanak, nyájainkba bujnak, s néha még a türelmes tevét is dühödté teszik; ezek ellen óv- és segéd-szerűl mi a zenét használjuk, s vannak nemzedékről nemzedékre hagyománykép szállt dalaink, miket énekelve és sipolva, elűzzük a rossz szellemet. Én az ezt eszközölni képeseknek vagyok egyike s e tehetség teljes hatalmamban áll. Hogy ha leányod ily szerű varázs hatása alatt szenved, fejemmel állok jót, hogy megmentem tőle.

A királyba, ki okos ember volt s tudta, hogy az arabok csodálatos titkokhoz értenek, új reményt sugallott a herczeg határozott beszéde. Rögtön a sugár toronyba vezette őt, melynek legtetején a herczegnő szobája volt. Az ablakok oszlopszatos erkélyre nyíltak, honnan egész Toledóra s az alól elterülő vidékre leheté lelátni. Ezen ablakok függönyei most le valának bocsátva, mert a herczegnő emésztő s enyhithetlen fájdalom áldozataként feküdt benn.

A herczeg a tornáczon vőn helyet, s pásztor-sipján néhány vad arab dallamot fuvott, mit a granadai Generalifeben szolgáitól tanult el. A herczeg-

nő érzéketlen maradt, s a jelenlévő orvosok hitet nem adólag s megvetéssel rázták fejeiket: a herczeg végre félretette a sipot, s levele nyilatkozó szerelmi verseit egyszerű dallamra kezdé énekelni.

A herczegnő megismeré a verseket — szívébe repeső öröm szállott, fejét fölemelé s figyelt; könyek tolultak szemeibe s hullottak arczaira; keble indulatosan hullámozott. Szerette volna a dalnokot maga elé kivánni, de szüz szemérem tiltá le szavát. A király eltalálta óhajtságát s Ahmed a szobába vezetteték. A szeretők ildomosok valának, pillantásokat váltottak csupán; de e pillantások köteteket foglaltak magukban. Zene soha sem ünnepelt nagyobb diadalt. A rózsák visszatértek a herczegnő szende arczaira; ajkaira a mosoly s a harmatos fény epedő szemeibe.

Az orvosok megdöbbenve bámultak egymásra. A király az arab dalnokot csodálattal vegyes tisztelettel nézte. — Csodatévő ifju! szólítá meg, ezen-tul te lész első udvari orvosom, s dalzenéden kívül nem veendő egyéb rendelvényt. Mostanra nézve — vedd el jutalmadat, kincstáram legbecsesb ékkövét.

— Ó király, viszonzá Ahmed, nem kell nekem arany ezüst vagy drágakő. Van egy ereklye kincstáradban, mely a mozlimektől — Toledo egykori uraitól maradt ottan, — egy szandalfa szekrény, selyem szőnyeggel belsejében, add ezt nekem s én meg vagyok elégedve.

A jelenlévők bámultak az arab szerénységén, s még jobban bámultak, midőn a szandalfa szekrény előhozott s a szőnyeg kivéteték belőle. Finom zöld selyem szövet volt ez, héber és chaldeus betűkkel himezve. Az udvari orvosok egymásra néztek, vállat vonitának s mosolyogtak az új gyógyász együgyűségén, ki ily rongyos dijjal is meg birt elégedni.

— E szőnyeg, mondá ez, egykor bölcs Salamon trónját ékesíté, s méltó arra, hogy a szépség lábai elé tétessék.

Igy szólva kiterité azt egy ottoman alá, mely a hercegnő számára az erkélyre hozaték, aztán lábához ülve —

— Ki ellensúlyozhatja — folytatá — azt, mi a sors könyvébe van írva? Im, a csillagászok jóslata teljesült. Tudd meg, ó király! hogy lányod és én

titokban rég szeretjük egymást. Ismerd meg bennem a szerelem zarándokát!

E szavak alig hagyták el ajkait, midőn a szőnyeg légbe emelkedék, magával vivén a herceget és hercegnőt. A király s az orvosok szájtátva s elmeredt szemekkel néztek utána, míg egy fehér felhő alatt kis ponttá válva, a kék láthatárról eltűnt.

A király dühösen hivatá kincstárnokát.

— Mint van az, támadá meg, hogy te e talizmánt egy hitetlen birtokába engedéd jutni?

— Fájdalom, felséges ur! nem ismertük erejét, s a szekrény felírását sem tudtuk olvasni. Ha ez valóban bölcs Salamon trónjának szőnyege, akkor bűverővel bir, s képes tulajdonosát a légben egy helyről másra szállítani.

A király hatalmas sereget gyűjtött s a szökevényeket üldözni Granada alá ment. Hosszu és fáradalmas utat hagyva maga után, tábort ütött a Végán, s hadi követet küldé leánya visszaadatását követelni. A király maga jött eléje egész udvarával. Benne a dalnokot ismeré meg az atya, mert Ahmed a trónt atyja halála után öröklé s a gyönyörű Aldegonda szultánája lón.

A keresztyén király, megértve, hogy leánya megtarthatja vallását, csakhamar kibékült. Véres csaták helyett tehát vigalmak és ünnepélyek váltották fel egymást, melyek után a király elégtűlten tért vissza Toledoba, az ifju pár pedig épen oly boldogan mint bölcsen uralkodott Alhambrában.

Megemlítendő még, hogy a bagoly és papagály kényelmes haladással s külön külön követték a herceget Granadába; az első éjente utazott s családja több rendbeli örökös birtokaiban meg meg állapodott; az utóbbi, minden utjába eső város vig köreiben szerepelve mulatott.

Ahmed hálásan megjutalmazá őket vándorutjában tett szolgálataikért. A baglyot miniszterelnökké, a papagályt főudvarmesterévé nevezé. Felesleges mondanunk, hogy ország soha bölcsebben nem kormányoztatott, s szabatosabban rendezett királyi udvar soha sem létezett.

ÖRDÖG MARKA.

(LEVER. *Tom Burke.*)

Irland Waterford megyéjében volt egy kis birtokom, hova a vadászati évszakban néha néha ki szoktam rándulni. S valóban, leszámítva a vadászatot, ide kijöni egyéb ok alig is lehetett: rideg kopár része ez az országnak; egy rossz mezőváros van hozzá közel, különben tizenkét mérföldnyi körben egyetlen egy ház sincs. Egyszer tehát kirándulék — ha jól emlékszem, most decemberben múlt két éve — soha sem volt még oly rossz idő: esett az eső reggeltől estig, és ismét esett és szél fújott estétől reggelig; a pala-lemezek mindenfelől hullottak a házfedélről, s éjente őrdöket kellett felállítani, hogy azon esetre, ha a szélvész a kéményeket ledönti, reggel megtalálhassuk azokat. Ily szép időjárásban látogattam én meg „Ördög markát“ — ez volt neve a vidéknek, hol házam állt, s e név va-

lóban illett is reá. Mindamellett én kirándulék, s megérkezésem estéjén nem tehettem egyebet, mint meghagyni kerülőmnek, hogy a hegyeket járja be s a vad-rablókat riassza el; és így, vadászat helyett, mi, mint elébb mondám, az egyetlen időöltés lehetett e helyen, itt valék három pár ebbel, két puskával, s egy vár felvetésére elég löporral, egyes egyedül járkálva fel és alá ebédlőmben, oly méla busan, mint csak tőlem telhetett.

Képzeltetik önök, mily boldognak éreztem magam, midőn ablakomból a kopár vidékre kibámulva mi mulattatót sem láthaték, kivévén ha a szél néha néha egy egy viskó fedelét esernyőként kiforditá, vagy ha a vén szél-malmot lestem, mely már csaknem megbolondult, oly sebesen forogván, hogy senki sem mert hozzá közeledni.

Mind ez oly sovány mulatság volt, hogy végre megúntam e helyet: leültem tehát, s egy hosszú hirdetést irtam az angol lapokba, ugy festvén le benne „Ördög markát“ mint egy kis földi paradicsomot; regényes festői vidék közepében, kellemes szomszédsággal, arkádiai lakosokkal, s hogy — miután tulajdonosa a vidékből el akar költözni —

az egész csekély áron megkapható; az egész cikket pedig ama — hatásra számított megjegyzéssel végzöm be, miszerint, ha egy hó alatt nem történik iránta rendelkezés, a birtok apró részekre fog felosztatni. Ezt csak azért tettem hozzá, mert magam is ennyi időt szándékoztam itt tölteni; s habár jól tudtam, hogy ki az előrebocsátottakat olvasá, tudakozódní sem fog utána, hittem még is, hogy találkozhatik valami bohó, ki eljő megtekinteni, s legalább ez is segít a karácsonyünnepeket eltölteni.

Számításom csakugyan nem csalt, mert alig egy hét eltölte után levelet kaptam, melyben valami bizonyos Green ur High Holborn 196 sz. a. írja, hogy meglátogat, mihelyest a rossz idő lecsillapúl s utazni engedi. Ha erre vár, gondolám magamban, nem talál itt többé; ha pedig jövő héten is így fú a szél, ő nem talál ide; s így nem maradt egyéb hátra, mint egy friss pohár puncsot tölteni s magamat füttyörészve álomba ringatni.

Négy vagy öt nappal e levél vétele után az öreg Dan M'Cormick, ki nálam ispánforma ügyes ficzkó — tíz évig kulcsár volt a Holyhead hajón — tíz óra tájban épen akkor rohan szobámba, midőn

javában czivódom önmagammal: valljon hat pohárral ittam-é ki vagy héttel? én hatot mondtam, a kancsó hetet.

— A szél szörnyü mód fú Bob ur; szólt Dan.

— Hagyd fúni — ugy sincs egyéb dolga!

— A fák ugy tántorognak, mintha részegek volnának; reggelig egy sem marad meg belőlük.

— Jól teszük — mondám én; a föld ugy sem kedvező a fatenyésztésre.

— Két kémény ledőlt; mondá ő.

— Építse fel az ördög; mondám én — anélkül is mindig füstölögtek.

— Meg a csarnokajtót is bedöntötte a szél.

— Gondolok is én vele; ha a végrehajtó bírót be tudta bocsátani, miattam bebocsáthatja a vihart is, ha neki ugy tetszik!

— Oda vagyunk! oda vagyunk! jajgata ő kezeit tördelve; még is szörnyűség, ha az ember élete ckként forog veszélyben!

Mig mi így beszélgeténk, egy pór fiu rontott a szobába az ujsággal, hogy Milford hajó épen most vettetett partra valamivel Hook Tower alatt, s hogy

— mint az ily alkalommal rendszeren történni szokott
— a rajta lévők mind megfőrdtek.

Rögtön felugrottam, felhuztam vadász-csizmáimat, öltönyömet állig felgomboltam s Dan kíséretében, rövidebb utat véve átvágtam a dombon a hely felé, hol a hajót találni véltem. Alig mentünk fél mérföldet, midőn az úton felénk jövő néhány paraszt szavát hallám; oly sötét volt azonban, hogy az ember saját kezét sem látta.

— Ki az? kérdém én.

— Én vagyok, Tim Molloy, nagysás uram! volt a válasz.

— Mi a baj Tim? történt valami?

— Semmi, hál' istennek — csupán csak hogy itt hozzuk testét azon úrnak, ki a vízbe fúlt.

— Én nem haltam meg, mondom nektek, csak elájultam, szólt egy rikácsoló hang.

— Azt mondja, hogy jobban van — szólt Tim — s meglehet csak az a baja, hogy sós vízzel van tele; de bizony mikor megleltük, annyi életszíkra se volt benne, mint egy sár göröngyben.

Hogy rövid legyek: felhoztuk őt a házba, lóporral dörzsöltük testét a kandalló előtt, belé töl-

töttünk vagy egy fél pint égettborot s ágyba tettük; álmos volta miatt csak annyit lévén képes mondani, hogy ő az én High Holborni 196 sz. a. barátom.

Másnap reggel felküldtem hozzá Dant, mintléte iránt tudakozódní; Dan a hirrel jött vissza, hogy erősen alszik. Legjobb a mit tehet — gondolám, és arról kezdtem elmélkedni, mily hatalmas súly hárul lelkiismeretemre, ha e jó ember történetesen vizbe fúl; mert könnyen meglehet, hogy komoly szándéka van oly gyönyörű birtokot venni, mint a melyet én a hirlapban irtam le — lassanként azonban csillapulván, azon kezdtem tünődni, miként tegyem itteni időzését lehető kellemessé. Ez bizonyosan nem fog két vagy három napnál továbbra terjedni, kivált ha a vidéket megnézi. És épen itt a bökkenő, mert szegény feje észreveendi, hogy bolonddá tartottam őt. — Egész napon át ezen tünődtem, s folyvást tudakoltattam, felébredt é már? a válasz pedig mindig az volt, hogy — még alszik.

Négy óra tájban, midőn már alkonyodni kezdett, Oakley az ötödik ezredből, két tisztársával beköszöntött hozzám. Jó csillagom hozta őket. —

Ebédet készíttettem tehát; a kandalló egy oldalára elegendő mennyiségű claretet, a másra jó csomó száraz ágat hozattam s elhatároztuk az éjt ekként tölteni; és épen, midőn alvó vendégem mikénti megérkeztéről beszélék, ki lép a szobába más, mint ő maga. Gömbölyü kis ficzkó volt, kurta, hirtelen, sürgő forgó modorú. Valami hentes forma lehetett Londonban, ki meggazdagodott s falusi földesurrá akart lenni. Csak épen, hogy ráértem tőle e keveset megtudni s egyszersmind tudtára adni, hogy azon házban van, melyet megtekinteni jött — midőn ebédre hívtak.

Leültünk s valóban vigabb társaság ennél régen volt együtt. Szegény Green ur igen keveset tudott Irlandról, de mi természetesen siettünk felvilágosítani őt, ő pedig oly csodásan itta a bort, hogy tizenegy órakor ismét szobájába vitetett, körülbelül ugyanazon állapotban, melyben huszonnégy óra előtt volt; s csupán azon különbséggel, hogy most borral és nem sós vízzel volt tele.

— Nekem tetszik ez a londoni; szólt Oakley — a ficzkóval lehet tréfálni. Hozd el őt magaddal

Bob holnap ebédre Carrickba. Mi ott maradunk ,
míg századunk megérkezik.

— Nem inkább reggelire? — mondtam én. Egy
gondolatom ötlött; Carrickban leszünk hat órára
este, akkor reggelizünk s tizenegy órakor vagy
éjfélkor ebédeltünk.

Oakley tervembe egyezett s mielőtt elváltunk,
minden el volt a jövő napra intézve.

Másnap délután négy óra tájban Dan figyel-
mezteté Green urat, hogy miután néhány mérföld-
nyire reggelire ígérkeztünk, keljen fel és öltözzék;
egy úttal két gyertyát, meleg vizet borotválkozásra
sat. vitt szobájába s a felriasztott londoni órájára
tekintve, látta, hogy ez még csak négyre jár.

— Ezek ugyancsak korán kelnek, gondolá ma-
gában — de az embernek a falusi szokásokhoz
kell alkalmazkodni.

Ezzel öltözni kezdett s épen akkor lépett az
ebédlőbe, midőn szekerem elé állott s minden kész
volt az indulásra.

— Kis vadászatra megyünk Green ur! mon-
dám. — Reggeli után majd meglássuk, mit találunk
barátim tilosában. Reméllem jó lövő ön?

— Nem mondhatnám, hogy nagyon ügyes volnék, de legalább szörnyű szenvedélyes.

— Dicsó! — tevém hozzá, jótállok érte, hogy pompásan tölteni a napot.

Ily beszélgetés közt haladánk az uton; a sötétség mindig sűrűbbé, a vidék mindig kopárabb és elhagyottabbá válván körülünk.

— Különös — szólt Green ur kis vártatva — különös, mennyire elsötétül az ég napkölte előtt; mert úgy veszem észre, hogy még sötétebb van, mint mikor elindultunk.

— Minden ég-aljnak megvannak sajátságai; mondám én — s miután mi ezt megszoktuk, jobban szeretjük mint akármely mást; de im, nézzen ön arra, hol a völgyben világot lát, az Carrick. Barátom háza kissé a város végén van. Remélem, jó étvágya van önnek?

— Elhiszem azt, soha életemben ily éhes nem voltam.

— Ah! itt jönnek! kiáltott Oakley lámpással kezében a kaszárnyakapu előtt — itt vannak! Jó reggelt Green ur! Hogy vagy Bob? Mily felséges hajnal.

— Valóban — gyönyörű; felelé szegény Green, bár alig tudta miért.

— S most jertek fiúk — szóló Oakley — sok teendőnk van, habár tartok tőle, Green ur, hogy ön igen kisszerűnek találandja a mi irlandi vadászatunkat, önök pompás angol vadaskertjeikhez képest. Azonban majd csak találunk néhány fáczánt ön kedvéért, mindjárt e ház melletti lóherésben. S most reggelizzünk!

Volt még vagy hat ötödik ezredbeli tiszt a kaszárnyában, ki mind egy szívvvel és lélekkel csatlakozott a tréfához, ezekkel ültünk le a dicsőn terített asztalhoz, melyen az úgynevezett reggeli bátran beillett ebédnek is. Szegény Green ur, ki eleinte csak theával és zsemlével kezdte, nem sokára áttért a levesre és halra is s ugyancsak lépést tartott a többivel. A claret gyorsan kezdett forogni, s pár óra múlva whiskeyre került a sor. Az angol, kinek figyelme az ország anecdotái hallgatásában perczig sem csökkent, azokat becsülni kezdve végzetlen jól mulatott, ivott, nevetett sőt kardalt is indítványozott, s egy karjával Oakley vállán, a másikkal az enyémen, fogadást tőn jószágot venni

Irlandban s hátralévő napjait itt tölteni. Tizenegy óra körül lehetett már , midőn indítványozám, hogy a villás reggeli idejéig keresnők fel a szalonkákat.

— Óh igen, szólt Green kezeit dörzsölve — ne feledjük a vadászatot, én ennek szenvedélyes barátja vagyok.

Kis időbe telt, míg ehhez kikészültünk; vadász-táskák, serét és lőpor-tartók osztattak szét, mialatt a szobában vagy három pár eb futkározott ide s tova s a zajt még inkább növelte. Végre kimentünk. Csillagtalan sötét éj volt — a nyugat-éjszaki szél keményen fújt; két lépésnyire sem lehetett látni.

— Felséges idő! szólt Oakley.

— Gyönyörű reggel! mondá egy másik; ha ezeket a felhőket elhajtja a szél, nem lesz esőnk.

— Szép fekvésű vidék ez Green úr! mondám én.

— Hm! hol az a szép fekvés? én mit sem látok — hisz koromsötét van.

— Ah! el is feledém; szóltam — mily bohók voltunk mi Oakley, hogy nem is gondoltunk rá, miszerint Green úr nincs ég-aljunkhoz szokva! Mi

mindent látunk, — de csak előre, majd lassanként az ön szemei is megszokják.

Ezzel egy fa-soron végig siettünk s egy sővényen átugrálva, szántott földekre jövénk, hol egyszerre piff! paff! minden oldalról durrant a puská, öröm és elragadtatási felkiáltások kíséretében.

— Itt jönnek — csendesesen; — erre te lösz Tom — igen jól van — engemugyse fáczán-kakas! — Erre Green ur, erre — e kutya vadat áll — erre erre! nem látja ön — ott? mondám én, vállához emelve puskáját, míg szegény Green ur félelem és ingerültségtől remegve, mind a két cső sárkányát egyszerre vontá meg s a rúgástól csaknem hanyatt dőlt.

— Dicső lövés, teringettét! — mindkettő leesett! kiáltott Oakley. Ah! Green ur, látom, mi önnel nem versenyezhetünk. Adjatok neki azonnal más töltött fegyvert!

— Jobban szeretnék egy kis égettborot, felelé Green ur — mert lábaim átáztak.

Oda nyújtám neki palaczomat, melyet ő egy hajtásra kiűritett; aztán új erővel lelkesülten, félelem és remegés nélkül emberül tört előre. A lövöl-

dözés még mindig sűrűn tartott körülünk s miután Green ur annyiszor és akkor sütötte el puskáját, mikor mondtuk neki: kiszámoltuk, hogy körülbelül másfél óra alatt ő százötven lövésnél többet tön. Tikkadtan végre, és kifáradva leült egy árok szélére; míg hajtóink egyike a földet körüleg kacsákkal, tyúkokkal s pulykakakasokkal — mint tigyessége martalékaival — földte be.

Ezután — Oakley indítványára haza tértünk a villás reggelihez, mely — mondanom sem kell — jó meleg estebéd volt, fűszeres claret és sok punccs által követve. Itt a londoni még jobban kitett magáért. Újan felfedezett vadász tulajdonsága által emelkedve érezte magát ön-becsében s a vadász-dalt két óra folytáig egyre dalolta, és egyre ivott, mígnem a szőnyegen erősen elaludt. Innen ágyba vitetett, hol mint az előbbi napon, késő délutánig aludott.

E közben, én egy más reggeli-társaságot szerkeszték össze Rossban, hova esti hét órakor érkezünk meg; és így tovább egész a hét végéig, vadászat, halászat és futtatással tarkázva a mulatóságot.

Végre szegény Green úr egy este öltözni készülvén, leküldi hozzám Dant oly izenettel: hogy köszönt és beszélni ohajtna vélem. Rögtön felmentem hozzá s ágya szélén ülve találtam.

— Ah Mahon úr! kezdé — ez nem nekem való. Gyönyörű életmód az igaz, de már tovább nem bírom kitartani. Ugyan mondja csak, soha sem látják önök itt a napot?

— Óh isten ments; felelém én — dehogy nem, sőt igen. Mult Mihálynapján két óra hosszat sütött s azóta is néha néha csak kibujt.

— Mily különös! mily nevezetes! folytatá ő sohajtva — hogy mi Angolhonban mind erről oly keveset tudunk! de őszintén megvallva, én nem hiszem hogy valaha hozzá tudnék szokni ehhez a Laplandhoz — vagy Irlandhoz akarám mondani — bocsánat a tévedésért; és most, még egyet szabadon kérdenem, mindig így élnek önök?

— Bizony, körülbelül ily formán; ködös időkben meglátogatjuk egymást, mint ön is tanúja ennek, s az ember úgy hozzá szokik a sötétséghez, hogy föl se veszi.

— Ah ne mondja; én részemről soha sem tud-

nék hozzá szokni, ne is kísértsenek, én megszoktam a napvilágot; gyermekkorom óta, mintegy ötven éve, folyvást láttam, és soha sem tudnék így vaktában tapogatózni. Nem mintha nem érezném magam végetlenül lekötelezve szives látásáért — de — de — jobb szeretnék haza menni.

— De bevárja ön legalább míg megvirad — mondám — s nem induland ily szurok sötétben?

— Óh, valóban, mi ezt illeti, ez mit sem tesz — úgy látszik, ez országban nincs sok különbség a nap és éj között.

És így ő minden lehető ellenvetésem daczára, makacsúl ragaszkodott elindulási feltételéhez — s még ugyan azon este elvitorlázott a Waterfordi part-ról, kívánván egészséget, boldogságot, s komoly remegő hangon mondá:

— Még egyszer, bocsásson meg Mahon ur, ha igazságtalan vagyok; de én csupán azt az egyet óhajtanám, hogy bár csak kissé világosabb volna önöknél Irlandban! —

EGY APA.

(BULWER. *The Caztons.*)

A spanyol háborúban, hol és mikor? nem tartozik ide — egy francia tisztet valék szerencsés elfogni, ki vélem egy rangu, t. i. főhadnagy volt. Érzelmek annyira öszhangzóak valának, hogy ő csakhamar legmeghittebb barátommá vált, kivel életemben bírtam. Ő durva katona volt, kivel a világ rosszúl bánt, de azért nem haragudott a világra, s állítá, hogy elvette jutalmát. Becsület volt bálványá s ennek öntudata kipótolta minden egyéb veszteségét.

Akkor mindketten önkénytesek valánk a külszolgálatban — a szolgálatok e legrosszabbikában a polgárháborúban; ő az egy félen, én a másikon; mindketten alkalmasint rászedve az ügy által, melyhez külön külön szegődtünk.

Házi viszonyaink közt is volt némi hasonlatos-

ság. Egy figyermek volt, kit honán és becsületén kívül, mindennél inkább kedvelt. Nekem is volt akkor egy, bár néhány évvel ifjabb fiam. Rendesen a fiúkról beszéltünk, rajzolva jövőjüket s közölve egymással reményeinket, álmainkat. Reményeink és álmaink egyenlők valának. Rövid idő alatt megbizottakká levénk. Foglyom azonban a főhadi szállításra küldetett s nem sokára kicseréltetett.

Aztán nem találkozáink egész a múlt évig. Párisban lévén akkor, régi barátom után tudakozódtam s megtudám, hogy R...ben, a fővárostól kevés órányira lakik. Meglátogattam őt. Házát üresen és elhagyatva találtam. Épen az nap vitetett börtönbe, iszonyu bűnnel terheltén. Láttam őt börtönében és saját ajkairól hallám történetét. Boldog hite szerint, fija becsületes emberek elvei és szokásaiban nőtt fel, s kilépvén a nevelésből, hozzá jött lakni R...be. Az ifju ember gyakran járt Párisba. A franczia ifju szeret mulatni, s mulatni lehet Párisban. Az atya ezt természetesnek találta, s önmagától vont meg némieket, hogy fia vágyainak eleget tehessen.

Kevéssel az ifju megérkezte után, barátom azt

vevé észre, hogy lopják. Szekrényeiben tartott pénzének minduntalan híja volt, anélkül hogy tudná vagy sejtene a tolvaj kilétét. A tettnek éjjel kellett véghez vitetnie. Elbújt és lesbe állt. Egy lopózó alakot látott besuhanni, látta mint alkalmazza álkulcsot a zárba — ekkor előugrott, megragadta a tolvajt s benne saját fiját ismerte meg.

Mi volt itt az atya teendője? Barátom érzékenyen dorgálta meg fiját, aztán átadta neki a szekrény kulcsát.

— Vedd mindenem; szólt, — inkább legyek koldús, mint fiamat tolvajnak tudjam.

Az ifju javulást ígért s törődöttnek látszék. — Páris csábjairól beszélt, a játék asztalról, és más egyébről. Felhagyott a naponkénti Párisba rándulásokkal. Úgy látszott, hogy tanulmányokra adja magát. Kevéssel ezután éjjeli útonállások hire ejté a környéket rémülésbe. Álarczos és fegyverzett emberek utasokat raboltak ki, sőt házakba is törtek.

A rendőrség éber lón. Egy éjjel barátom ajtaján egy régi tisztvárosa kopogtatott. Az idő későn volt, az agg-katona — ki, mint enmagam, béna — már ágyban. Lesietett s megtudá szolgájától,

hogy öreg barátja sebesülten és vérezve hajlékában keres menhelyet. A seb azonban csekély volt. — A vendég az országuton támadtatott és raboltatott meg. Másnap reggelén az illető hatóság fürkészetet rendelt. A kirabolt leirá kárát — ez néhány ötszáz bankjegyből állott tárczájában, melyre neve és címere volt himezve. A vendég ebédre maradt. Dél előtt a fiu bejő atyjához. A vendég megrezzen látására: barátom észrevevé elsáppadását. Kevéssel ezután, elgyengülés ürügye alatt a vendég szobájába vonúl s a házi urat kéreti magához. — Barátom! mond ő — megteszed nékem e szivességet? Küldj a városi tanácshoz s kérd vissza az általam benyújtott személy leírást.

— Lehetlen, szólt a házi ur — mily szélszély ez?

A vendég megrázkódott. — A manóba! mondá — vén napjaimra nem akarok mások iránt szigorú lenni. Ki tudja mi birta e tettére a rablót, ki tudja mily összeköttetései lehetnek becsületes emberekkel, kiket büne örökre meggyalázna! Jó Istenem! mi vár reá ha felfedeztetik! Gályarabság! gályarabság!

— S mi más? a rabló tudhatta, mire adja fejét!

— De tudhatta e azt atyja? kérdé a vendég.

Egy eszme czikázta át bajtársamat: két kezénél fogta barátját. — Te elsáppadál fiamat meglátván — láttad-e már őt ezelőtt, hol és mikor? szólj!

— Múlt éjjel a párisi úton. Az álarcz félre csúszott. Kérd vissza a személy leírást.

— Tévedsz — mondá barátom nyugodtan — én fiamat ágyában láttam s áldásomat adtam reá, mielőtt lefeküdtem!

— Akarom hinni; felelt a vendég, soha se hagyja el ezentúl ajkaimat kora gyanú, de kérd vissza a személy leírást!

A vendég még az nap vissza utazott Párisba. Az atya fiával ennek tanulmányairól beszélgetett; szobájába kísérte őt, megvárta míg lefeküdt, s már már menni készült, midőn az ifju így szólt:

— Atyám, elfeledted rám adni áldásod!

Az atya visszatért, kezét fia fejére tevé, és imádkozott. Ő hiszékeny volt — mint az atyák szoktak lenni. Meg volt győződve, hogy barátja csaló-

dott. Lefeküdt és elaludt. Egyszerre, éjfél táján felébredt s úgy tetszett — (saját szavait idézem) „ugy tetszett, beszélte ő, mintha egy hang keltett volna fel álmamból, egy hang, mely így szólt: Kelj fel és ügyelj! Rögtön felkeltem, világot gyújték s fiam szobája felé mentem. Az ajtó zárva volt. Kopogtattam egyszer, kétszer, háromszor — semmi felelet. Fenn hangon szólítani őt nem mertem, nehogy a cselédeket felverjem. Lementem az udvarba s a ló-ólba néztem. Saját paripám ott ált, de fiamé — nem. Paripám nyerített: vén volt mint magam, — csata-lovam Mount St. Jeannál! — visszalopóztam; fiam ajtajánál a fal árnyába vonúltam s kioltám mécsemet. Úgy rémlett, mintha magam is tolvaj volnék.“

Reggeli szürkület előtt barátom az alsó folyosó ajtaját halkán nyilni hallá; a lépcsőkön valaki felfelé jött — a mellette lévő ajtó zárában egy kulcs nyikorgott — az atya asötétben látatlanul besuhant fia mögött a szobába.

Hallá a gyújtó-szer csaholását — a szobára gyér világ ömlött, de még maradt ideje a szorosan mellette lévő ablak függönyei mögé rejtőzni. — Az

előtte lévő alak pár perczig mozdulatlan állott s hallgatózni látszék; fejét majd jobbra majd balra fordítá, arczát fekete rút álarcz fedé, minőt farsangban szokás használni. Az álarcz levétetvén a valódi látható lön, s ez — fia arcza volt-e? egy becsületes ember fiáé? — sáppadt volt az a gyáva rémülettől és kisérteti; nehéz izzadás cseppek ültek a homlokon; a szem mereven nézett s fehérét vér futotta el. Az egész alak, halál torkában álló gyáva mintaképe volt.

Az ifju szekrényéhez ment vagy inkább csúszott, felnyitá azt, egy rejtek-fiókot húza ki s belé helyezé kiürített zsebei tartalmát és a félelmes álarczot; az atya halkán közeledék, átnézett vállain, s a fiókban meglátá a tárczát, melybe barátja neve volt himezve. E közben a fiu elővette pisztolyait, ovatosan lebocsátá ezek sárkányait s épen el akará rejteni, midőn atyja megragadá karjait.

— Rabló! ezeknek még csak most veendjük hasznát! riadott mögötte.

A fiú térdei összekoczogtak; egy kiáltás irgalomért tört elé ajkairól; de a gyáva idegek első összerázkodása után, látva hogy nem törvényszol-

ga, de egy atya kezei szorítják karjait, visszanyerte ama nyomorú bátorságot, mely szégyen pirtól nem, s csupán pillanatnyi veszélytől retteg.

— Csitt! szólt ő — ne vesztegesd szemrehányásokkal az időt, mert a rendőrök, tartok tőle, nyomomban vannak. Igen jó, hogy itt vagy, megesküdhetel, hogy az éjt hon töltém. Bocsáss el vén ember — még ezen áruló jeleket el kell rejtenem, és ruházatára mutatott, mely az út sarától befecskenve és nedves volt. Alig végzé szavait, midőn a szoba falzata megrengett — kívül, a ház körüli kövezeten lópatkók sulyos kopogása csattogott.

— Jőnek! kiáltá a fiú. Fel öreg fel! mentsd meg fiadat a gályarabságtól!

— A gályarabságtól! mondá az atya, hátra tántorodva — igaz, ő is mondá: a gályarabságtól.

A kapuajtón zörgettek. A rendőrök körülvevék a házat. Nyissátok fel, a törvény nevében! hangzék. Semmi válasz, az ajtó nem nyitott fel. Néhány rendőr a ház hátsó részéhez nyargalt, hol a ló-ólak álltak. Az atya fia szobájának ablakából látta a szövétnek világot s a vadászok árnyaszerű

alakjait. Hallá fegyvereik csörgését, midőn lovaikról leszálltak. Hallá, mint kiáltja egy hang:

— Igen, ez a rabló szürke lova — lám, még most is gőzölg az izzadástól! — És hátul és elől és minden ajtón ismét zörgetni kezdtek, és ismét hangzott a kiáltás:

— Nyissátok fel, a törvény nevében!

Aztán a szomszédházak ablakai megvilágosodtak; aztán a tér alól, álmából felriadt bámész néppel tölt meg; a környék talpon volt s a népcsoport tolongott megtudni, mi bűn, vagy mi gyalázat érte a vén katona házát.

Egyszerre, belülről fegyver-durranás volt hallható; pár perczel később a kapu ajtaja megnyílt, s a katona kilépett.

— Jőjjetek be — szólt a rendőrökhez, mit akartok?

— Rablót keresünk e falak közt!

— Tudom; csak fel, s meglelitek őt: majd én vezetek.

Felment a lépcsőkön, kitérte fia szobája ajtaját: a törvényszolgák berohantak, s ott feküdt a szobapadlón — a rabló holt teste.

Megdöbbenve néztek egymásra.

— Fogjátok el azt, ki megmaradt! mondá az atya, — vigyétek el a holtat, ki a gályától menekült meg s fogjátok el az élő, kinek kezeire a holt vére szárad.

Jelen voltam barátom törvény előtti kihallgatásán. A tény hire előre elterjedett. Ott állt béna lábán ősz fürteivel, a mély forradással arczán, és a becsületrend keresztel mellén; s tette elmondását e szavakkal végző: — Fiamat, kít Franciaországnak neveltem, megmentém a gyalázattól, mely őt életén át bélyengzendé. Bűn-e ez? Éltemet adom fiam gyalázataért cserébe. Van-e hazámnak áldozatra szüksége? Én hazám dicsőségének éltem s meghalok, hogy törvényeinek elég tetessék, biztos lévén abban, hogy ha ti bűnnel terheltek is, de megvetni nem fogtok; s hogy a kezek, melyek a hóhérnek adandnak át, siromat virággal hintendik be. Én mindent megvallottam. Én, a harczfi, im körültekintek a harczfiak nemzetében, s a mellemen ragyogó kereszt nevében felhivom e honatyáit: ítéljenek fölöttem!

A vén katona felmentetett, vagy legalább itélete úgy hangzott, mit törvénszékeinken menthető gyilkosságnak neveznek. A hallgatóság örömríadásba tört ki, mitsemmi tekintélyes intő szó nem csillapíthatott le; a tömeg diadalmenetben akarta őt haza vinni, de az öreg bús arcza visszautasítá e hiuságot. Haza tért csendesen s másnap reggelén halva találták őt a bölcső mellett, melynél első imáját mondá el egykor ártatlan gyermeke fölött.

A MÓR HAGYOMÁNYA.

(WASHINGTON IRVING. *Alhambra.*)

Alhambra bensejében a királyi palota mellett van egy széles nyílt-tér, mely az alatta rejlő s még moriskó időkben fenmaradt viztartó medenczékről Medenczetérnek (la Plaza de los Algibes) nevezetik. Egy szögletében, termés kőszirtbe nagy mélységre vésett mór kút áll; vize hideg, mint a jég s tiszta, mint a kristály. A mórok által készített kutak mindenütt jelesek, miután tudvalevő dolog, mennyire nem kimélték munkát és fáradságot a legtisztább és frisebb forrásokhoz juthatni. Az imént említett, egész Granadában híres: a vízfordárok egész nap, kora reggeltől késő estig járnak fel és le Alhambra meredek és csalitos ösvényein, némelyek vállaikra emelt nagy kőkorsókban, mások ismét maguk előtt hajtott szamarakra függesztett cserép-cdényekben hordván le a vizet.

Forró égalj alatt a kutak és források, örök idők óta, mint fecsegő helyek ismeretesek, s a kérdéses kút körül is egész isten adta nap örökös gyűlde tartatik ama sérkatonák, vén asszonyok s egyéb várbeli henye kandi nép által, kik ott a kőpadokon, a vámszedő számára felvont ernyőzet alatt ülve, a vári hirekről locsognak fecsegnek s minden ujan érkező vizhordárt kikérdeznek a városban forgó újságokról s a látott- és hallottakat hosszasan taglalják és bővitik. Nincs a napnak oly órája, melyben csacska asszonyok s laza nőcselédok ne volnának ott található korszóval kezükben vagy fejükön; maradozva s hallgatva a kifogyhatlan temondát.

A vizhordárok között, kik egykor e kúthoz jártak, volt egy erős, vállas, lőcslábu kis emberke, névszerint Pedro Gil, kit azonban rövidség okáért Peregil-nek hívtak. Vizhordár levén, természetesen gallego, vagyis gallicziai születésű volt. A természet, ugy látszik, az emberek bizonyos fajait is, mint az állatokét, különböző munkákra alkotá. — Franciaországban valamennyi csizmatisztító savoyard, valamennyi kápos svajczi s a hajpor és ab-

roncs-szoknyák idejében, Angliában a gyalog hintőt nem is tudá más emelni, csak a sártaposó irlandi. Így Spanyolországban a teher- és vízfordárok mind csupa izmos apró gallicziai fiak. Senki sem mondja: menj hordárért, hanem: hívj egy gallegót.

De térjünk vissza történetünkre. Peregil csak egy, vállain hordott nagy korsóval kezdte mesteriségét; lassanként azonban isten többre vitte dolgát, s ő képes lön az állatok hasonnemű osztályából egy segédet, egy bozontos szőrű vaskos szamarat vásárolni. E hosszú fülű segéd mindkét oldalán kosarak függöttek, melyekbe, a nap sugarai ellen fügefafa levelekkel védett vizes korsóit helyezé. Nem volt nálánál szorgalmasabb s egyszersmind vigabb vízfordár egész Granadában. Az utcák vidám szavát viszhangozák, midőn számára után tipegve, ama a spanyol városokban ismeretes nyári dalt énekelé:

— *Quien quiere agua — a gua mas fria, que la nieve?*

— *Kinek kell viz — viz, hidegebb mint a hó? kinek kell viz az alhambrai kútból, hideg, mint a jég és tiszta, mint a kristály?*

Ha vevőinek egy csillogó pohárral szolgált, ezt mindig mosolyra gerjesztő tréfás szóval kíséré; s ha netalán e vevő csinos hölgy vagy vidorka leány volt, hamisan pillantott reá, vagy kellemeinek monda ellenállhatlan bókot. Peregil, a gallego, e szerint egész Granadában, mint a legudvariasabb, legtréfásabb, és legboldogabb halandók egyike volt ismeretes. Azonban nem mindig annak van legkönnyebb szive, ki lehangosabban énekel vagy legtöbbet tréfál. Jó kedvének felszine alatt a becsületes Peregilnek megvolt saját gondja és baja. Temérdek rongyos gyermekből álló családját kellett táplálnia, kik mindnyájan éhesek voltak és zajosak, mintegy fecskefészek s majd lehuzták őt kenyérért valahányszor esténként haza tért. Volt egy felesége is, ki akár miye volt inkább, mint fele segítsége. Férjhezmenetele előtt falu szépségének tartaték s jelesül tanczolá a bolerót s csörgeté a castanetteket; s e régi hajlamait még mindig megtartá, csecsebecsére költvén el a becsületes Peregil nehéz szerzeményeit, s magát a szamarat is igénybe vevén, hogy vásárnapokon, búcsunapokon s ama szám-talan ünnepnapokon, melyek Spanyolországban a

hét nagyobb részét teszik, a vidékbe lakomákra rándulhasson ki rajta. Mindamellett kissé lompos, nem kevésbé lusta s mindenekfölött első rangu locskafecske volt ő; házat, háztartást s minden egyebet elhanyagolván, hogy fecsegni járhasson át a szomszédba.

Azonban, ki a szelet a nyirott bárány kedvéért mérsékeli, az a házasság igáját is eltűrhetővé teszi a meghajlott főnek. — Peregil épen oly alázatos lélekkel viselte a neje és gyermekei által reá mért bajokat, mint szamara a vizes korsókat, s habár titokban meg is vakarta fültövét, de lomha nejét háztartási erényeiért nyíltan kérdőre vonni soha sem merte.

S e fölött szerette is gyermekeit, valamint a bagoly is szereti bagoly-fiókáit, saját képét látván bennök szaporodni és örökítettni, minthogy ők is ép oly apró, vállas, lócslábu ivadék valának. A becsületes Peregilnek nagy öröme telt, ha nagyritkán, egy egy ünnepnapon, maroknyi maravedi-vel zsebében, az egész fajzatot kivihette magával, egy kettőt karjain, néhányat öltönyébe kapaszkodva, a többit utána ügetve s velők a Vega gyümölcsösei

között ugrálhatott, míg felesége Darro Angosturáiban vasárnapi barátaival tánczolt.

Egy nyári éj késő órájában a vízhordárok nagyobb része már nyugodni tért. A nap rendkívül rekkenő vala s az éj egyike ama gyönyörű holdfényes éjeknek, melyek e déli égalt lakosait felhívni látszanak, a nap hőségét és tétlenségét az enyhe lég élvezésével egész éjjél utánig kárpótolni. A vízvevők e szerint még künn sétáltak — Peregil, gondos családapához illőleg éhes gyermekeire gondolt. — Még egy menet a kuthoz, mondá magában, s a vasárnapi puchero kicsinyeim számára megnyerve lesz. S ezzel férfiasan mászott fel Alhambra meredek ösvényén, énekelve mentében s olykor olykor szivélyesen döngetve egy bottal szamara hátát, rimcsengésül talán, vagy hogy sürgesse az állatot, minthogy Spanyolországban az ütlegek abrak gyanánt járnak ki a teherhordó állatoknak.

A kuthoz érve, egészen elhagyottan találá azt, csupán egy mór-öltözékű magányos idegen ült a holdfényénél a köpadon. Peregil megállt s kissé félékeny meglepetéssel tekinté reá, de a mór, halkán inte neki, hogy közeledjék.

— Beteg vagyok és bágyadt, mondá, segítj visszatérnem a városba, s kétszeresen megtérítem, mit vizes-korsóid által szerezhetsél.

A kis vízholdár becsületes szívét szánakozásra gerjeszté az idegen kérelme.

— Isten ments, szólt, hogy emberi kötelességemért díjat vagy jutalmat kérjek. — Mihez képest a mórt felülteté szamarára s csendesen Granada felé haladott vele, a mór oly gyenge levén, miszerint tartani kelle őt az állaton, hogy le ne essék. —

A városba érkezvén, a vízholdár megkérdezé, hova vigye őt.

— Hajh, felelt alóltan a mór, nekem se lakom se szállásom nincsen; idegen vagyok ez országban. Engedd, hogy ez éjen át hajlékodban hajthassam nyugalomra fejemet s gazdagon megfizetek érte.

Becsületes Peregil e szerint váratlanul egy hitetlen vendéggel látta magát terhelve, de sokkal emberibb érzelmű volt, sem hogy ily nyomoru állapotban lévő embertársától az éji nyughelyet megtagadja s így lakásába vitte a mórt. A gyermekek,

kik a számár koczogását meghallva, szokás szerint tátott szájjal szaladtak ki eléje, a turbános idegen látására rémülten rohantak vissza s anyjuk mögé bujtak. Ez utóbbi bátran lépett elő, mint csirkéi közül a kotlós tyúk, ha valamely csavargó eb közeleg.

— Micsoda hitetlen társsal jössz te haza ily késő időben, kiáltá, hogy magunkra vond az Inquisitio szemét?

— Csendesen asszony, felelt a gallego, ez egy szegény, beteg, hazátlan és elhagyott idegen; talán csak nem akarsz neki ajtót mutatni, hogy az utcán vesszen el?

Az asszony még mindig ellenkezett, mert hábár gunyhóban élt is, dühös védője volt háza hitelének; a kis vízfordár azonban most az egyszer makacszkodott s nem akarta fejét alá hajtani. Lesegíté a szegény mozlemet, s gyéként és juhbőrt terített el számára a földön a ház leghivesebb részében; ez levén az egyetlen, szegénységétől telhető ágynemű.

Rövid idő múlva a mórt erőszakos görcsők rohanták meg, melyek az egyszerű vízfordár által nyújtható minden segélylyel daczoltak. A szegény

beteg szemei elismerék jó akaratát. Egy rohamszünetkor maga mellé hívta őt s halk hangon eként szólott hozzá :

— Tartok tőle, hogy ütött végórám. Ha meghalok, e szekrényt hagyom neked szivességed jutalmául. Így szólja, felbontá albornozzát, vagy is köpenyét s egy kis szandalfa szekrényt vett ki belőle.

— Adja az isten jó barátom, viszonzá a derék kis gallego, hogy még sok évig élhess s élvezhesd kincsedet, bár mi legyen az.

A mór fejét rázta, kezét a szekrényre tevé s erre vonatkozólag még mondani akart valamit, de görcsei növekedett erővel tértek vissza s néhány percz mulva kiadta lelkét.

A vízholdár neje most olyan lett, mint egy őrtült.

— Im ez a következése, mondá, a te jó boldságnak, mások kedvéért bajba kevered magad. — Börtönbe zárnak, mint gyilkosokat, s ha életünkkel megmenekszünk, a jegyzők és alguazilok tesznek tönkre.

Szegény Peregil szinte megszeppent s csak-

nem megbánta jó tettét. Végre egyet gondolt. — Még nem hajnallik, mondá, még kivihetem a hullát a Xenilbe. Senkisem látta a mórt házunkba lépni s haláláról sem fog tudni senki.

Mondá s ugy tőn. Felesége segített neki; a szerencsétlen mozlem hulláját a gyékénybe, melyen meghalt, takargaták, föltevék a számárra s Peregil a folyam partjára indult vele.

A balsors ugy akarta, hogy a vizhordárral szemközt egy Pedrillo Pedrugo nevű borbély lakjék, fecsegő osztályának egyik legkandibb, legkémlőbb s legbakafántosabb tagja. Menyét képmű, pók lábu legény volt ez, hajlongó és hizelgő; s a híres sevillai borbély sem mulhatta őt fel mások ügyeinek mindent-tudásában, pedig egy rosta több feltartó erővel birt, mint ő. Azt tarták róla, hogy csak egy szemével alszik s egy fülét nyitva tartja, ugy hogy még álmában is mindent hall és lát, mi történik. Annyi bizonyos, hogy ő a botrány-tár egy neméül szolgált a granadai ujságvadászoknak, s több dolga volt, mint többi művész rokonainak összesen.

E mindenbe avatkozó borbély, Peregil szokatlan éji órábani haza érkezését s neje és gyermekei

felkiáltásait meghallá. Feje egy pillanat alatt kidugva lón a kis ablakon s látta, mint vezeti szomszédja a mór öltözcükü embert házába. Ez oly különös esemény volt, hogy Pedrillo Pedrugo szemét sem hunyhatá be ez éjjel, minden öt percz alatt ablakánál állt, leskelődve a szomszéd ajtajának hasadékain áttörő világosság után, s mielőtt viradna, látta Peregilt, mint hajtja ki szokatlanul terhelt szamarát.

A vizsga borbélynak nem volt nyugta; felölté ruháit s csendesen kilopózva, távolról mindaddig követte a vizhordárt, mig nem a Xenil fővényes partján gödröt ásni s ebbe valami holt test formát eltemetni látta őt.

A borbély haza sietett s boltjában sürgött forgott, mindent felforgatva, egész hajnalig. Ekkor medenczét vón hóna alá s mindennapi rendes foglalkozását végezni az alcalde-hoz ment.

Az alcalde épen akkor kelt fel. Pedrillo Pedrugo egy székre ülteté őt, törülközőt kerített nyaka körül, meleg vízzel tölt medenczét tartott állához s szakálát újjaival kezdé simogatni.

— Furcsa dolgok! szólt Pedrugo, ki a bor-

bély és ujdondász szerepét egyszerre játszá — furcsa dolgok! rablás és gyilkolás és temetkezés s mind ez, egy éjszakán!

— Mi? — micsoda? — mit mondasz? — kiálta az alcalde.

— Azt mondom, felelé a borbély, mi alatt egy darab szappant dörgölt el a magas hivatalnok orra és szája körül, mert a spanyol borbély pamacsot használni méltósága alattinak tartja — azt mondom, hogy Peregil, a gallego, ez áldott éjen egy mór muzulmant megrabolt, meggyilkolt és eltemetett. Maldita sea la noche — átkozott legyen ezért ez éjl

— De hogy tudod te mindezt? kérdé az alcalde.

— Türelem senor, mindent meg fog kegyed hallani; válaszolá Pedrillo s orránál fogva őt, arczán beretváját végig voná. Aztán mindent elbeszél a mit látott, kettős munkát végezvén egyszerre: megberetváltá őt, megmosta arczát s letörülte egy piszkos törülközővel, mialatt a mozlemet rabolta gyilkolta és temette.

Történt pedig hogy ezen alcalde egyike legyen a legdölyfösebb s egyszersmind legzsarolóbb és go-

noszabb zsugoriaknak egész Granadában. Tagadni azonban nem lehetett, hogy az igazságot nagy becsben tartá, miután fontosságához mért — aranycsomóért szokta eladni. Nem kételkedett, hogy a jelen, gyilkolás és rablásnak vélt esetben dús zsákmánynak kell létezni; mint lehetne ezt az igazság törvényes keze számára biztosítani? mert pusztán a bűnös megcsipése által csak az akasztófa virágoznék ki; de a zsákmány megcsipése által a bíró is meggazdagodnék, hite szerint pedig az igazságkiszolgáltatás végcélja ide megy ki. Ekkép gondolkodva, előhivatá legbizalmasb alguazilját — egy éhes képű sovány ficzkót, hivatalának megfelelő régi spanyol öltözékben, t. i. pofon ütött kalappal fején, fodros gallérral nyaka körül, vállairól lelógó fekete köpenyben s szűk barna nadrágban, mely még jobban kiemelé természetének szikár merevségét; míg kezében vékony fehér pálczát tartá, hivatala szörnyű jelveül. Ilyen volt a régi spanyol iskolából származó törvényes véreb, kit ő a szerencsétlen viz-hordár után uszitott, s kinck sietsége és pontossága viszont oly nagy vala, hogy mielőtt még szegény Peregil haza térhetett volna, már is sarkára hágott

s mind őt, mind szamarát az igazság kiszolgáltatója elé hozá.

Az alcalde legrettentőbb tekinteteinek egyikével mérte őt végig.

— Hallod-e vétkes! riadott reá oly hangon, hogy a kis gallego térdei szinte összekoczogtak — hallod-e vétkes! nincs helye semmi tagadásnak; mindent tudok. Az általad elkövetett bűn méltó jutalma: akasztófa; de én irgalmas vagyok s okszerű akarok lenni. A házadban meggyilkolt ember mór volt, pogány, s hitünknek ellensége. Kétségkívül vallásos buzgalmad hevében ölted őt meg. E tekintetből elnéző leendek; add elő a tőle elrablott javakat s majd csak elcsináljuk az egész dolgot.

A szegény vízholdár valamennyi szentet ártatlansága tanúbizonyságaúl hívá, de fájdalom! egy sem jelent meg közülök; s ha megjelentek volna is, az alcalde az egész naptárnak nem adandott hitelt. A való őszinte egyszerűségével adá elő a vízholdár a haldokló mór egész történetét — mind hasztalan.

— Makacsúl tagadod tehát, kérdé a bíró, hogy e mozlemnek sem aranya, sem ékkövei nem voltak, mik téged e tette ingerlének?

— Ugy üdvözüljek, kegyelmes uram! felelé ez, a mint hogy nem volt neki egy szandalfa szekrényen kívül egyebe, mit szolgálatim jutalmaül hagyott.

— Egy szandalfa szekrény! egy szandalfa szekrény! kiálta fel az alcalde a drágakövek eszméjére csillogó szemekkel. S hol van e szekrény? hova rejtéd?

— Főméltóságod szolgálatára — szamaram kosarainak egyikébe.

Alig mondá ki e szavakat, midőn az élénk al-guazil már eliramlott s percz mulva a rejtélyes szandalfa szekrényvel visszatért. Az alcalde mohón remegő kezekkel nyitá fel ezt, mindnyájan előtoldakodtak a benn rejteni kellő kincsek bámulására, de mily nagy lón csalatkozásuk, midőn semmi egyéb nem tűnt elő, mint egy arab betűkkel tele irt pergamen tekercs s egy viasz-gyertya vég darabkája!

Ha a vádlottra mondandó ítéletből mi haszon sem néz ki, az igazságszolgáltatás — még Spanyolországban is — részrehajlatlan. Az alcalde, miután csalódásából föleszmölve belátta, hogy itt csakugyan nincs semmi nyerni való, szenvedélytelenül

hallgatá meg a vizhordár vallomását, melyet felesége is megerősített. Meggyőződven e szerint ártalanságáról, fölmenté őt a börtöntől, sőt azt is megengedé, hogy a mór hagyományát a szandal szekrényt és tartalmát, mint embersége megérdemlett jutalmát, magával vihesse, s csupán a szamarat tartá meg perköltségek fejében.

És im a szerencsétlen kis gallego ujolog kényszerítve lón saját vizhordozója lenni s az alhambrai kúthoz a nagy cserép korsóval vállán, mászni fel.

Szokott jó kedve elhagyta őt, midőn déli nyárhőségben kapaszkodott a hegyen fölfelé.

— Czudar alcalde! gondolá ilyenkor; megfosztani az embert létfenntartása eszközeitől s legjobb barátjától e világon!

Aztán, szeretett munkatársa emlékére, jellemének egész szívélyessége utat tört magának.

— Ó szívem számara! kiálta fel, mialatt terhét egy kőre letéve megpihent s a veritéket letörlé homlokáról — ó szívem számara! mernék fogadni, hogy te is gondolsz néha egykori uradra! fogadni

mernék, hogy keservesen nélkülözöd a vizes korsókat, szegény állatom!

Búja tetézéseül, neje hazatérte pityergéssel és zsémbeléssel fogadta őt; most már nyíltan előnyt nyert fölötte, miután előre óvta a minden bajt előidézett vendégszeretet elkövetésétől; s tapasztalt nőhez méltólag minden alkalmat felhasznált fensőbb-ségét vele éreztetni. Valahányszor kenyér vagy ruha kellett a gyermekeknek, azonnal atyjokra utalta őket, mondván:

— Menjetek apátokhoz — Chico királytól ő örökölte Alhambrát: kérjétek, adjon nektek is a mór kincses szekrényéből.

Volt-e halandó valaha jó tettért ily keményen büntetve? A szerencsétlen Peregil testben és lélekben kinokat szenvedett, de azért békén tűrte felesége gunyorait. Végre, egy forró nap munkája után esten, midőn élete párja által szokott módon kinoztatnék, elvesztette minden türelmét. Nem mert ugyan kitörni ellene s csak a szandalfa szekrényre meredtek szemei, mely az ablakdeszkán feküdt félig nyílt födélel, mintha kinjait akarná kinevetni. Felragadván, elkeseredve vágta azt a földhöz.

— Szerencsétlen volt a nap is , kiáltá , melyben először láttalak s gazdádat hajlékomba fogadám !

Földhöz ütődvén a szekrény , födele egészen felnyílt s a pergamen tekercs kiborúlt belőle. Peregil egy ideig némán s gondolatokba merülve nézte. Végre összeszedvén eszméit: — Ki tudja, gondolá, hát ha ez irat valami nagy fontossággal bír, miután a mór oly gonddal őrizé? Fölszedvén tehát, keblébe rejté s másnap reggel, midőn az utszákon vizet kiáltozva járna, megállt egy tangiersi születésű mór boltjánál, ki a Zacatinban játék- és illatszereket árult s kérte, magyarázná meg foglatját.

A mór figyelmesen olvasá el a tekercset, aztán mosolyogva simogató meg szakálát.

— E kézirat szólt, varázsolat-minta rejtett kincsek visszaszerzésére, mik bűvös hatalom alatt vannak. Állítólag oly erővel kell birnia, melynek a legerősebb zárok és rekeszek, sőt gyémántsziklák sem képesek ellent állani.

— Puff! mondá a kis gallego, mit ér ez mind nekem? Én nem vagyok bűvész s mit sem tudok

rejtett kincsekről. Ezzel vállára vevé korsóját, a tekercset a mórnál hagyá s folytatni ment napi körutját.

Esti szürkületkor azonban, midőn Alhambra kutjánál pihenni ült le, egy csomó fecsegőt talált ott, kiknek beszéd-folyama, mint rendszeren a homályos esti órákban most is természetfölötti s hagyományyszerű régi mesék körül forgott. Szegények lévén mindannyian mint a templom egere, örömezt beszéltek népies tárgyáról a mórok által Alhambra különböző részeiben elbűvölve hagyott kincseknek. Kiváltkép ama hitben egyezének meg, hogy a „Hét emeletű torony“ alatt, mélyen a földben roppant kincsek vannak elásva.

Becsületes Peregil lelkébe e mesék szokatlan benyomást gyakoroltak s mindig mélyebb- és mélyebben vésődtek eszméibe, midőn a sötétlő ösvényeken egyedül haza felé mendegélt.

— S ha még is volna kincs azalatt a torony alatt — s ha a mór által hagyott tekercs képessé tenne fölvenni azt? — Az eszme rögtöni báj-hatása alatt majd elejté vizes korsóját.

Ez éjen át folyvást fészkelődött; egy oldalról

a másra forgott, s az agyában zavargó eszmék miatt szemét sem hunyhatá be. Kora hajnalban már ott volt a mór boltja előtt s elmondá neki tételödéseit.

— Te tudsz arabúl olvasni, szólt, hát ha a toronyba mennénk s megkísértenők a varázslat erejét? ha nem sikerül, batkát sem veszünk, ha pedig sikerül, megosztjuk egymás közt a mit találunk.

— Lassan! felelt a mozlem; ez irat maga még nem elég; éjfélkor kell azt olvasni, különös vegytékü és készitményü viaszgyertya világánál, melynek alkatrészei előttem ismeretlenek. Ily gyertya nélkül e tekeres mit sem ér — —

— Szót se többet, vágott szavába a kis gallego; nekem van ily gyertyám s rögtön elhozom. Ezzel haza sietett s nem sokára visszajött a sárga viaszgyertya darabkával, mit a szandalfa szekrényben lelt.

A mór megtapogató s megszagoló azt.

— Ritka és drága illatszerek vannak e sárga viasz közé vegyítve, mondá. Ez a tekeresben kijelölt viaszgyertyanem. Mig ég, a legerősebb falak s legrejtekebb barlangok tárva állanak. De jaj annak,

ki benn késik, midőn ez kialszik. A kincscsel együtt elbűvölten ott kell maradnia.

Összebeszéltek ekkor, még ez éjen megkísérteni a varázslatot. Késő időben, midőn már a baglyokon és denevéreken kívül senki sem mozzant, mentek föl Alhambra csalitos dombjára s közeledtek a magas fáktól környezett s annyi hagyományszerű rege által félelmissé lett toronyhoz. Lámpavilág mellett botorkáltak bokrokon és omlatag köveken keresztül a torony alatti boltozat ajtajáig. Félve és remegve mentek le egy, a sziklába vágott lépcsőzeten. Ez egy nyirkos és komor üres szobába vezetett, honnan ismét más lépcső még mélyebb boltozatba vitt. Így mentek le négy különböző lépcsőzeten ugyanannyi egymás alatt levő boltozatba; de a negyediknek talapja már tömör volt s bár, a regehagyományhoz képest, még három iv-bolt rejlett alól, ezek állítólag bü-szó által szorosan elzárva s áthatlanok valának. A levegő itt didergős hideg és pinceszagu lőn, s a lámpa csak homályosan világolt. Léhltelen feszültségben vártak egy ideig, míg az őrtorony óráját a távolból éjfélt kongani hallák; meg-

gyújták ekkor a viaszgyertyát, mely myrrha, tömjén és borax szagot terjeszte.

A mór gyors sietséggel kezdett olvasni. Alig végzé, midőn földalatti dörgéshez hasonló zaj keletkezék. A föld megrendült s a padlózat megnyílván, uj lépcső mutatkozott. Reszketeg elfogultsággal mentek le s a lámpavilágánál egy más, arab feliratokkal fedett boltozatba jutottak. Közepén, hét aczél pánttal lezárt nagy szekrény volt látható, melynek mindkét végénél egy egy fegyveres mór ült szobor-mozdulatlanságban, varázs szó által levén ekként elbűvölve. A szekrény előtt több, arannyal, ezüsttel és drágakövekkel tölt edény állott. Ezeknek legnagyobbikába könyökig vájták be karjaikat, s minden egyes bemarkolással temérdek sárga mór aranydarabot vagy karpereczet és ékszert húztak ki s alkalmilag egy egy keleti gyöngyfűzér akadt meg ujjaik között. De még mindig remegtek és röviden lélekezének, mialatt zsebeiket zsufolák s olykor olykor rémülten tekintének a két elbűvölt mórra, kik mordan és mozdulatlanul ültek, hunyorítlan szemekkel nézve reájok. Végre, valamely képzelt neszre iszonyuan megrettenve, felszaladtak a lép-

csón, feldöntötték egymást a felső osztályban, a viaszgyertya elaludt s a padlózat rémes dörgéssel ismét bezáródott.

Eltelve félelemmel addig meg sem állottak, míg a toronyból kitapogatózva, a falombok közül előragyogó csillagokat meg nem pillantották. Ekkor a fűbe ülve megoszták a zsákmányt, elhatározván, hogy jelen időre megelégesznek ugyan az edények e felületével is, de a jövő éjek egyikén újra eljönnek s fenékig űritik azokat. Hogy pedig egymásban bizhassanak, eloszták a talizmánokat is, egyikük a tekercset, másik a viaszgyertyát tartván meg; azután, könnyű szívvel és nehéz zsebekkel visszaindultak Granadába.

A dombról lefelé menet az éles eszű mór egy jó tanácsot sugott az egyszerű vízholdár fülébe.

— Barátom Peregil, szólt, ennek a mi dolgunknak mély titokban kell mindaddig maradni, míg az egész kincs biztosítva s birtokunkban leend. Ha az alcalde fülébe a hír legkisebb szellője is téved, el vagyunk veszve!

— Természetesen, felelé a gallego; ennél szentebb sem lehet.

— Barátom Peregil! folytatá a mór, te okos ember vagy s nem kétkedem titoktartásodról; de neked feleséged van.

— Egy szót sem fog megtudni; válaszolá szilárdul a kis vizhordár.

— Jól van, mondá a mór, bizom viseleted- s ígéretedben.

Soha ígéret eltökéltebben s őszintébben nem tétetett, de, fájdalom! hol van a férj, ki neje előtt valamit titokban birjon tartani? Peregil, a vizhordár, ki a legszeretőbb s legengedékenyebb férjeknek volt egyike, semmi esetre sem tartozott ezek közé. Haza érve, feleségét duzzogva egy szögletben találta.

— Valahára, kiálta a belépőre; miután az éj ily késő órájáig csavarogtál, haza birtál botlani. — Csodálom, hogy nem hoztál megint hálótársul egy mórt.

Azután könyekbe törve ki, kezeit tördelni s mellét verni kezdé.

— Ó én szerencsétlen asszony, siránkozott, mi lesz belőlem? Házamat ügyvédek és alguazilok turkálják fel és rabolják ki, férjem egy semmire-

kellő, ki többé nem hoz kenyeret haza családjá számára, hanem éjjel nappal mórokkal pajtáskodik! Ó gyermekeim, édes gyermekeim! mi lesz belőlünk? útfélre kell mennünk koldulni!

A becsületes Peregilt annyira meghatá neje szomorúsága, hogy szinte majd sirva fakadt. Szive épen oly csordultig tele volt mint zsebe; mindkettő zabolázhatlanul. Az utóbbiba nyulva, kivett három négy arany pénzdarabot s a nő keblébe csusztatá. A szegény asszony ámultan meredt reá, nem tudva, mire vélni ez arany záport. Mielőtt magához térhetné meglepetéséből, a kis gallego egy aranylánczot von elő s szemei előtt csörgeté, ugrándozva örömében s száját két füléig elhuzva.

— Szent szűz oltalmaz! kiáltá a nő. Mit mivelteél Peregil? talán csak nem öltél és raboltál? Alig keletkezett ez eszme a szegény néember agyában s azonnal bizonyossággá is érett benne. Már látta a börtönt s nem messze az akasztófát, mint függ rajta egy lőcslábu kis gallego s képzelme előidézett rémeitől megrohanva, görcs állott minden tagjába.

Mit volt a szegény embernek mit tennie? Fele-

ségét nem nyugtathatta meg s képzelme rémeit nem űzhette el másként, csak ha jó szerencséje egész történetét elmondja neki. Mielőtt azonban ezt tenné, ünnepélyesen megesketé, hogy semmi élő lénynek nem szóland róla.

A nő örömét leírni lehetlen volna. — Férje nyakába csimpszkedett s majd megfojtá öleléseivel.

— Na s asszony! kérdé a kis ember diadalmasan, mit mondasz most a mór hagyományához? Ezentul ne perelj velem, ha embertársamon segíték.

A jó gallego ezzel juh-bőrös gyékényére yonult s oly nagyot aludt rajta mint a legjobb pehely-ágyon. Nem így felesége, ki a zsebek tartalmát kiürítve, egész éjen arab aranyokat számolt, nyaklánczokat és fülönfüggőket csatolt magára s elképzelte, mint fog majd ragyogni, ha majd egyszer szabad leendő életét élvezni.

Következő reggel a becsületes gallego egy jó-kora aranynyal a Zacatin-ba ment egy ékmüves boltjába s áruba bocsátá az állítólag alhambrai romok közt talált pénzdarabot. Az aranyműves látván rajta az arab felírást s hogy legtisztább aranyból van: értékének harmadrészét ajánlá, mivel a viz-

hordár tökéletesen megelégedett. Peregil ekkor új ruhákat s mindennemű játékszert vett kis nyája számára s egyszersmind egy szivélyes ebédre való élelemszereket is s lakába térve, gyermekeit körben tánczoltatá, míg ő, a legboldogabb atya, közepeztük ugrádozott.

A vízholdár neje, titoktartási esküjét bámulatos szigorúsággal tartá meg. Egész másfél napig járt s kelt ide s tova rejtélyes arczezal s csaknem kipukkanó oldallal, de, bár kofatársaitól véve körül, befogta száját. Azt, az igaz, nem állhatta meg, hogy kis méltóságot ne öltönnön arczára: mentegette ruhái avultságát, emlité, hogy egy aranyzsinórral kivart s korállal ékített basquinát, meg egy csipke mantillát fog megrendelni. Aztán példázgatott, hogy férje talán abba hagyandja a vízholdárságot, miután egészségének nem teszjót. — S valóban, úgy mond, talán jobb is leend nyáron át mindnyájunknak falura vonulni, hogy a gyermekek a hegyi légjótékonyosságában részesülhessenek, miután a várost e tikkasztó évszakban lehetlen kiállani.

A szomszédok egymásra bámultak s azt hitték: a gyámoltalan nőnek kificzamodott az esze; s negé-

lyezett tekintélye bájai és igényei általános guny és nevetség tárgyává lőnek, mihelyest távozzék.

A künn megállott fecsegésért azonban bő elégtételt szerze magának otthon s nyakába keleti gyöngyfüzért, karjaira mór karpereczeket s fejére egy gyémánt boglárt helyezve, rongyai közt furcsán lejtett fel s alá a szobában, néha néha egy törött tükörből gyönyörködve önmagán. Sőt, együgyü hiúsága által bizgatva, egy alkalommal meg nem állhatá, hogy ne mutassa magát az ablaknál, élvezni az elmenőkre teendő hatást.

A sors úgy akarta, hogy Pedrillo Pedrugo, a minden-lébeknél borbély épen e perczben átelleni boltjában munkátlan üljön s örökké vizsga szeméibe gyémánt ragyogás ütődjék. Pillanat alatt kis ablakánál termett s a vízholdár ronda feleségét egy keleti arához méltólag felékesítve látta. Az ékszerek pontos leltárát jól megjegyezve magának, tüstént az alcaldéhoz sietett. Rövid időn nyomon volt az éhes alguazil s mielőtt a nap leáldoznék, a szerencsétlen Peregil ismét a bíró elé hurczoltaték.

— Mi ez, gazember? kiáltott dühösen az alcalde, te azt mondád, hogy a házadban meghalá-

lozott hitetlen egy üres szekrényen kívül egyebet nem hagyott s most azt hallom, hogy feleséged gyöngyökkel és gyémántokkal megrakott rongyaiban pompázik. Nyomorú! készülj előadni az áldozatodtól elrabolt zsákmányt s aztán lógni az akasztófán, mely a reád várakozásban már szinte kifáradt!

A megrémült vízholdár térdeire esett s kivallá a csodás eseményt melylyel e kincsekre szert tett. Az alcalde, az alguazil s a kandi borbély telhetlen fülekkel hallgaták a lebüvölt kincsről szóló arab mesét. Az alguazil rögtön a mórért küldeték, ki a varázslatban részt vőn. A mozlem félőrrülten jelent meg ijedtében, hogy a törvény nádályainak körmei közé jutott. Megpillantván a birka-képű s levert tekintetű vízholdárt, világos lón előtte a dolog. — Ostoba állat te! szólt midőn mellette elment; nem megmondám-e hogy ne locsogj feleségednek?

A mór vallomása megegyezett pajtásáéval; de az alcalde nem mutatkozott hajlandónak hitelt adni s börtönnel és szigorú vizsgálattal fenyegeté őket.

— Csendesesen senor Alcalde; mondá a muzulman, ki ezalatt visszanyerte hidegvérüségével éles

tapintatát, — ne szalaszszuk el meghasonlás által a szerencse kedvezését. A dologról kívülünk senki sem tud — maradjon tehát ez titok. Van még a barlangban annyi, mennyi mindnyájunkat gazdaggá tehet. Igérd meg, hogy szépen megosztozunk, akkor az egészset felhozzuk — tagadd meg azt s a barlang örökkön örökre zárva marad.

Az alcalde félre hívta az alguazilt tanácskozni. Ez utóbbi kitanult vén róka volt mesterségében. — Igérij meg mindent, sugá, míg a kincsnek nem vagy birtokában. Akkor majd aztán az egészset elfoglalhatod s ha mukkanni mernek, fenyegezd őket bitóval és máglyával, mint hitetleneket és bűbájosokat.

Az alcalde-nak tetszett a tanács. Sima homlokkal a mórhoz fordulva! — Ez különös történet, szóla s igaz is lehet, de személyesen kell meggyőződnöm. Még ez éjen, jelenlétemben kell ismételned a varázslatot. Ha valósággal létezik kincs, barátságosan megosztjuk egymás közt s a dolognak vége; ha pedig megcsaltatok, isten legyen irgalmas lelketeknek. Addig is, őrizet alatt maradtok.

A mór s a vízhordár szívesen egyezének e föl-

tételekbe , bizonyosak levén benne , hogy az eredmény igazolandja szavaikat.

Éjszél tájban az alcalde, az alguazil s a mindenlébekanál borbély által kísérve s mindnyájan erősen felfegyverkezve , a kalandra indulának. A mór és vízholdárt foglyokul vitték magukkal , ugy szinte ez utóbbinak izmos egykori szamarát is , mint a repénylett kincs leendő teherhordóját. Észrevétlen értek a toronyhoz s egy fügefához kötvén a szamarat , lementek a torony negyedik boltozatába.

A tekercs elővétetett , a viaszgyertya meggyújtaték s a mór felolvasá a varázslatot. A föld megrendült , mint először , a padló iszonyú dörgéssel megnyílt , előtüntetve a keskeny lépcsőzetet. Az alcalde , alguazil és borbély összeremegtek s nem birtak a lemenetelre bátorságot venni. A mór és vízholdár leléptettek az alsó boltozatba s a két mór túlve találták , némán és mozdulatlanúl , mint azelőtt. Neki türköztek két terjedelmes s arany és ezüst pénzzel s ékkövekkel tölt edénynek s kimozdíták helyeikből. A gallego egyenként vitte fel ezeket vallán s bár tagba-szakadt izmos ember és szokva volt nagy terhek emeléséhez , még is csak-

úgy tántorgott súlyok alatt s felrakván a számár két oldalára, tapasztalá, hogy az állat többet nem bírhat el.

— Elégedjünk meg most ennyivel, szólt a mór; ezt elvihetjük látatlanul s elég is leend mindnyájunkat oly dússá tenni, mint csak szemünk szánk megkívánja.

— Hát még több is van oda lenn? kérdé az alcalde.

— A legnagyobb értékű még lenn maradt, felelt a mór; egy, hét aczélpánttal lezárt s csupa gyöngy- és drágakővel telt szekrény.

— Ezt minden áron fel kell hoznunk; kiálta közbe a telhetlen alcalde.

— Én nem megyek le többért, morgá a mór; a mi elég az elég, — több felesleges volna.

— Én pedig, szólt a vizhordár, nem hozok fel több terhet, majd bizony, hogy szegény szamaram háta letörjék.

Látván az alcalde, hogy kérelem és fenyegetés egyiránt nem fog rajtuk, két társához fordúlt.

— Segéljetek, úgymond, a szekrényt felczipelni s tartalmát egymás közt oszszuk meg. Ezzel

lefelé indúlt a lépcsőzeten, az alguazil és a borbély remegő borzadályal követék.

A mór mihelyest kellőleg lemerülni látta őket, kioltá a sárga gyertyát; a földnyílás szokott recsegéssel záródott be s a három érdeemes urat méhébe temeté.

Ekkor a több rendbeli lépcsőn felsietett s meg sem állott míg a szabadég alá nem ért. Az apró víz-hordár utána rugaszkodott, oly gyorsan, mint csak rövid lábaitól telhetett.

— Mit mivelteél? szólt mihelyt léhlhez juthatott az elképedt Peregil. Hiszen az alcalde a más kettővel együtt bezárva maradott!

— Legyen meg Allah akarata! mondá ájtatosan a mór.

— S nem szabadítod ki őket? kérdé a gallego.

— Allah őrizz! viszonzá a mór, szakálát simogatva. Úgy van megírva a sors könyvében, hogy mindaddig lebüvölten maradjanak, míg valamely kalandor a varázst meg nem törí. Isten úgy akarja!

S ezzel a viasz gyertya felmaradt végét megsze, a csalit sötétlő bokrai közé dobá.

Segíteni a dolgon többé nem lehetett s így a

mór és a vízholdár a gazdagon megterhelt számárral a város felé indultak s a becsületes Peregil meg nem állhatá, hogy a törvény kezeiből ekként visszakerült füles munkatársát össze vissza ne ölelje és csókolja s valóban kétséges marad, mi tölté el nagyobb örömmel e perczen a jó ember egyszerű szívét — a kincsszerzés-e, vagy szamarának visszakerülése?

A két szerencse-társ barátságos igazsággal osztott meg a zsákmányon, kivéve, hogy a mór, ki az ékszereknek kissé kedvelője volt, úgy intézte a dolgot, hogy az ő halmazába legtöbb gyöngy és drágakő jusson, de aztán viszont nagyobb aranydarabokat adott a vízholdárnak, mikkel ez szive mélyéből megelégedett. Volt gondjuk rá, hogy sokáig ne időzzenek a tény légkörében, mihez képest dús-voltukat háborgatlanul élvezni más vidékre költözének. A mór visszatért afrikai születés helyére Tetuan városába; a gallego pedig nejével, gyermekeivel és szamarával szépen kiillant Portugalba.

Itt élete párjának gondos felügyelése alatt tekintélyes férfiúvá lőn. Hosszas derekára s rövid lábaira zekét és nadrágot öltött az érdemtelves kis

ember, kalapjához tollat, oldalára kardot tűzött s elhagyva a közönséges Peregil nevet, Don Pedro Gil hangzatosb czimét vevé fel; magzatai vig kedélyű, bár kurta és löcslabu nemzedékké növekedtek, mig Senora Gil, tetőtől talpig csipkésen, szalagosan, karpereczesen s mind a tiz ujján ragyogó gyűrűkkel példányképe lett a laza divatosságnak.

Mi az alcalde-t és két segédét illeti, ezek a „Hét emelet tornya“ alatt bezárva maradtak s lebűvölten mai napig is ott vannak. Ha kifogynának egykor Spanyolországból a kandi borbélyok, a fogdmeg alguazilok, és megvesztegethető alcaldék, ezeket fel lehet keresni; ha azonban e hiány volna megsabadulásuk feltétele, valószínű, hogy itélet napig ott kellene várniok.

ELVESZTETT PARADICSOM.

(BOZ. (DICKENS.) HOUSEHOLD WORDS.)

Utitarisznyám vállamon függött — beszélte minap este kis társaskörben Armand ifju festész — szilfabotom kezemben volt s három mérföldnyi gyaloglás a poros országuton oly szürkévé tón, mint egy molnár. Honnan jöttem, hova mentem? nem tartozik ide; még akkor husz éves sem valék. Hazulról indultam meg oly czállal, hogy paradicsomot, e földön, paradicsomot találjak. A vidék nem volt különösen festői; a hőség igen nagy. Minden oldalról kalász-tenger hullámozott körülém. Itt egy falucska, ott egy mezei lak s minden domborulaton egy szélmalom volt látható. A földeken dolgozó pórok énekeltek s a madarak, mintegy velük ingerkedve, csevegtek. A fákkal szegélyezett uton, lovak vagy ökrök által vont egyikét szekér haladott lassan előre. Én egy kőhalomra ültem. Egy szekeres dur-

ván kérdezé: fáradt vagyok-e? s ha igen, ajánlá, hogy szekereére ülhetek. Elfogadtam s nemsokára elterülve feküdtem a szekérderékban, kényelmetlen fél álomba merülve, melynek azonban nem hiányoztak saját kellemei, mert a lusta járomról lefüggő csengetyúk mindaddig s oly édesdeden csilingeltek fülembbe, mig nem azt képzeltem, hogy ötven ezüst hang hív egy ragyogó szép új hazába.

Oly hangulatban ébredék föl, melyben a kért bocsánatot könnyen megadhatám. Emberem, midőn a főutról befordult, egészen megfélekedezett rólam s oldalvást már fél mérföldnyire jött velem. Semmi baj, becsületes szekeres! hiszen nem megyek én sehová; „én csak a paradicsomot keresem.“ A környéken nincs ily nevű falu, mondá ő; de bizton hiszi, hogy a kastély és vidéke nekem igen fog tetszeni. Én természetesen ily célból utaztam. Borra-
valót nyomtam markába, — „ígyál egészségemért” jó ember, a magadénak rovására. Lássuk azt a szép tájat.“ Ő egy ösvényre mutatott, mely a mezőn keresztül a közel kastélyhoz visz s ott hagyott, kemény markában rázogatva a tőlem kapott ezüst

pénzdarabot. Rögtön láttam, hogy e hely érdemes a megtekintésre.

Az első pillantás mutatta, hogy a vadtermészetnek eredeti állapotában hagyott s a polgárisulás ellen elkorlátozott töredéke ez. Erdők és magános fák, tavak és jókora patakok; s ha a kastély távolabbi falait a sűrű lomboszat elfedte szem elől, emberi kéz nyomai sehol sem valának láthatók. — Részletesb szemle után azonban tapasztaltam, hogy a természethez ittott javítás is járult s hogy minden, mi a kilátást gátolhatná vagy a tájképet eltorzíthatná, szorgalmasan el van távolítva. Nem voltak itt álmok, sem mesterséges zuhatagok; az idegen lépteit azonban elmés rendezésű utak észrevétlenül a legszebb kilátási pontokhoz vezették. — Örömmel éreztem a gondosan rejtekezni igyekvő művészet jelenlétét; de akkoron még, mint a fiatal emberek legnagyobb része, hajlandó levén nagy dolgokat kicsinyelni a hiedelemben, hogy ezáltal epigrammai élczet és szakértőséget tanusít az ember, fenszóval mondtam: E park öltözéke bámulatosan sikerült.

— Ez közönségesen kifejezett közönséges esz-

me, szólalt meg tisztán csengő hang fölöttem. Föltekinték, azt hívén, hogy a falombok közt rejtőzik valaki s meglepetésemre ifju hölgyet láttam szép nagy lovon ülve s lovagostorát játszian tartva fejem fölött. A nélkül, hogy észrevettem volna, jött utánam a gyepen s meghallotta megjegyzésemet, mely pedig, biztosíthatom önöket, csupán saját füleimre volt számítva.

— Nagysád, feleltem én magamhoz térve zavaromból, ugy hiszem, ön engem félreért. Nincs semmi közönséges a hasonlatban, mely a minden fölöslegtől oly ízletesen megtisztított tájképet nőhez hasonlítja, ki a helyett, hogy ékszerekkel halmozná el magát, öltözéke műgondját használja fel szépségeinek lehető kitüntetésére.

— A magyarázat nem járja meg; válaszolt ő. Hiányzik belőle az őszinteség. Ön iménti mondatának egyszerű értelme az, hogy ön megszegyenlette e táj általi bámulatra ragadtatását, és szükségesnek találta a megvetés férfias kiváltságát alkalmazni. Ha nem láttam volna önt ott távolabb, midőn könyvébe rajzolt, könnyen valamely vándorló fodrásznak tartanám.

Új ismerősnőm hangja és modora rendkívül zavarba ejtett s egyelőre csaknem felingerlett az el-lenséges viselet, melyet ő, ily csekély alapon, irányomban vőn; világos, hogy ő szellemi vitát akart kezdeni, mert e perczben még nem sejthettem, hogy ezúttal tulajdonkép a bemutatás formaságait ohajtá elkerülni. Én feleltem a vádra; ő viszont. A viszontorlatok egész ütegeit tüzeltük el egymás ellen, lassanként azonban közös téren találkozáink; minden negélyzetet mellőztünk; s mialatt ekként összevissza járkáltunk a gyepes fasorok között, vagy meg-megálltunk egy-egy kilátási pontnál — ő csöndesen haladva szelid paripáján, én pedig mellette, a ló serényét fogva, a fesztelenség és barátságához egy óra alatt többet közeleedtünk, mint ez, bármi más körülmények közt, egész évszak alatt lehető volt volna.

Hadd irjam le e benyomásokat úgy, mint akkor tapasztalám azokat. Máskülönben hogy világosítaná fel a pusztá elbeszélés az elméletet? Azt akarom e példa által megmutatni, a boldogságnak mily rop-pant épületét építjük gyakran ingatag alapra, s hogy az élet eseményei anyagi következményeinek épen

nem szükség érzeményeink kifolyásával öszhangzatban lenniök, hogy — de nem előzőm meg a történetet.

A hölgy, zöld lovag-öltözetében kitűnően szép volt, mint ezt e kis mellkép bizonyítani fogja; folytatá Armand s kis tokot vont elé zsebéből.

— Emlékezet után van rajzolva, de jót állók tökéletességeért.

— Mindnyájan jól ismerjük ez arcot, barátom, szóló Prevost, ez arc, Raphael Fornarina-jaként, csaknem valamennyi festményedben eléjön. Mult évben mint Medeát tüntetéd fel; az idén, alkalomszerűleg módosítva, mint Corday Charlotte fog a képtárlatban szerepelni. Miért kerültél el e jelleget oly gondosan Juliet-ed és Helois-edben? Az ember azt hinné, hogy kellemes viszemlékek helyett inkább perpatvar, erőszak és kétségbeesés eszméivel van az kapcsolatban.

— Ha ez volna az eset, felelt Armand szinlett vidorsággal, elméletem porba hullana, s én, midőn e történetet elmondom, nem tennék egyebet, mint jószágokkal visszaélve, oly vallomást, mely a bo-

rongós kedélyen kissé könnyítsen. Hallgassatok meg végig, ez nincs már oly messze.

Kis tó partján egy grottához értünk, hol meglepetésemül reggelire gazdagan volt terítve. Két szék, két teríték volt készítve; mellettök Fifine, a szolgálat-teendő nőcseléd. Megizlelők a reggelit, minden egyébről beszélgetve csak minmagunkról nem, holott egyébre nem is gondoltunk, mint épen minmagunkra. Párszor egyegy eszme villant át lelkesen e fogadtatás sajtószersége fölött; hívém azonban, hogy a kastély különcz úrnőjével, minők-ről középkori regényekben olvas az ember, hozott össze a véletlen, ki most büszkeségét helyezi egy vándor művész iránti vendégszeretete tanusításában. A hölgy engem Hectornak nevezett, én őt Andromachenak; s a csemegékkal felhozott jó fajta bor befolyása által lelkesítve oly messze mentem, hogy megvallám, miként irántai szerelmem határtalan s neki arámmá kell lennie. Nyílt őszinte válasza, miszerint csak tőlem függ a napot meghatározni, korlátlan öröme ragadott. Alig emlékszem már, mi minden dőreséget követtem el; annyit tudok, hogy

Fifine megdorgált s mondá, hogy jó nevelésű fiatal ember-létemre igen vakmerő valék.

Mi gyönyörteljes fél óra következék most! A grotta bejárását borágak futották el. A tó fodrai aranyporral behintettnek látszó part fövenyéhez simultak. Az ösvény, melyen meredek sziklák alatt ide jövénk, ezek közé oldalt felkanyarúlt; előttünk a tó — lehet, hogy az nagy pocsolyánál nem volt egyéb, de ily dolgokat az emlékezet nagyszerűsít — erdőlepte magas hegyek tövéig terjedett, miket aztán a tiszta kék éggelegyütt visszatükrözött. Egymás mellett, egymás kezét tartva ültünk; Fifine azonban, ki az illemről túlszigorú fogalmakkal birt, hevesen kelt ki ellentünk. Én súgva tovaküldetését szorgalmaztam s Andromache talán szinte véleményemen volt, de ezt fenszóval nyilvánítani nem merte. Így mult el egy néma boldogsági óra, mert sziveink csakhamar csordulásig teltek el s lezárták a szót ajkainkról; és én ünnepélyesen kijelentem, hogy még egy ily nap élvezeteért lemondanék életem tiz évéről.

Midőn az est közeledett s én a tópartoni alkonyiséta gyönyöreiről kezdtem álmadozni, Fifine

könyörtelenül sürgette a kastélyba visszatérést. — Szavai vadul sértették füleimet. Én mármár dryádnak vagy fák és grották közt lakó nymphának képzeltem hölgyemet. De a prózai Fifine győzött s mi félóra mulva igen kényelmes és új izlésű lakház párisi csínnal búlorzott termébe léptünk. Itt több, mindennapi arczu szolgálta bámult reám. Regényes eszméim egyszerre durva lökést kaptak. Öt perczcel később hintó gördült be a kapun s egy szép magas ifju kíséretében kövér öreg úr szállott ki belőle.

Minek fessesem a megoldás nevetséges részleteit? Andromache Chose Hector úrnak volt jegyese, de még soha nem látta őt. Atyja, gazdag természetbuvár, e nap reggelén a vőlegénynyel találkozandó, a szomszéd városba elébe ment. A regényes hajlamú ifju hölgy engem a parkban megpillantván, azt hívé, hogy ez egy előre kicsinált meglepetés. A grottába reggelit rendelt s az imént elbeszélte módon ismerkedett meg velem. Én a Hector-nevet elvállalván, ő természetesen Andromache lón. Enyhiből állt a tévedés magyarázata. Arczom majd kiégett a szégyentől, midőn az apa s az igazi Hector

hangos nevetés közben igazított helyre; s maga az ifju hölgy is sírva távozott el. Egyelőre azt reméltem, hogy eltörülhetlenbenyomást gyakoroltam reá; de nemsokára kiábrándulék. Dühömben durva szavakkal támadtam meg Hectort. Ennek egy ellenséges találkozás lón következménye. Én nehéz sebet kaptam s egy szomszéd faluban sok ideig feküdtem elhagyottan. De szerelmemből még mindig nem gyógyultam ki. Még akkor sem, midőn összekelésőket meghallám. A menyasszonyt makacsúl az én Andromachém gyanánt tekintém s csak midőn rokona, Ducliquené jött egyszer látogatásomra, oszlott el minden csalódásom. Szerinte Andromache, bár a regényességet igen szereti negélyezni, nagyon mindennapi és prózai egyéniség, s a pásztoróráról mint nevetséges tévedésről emlékezik. Ő nemcsak ellenszegülés nélkül, de nagy örömmel lett Hector nejévé. Férjében minden kívánhatót feltalált — szép külsőt, nagy vagyont, magas rangot; s ő volt az első, ki tréfa tárgyává tette „azt a szegény ál Hectort.“

E látogatás egyszerre kigyógyított. Elég erősnek éreztem magamat odahagyni az elvesztett para-

dicsomot. A barátságos és gyönyörű Ducliquené ülésel kínált meg hintájában s a közel Arquet városba vitt. Én pedig hálát érzek Andromachém iránt, hogy a szépség maradandó mintaképét lelkembe véste.

Igyunk egészségeért!

A VÁRPARANCSNOK
ÉS A JEGYZŐ.

(WASHINGTON IRVING. *Alhambra.*)

Hajdanában egy kemény öreg lovag volt Alhambra várparancsnoka, ki egy kezét háborúban vesztvén el, közönségesen félkezű parancsnoknak nevezteték. S ő valóban sokat is tartott arra, hogy régi katona, hajuszát szeméig pödré fel, tábori csizmákat s egy nyárs-hosszú toledói kardot viselt, ennek markolatában tartván zsebkendőjét.

E fölött nagy mértékben makacs, szórszálhasogató s büszke volt ő rangjára és kiváltságaira. Parancsnoksága alatt, Alhambrának mint királyi palota és uradalomnak, szabadalmi szigorúan védve voltak. Senkinek, ha csak nem volt magas rangbeli, nem engedte meg lőszerral, karddal, sőt még bottal sem a várba lépni; minden lovas a kapunál lesszállni s lovát kantáron vezetni tartozott.

Már pedig, miután Alhambra dombja Granada

kellő közepéből emelkedik, mintha a fővárosnak volna valami kinövése: a tábornoknak, ki a tartomány főnöke vala, nagy boszuságára volt ezen imperium in imperio, e kis független állomás, kerületének közepette. A jelen esetben ezt még boszantóbbá tette az öreg parancsnok ingerlékeny féltékenysége, mely a tekintély s helyhatóság legcsekélyebb kérdésében azonnal szikrát fogott: úgy szinte csavargó és fegytelen jelleme a népnek, mely lassanként befészkelte magát a várba mint egy szentélybe, s onnan a városi becsületes lakosok rovására csalás és rablásokkal rakonczátlankodott.

E szerint a tábornok és a parancsnok között örökös vita és epéskedés létezett, ez utóbbi részéről annál dühösebb, a mennyiben — méltósága csökkenését két szomszéd hatalmasság közül rendszeren a gyengébb szokta inkább félteni. A tábornok díszes palotája a Plaza Nueván, közvetlenül az Alhambra hegy tövében állott s itt az örök, cselédek és városi tisztviselők örökké tisztelegtek sűrögtek és forogtak. A várnak egy kiálló bástyázatáról éppen e palotára és térre nyílt kilátás; e bástyázaton járt alkalmasszerűleg az öreg parancsnok fel s alá, tole-

dójával oldalán s éles vizsga szemekkel tekintve le vetélytársára, miként a sólyom tekint le a pré-dára száraz ágon lévő fészkeből.

Ha lement a városba, ez mindig nagy díszme-nettel történt; lóháton, testőreitől környezve; vagy pedig disz-hintájában, egy, nyolcz öszvér által vont s faragványos fa és aranyzott bőrből összeállított ócska és ormótlan spanyol bárkában, futárokkal, fulajtárokkal és inasokkal s ily alkalomkor azt hi-vé, hogy minden nézője csodálat és tisztelettel bá-mulja őt mint várurat, ámbár Granada elménczei, különösen a tábornok palotája körül henyélkedők, gúnyosan mosolyogtak e kisszerű pompán s alatt-valói csavargó jellemére vonatkozólag, „a koldusok királyának“ csúfolák őt.

A két katonás vetélytárs közötti vitának egyik legkifogyhatlanabb forrásaúl ama, a parancsnok által igényelt jog szolgált, hogy mind azon árúczik-kek, melyek a várórség használatára szükségesek, vám-mentesen vitessenek a városon át. E kiváltság fokonként elharapózó csempészetre adott alkalmat. A vár bensejében s a környék számtalan barlangjá-ban csempészek ütötték fel tanyájokat s a várbeli

katonák egyetértésével, tenyésző tizletet rendszerkeztek.

A tábornok figyelme fel lön gerjesztve. Értekezett törvénytudó tanácsosa — és factótumával, egy ravasz és bajszövő escribano vagy is jegyzővel, ki nagyon örült az alkalomnak Alhambra öreg potentát-ját zavarba s törvényies cselekbe keverhetni. Azt tanácsolá a tábornoknak, hogy el ne áljon jogától a város kapuján bejövő minden vonatot megvizsgáltatni s e tárgyban egy hosszú jog-követelési levelet irt. A parancsnok egyenes lelkű s tetőtől talpig öreg katona volt, ki az escribanokat az ördögnél is jobban gyűlölte s különösen a kérdésben lévőket jobban mint valamennyi többi escribanot.

— Micsoda! mondá dühösen pödörve bajuszát, a tábornok a toll emberét használja fel engem bajba keverni? megmutatom neki hogy egy öreg katona nem ijed meg a tudákosságtól.

Kapta tollát s egy rövid, tyúkláb iratú levelet firkantott, melyben, nem tartván méltónak ok-adatokba bocsátkozni, kutatástól-ment behozatali jogához ragaszkodék s kijelenté, hogy minden vámtiszten fényes boszut áll, ki szentségtelen kezét az al-

hambrai zászló védelme alatt lévő szállitmányra meri tenni.

Mialatt a két hatalmasság közt e kérdés tárgyaltatott, történt hogy egy, a várórség számára való szerekkel megterhelt öszvér érkezett egy napon a Xenil kapuhoz, melyen s a külvároson át vezetett fel az út Alhambrába. A szállitmányt egy nyakas öreg káplár vezénylé, ki sok ideig szolgált a parancsnok alatt s szive szerinti ember volt; ép oly rozsdás és kopott mint egy ócska toledo kard. A város kapujához közeledve az öreg káplár az öszvér nyergébe tűzé Alhambra zászlóját s tökéletes fesszesre nyujtva ki magát, bátran ment előre, ama oldal pillantásokkal, minőkkel a kakas megy át az ellenséges téren, minden pillanatban készen a csi-pésre és veszekedésre.

— Megállj, ki vagy? kiáltá a kapu melletti őr.

— Alhambrai katona; felelte a káplár oda sem pillantva.

— Mit viszesz?

— Élelmi szereket az őrség számára.

— Mehetsz.

A káplár előre ment, kísérve a szállitmánytól,

de alig haladott néhány lépést, midőn egy egész zuhataga a vámtiszteknek, rohant ki elébe egy kis őrházból.

— Hallo hó! kiálta a főnök. Öszvérhajtó, megállj s bontsd fel a kötegeket.

A káplár megfordult sarkán s ceata állásba helyezte magát.

— Tisztelet Alhambra zászlójának, mondá; e tárgyak a parancsnok tulajdona.

— Mit nekünk parancsnok mit nekünk zászló? Öszvérhajtó mondom, megállj.

— Saját vesztedre állítod meg a szállítmányt! kiáltá a káplár, felhúзва puskája sárkányát. Öszvérhajtó, előre!

Az öszvérhajtó jót húzott az állatra; a vámtiszt elébe ugrott s megfogta a kantárt; mire a káplár felkapta fegyverét s agyonlőtte őt.

Az utca rögtön fellázadt. Az öreg káplárt megfogták s nem kevés ütés rúgás és dőfés után, mi Spanyolországban a néptömegetől rendesen kijár, előzékeny a törvényszabta későbbi bünhödésnek, lánczra verték s a városi börtönbe vitték, társainak meg-

engedtetvén az átkutatott szállítmánynyal Alhamb-rába felmehetni.

Az öreg parancsnok meghallván káplárja elfogatását s a zászlóján elkövetett méltatlanságot, iszonyú dühbe jött. Egy ideig idestova járt a mór csarnokokban, a bástyákon szaladgált s tűz és kard tekinteteket szórt le a tábornok palotájára. Ki szellőztetvén első felindulását, követet küldött a káplár kiadatásáért, miután kizárólag őt illetné a jog, a vezénylete alá tartozók fölött biráskodni. Az örvendező escribano tolla által segített tábornok nagy hosszasan felelt, hogy miután a merény a város falai között s a polgári tiszték egyike ellen követteték el, az ügy világosan az ő helyhatósági köréhez tartozik. A parancsnok követelése ismétlé-sével válaszolt, mire a tábornok egy még hosszabb s még törvényesebb élű viszon-választ adott; a pa-rancsnok egyre tüzesebb s követelőbb, a tábornok egyre hidegebb és terjedelmesb lón irataiban, mig nem az oroszányszivű öreg katona tökéletes düh-ben őrjöngött hogy a törvényies perlekedés tömke-legébe ennyire bebonyolították.

Mig a ravasz escribano ekként mulatá magát a

parancsnok rovására, a káplár ellen vizsgálat intézteték s ez előhozaték a fogház egy szűk börtönéből, melynek csak egy kis rostélyozott ablaka volt, hol vas-gyűrő arcját mutathatá s barátai vigasztalását elfogadhatá.

Az ernyedetlen escribano, régi spanyol szokáshoz képest az írott tanúbizonyságokból egész hegyet tornyoza fel, mikkel a káplár végképen legyőzetett. Gyilkolási vádban marasztaltatván el halálra lón ítélve.

Hiába kért és fenyegetőzött a parancsnok, Alhambrából. A végzetszerű nap felvirradt, a káplár in capilla, vagy is, a börtön kápolnájába tétett ki.

Az öreg parancsnok látván, hogy a dolog már végletekig megy, elhatározá személyesen vetni magát közben. E czélból kirendelé disz-hintóját s ebben, testőreitől környezve, legördült az Alhambrából a városba vezető fasorok közt. Az escribano házához hajtattván, a kapuhoz hivatá őt ki. Az öreg parancsnok szeme fénylett, midőn a törvény emberét öröm vigyorogva látta feléje közeledni.

— Mit hallok, kezdé, ön katonáim egyikét halálra ítelteté?

— Csak a törvény értelmében — a legszigorúbb igazság szerint, mondá az önmagával megelégedett escribano, torkát ráspolyozva, és kezeivel szárazra mosdva. Megmutathatom excellentiádnak a hitelesített tanúvallomásokat.

— Hozza ön ide, felelt a parancsnok. Az escribano hivatalszobájába rohant, végtelenül örvendve, hogy ismét alkalma nyílt eszélyességét a daczos aggastyán rovására kitüntethetni.

Egy zsák irattal tért vissza s egy hosszú valamást kezde ügyesen pergő nyelvvel olvasni. Ez alatt temérdek ember csoportosúlt össze, előre nyújtott nyakkal s tátott szájjal hallgatózva.

— Kérem önt nem jönne ki azon tolongó csordából, ide mellém a hintóba, hogy jobban halhasam szavát; mondá a parancsnok.

Az escribano a hintóba lépett; az ajtó pillanat alatt reázáródott, a kocsis megsuhintá ostorát s öszvérek, hintó, örök, minden, villámgyorsan elvágatott, bámész ámulatban hagyva ott a sokasá-

got. A parancsnok meg sem is pihent addig, míg ragadmányát Alhambra legerősebb börtöneinek egyikébe el nem helyezé.

Katonai modorú fegyverszüneti zászlót küldte ekkor, egyezkedést ajánlva — a jegyzőt a káplárért. A tábornok sértve érezé büszkességét; megvető tagadással válaszolt s a káplár kivégzésére egy erős magas bitót állítatott a Plaza Nueva közepén.

— Ho ho! így játszunk hát? szólt a parancsnok s rendeletéhez képest rögtön bitófa emeltetett a Plaza Nueva-ra tekintő bástyafok kimeredő szélén.

— S most, felelt a tábornok követének, akasztassások fel, ha úgy tetszik, katonámat, de ugyanazon perczben, melyben ő lenn a téren függend, nézzetek fel s látni fogjátok, mint veri össze bokáit a légben az escribano.

A tábornok kérlelhetlen volt; katona csapatok foglalák el a tért, dobok pörögtek, a harangok meghúzottak. Roppant műkedvelő csapat gyülekezett össze nézni a végrhajtást. Másrészről, a parancsnok is kirendelé a bástyafokra a várórséget s

a Torre de la Campana-ban meghuzatta a jegyző halál harangját.

A jegyző felesége, egy egész apró escribano ivadékkal maga után, tolakodott keresztül a sokaságon s a tábornok lábaihoz borulva kérve könyörgött: ne áldozná fel férje életét s gyermekei és saját jövőjét ily büszkeségi szeszélynek.

— Jobban ismeri ön az öreg parancsnokot, mondá, sem mint kétkedni lehetne hogy fenyegetését fogantatba veszi, ha ön felakasztatja a katonát.

A tábornokot legyőzzék a könnyek, a siránkozás s a csipegő fajzat jajveszéklése. A káplárt őrizet alatt felküldé Alhambrába, még mindig a halálra ítélt fogoly mezében, csuklyás barátként; de folyvást emelt fővel és vasgyűrű arczczal érkezett ez meg. Cserébe, az egyezkedéshez képest az escribano követeltetett. A nem rég oly nagy szavú elbízott törvényes ember félholtan került ki börtönből. Minden csacsкасága és önhittsége elpárolgott; haja, mint mondják, csaknem megöszült félelmében s bamba levert pofával jelent meg, mintha már nyakán érezné a kötelet. A vén pa-

rancsnok csipőjére szegezvén két karját, néhány perczig kemény mosolylyal mérte őt végig.

— Ezentúl barátom, mondá neki, mérsékelj buzgóságodat mások irányában; ne hidd magad oly igen biztosnak s mindenek fölött, jól meggondold magad, mielőtt egy öreg katonát törvényes fogásokkal akarnál kijátszani.

Vége a III kötetnek.

895.2B4512

Y

